

gustav landauer

sosyalizme
çağı

çeviren: nesrin aytekin

hayalci hücre: #39 başıbozuk kitaplığı #2 | gustav landauer | sosyalizme
çağrı | çeviren: nesrin aytekin ©2024 hayalci hücre | bu kitabın türkçe
yayın hakları nesrin aytekin ve hayalci hücre yayın'a aittir. | yayına
hazırlayan: alişan şahink | kapak tasarımı: sevgin 'garga' ibik | dizgi: nail
dünder | baskı-cilt: repar tasarım matbaa, yenibosna merkez mh. cemal
ulusoy cd. no: 43 bahçelievler/istanbul (sertifika no: 40675) | 1. baskı
2024 / istanbul | isbn no: 978-625-6597-29-7 | sertifika no: 73832 |
hayalci hücre yayın lema yayıncılık basım dağıtım kırtasiye ticaret
limited şirketi sinanoba mahallesi aktay caddesi A3-27 blok no: 6a iç
kapı no: 6 büyükçekmece / istanbul | <https://hayalcihucre.com>

gustav landauer

sosyalizme
çağı

çeviren: nesrin aytekin

başıbozuk kitaplarından elde edilen
bütün gelir
her türlü hayvanatın
yeme içme ve barınma masrafları için
harcanacaktır.

Gustav Landauer
ve Sosyalizme Çağrı
Larry Gambone

9

İkinci Basıma Önsöz

31

Sosyalizm İçin

43

Marksizm

67

Gustav Landauer ve Sosyalizme Çağrı
Larry Gambone
Çev. Alişan Şahin

KOMÜNİTE'YE DAİR

Larry Gambone

BİYOGRAFI

Gustav Landauer 7 Nisan 1870'de burjuva bir ailenin çocuğu olarak Karlsruhe'de, Almanya'da dünyaya geldi. Oldukça erken yaşlarda ailesi ve öğretmenleriyle problemler yaşamıştı. O yaşlarda akademik olarak da öne çıkan bir sima idi. Edebiyat, felsefe ve tıp okuduktan sonra, her şeye rağmen, okuldan ayrıldı. Berlin'e geçti ve kısa bir süre Johann Most'un himayesinde orada kaldı – daha sonra tam karşıt yönelimli Tolstoycu Anarşist Benedict Friedlander'in büyük oranda etkisi altında kalacaktır. 1893 ve 1899'da ismi *The Socialist* olsa da anarşist bir dergiyi yayına hazırladı. Her daim göstermiş olduğu sivil itaatsizlik nedeniyle 1893, 1896 ve 1899 yıllarında cezaevi onun evi olmuştu. 1893'te Uluslararası Sosyal Demokratlar Kongresine katıldığında August Bebel tarafından Polis ajanı suçlamasıyla karşılaştı. 1896 Londra'daki Enternasyonal kongresine girme teşebbüsü sınırlı kaldı (Kongre hakkında bilgi için eke bakınız). Bu dönemde Kropotkin'in etkisi altında idi fakat 1900'den sonra gerçekten yapıcı toplumsal dönüşüm olarak kooperatif girişimlerinin yayılmasını ve şiddet yerine pasif direnişi savunan Proudhon ve Tolstoy'a daha yakın bir konum almıştır.

1900'da Martin Buber ve Erich Muhsam ile karşılaşarak arkadaş olduğu *Neue Gemeinschaft* isimli edebiyat grubuna katıldı. İki yıl sonra evlendi ve bir yılığına Peter Kropotkin'le komşu olarak yaşadığı Londra'ya taşındı. Max Nettlau ve romancı Constantin Brunner ile de arkadaştı. Aşağı yukarı aynı zamanlarda Meister Eckhart'ın çalışmalarını da edit etmekteydi ki onun düşüncelerine

Spinoza kadar etkisi olmuştur. Landauer, solun kısırlığı ve dogmatizminden giderek hayal kırıklığına uğramış ve daha da fazla komüniteryanizme kaymıştır. Sosyalist Federasyon 1908’de komünitelerin gelişmesini teşvik ederek faaliyete başlamış ve bir yıl sonra *Sosyalist* dergisi faaliyetine yeniden başlamıştır. Landauer 1911’de en bilinen çalışması olan *Sosyalizme Çağrı*’yı yazmıştır. Sosyalist Federasyon, Almanya ve İsviçre’de, yirmi yerel örgütlenmede 800’ün üzerinde insanla toplantılar yaparak örgütlenmiştir. Landauer’in Anarşist muarızları, onu sınıf savaşında militanları çekerek hareketi zayıflatmakla suçlamışlardı. Fakat kooperatifler, özgür okullar ve komüniteler yaratma teşebbüsü savaştan dolayı kısa sürdü. Sosyalist dergisi 1915’in başlarında yayınına bilinen nedenlerden dolayı ara verdi.

Aktif savaş-karşıtı mücadelesini sürdürürken edebiyat, oyun yazmak, Shakespeare, Holderlin, Goethe ve Strindberg üzerine çalışmalara da yoğunlaşmıştı (“Ölü Avrupalı Beyaz Erkekleri”nin kötü niyetliliğinden çok önce yaşamış olmaktan şanslıydı). 1918’in sonlarında Alman Devrimi başladığında devrimci hareketi yöneten Kurt Eisner ile Baviera’da idi. Fakat Eisner’e karşı eleştireldi. Sadece Sosyal Demokrasinin Solcu versiyonunu değil, İşçi Konseyleri Cumhuriyeti istemekte idi. Devlet ve kapitalizmin yıkılması için yalnızca İşçi Konseyleri bir umut vadetmekteydi.

Landauer, Baviera işçi konseyine katıldı ve işçiler arasında çok fazla desteği vardı. İşçi Konseyi Cumhuriyeti için 80.000 kişinin katıldığı gösteriyi yönetti. Konsey, Münih’i ele geçirdiğinde Landauer enformasyondan sorumlu oldu. İşçi Cumhuriyeti kısa ömürlü oldu. Sağcı saldırganlar Komünistlere yol vererek konseyin ele geçirilmesini sağladılar. Landauer görevinden alındı. Komünist Cumhuriyet kısa zamanda proto-Nazi paramili-

terlerce ezildi. Landauer tutuklandı ve Stadelheim cezaevine kondu. Arkadaşı Ernst Toller şöyle anlatıyor onun son anlarını: “Onu cezaevinin meydanına sürükleyerek getirdiler. Bir görevli onun yüzüne vurdu. Adam bağırıyordu; “Pis Bolşevik. Bitireceğim seni!” tüfeklerin dipçiklerinden bir yağmur boşaldı üzerine. Ölünceye kadar ayaklarının altlarında çiğnediler onu. Son sözleri, “Hadi devam edin! Öldürün beni! Adam olun!”du. Onun ölümünden en başta Cunker aristokratları sorumluydu ve Baş Baron von Gagern asla yargılanmadı.

BİR ANARŞİST OLARAK LANDAUER

O Proudhon’un izinde giden biri olarak görülebilir. Anarşizmin babasına benzer şekilde soyutlamaya ve şiddete karşı, yerelliğe vurgu yapan, yaratıcı güç ve karşılıklı yardımlaşmaya önem veren biri idi. Proudhon gibi onun bireyciliği de sosyal bireycilikti. Ya da Erich Mühsam’ın anlattığı gibi, ... anarşi, Gustav Landauer’in karakterize ettiği gönüllü sözleşme üzerine kurulmuş toplumsal düzenin esasıdır. Bu bakış açısı bir diğer hayranı Eberhard Arnold’da şöyle yankı bulur. “Anarşi özgür iradeyle bir araya gelenlerin birlikteliği temelinde, yapısal olarak doğal bir düzen olarak anlaşılmalıdır. Sage of Besancon çok daha fazla şeyler söyleyebilirdi. Max Stirner’e aşinadır ve onu takdir etmektedir fakat 1toplumsal bireyci” biri olarak bireyciliğin Stirnerci biçimini benimsemez. Hem geçmiş hem de gelecekle “koparılamaz bağ”ları olan bireyi hisseder. Onun üzerinde diğer etkili şahsiyetler şöyle sıralanabilir: Tolstoycu Benedikt Friedlander, Etienne La Boetie ve Kropotkin. Nietzsche, Goethe, Spinoza ve Meister Eckhart da önemlidir. Landauer’in dünya görüşü Proudhoncu Anarşizmin temelleri üzerine, bahsi geçen düşünürlerin düşüncelerinin sentezi olarak görülebilir.

DEVLET

Aşağıdaki alıntı Landauer'in en azından Anarşistler arasında belki de en fazla bilinenidir: "Devlet, insanlar arasında bir çeşit ilişki biçimi, bir davranış hali, bir durumdur. Uyumlu başka ilişkiler kurma ve her bireyin bir başka bireyle başka türlü davranması yoluyla onu yıkaçamız. Gerçek bir komünite formunda bir kurum yaratıncaya kadar devletiz ve devlet olmaya devam edeceğiz."

Devleti üstümüzde bir objeye dönmesiyle cisimleştirmemesine ve politikacının şamaroğlanına dönmesine nasıl itiraz ettiğine dikkat, Devlet biziz... fakat tüm bu gerçeklere rağmen, derinlerde, Devleti hakikaten asla benimsemeyiz. En azından, bu çağdaş dünyada kendimiz tarafından bize empoze edilir. Komünite ve Devlet iki farklı oluşturmaz. Devlet asla bir bireyin içinde kurulmaz... gönüllü asla olmaz... bir zamanlar komüniteler vardı... bugün güç, yasa maddesi ve devlet var. O olağan anarşist devlet kavramından daha da ileri gider. Landauer, Kropotkin'i takip edip onu aşarak asıl olarak devletin doğasının doğrudan içine nüfuz eder. Devlet, Kropotkin'in düşündüğü gibi devrimle yıkılabilecek bir kurum değildir.

Devlet yoluyla özgür dayanışma ve onun özbilincinin (komünite) sonucu "toplumsal ölüm"dür . Bu dayanışma ve gönüllülüğün kaybı, komünitenin tahrip edilmesi ile ortadadır – hepsi de devletçi sistemlerdir ve hukukla yerleştirilmiştir.

Martin Buber, Landauer'in kavramlarını kullanarak, Devlet'in bir toplum üstünde zorbalıkla nasıl "belirleyici" olduğunu açıklar. Verili zamanda ve yerde beraber yaşayan insanlar sadece kendi özgür iradesiyle bir dereceye kadar doğru şekilde yaşamayı becerebilirler; ...gönüllü bir adil düzen için ehliyetsiz bir seviye meşru baskının derecesini belirler. Yine de Devletin fiili uzantısı

bu çeşit Devleti öyle ya da böyle – çoğunlukla çok çok - aşar ki bu Devlet meşru baskının seviyesinden ortaya çıkar. İlke Devleti ve Durum (gerçeklik) Devleti arasındaki daimi olan bu farklılık (sonuç olarak benim “aşırı Devlet” dediğim) zorunluluklar haricinde gücün üzerinde yeterince gayretli baskıyla çaba sarf edip başarısız kılmak koşuluyla Gönüllü düzenin yükselen kapasitesinin intibakına direnç gösterir.”; Landauer “ruhlarımızda ölmüş bazı şeylerin yasayan güçleriyle vücutlarımız üzerinde yaptıkları denemeleri görüyoruz” der.

Landauer ve Buber’e göre Devlet iktidarının üstesinden gelmenin sadece bir yolu vardır. (aşağıdaki paragraf Buber’e aittir) komünitelerin birliği, değişik komünitelerde aileler ve kişilerin birliği gerçek organik bir yapının büyümesinden başka bir şey değildir ki devletin yerini alarak onu “yıkar”... yetersiz birlik ya da yeterli yavaşamsal komünal ruh Devletin yerine Komüniteyi koymaz – kendi kendisine devlete katlanır ve bir şeyle sonuçlanmaz fakat Devlet, yani güç-politikaları ve yayılmacılık bürokrasi tarafından desteklenir.

ŞİDDET VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM

Yukarıdan da gördüğümüz gibi Landauer, ne günah keçisi aramaya, şeytanlaştırmalara ne de hayranlık ve nefret yaymaya inanmamaktadır. Gerçek düşman burjuvazi değil fakat insan ruhunun şu an içinde bulunduğu şartlardır. Bu şartlara soyut düşünme, yabancılaşma, materyalizm ve itaatkârlık dâhildir. Bunlarsız kapitalizm ve devlet yaşayamazdı.

Daha fazla insan var olsa idi daha fazla bir insan geleceği olabilirdi sözünden beri daha Vahşi eylemler daha iyi bir dünyanın ortaya çıkmasına neden olamaz. Soyutlama, mekanik düşünme, soğukkanlı mantık, terörist mantalitenin temelinde yatar ve duygusallık ve sağdu-

yulu olmak gibi değildir. Onlar kendi kendilerine kavramlarla yaşamaya alışmışlardır, insanlarla değil. Onlara göre, onlar için iki sabit ayrı sınıf vardır. Düşman olarak karşı dururlar birbirlerine; insan öldürmezler fakat baskıcıların ve sömürücülerin kavramlarından... ne yöneten sınıfın gücünden ne de diktatörce talimatlarla, hiç yoktan, sosyalist bir toplumu yönetmeye teşebbüs eden güya devrimcilerden... güçten bir insan hiç bir şey bekleyemez.

Landauer için Tolstoycu şiddetsizlik bu amacı gerçekleştirmek, tüm baskıcı tahakkümü yıkmak için bir yoldur aynı zamanda... köleler güç kullanmayı keserlerse... bizim çözümümüz çok daha (yıkmaktan) iyi bina edilir! Gelecekte yıkmaya degecek birşeylerin kalıp kalmadığı daha da net olacaktır. Şiddet karşıtı, ölçülü olma ve yıkmaktan ziyade yapmayı benimsemesine rağmen, Bavyera'daki işçi konseyi hareketindeki önderliğinde gördüğümüz gibi o bir devrimci idi. Şiddet karşıtlığı ve ölçülü olmanın nasıl yüzeysel olduğunu gerçekten de Gustav Landauer'in (Proudhon'un ki gibi) yaşamı gösterir.

Bir şiddet karşıtı olmasına rağmen Martin Buber onun gerçek anlamda bir devrimci olduğunu düşünür.

Çevirisini yaptığı destansı demokrasinin şairi Walt Whitman'a dair Landauer, Proudhon gibi (ki onun birçok manevi temayülü olduğunu söyler Landauer) Whitman'ın muhafazakârlık ve devrimci ruhu bütünleştirdiğini – Sosyalizm ve bireyciliği – söyler. Bu Landauer için de söylenebilir. Onun aklında olan şey eninde sonunda devrimci bir muhafazadır: bu seçilmiş devrimci unsurların muhafazaya ve toplumsal varlığın yenilenmesi için sağlamlığına değer. Marksistler tekrar ve tekrar, insanların sömürüldüğü bu dünyadan ve ona karşı merhametsiz savaştan çekilmesinin uygulaması olarak

onun Sosyalist koloni önerisini kınadılar... hiçbir sızlanma asla yanlış olmaz... Landauer'in söylediği, düşündüğü, planladığı ve yaptığı her şey devrime büyük bir inançla olgunlaştırılmış ve onun için istenmiştir... fakat onun devrim dediği şey "özgürlük için uzun süreli mücadelele devrimle değil fakat yenilenme ile kuşatıldığı-mızda meyve verebilir"dir. "Harika bir sosyalist olan Proudhon'un tartışılmaz bir şekilde ilan ettiği gibi, gerçi unutulmuştur bugün, toplumsal devrim, politik devrimle hiç te benzerlik arz etmez; canlı gelememesine ve daha sonraya daha iyi bir yaşam kalmamasına rağmen, yine de yeni bir ruh için yeni bir ruh örgütleme etme ve barışçıl bir yapıdan başka bir şey değildir."

KAPİTALİZME ALTERNATİF

Landauer'in sosyalizm kavramı ne kesinlikle Marksist, ne de Bakuninci kolektivizmdir. Daha çok Proudhoncu karşılıklı yardımlaşmacılığa borcu vardır. İş ve evi ile aile komünitesinin ocağı işine başkasının karışmasına izin vermeyen bağımsız bireyin dünyasıdır. Otonom yerel komüniteler, komünitelerin grupları ve bölgeleri vs. vs. hatta küçük miktarda görevleri olan daha geniş kapsamlı gruplar... başlı başına sosyalizmdir. Her biri kendi için çalışan... her biri değişim ekonomisini ayarlayıp hayata geçiren bu sosyalizmin görevidir.

Landauer'in kapitalizm kavramının Marksist olmaktan çok Proudhoncu olduğu vurgulanmalıdır. O ne değişim ekonomisine ne de bireysel mülkiyete karşıdır. Landauer'e göre kapitalizm devletçe yaratılıp desteklenen ayrıcalıklılar yoluyla değişim ekonomisinin saptırılmasıdır. Dahası kapitalizmin ruhu insan varlığının diğer tüm boyutlarının materyalist bir dışlanması ve bencillidir.

Landauer, mevcut olan sosyalist hareketin Devlet ve kapitalizm tarafından sistemin bir parçası olduğuna ve

bu uyum sağlayabilirliğinden hareketle uzun erimli sosyalist devrimin ortaya çıkmayacağına inanır. O ortaklaşmacılık ve toplumsallaşmanın kapitalizm içinde otomatik olarak ortaya çıkacağını söyleyen Marx'ın hüsnü kuruntu içinde olduğunu söyler. H. J. Heydorn'a göre, Landauer kapitalist toplumun devlet tarafından temsil edildiğini, değişen koşullara harika şekilde adapte olduğunu, sosyalist topluma götürmekten ziyade, toplumsal yaşamının gelişmesi yoluyla proletaryayı entegre ederek dejenere ettiğini, hakikaten sosyalistleri absorbe edip, ideolojilerini lüzumsuz hale getirdiğini görüyordu.

Kimse kapitalizmi alıp, onu sosyalizme dönüştüremez. Kapitalizmi doğrudan sosyalist değişim ekonomisine dönüştürmek imkânsızdır. Absorbe olmamanın ve sosyalizmi kurmanın tek yolu, yerel, gönüllü örgütlenmeler yoluyla Devletin alanının dışında çalışmaktır.

Bu örgütlenmelerin sağlamlığı tüketici olarak işçilerin daha fazlada sahip oldukları –bilinmeyen bir gerçeklik olan - güçlerinden yatar. Bundan ötürü, bu donanımına sahip olmasından tüketici ortaklaşmacılığını daha da fazla tercih eder ve kooperatifleri sosyalizme doğru... ilk aşama olarak görür. Tüketici-üretici birliklerinin hatırı sayılır miktarda parasal sermaye üzerinde kontrol sağlaması durumunda, o bir kredi birliğine ihtiyacı da hissederek. Hiçbir şey tüketiciler birliğini bina, fabrika, ev, atölye ve gerekli topraktan ortak kredi yardımı ile kendi kendileri için çalışmaktan alıkoyamaz. Keşke isteseler ve başlasalar...

Gönüllü ekonomik birliklerin yanında yeni komünitelerin yaratılması gelir. Sosyalist kültürün temel formu bağımsız ekonomiler ve değişim sistemleri ile komünitelerin birliğidir. Toplum, toplumların bir toplumdur. Bu sosyalist komüniteler kapitalist ilişkilerle mümkün olduğu kadar bağlarını koparmış olmalıdırlar. O kesinlikle bunun olmasına izin veren ekonomik birliklerdir.

Komünitenin gelişmesi kapitalizmin lağvedilmesinin anahtarıdır. O, Kitlelerin topraksız olmalarından dolayı toplumların kapitalist olduğuna inanıyordu. Bu –ki Thomas Jefferson, Thomas Spence and the Agrarianların-kiyle benzerdir– topraksız insanların ev ve yiyecek için kapitalizme bağımlı olduklarını söyleyen bakış açısıdır. Toprak sahibi kitleler her hâlükârda kendi yiyeceğini kendisi üretir ve kira vermez. Bundan dolayı da gerçekten de bağımsızlığa sahiptir. Birileri için çalışmak zorunda kalsalar bile, bu işverenin koşullarından ziyade daha çok kendi koşullarında olacaktır. Bundan hareketle işçi ve işveren arasındaki sözleşmenin gücü eşitlenmiş olur. Diğer taraftan topraksız işçi kira ödemek ve açlıkla karşı karşıya kalmak durumundadır. Muhtemel işvereniyle sözleşme yapmaya geldiğinde eşit olmayan bir durumla karşı karşıyadır. Rekabet toprak sahibi işçinin lehine işler. Sömürebilme ihtimali sınırlandırılmış, işi küçük kalmış ve diğer ekonomik aktörlerden daha fazla gücü kalmamıştır.

Landauer’in düşüncesinin bir boyutu bugünün solcularını şok edebilir. İşçi konseyi savunucularının kınamalarını alır. “Üretici olarak bir role sahip olan işçilerin grevlerinin kendi gerçekliklerinde tüketici olarak onlara hasar verir” demesinden dolayı “sağcı” olarak adlandırılır. Onun dediği bir grev yoluyla ya da başka bir yolla ücretleri arttırdığında onların yükselen gelirleri tüm işçi sınıfının üzerine zam olarak biner. Bundan dolayı, ücret artışı tüm işçi sınıfı tarafından ödenen bir sübvansiyon formundadır. Bu, zamanında devrimci sosyalistler arasında sıra dışı bir düşünce değildir. Sosyalistlerin işaret ettiği şey ekonomik eylemlerin işçileri sınırlı bir derecede özgürleştirebileceğiydi. Ancak politik eylemlerin bunu getireceğine inanmaktaydılar. Bir politika karşıtı

olarak Landauer aynı fikirde değildi. Komünitelerin yaratılması ve karşılıklı yardımlaşma ekonomisi alternatifi politik ve ekonomik aktivizme üstün olan bir stratejydi.

Landauer ve devrimci sosyalistlerin farkında olmadıkları gibi görünen ise verimlilikti. Ücretler verimlilikle aynı seviyede artarsa, monopol ya da diğer devlet müdahalesi hariç, fiyatlarda bir artış olmaz. Hakikaten, birçok maddenin gerçek fiyatları (başka ifade ile fiyatlar enflasyona göre ayarlanır), verimlilik ücretlere galebe çalarsa yıldan yıla düşme kaydeder. Onun kavramı doğru olduğu yerde gene de ücretlerin yükselişi verimlilikten büyüktür ya da endüstri devletçe korunmakta ya da sübvansede edilmektedir. Bu şartlar altında, çalışan toplam nüfus işçilerin küçük bir kısmının yükselen gelirini öder.

Landauer çalışma karşıtı değildir. Fakat özgür işçinin yaşam için temel önemde olduğunu hisseder. Eberhard Arnold'a göre:

“Gustav Landauer açgözlülükten uzak kardeşçe bir ruhla dolmuş, yönlenmiş ve örgütlenmiş iş-hakikatı ile iş'te kurtuluşu bulmayı beklemektedir; onurlu eylemlerin eylemi olarak, saf ve dosdoğru bir ruhun hükümlerine şahit olan bir iş. Onun geleceğin temel bir karakteri olarak tasavvur ettiği, ortak bir eylem olarak, insanların ihtiyaçlarının tedarikini sağlamak ve ruhun bir ifadesi olarak iştir. Birbirlerine yoldaşlık ve karşılıklı özen gösterme ile yan yana hissettikleri mutluluk, insanın işindeki mutluluk yaşamı dolu dolu hissettiği, böylece yaşamaktan mutluluk bulduğu bir şey olarak işini deneyimlemesini getirir; “insan yaptığından zevk almak zorundadır; ruhu vücudunun aktif bir parçası olmak zorundadır.”

TOPLUM VE HALK (FOLK) ÖZBİLİNCİ

Devlete yaptığı gibi, Landauer toplumun da nesneleştirilmesini reddeder. Toplum bireyin üstünde olan soyut

bir şey değil fakat ilişkiler-arasının küçük bir çeşitliliğidir. Bu “küçük ilişkiler-arasılıkta” önemli olan şey bas-kırsız bir toplumun gerçek toplumsal birliği ya da “doğal birlikteliği”ydi. Aile, komünite ve halk vardı. Evim, ön bahçem, eşim ve çocuklarım – benim dünyam! Bu duyguda, bu müstesna dayanışmada, bu gönüllü birlik, bu küçük ve doğal komünitede bütün bir geniş organizma yükselir. Landauer, kapitalist sınıf üzerinde proletaryanın hâkimiyetini aramaz. Fakat yeni komünitelerin kurulacağı kırsal bölgelerdeki şehirlerde yeni organik (ya da doğal – ç.n.) halkın ortaya çıkmasını arardı.

Landauer, halk (*volk*) ile neyi kastetmekteydi? Kesinlikle Nasyonel Sosyalistlerin bu kavramı çaldıklarında kastettiklerini değil! Bundan dolayı, halk özbilinci... birlikte eylemeyi isteyen sosyal bağların içsel, bireysel farkındalığı. Bu halk özbilinci kendi ortamı içerisinde kültürel alışveriş içerisinde olan grubun her bireysel biçimlenmesinin psişik donanımı kadar, ortak dilde derin olarak eklemlenmiş halkın geçmişinde, atalarının tarihsel özünde ve genel hafızasındadır.

Her halk barışın doğal bir komünitesi ve insanlığın bir parçasıdır. Bu onu Devletten ve milliyetçilikten ayrı kılar ya da Devletler doğal düşmandır, milletler değil. Bir halk bir bölgede büyüyen bir toplum ve kültürdür ve milletle eşanlımlıdır. Görmüş olduğumuz gibi, ulus devlet ve ırka gönderme yapmaz fakat Amerikalı Yerlilerin kullandıkları anlamdadır. Dahası, baskısız her ulus anarşiktir. Baskı ve millet bütünüyle uyuşmaz kavramlardır. Bu son cümleler kan davasının yaygın olduğu kabilelere bakıldığında oldukça idealize edilmiş gibi görünebilir. Fakat ideal bir tip olarak da görünebilir. Böyle bir ideal kavram barışçı milletlerin varlığından dolayı ütopya değildir. Landauer’in dediği manada millet ve halk kavramına iyi bir örnek Nova Scotia ve New Bruswick’de ya-

şayan Acadian komünitesi olabilir. Ortak tarihleri, dilleri, kültürleri ve büyük ölçekli özyönetimleri var fakat ne bir Devlet yaratma istekleri ne de Acadian olmayanlara karşı düşmanlık ve şovenizmleri vardır.

Aynı şekilde Devlet ve milliyetçilik sahte bir komünite yaratır. Uluslararası organizasyonlar ve kongrelerin yapay dünya komünitelerinden başka bir şey olmadıklarını düşünmekteydi o (NATO, WTO ve UN’i kesinlikle sevmezdi).

FELSEFESİ

Onun Yahudi kökenini hesaba katmadan kimse Landauer’i anlayamaz (Eklere Bakınız). O birçok Yahudi radikal yaptığı gibi kendi kültür ve dinini ret ya da inkâr etmez ve onun düşüncelerinin bu tesirlerin etkisiyle doğal olarak geliştiği görülebilir. İnsanın temizlenmesi ve kurtuluş hikâyesi, federasyon ya da birlik (Bund) Yahudi gelenekten kökünü alır. (Landauer için) ...Eski Ahit (Tevrat)’ın peygamberleri amansız ısrarları ile tüm zamanlar için bir standart getirmişler... İsaiah’ın kehanetinin gösterdiği gibi baskıyla yönetimin yerini ruhla yönetim almıştır... bu ruhta insanoğlunun bir olduğu inancı... Landauer’in en derin inancıdır da.

Tüm tek taraflı görüşlere ve indirgemeci rasyonalizme derin bir güvensizliği vardı Landauer’in. Bu tavırla onun felsefesi hem Alman hem Yahudi olarak kompleks bir varlık olduğumu kabul ediyorum dediği gibi onun kompleks varoluşunun aynasıydı. O farklılığı sever ve soyut, farklılıkların olmadığı bir dünyadan korkar, onun yerine farklılıkta mutabakatın olduğu bir biçimi tercih ederdi. İnsanlık eşitlik demek değildir; gerçekten çok farklı milletlerin ve insanların federasyonu anlamına gelir. Manichean rasyonalizminden ve parçalı olmaktan ziyade holizmi tercih ederdi. Ona göre gerçek

sosyalist “holistik düşünür”. Tin tüm yaşayan âlemi sarar. Eugene Lun’un dediği gibi yalnızca ailenin duygusal yaşamı ve mahallî komünitenin bulaşması yoluyla birilerinin taahhüdü millet ve insanlığa teoriyi değil, doğrudan deneyimi sağlamlaştırarak meydana gelen aktif katılımı garanti eder. Landauer’e göre bilimin değeri, gerçekliğin onun iddia edilen mükemmelce açıklamalarından yatmaz sadece... bilimsel genellemeler deneme kabîlinden gözlemler olarak geçelidirler...

Zamanında eğer varsa da birkaç kişi sosyalist psyche’nin derinliğini anlıyabiliyorken, Landauer kendi psikolojisini geliştiriyordu. Günlük rasyonelliğimizin yanında günlük özbilincimizin altında var olan bir ön-rasyonel kadim bilgi de vardı. ...eğer algılanan görünüm, kavramsal düşünceler ve ger ve en saklı derinliklerimize dalarsak, bütünüyle sonu olmayan bir dünyaya dâhil oluruz. Bu dünya ki içimizde yaşar, bizim kökenimiz, devamlı surette içimizde faaliyet halindedir ve o olmazsa kendimiz olmayız. Bireysel kendimizin, en derin parçası en evrensel olandır. Daha çok mistisizmle büyülenmiş gibi görüldüğü bu içsel yolculuk, onun Maister Eckhart çalışmalarını açıklamaktadır.

O, yeri geldiğinde kültürel olarak belirlenmiş bir veri, dünyanın bir metafor olduğunu bilmemizden hareketle bir yöntem olduğunu görmekteydi. İnsanlıktan uzaklaşma, birinin içsel öznelliğini kaybetmesi ve maddeleşmiş rasyonalizmden kaynaklanmaktaydı. Landauer’in irrasyonel olmadığı fakat psişenin derin, ön-rasyonel içerikleri ve rasyonelin bir sentezi ya da dengesini arzu ettiği vurgulanmalıdır. Bir işlevin bir diğer işlev üzerindeki etkisine vurgu yapmak tek taraflı bireylerin (bundan dolayı da potansiyel olarak tahrip edicidir) ortaya çıkmasına mahal verir. (20. yüzyılının Hitler ve Stalin’i bunun kuvvetli bir deliliydi)...

Landauer'in tarih felsefesi onun çağdaşlarına karşıt olarak yürümektedir. İlerlemeye ve klasik toplumun yeniden döngüsel olarak başladığı kavramsallaştırmasına inanmamaktadır. Avrupa ve Amerika gerilemektedir... Amerika'nın keşfinden beri... Yunanistan ve Ortaçağ Avrupası birçok birliğin ilişkisi içerisinde olduğu ortak bir ruha sahipti... biz gerilemekte olan halklarız... gene de bu gerileme hissiyatı, Yunanlılarda olduğu gibi, mutlak değildi. Modern dönemde teknolojik gelişmeler vardı. Bu çeşit ilerleme ortak ruh, gönüllülük ve toplumsal gidiş... tekrar yükselinceye kadar devam edecek... (büyülece) holistik perspektif... tekrar ortaya çıkacaktır. Onun bahsettiği gerileme mahalli ve gönüllü birliklerin gerilemesiydi. Onların yerini Devletin alması ilerleme değil fakat Bronz çağı barbarlığına geri dönmek demektir.

MARKSİZM

Landauer zamanında *Komünist Manifesto* ve basit bir *Ekonomi Politiğin Eleştirisi*'nden başka Marks'ın eseri bilinmiyordu. 1844 *El Yazmaları* ve *Alman İdeolojisi* ve *Gotha Programının Eleştirisi* gibi önemli eserlere ulaşmak mümkün değildi. Bundan dolayı onun Marksizm eleştirisi Marks'ın gerçek düşüncelerinden çok vulger ortodoks Marksizmi hedef alır. Ortodoks Marksizm ekonomik determinizm ve bilginin yansıma teorisine kaba bir inanç olarak örneklendirilebilir (düşünce maddi gerçekliğin bir aynada basit bir yansımasıdır gibi). Proletarya perişandı, Kapitalizm çökmekteydi ve sosyalizmin zaferi kaçınılmazdı. 1890'dan sonra bu inanç Marksistler ve "bilimsel sosyalizm" için –kendi aleni başarısızlıklarına rağmen– gerekli nitelik olmuştur. Böyle bir şey var olmuştaysa da bir kaç istisnai birey dışında dünyevi dinsel kültür içinde dejenere olmuşlar ve bu zamana kadar kalmışlardır. Landauer'in böyle sözde bilimsel saçmalıklara karşı pek fazla bir sabrı yoktu ve *Sosyalizme Dair*

isimli eserinde hatırı sayılır miktarda bir bölümü Ortadoks Marksizme saldırıya adanmıştır. O Üstadı de açık etmiştir. Böylece, , doğal yasaların zannedilen güce sahip olduğu gelişmenin güya tarihi yasaları... ve bir biliminin var olduğu ölçüsüz aptalca varsayım... şimdinin olayları ve şartlarında ve geçmişin bilgisi ve verilerinden geleceğin kesinliği ortaya çıkabilir diyen Marks'ın bilimciliğine atakta bulunur.

Landauer gerçek bir anti-Marksisttir. O Marksistleri teoride ve pratik içinde olmak üzere ikiye ayırır. Endüstrinin millileştirilmesine karşı fakat kooperatiflere dönüşürülmesine taraftır. Takas kapitalizmin sınırlandırmalarından kurtarılmalıdır ve Marksist ütopyadaki gibi kaldırılmamalıdır. Çiftçiler, zanaatçılar ve küçük tüccarlar hakir görülen küçük burjuvalar olarak değil fakat var olan toplumun bir parçası ve hakikati olarak görülmelidirler. Bundan dolayı demokrasi kavramı Landauer'de Marksist (proletarya diğer sınıflar üzerinde egemen olmalıydı) değil halkçıdır. Gördüğümüz gibi, sınıf savaşı ve politik eylem –ki Marx umutları olarak tespit etmişti– Landauer için bir umut vadetmez. Bir çıkmaz sokaktır.

Leninizme gelince, zamanında birçok çağdaşı radikal kendi-kendilerini kandırarak debelenirken, Landauer kehanet sahibidir. O, onda Robespierre ilkesi ve köleliğin yeni bir form'unu görür. (Bolşeviklik)... askeri bir rejim için çalışma... dünyanın görmüş ve göreceği en berbat şeylerden daha berbatı olacaktır der.

BUGÜN LANDAUER

Kominite 1910'dan daha da zayıf durumdadır ve bundan dolayı her zamankinden daha fazla ona ihtiyaç var. Yabancılaşma birçok olayda olduğu gibi oldukça büyüktür özellikle insanlar birbirlerinden ve doğadan daha da kopmuş durumdadır. Kalmış olan folk kültürleri Hollywood ve McDonalds'ın ortak dünyasının saldırısı altındadır.

Buna rağmen, belkide bundan dolayı, kökler ve yerlere dair engin bir istek mevcut. İnsanlar kendi kültür ve tarihi geçmişlerini yeniden keşfetmeye başlıyorlar. Bölgesel hassasiyetler önemli olmakta. Ulus devlet, bunlar büyürken, gerilemeye başladı. Aksine kültürel canlanma ve bölgesellik teşebbüsleri şovenizm ve yabancı düşmanlığına neden olmaktadır. (Keltik Canlanması, Akadiyanlar, Yeni Güneyli Hareketi, Newfoundlandliler, Melungianlar, Kacunlar ve İngiliz ve Fransız bölgesiliği gibi)

Devlet, komünite ve yabancılaşma problemlerine herhangi bir çözüm sağlayamamış tam tersine problemleri daha da kötü hale getirmiştir. Birçok örnekte Devlet sosyalleşme ve komünitenin gerilemesinin doğrudan nedeni olmuştur. Küçük çiftliklerin yıkımı, belediye ve okulların merkezileşmesi, gönüllülerin yerini bürokratların alması ve karşılıklı yardımlaşma topluluklarının yerini devlet organlarının almasıyla şehirlerdeki insanlarda kasti bir sürüleşme görmekteyiz. Kurumsal kapitalizmin ve devletçiliğin yaratmış olduğu problemler ancak karşılıklı yardımlaşma ve hakiki komüniteye dönülerek çözülebilir.

Politik ve ekonomik cephelerdeki Landauer'in “karşıtları” ölümünden bu yana iyi bir şey başaramadılar. Politik sosyalizm ya bürokratizmin refah devleti ya da bilinen en zorba yönetimi olan Stalinizm olarak ortaya çıkmıştı. Sosyalist partiler şimdi ya küçük hizipler ya da neo-konservatizmin öbür yüzüdürler. Toplumsal değişim devam ettiği sürece anlamsız olarak durmaktadırlar. Sendikalar gerilemektedir. Toplumsal dayanışma yokluğundan dolayı küçük bir ilerleme yoktur. Onlar da büyük oranda anlamsızlaşmışlardır. Sadece ortaklaşmacı (kooperatif) bakış açısı, daha da genişleyerek, resmi kooperatiflerin dünya çapındaki üye sayısı 1 milyarı bulması

ile güzel bir şey yapmaktadır (bu rakama karşılıklı yardımlaşmanın resmi olmayan biçimleri ile karışan kalabalıklar dâhil değildir). Kooperatifler kapitalist bir yola adapte olduğunda, bunu karşılıklı yardımlaşmanın başarisızlığı değil fakat üyelerin arzusuna bağlamak daha doğrudur. Üyeler kooperatiflerinin yönünü ne zaman değiştirmek isterlerse değiştirebilirler ki bu kooperatif hareketinin en temel prensiplerinden biridir ve halen işlemektedir.

Benim bir eleştirim var - ki imkânsızdır - en azından gelişmiş ülkelerde devlet tümüyle görmezden gelinebilir. Hayat kesinlikle daha yalın olabilir eğer biz “diğer ilişkilerimizde” sade ve devletin bize ne yapacağını kale almazsak. Devlet, Landauer zamanındaki devletten daha da otoriterdir. Kelimenin gerçek anlamında binlerce yönetmelik bizi kapana kısırmaktadır. Bunların birçoğu 50 yıl önce yoktu ve insanlar günlük yaşamlarını devletin alanının dışında yaşayabiliyorlardı. Bugün bağımsız olarak yaşamayı denesiniz ancak Waco halkı gibi olabilirsiniz. Bizim bu baskıcı yönetmelikleri kaldırmamız için bir çeşit anti-politik harekete ihtiyacımız var gibi geliyor bana. Arta kalmış ve zorunlu olduğu varsayılan iktidarlara Yerel komünitelerde desantralize etmeliyiz. Ancak özgür komünite olup ve devletin iktidarını yıktığımızda anonim kapitalizmi ve devlete son verecek alternatifleri kurabileceğiz.

Son ama aynı derecede önemli, Landauer’in ruhsallık ve psikoloji kavramı 19. Yüzyılın kıt zekâlı ve indirgemeci materyalizminden daha çok bugüne uyum arz eder.

LAHİKA

Landauer ve Sosyalist Enternasyonal

İkinci enternasyonale katılımı ile ilgili son kavga 1876’da Londra’da verildi; bu aynı zamanda en acı olandı. Bu sefer anarşistler Hollandalı ve Fransız delegeler arasında

güçlü olarak yer almaktaydılar. Önden gelenlerin çoğu İkinci Enternasyondan beklenen ihraç edilme durumunda paralel bir kongre toplama temayülü ile Londra'ya gelmişlerdi. Fransız güçlü bir sendikalist grup olan Confederation General du Travail'ın devrimci kanadının Pelloutier, Tortelier, Pouget ve Delesalle gibi anarşist liderleri yanında Kropotkin, Malatesta, Nieuwenhuis, Landauer, Pietro Gori, Louise Michel, Elisee Reclus ve Jean Grave gibi anarşistler de vardı... oturum başkanı Alman Paul Singer anarşistlerin konuşmalarına müsaade etmeden katılımla ilgili soruları almadan kapatmayı denedi. O gün başkan yardımcısı olan Bağımsız İşçi Partisi'nin lideri Keir Hardie oylamaya geçilmeden evvel her iki tarafın da bütünüyle dinlenilmesi gerektiğini söyleyerek durumu protesto etti. Gustav Landauer, Malatesta ve Nieuwenhuis uzunca konuşmalar yaptılar ve tezlerini en sonunda etkin şekilde özetleyerek şöyle dediler: "Bu kongre genel bir Sosyalist Kongre olarak adlandırılmıştır. Çağrılarda anarşistlere ve sosyal demokratlara dair bir şey söylenmemiştir. Sosyalistler ve sendikalardan bahsedilmiştir. Kropotkin, Reclus ve diğer anarşist komünist hareketlerin sosyalist temellere sahip olduğunu inkâr edemez. Eğer onlar hariç tutulursa kongrenin hedefi saptırılmış olur." ...ikinci gün anarşistler en sonunda ihraç edildiler... birçok anarşist sendika delegesi olarak kalmıştı ve vekaletin onaylanması sırasında tartışmaları devam ettirmişlerdi. Konuları tartışma için Kongrenin bir araya geleceği çok az bir zaman kalmış oldu. Anarşistlerin ihracına rağmen İkinci Enternasyonalin Londra Kongresinde anarşistler hakim olmuşlardı. Anarşistlerin gerçek zaferi İkinci Enternasyonal Kongresinin Liberterler ile otoriter sosyalistler arasında bir mücadele alanına dönüşmesini başarmaları oldu.

George Woodcock'ın ANARŞİZM'İNDEN S. 246-248

Landauer ve Hz. İsa

Onun Yahudiliği hiçte şovenistçe değildir. Diğer dinleri de takdir eder. Onun Hz. İsa'ya dair bakış açısı şöyledir:

Hz. İsa hakiki bir figürdür – çok zengin, eli açık ve cömert, önemli bir figür olmasından öte onda insanın yaşamı ve ruhu vardır ve muazzam bir sosyalisttir. Bir taraftan kültürsüz ve kaba birini al ve onu çarmıha gerilmiş İsa yaşamadan önceki zamana yerleştir ve diğer taraftan o mal ve insan taşıyan bazı yeni dizayn edilmiş makinaların önünde olsun; eğer o dürüst ve kültürel yargıların herhangi birinden bağımsızsa, bu çarmıha gerilmiş insanoğlunu işe yaramaz, fuzuli bulacak ve makinaların ardından koşacaktır. İnsanları harekete geçirmek maksadıyla var olan tüm makinalardansa, İsa'nın sakın, asude, aklının ve yüreğinin acılarıyla insanoğlu daha ölçsüz şekilde nasıl harekete geçer! Ve fakat sakın, asude ve insanoğlunun Çarmıha Gerilmiş büyük acıların sahibi olan O, tüm nakliye makinalarımız o olmadan nerede olabilir ki.

Münih Sovyeti Üzerine - Hakim Bey

1919'un Münih Sovyeti GOB'in (Geçici Otonom Bölgeler) belirgin özelliklerini sergiler. Bir çok devrimde olduğu gibi hedef hiçte "geçici" olmamıştır; ekonomi bakanı Silvio Gesell, anti-otoriterler ve şair/oyun yazarı Erich Muhsam & Ernst Toller, & Ret Marut (Romancı B. Traven) gibi aşırı Liberter sosyalistler yanında Kültür Bakanı olarak Gustav Landauer'in katılımı sovyet'e farklı bir anarşist tat katmıştır. Yıllarını izole olmuş bir şekilde Nietzsche, Proudhon, Kropotkin, Stirner, Meister Eckhardt, radical mistikler ve the Romantic volk-filozofları üzerine en iyi çalışmalarını yapmış olan Landauer, başından itibaren Sovyetin yenilmeye mahkum

olduğunu biliyordu. Onun eninde sonunda anlaşılabilirceğini ümit etti. Anarko-sendikalist ekonomi ve komünite deneyimi için Bavyera'nın büyük bir bölümü ayrılarak plan uygulanmaya başlandı. Landauer Halk Tiyatrosu ve Özgür Okul sistemi için teklif hazırlamıştı. (Hakim Bey, GOB)

Bibliyografya

Albert, Paul – ERICH MUSHAM, Black Flag Quarterly, Autumn 1984, p 26.

Arnold, Eberhard - ";Familienverband und Siedlungsleben"; in Das neue Werk, 1920. Bu kitap ingilizceye GUSTAV LANDAUER olarak çevirilmiştir.

Buber, Martin, PATHS IN UTOPIA

Heydorn, Hans Joachim – GUSTAV LANDAUER, Telos 41

Landauer, Gustav - FOR SOCIALISM, Telos Press

Lunn, Eugene - PROPHET OF COMMUNITY, Univ. of California 1973

Muhsam, Erich, FREEDOM AS A SOCIAL PRINCIPLE, Black Flag Quarterly, Autumn 1984, p. 29

Woodcock, George, ANARCHISM.

İkinci Basıma Önsöz

Devrim geldi, gerçi ben onu bu şekilde beklememiştim. Savaş ise tam da beklediğim şekilde geldi ve bu savaşta ben yenilgi ve devrimin amansızca yaklaştığını çok geçmeden gördüm.

Gerçekten içten bir hoşnutsuzlukla söylüyorum: Şimdilerde işbu (kitabım) *Sosyalizme Çağrı*'da ve dergim *Sosyalist*'teki makalelerde özde haklı olduğum anlaşılmıştır. Almanya'da siyasal bir devrim henüz gerçekleşmemiştir; şu anda tamamlanmıştır ve eğer tepki, yeni imtiyazlı güçlerin yeniden tesis edilmesini sağlayacaksa bundan sadece devrimcilerin bilhassa yeni ekonomiyi ve dahi yeni özgürlüğü ve self-determinasyonu (kendi kaderini tayin hakkını) inşa etmedeki yetersizlikleri sorumlu tutulabilir. Tüm Marksist Sosyal Demokrat partiler, tüm çeşitleri dâhil, siyasal pratik ortaya koyma, insanlığın anayasasını ve onun popüler kurumlarını ve emek ve barışı temsil eden bir hükümet kurma (konularında) acz içerisindeyler, tıpkı sosyal hadiselerle ilgili teorik kavrayışa erişememelerinde olduğu gibi. Nitekim bunu, savaş sırasında ve sonrasında, Almanya'dan Rusya'ya, temelde birbirleriyle ilişkili ve ilginç bir biçimde bağlaştık olan militarist heveslerinde ve ruhsuz ve yaratıcı olmayan terör devirlerinde korkunç bir şekilde göstermişlerdir. Bununla birlikte, hem bazı gazete haberleri hem de umudumuzun mağfîret ve mucize için titrek arzusu tarafından öne sürüldüğü üzere, eğer doğruysa, Rus Bolşevikleri, Avusturya'da Friedrich Adler ve Almaya'da Kurt Eisner tarafından sergilenene nazaran, benzer bir biçimde güzel ve hatta daha da dönüştürücü bir büyüme ile, kendilerinin, kendi teorik dogmatizmlerinin ve kısır eylemlerinin üzerinden yükselmiş ve

merkeziyetçilik ve militer-proleter otoriter örgütlenmeye karşı federasyona ve özgürlüğe öncelik vermiş; yaraticı hale gelmiş ve Rus köylüsünün ruhu, Tolstoy'un ruhu, tek bir sonsuz ruh ile (ki bu ruh gerçekte Marksizimden çok devrimin ilahi ruhundan kaynaklanmaktadır) sanayi işçisi (meselesinin) ve içlerindeki ölüm müderrisinin üstesinden gelmiştir. (Devrimin ilahi ruhu) ihtiyacın sıkı denetimi altında ve hızlı mancınığında insanın (özellikle Rus insanının) ruhunda gömülü katmanları ortaya çıkarmış ve bilinçaltı gücün gizli kaynaklarını açmıştır.

Ayrıca kapitalizm, kendisinden beklenen yavaşça ve barışçıl bir şekilde sosyalizme dönüşme ilericiliğini sergilememiştir; ne de ani, mucizevi bir çöküş ile sosyalizm üretmiştir. Ve şer, baskı, hırsızlık ilkesinin ve incelikten yoksun şablonun (rutinin) mucize gerçekleştirmesi nasıl beklenilebilir? Bu zamanlarda, rutin, habis bir musibete dönüştüğünde, devrime öncülük etmesi gereken, mucizeleri gerçekleştiren ruhtur; bu cihetle, ruh, Alman İmparatorluğu'nun anayasasını bir gecede değiştirmiş, Alman profesörlerinin dokunulmaz bir şekilde kutsal olduğunu düşündüğü hükümet yapısını Alman mülk sahibi ve sanayici olan asilzadelerinin eski dönemlerine indirgemıştır. Hükümet çökmüştür; sosyalizm tek kurtuluşur. Sosyalizm, kesinlikle kapitalizmin gelişmesi (tomurcuk vermesi) sonucunda meydana gelmemiştir; sosyalizm, öz olmayan babasının cesedinin çürüdüğü kapının arkasında bekleyen varis ve reddedilmiş oğuldur. Milli servetin ve görkemli ekonominin zirvesi olarak o güzel toplum bedenine de eklenemez; sosyalizm kaosun ortasında neredeyse hiç yoktan yaratılmalıdır. Çaresizlikle sosyalizme çağrı yaptım; fakat o çaresizliğin içinden büyük bir umut ve neşeli bir çözüm çıkardım ve ben ve benim gibilerin kalplerimizde beslediği çaresizlik daimi bir hale dönüşmedi. Şu anda inşa işine başlaması gerekenler

umut, çalışma arzusu ve dayanıklı bir yaratıcılıktan yoksun olmasınlar.

Burada çöküşle ilgili söylenen her şey tümüyle sadece şu anki Almanya'ya ve gönüllü ya da gönülsüz Almanya'nın kaderini paylaşan uluslara uygulandı. Söylenildiği üzere, kapitalizm haddizatında kendisine içkin imkânsızlığın sonucu olarak çökmüş değildir; otokrasi ve militarizm ile beraber hareket eden bir grup ulusun kapitalizmi, askeri olarak daha zayıf, kapitalist olarak daha güçlü bir alanda, en nihayetinde kendi halkının popüler öfkesinin volkanik patlaması ile birlikte liberal bir biçimde yönetilen diğer bir ulus grubu tarafından yıkılmıştır. Daha zeki kapitalizm temsilcisi olan diğerinin ve emperyalizmin çöküşünün ne zaman ve ne şekilde olacağına dair kehanette bulunmayacağım. Herhangi bir devrimin gerçekleşmesi için gereken toplumsal sebepler her yerde mevcuttur. Ancak, bir devrimin bir hedefe doğru ilerlemesi ve bir isyandan fazlası haline gelmesi için tek neden olan siyasal özgürlük için duyulan ihtiyaç, demokratik siyasal devrimleri tecrübe etmiş ülkelerde değişken güce sahiptir. Aşağıdakilerin bariz olduğu görünmektedir: bir ülkede özgür politik hareketlilik ne kadar çoksa hükümet kurumlarının demokrasiye uyumu da o kadar fazladır; toplumsal zorluklar, adaletsizlik ve yozlaşma en nihayetinde devrim hayaletini ve neticesinde hepsi de çok gerçek olan iç savaşı ürettiği zaman, sosyalizmi tesis edecek adımlar derhal atılmazsa mücadele de bir o kadar berbat ve verimsiz olacaktır. İlk kez İsveç'te –savaş, savaş vurgunu, İsveç savaş-ersatzi (ikamesi) ve İsveç olmayan savaş-yolsuzluğu ile çirkin bir tertip içerisinde ortaya çıkan belirtiler, yaratıcı çalışmayı talihsiz bir şekilde zalim aşırılıklardan ve aralıklı (yaşanan) vahşetten ayırabilecek herhangi biri için yeterince açıktır.

Çünkü devrim sadece siyasal olabilir. Esir edilmiş kitleler, toplumsal baskı ve ekonomik zorluktan azat olmayı da istemezlerse eğer, devrim onların desteğini kazanamaz. Bununla birlikte, toplumsal kurumların, mülk ilişkilerinin, ekonomi biçimlerinin dönüştürülmesi devrim kanalıyla olamaz. Bu meselelerde, aşağıdan gelen hareket sadece bir şeyleri silkip atar, yok eder ya da terk eder; yukarıdan gelen hareket, devrimci bir hükümet kanalıyla olsa dahi sadece lağveder ve emreder. Oysa sosyalizm yeni bir ruhtan inşa edilmeli, tesis edilmeli, örgütlenmelidir. Bu yeni ruh devrimde fazlasıyla ve tutkuyla bulunmaktadır. Robotlar insana dönüşürler. Soğuk, tahayyülsüz insanlar şevkle ateşlenir. Statükonun tamamı, buna pozitif ve negatif düşünceler de dâhildir, şüpheyne kapılır. Daha önce sadece bencil çıkara odaklanan akıl rasyonel düşünüşe dönüşür ve odalarında oturan ya da huzursuzca odalarını arşınlayan binlerce insan hayatlarında ilk kez ortak refah için planlar yapar. Her şey lehte ulaşılabilir olur? İnanılmaz mucize, imkân alanına getirilir. Aksi halde ruhlarımızda, sanatın yapılarında ve ritimlerinde, dinin inanç-yapılarında, rüyada ve aşkta, dans eden ağaç dallarında ve parıldayan bakışlarda saklı olan gerçeklik, bundan böyle memnuniyet için baskı yapar. Fakat, eski tekdüze yolun ve boş taklidin devrimcilerin yerini alacağı ve onları, toplumun dönüştürülmesinin sadece aşk, emek ve sessizlikle mümkün olacağını bilmeyen ya da bilmek istemeyen çınlayan retoriğe sahip kaba jestli sığ, kültürsüz radikallere dönüştüreceği şeklindeki o muazzam tehlike hala ortada durmaktadır.

Onlar, geçmiş devrimlerin tecrübelerine rağmen bir başka hususu da göz ardı etmektedirler. Tüm bu devrimler ulusların büyük bir yenilenmesi, köpüren bir tazelenmesi, yüksek bir noktayıdı; fakat kalıcı sonuçları azdı. Nihayetinde, sadece siyasal hak mahrumiyeti biçimlerinde değişiklik getirdiler. Siyasal özgürlük, olgunluk,

samimi gurur, self-determinasyon ve kitlelerin birleştirci bir ruhta organik, tüzeli (corporative) insicamı, kamusal yaşamda gönüllü birlikler- tüm bunlar, sadece büyük bir uyum ile, ekonomik ve toplumsal adalet ile, sosyalizm ile elde edilebilir. Hristiyanlığın tüm insanların çocuklarının köken, haklar ve kader bakımından eşitliğini teyit ettiği çağımızda gerçeki toplumlardan (*community*) müteşekkil milletler topluluğu (*commonwealth*) nasıl olabilir; kölelik, mirastan mahrumiyet ve sürgün her şekil ve kılıkta var olmaya devam edecekse, tümüyle kendi kendini gerçekteştiren, heveslice ilerlemeci erkeklerin ve derin, güçlü kadınların dinamik ruhu ile dolu özgür bir kamusal yaşam nasıl olabilir?

Ruhu iktidara taşıyan ve onu en güçlü zorunluluk ve belirleyici uygulama kılan siyasal devrim, sosyalizm için, yenilenmiş bir ruhla koşulların değişmesi için yolu açabilir. Fakat resmi buyruklar insanı en fazla hükümetin köleleri olarak ordu-benzeri bir ekonomiye dahil eder; yeni adalet ruhu kendi ekonomi biçimlerini yaratmalıdır. Burada mülahaza, uzun vadeli bir bakış açısıyla anın ihtiyaçlarını kapsamal ve onları gayretli bir biçimde şekillendirmelidir. Önceden sadece bir ideal olan, devrimden doğan yenilenme çalışması ile gerçekteşir.

Sosyalizm için ihtiyaç ortadadır. Kapitalizm çökmektedir. Kapitalizm artık işlememektedir. Kapitalin işlediği aldatmacası bir baloncuk gibi patlamıştır. Kapitalisti kendi iş türüne, servetini tehlikeye atmasına, teşebbüsün liderliğine ve yönetimine çeken tek şey, yani kar, kapitalisti artık çekmemektedir. Kapitalin, çıkarın, tefeciliğin çağı sona ermiştir; deli savaş karları ölüm dansıydı. Almanyamızda helak olmayacaksak, kelimenin tam anlamıyla helak olmayacaksak tek kurtuluş bencil olmayan, kardeşlik ruhu ile yapılan, uygulanan ve örgütlenen emek, gerçeki emektir. Emegin yeni biçimleri geliştirilmeli; emek, sermayeye ödenen haraçtan azat edilmelidir;

fasılasız yeni değerler ve yeni gerçeklikler yaratılmalı, doğanın ürünlerini insan ihtiyaçları için dönüştürmelidir. Emeğin verimlilik çağı başlıyor; eğer böyle değilse yolun sonuna gelmiş demektir.

Teknoloji hem uzun zamandır hem de yeni keşfedilen doğal güçleri insanın hizmetine sunmuştur. İnsanlar dünyayı ne kadar çok ekip biçip ürünlerini dönüştürürse hasat da o kadar zengin olur. İnsanlık onurluca ve bakım olmaksızın yaşayabilir. Kimse kimsenin kölesi olmak zorunda değildir, kimse dışlanmak ve mirastan mahrum edilmek zorunda değildir. Emek, yaşamın aracı, çetin bir işkenceye dönüşmek zorunda değildir. Herkes ruha, tine, oyuna ve Tanrıya açık olarak yaşayabilir. Devrimler ve onların acı verici uzun, baskıcı tarih-öncesi bize öğretmiştir ki sadece en uç sıkıntılar, sadece tam bir ümitsizlik hissi insan kitlelerinin aklını başına getirir, o akıl ki akıllı insanlar ve çocuklar için her zaman doğal bir biçimde gelir; eğer bu mukadder saatte, akıl, sosyalizm, ruhani liderlik ve bu ruhaniyete riayet insanın aklına düşmezse, hangi dehşetleri, yıkımları, zorlukları, afetleri, vebaları, yangınları ve vahşi zalimlikleri beklemeliyiz?

Asalak efendi olagelen sermaye, hizmetçiye dönüşmelidir – fakat bu, toplumu, karşılıklılığı, takas eşitliğini temsil eden bir sermaye biçimi olmalıdır. Acı çeken adam, sen hala bariz ve çocukça kolay çözümün önünde çaresizce duruyor musun? Bu ihtiyaç anında dahi senin de siyasal eylem saatin miydi? Çok uzun zamandır beklediğin için, içgüdülerini yitiren ve akılla aptallaştırılan hayvanlar gibi misin? Böbürlenmiş kibrinde ve kalbinin miskinliğinde var olan hatayı hala görmüyor musun? Yapılması gerekenin ne olduğu o kadar açık ve basittir ki her çocuk bunu anlar. Vasıtalar oradadır; etrafına bakan kim olursa olsun onu görür. Devrime yol açan ruhun zorunluluğu büyük tedbirler ve taahhütler üzerinden bize yardımcı olabilir. Bu ruha boyun eğin; küçük çıkarlar

buna engel olmamalıdır. Fakat tümüyle uygulanması koşulların ve hatta kitlelerin ruhları üzerinde birikmiş yığınla moloz tarafından engellenmektedir. Devrimi getirmek ve mevcut sistemi çökertmek için bir yol açıktır, hiç olmadığı kadar açıktır: küçük çapta işe başlamak için ve gönüllü olarak, derhal, tüm taraflar, sizler çağrılıyorsunuz, sizler ve arkadaşlarınız!

Aksi halde sonumuz gelmiştir: sermaye ekonomik koşullar, hükümet talepleri ve uluslararası yükümlülükler yüzünden geri dönüşlerini kaybetmektedir; bir ulusun diğer uluslara ve kendi kendisine borçlu oluşu finans politikasında daha fazla borç ile ifade bulmaktadır. Fransa, büyük devrim zamanında, toprakların dağıtılması ve serflikten azat yoluyla serbest bırakılan teşebbüs ve işteki neşe ile başlayan büyük uyum ile eski rejimin (ancien regime) borçlarında ve kendi finansal çalkantısında muazzam bir iyileştirme gerçekleştirmiştir. Bizim devrimimiz toprakları büyük ölçüde dağıtabilir ve dağıtmalıdır. Yeni ve yeniden canlandırılmış çiftlik ahaliyi yaratabilir ve yaratmalıdır, fakat muhakkak işte ve teşebbüste kapitalist sınıf neşesini veremez. Kapitalistler açısından devrim sadece savaşın sonudur: çöküş ve yıkım. Kapitalistler, onların sanayi müdürleri ve satıcıları sadece gelirlerini kaybetmekle kalmaz ham maddelerini ve dünya pazarını da kaybederler. Ayrıca, sosyalizmin negatif bileşeni orada durmaktadır ve hiçbir güç bu bileşeni yüzünden silemez: işçilerin eksiksiz, sürekli artan gönüllü-lükleri, esasen kendilerini kapitalist koşullar altında kiralamaya devam etme noktasındaki ruhsal yetersizlikleri...

O halde sosyalizm, inşa edilmelidir; çöküşün ortasında, tehlike, kriz, doğaçlama durumlarında, eyleme konulmalıdır. Şimdi, en büyük ihtiyaçtan en büyük erdemin nasıl tesis edilmesi gerektiğini ve de kapitalizm çö-

küşü sonrasında yeni emek şirketlerini ve yaşayan kitlelerin baskılayıcı ihtiyaçlarını tüm dünyaya haykıracağım. Sadece kendilerini işçiler olarak gören sanayi proleterlerini, dar kafalılıkları, vahşi inatçılıkları, uzlaşmazlıkları ve entelektüel ve duygusal yaşamlarının kabalığı, pozitif ekonomik örgütlenme ve teşebbüslerin liderliği için mesuliyet sahibi olmayışları ve yetersizlikleri nedeniyle azarlamaktan geri durmayacağım. İnsanı suçluluktan aklayıp toplumsal koşulların yaratıkları olarak ilan ederek kişi, toplumun zikredilen ürünlerini, olduklarından daha farklı kılmaz. Bununla birlikte yenedünya, insanların nedenleriyle değil insanların bizzat kendileri ile inşa edilecektir. Bu harekete yardım etmek için, alçak gönüllülükle, ustalıkla ve cansiperane, toplum ve şahsi özgünlük ruhuyla, hükümet ve belediye yetkililerine, kooperatiflerin ve büyük fabrikaların liderlerine, teknik ve ticari çalışanlara ve müdürlere, avukatlara ve mevcut sistemde rolleri gereksizleştirecek memurlara çağrı yapmayı tehir edeceğim. Şimdilerde para politikası ismiyle bilinen hükümetin kâğıt para basımını ve özellikle, sözüm ona bu parada oluşturulan işsizlik tazminatını keskin bir biçimde eleştireceğim. Gerçi her sağlıklı insan, daha önce hangi mesleği yapmış olursa olsun, toplumu en büyük tehlikeden korurken, ne mümkünse inşa edilip planlanma yapılmalı iken, yeni ekonominin inşasına dâhil olmalıdır. Kapitalizmin işsizleri, kurutuluşu sağlaması gereken acil ekonominin ihtiyaç duyduğu pozisyonlara yönlendirilebilsinler diye şu anki verimsiz askeri bürokrasinin kullanılmasını tavsiye edeceğim; gerçekliğin toplumsallaşmasına ve kurtulmasına yol açacak olan en güçlü devrimci enerjiyi çağıracağım. Bu noktada kısa bir ön özet yapmama izin verin: müteakip çağrılarımda ve onu tamamlayan *Sosyalist*'teki makalelerimde defalarca tekrar ettiğim üzere sosyalizm tüm ekonomi ve teknoloji biçimlerinde mümkündür ve gereklidir. Kapitalizmin ne

sınai ve ticari teknolojisine ne de bu canavarlığı üreten zihniyete ihtiyacı vardır. Sosyalizmin başlaması gerektiği için ve de ruh ve erdemin gerçekleşmesi hiçbir zaman kitlevari ve normal olmadığı için, daha çok azınlığın sırf kendini feda etmesinden ve öncülerin yeni girişimlerinden kaynaklandığından dolayı sosyalizm, kendisini yoksulluktan ve işteki neşeden kendisini arındırmalıdır. Sosyalizmin iyiliği için kırsal yaşama ve sanayi, zanaat ve tarımın birleştirilmesine geri dönmeliyiz, kendimizi korumak ve adaleti ve toplumu öğrenmek için. Peter Kropotkin'in önemli ve şimdilerde meşhur kitabı *Tarla, Fabrika, Atölye*'de yoğun toprak ekimi ve entelektüel emeğin ve el emeğinin birleştirilmesine ilişkin yöntemleri bize öğretmiştir. Ayrıca tüm yeni kredi biçimleri ve parasal işbirlikleri (*monetary cooperative*) şu anda, en köklü ihtiyacımızda ve yaratıcı hazla test edilmelidir. İhtiyaç, gönüllü olarak fakat kıtlık tehlikesi altında, yeni bir başlangıç ve inşa talep etmektedir ki bunlar olmadan kayboluruz.

Son bir sözü, en ciddi olanı eklememe izin verin. En büyük zorluğu en büyük erdeme döndürürsek ve kriz yüzünden gerekli kılınan acil emeği sosyalizmin koşullu başlangıcına dönüştürürsek, aşagılanmamız onurumuza tahvil edilecektir. Yenilgi ve yıkımdan yükselen sosyalist cumhuriyetimizin muzaffer ulusların ve elan kapitalizme adanmış güçlü ülkelerin arasında nasıl ayakta kalacağı sorusunu göz ardı edelim. Yalvarmayalım, hiçbir şeyden korkmayalım, çekinmeyelim. Uluslararası harekete geçelim, tıpkı Tanrı'ya ve dünyaya hizmet etmek için Tanrı ve dünya tarafından terkedilen Eyüp'ün ıstırapıyla harekete geçmesi gibi. Ekonomimizi ve toplumumuzun kurumlarını inşa edelim ki böylelikle zor işten ve kıymetli bir yaşamdan zevk alalım. Bir şey kesindir: bizler açısından yoksullukta işler yolunda giderken, ruhlarımız memnunken, diğer tüm uluslardaki fakir ve

onurlu insanlar, her biri bizim örneğimizi takip edeceklerdir. Dünyada hiçbir şey ama hiçbir şey iyilik kadar böylesi bir karşı konulamaz fetih gücüne sahip değildir. Siyaseten geri zekâlıydık, en kibirli ve en kışkırtıcı dal-kavuklardık; bizim için ortaya çıkan zarar, kaderin kaçınılmazlığı ile birlikte efendilerimize karşı bizleri öfkelen-dirmiş, devrime sevk etmiştir. Dolayısıyla bir anda, yani bize vuran darbeye, liderlik üstlendik. Sosyalizme giden yolu göstermeliyiz; örneğimizden gayri ne ile öncülük edebiliriz? Kaos burada. Yeni eylemler ve kargaşa ufukta belirmiş durumda. Zihinler uyanıyor, ruhlar sorumluluğu kabul ediyor, eller eyleme geçiyor. Devrim yeniden doğuşu getirsin. Yeni kadar başka hiçbir şeye bu kadar ihtiyaç duymadığımız için, bilinmeyen karanlıktan ve derinliklerden yükselen yozlaşmamış insanlar, bu yenileyiciler, saflaştırıcılar, kurtarıcılar ulusumuzda eksik olmasınlar. Devrim sen çok yaşa, büyü ve zorlu, harika yıllarda yeni seviyelere yüksel. Uluslar, görevlerinden, yeni koşullardan, tarih öncesi, ebedi ve koşulsuz derinliklerinden yeni, yaratıcı ruhla, gerçekten yeni koşullar yaratan yeni ruhla dolu olsun. Devrim; dini, insanları mutlu eden, kurtaran ve imkânsız durumların üstesinden gelen eylem, yaşam, aşk dinini üretsın. Hayat ne ifade eder? Yakında öleceğiz, hepimiz ölüyoruz, hatta hiç yaşamıyoruz. Kendimizden ne çıkardığımızdan, kendimizle ne yaptığımızdan gayri hiçbir şey yaşamaz. Yaratım yaşar; yaratılan değil, sadece yaratıcı yaşar. Dürüst ellerin eylemi ve saf, hakiki bir ruhun idaresi dışında hiçbir şey yaşamaz.

Münih, 3 Ocak 1919

Gustav Landauer

Birinci Basıma Mukaddime

Kitabım *Devrim*'de (Frankfurt a.M., 1907) şöyle demiştim:

“İşte yolumuzun varacağı yer: içgörü kazanan ve böyle yaşamaya devam etmenin imkânsız olduğunu fark eden insanların derneklerde birleşmeye ve emeklerini kendi tüketimlerinin hizmetine vermeye başlamasıdır. Pek yakında kendileri için devlet tarafından konulan sınırlara ulaşacaklar; yasal bir zeminde yoksunlar. Burası, şu ana kadar bahsettiğimiz devrimin, hala çok uzak olması sebebiyle, hakkında hiçbir şey söylenemeyen bir devrime doğru ilerlediği yerdir. Toplumsal yenilenme hakkında da burada bir şey söylenemez, ancak ipuçları verilebilir. İnsan gelecekte ne beklediğine bağlıyken şu anda var olan başlangıçları ve hareketleri nasıl değerlendirir ki. Bu argüman dizisine başka bir kitapta devam etmek ve sosyalizmin gelişini bağlam içerisinde işlemek niyetindeyim.”

Bu satırlarla söz verilen kitabı yazmayı henüz başaramadığımdan okuyucu aşağıdaki dersi geçici olarak ve fakat bunun bir ders olduğunu ve başka da bir şey olma iddiasında olmadığını unutmadan kabul etsin. Bu tarz derslerde çoğu şey kısaca söylenmeli ve genellikle tafsilatlı tartışmanın yerini duygusal ton almalıdır; konuşmanın akışı devam etmek ister. Okuyucu bu dersin basılı olmasından faydalansın ve dersin içerisindeki cümlelerin çoğunun ispat edilmesive tam bir tarifi için bir kitap gerekeceğini düşünsün. Okuyucu zaman zaman, muayyen konu üzerinde düşünmek için dersi bir tarafa koysun, belki o zaman hızlıca söylenmiş olanın ille de düşünce ve temelden yoksun olması gerekmediğini keşfeder.

Ders formatını seçtim çünkü dilin görevlerinden biri her zaman ötekilerini kendine çağırarak olacaktır ve

Çünkü benim muradım tam da buydu. Elbette burada bir meclis önündekine göre daha farklı konuşuyorum; gece mesai saatlerindeki yalnız bir adamın gördüğü geniş, belirsiz çevre önünde konuşuyorum.

Bu dersi ilk kez verdiğim zaman –26 Mayıs ve 14 Haziran’da- ikinci oturumun sonunda, birinci basımın sonunda içeriğı neşredilen “Sosyalist Cemiyetin 12 Maddesi”nde özetledim. Bu maddeler, Sosyalist Cemiyetin kuruluşunu imledi ve ilk üyeleri o mecliste kabul edildi. Çok geçmeden de birinci grup kuruldu: Berlin’deki “Çalışma” Grubu. Şu anda Almanya’da ve İsviçre’de açıkça oluşturulmuş 19 adet ve de çok sayıda isimsiz grup bulunuyor. 1909’un başlarında benim ve diğerlerinin fikirlerimizi daha fazla kovalamak için bu fikirlerin ulus koşullarında ve olaylarında, toplumların, ailelerin, bireylerin hayatlarında geçerliliğini göstermek istediğimiz iki haftalık dergi olan Sosyalist ortaya çıktı.

Ayrıca, şu ana kadar Cemiyetin önceki faaliyetlerine ilişkin bir raporla birlikte tek bir ciltte toplanmış üç risale bastık.

Hermisdorf, Berlin yakınları, Mart 1911
Gustav Landauer

Sosyalizm İçin

※

1

Sosyalizm için ağrı yapan kim olursa olsun sosyalizmin ya neredeyse ya da tümüyle yok olan, ya henüz ya da artık var olmayan bir Şey olduğu görüşüne sahip olmalıdır. Biri itiraz edebilir: “Elbette, sosyalizm, sosyalist toplum mevcut değildir. Henüz burada değildir fakat onu elde etmek için – onun nasıl geleceğine dair içgörüler, bilgi, öğretilerle çaba harcanmaktadır”. Hayır, burada çağrısını yaptığım sosyalizmin kastı bu değildir. Sosyalizm ile ben daha ziyade insan iradesinin bir temayülünü ve sosyalizmin baŐarılmasını sağlayacak koşulların ve yolların kavranmasını kastediyorum. Yine de bu sosyalizm, neredeyse hiç yoktur ve her zamanki gibi sefil bir haldedir. Bu yüzden beni duymak isteyen her kişiye konuşuyorum ve umuyorum ki sesim beni duymak istemeyen çoğu kişiye de eninde sonunda ulaŐacak: sosyalizm için ağrı yapıyorum.

Sosyalizm nedir? İnsanlar bu kelime ile ne kastetmektedir? Ve günümüzde sosyalizm adıyla bilinen Şey nedir? Hangi koşullar altında, toplumun hangi anında – genellikle söylendiği gibi hangi kalkınma anında– gerçekliğe dönüşebilir?

Sosyalizm, bir idealin yardımıyla yeni bir gerçeklik yaratma mücadelesidir. Bu ilk girişim, “ideal” kelimesi, acınası ikiyüzlüler ve idealist adıyla bilinmek isteyen zayıf karakterli kimseler ve kendilerine realist denmesinden hoŐlanan kültürsüz bilim köleleri yüzünden itibarsızlaŐmıŐ olmasına rağmen, gereklidir. Kültür-söz, ruhsuz, sefalet ve çöküşün ruhsuz zamanlarında, kendilerini –yaşamlarında, düşüncelerinde, hislerinde ve iradele-

rinde– tümüyle yutmak isteyen bu genel koşulların altında hem dışardan hem içeriden cefa çeken insanların, bu girdaba direnen insanların bir ideali olmalıdır. Bu insanların baskıcı ahlaksızlık ve durumlarının alçaltılmasına ilişkin içgörüleridir. Kendilerini bataklık gibi çevreleyen sefaletten tarif edilmez biçimde iğrenmektedirler. İleriye doğru baskı yapan ve daha iyi şeylere özlem duyan enerjileri vardır ve bu yüzden kendilerinde yüce bir güzellik ve mükemmellik içerisindeki saf, faydalı ve neşeli bir insan toplumsallığı biçiminin imgesi zuhur etmektedir. Bir grup, ne kadar büyük ya da küçük olursa olsun istediğinde ve buna göre hareket ettiğinde; bir ülkenin tamamı veya ülkelerin bu yeni fikri hevesle kavrayıp gerçekleştirmek için nüfuzlarını kullanmaları halinde neyin nasıl olacağını geniş, genel hatlarıyla görmektedirler ve şimdilerde ise bunun böyle olabileceğini artık söylemiyorlar. Bunun yerine (sosyalizm) gelmeli ve gelmek zorundadır, diyorlar. İnsan nesillerinin sabık tarihini kavradıkları zaman, şöyle söylemiyorlar: bu ideal kâğıt üzerinde durduğu gibi açık ve sade bir şekilde gerçekliğe dönüşmelidir. İyi biliyorlar ki ideal, akıllarının ve ruhlarının tahayyül edebileceği en iyi şey, yaşamın güzelliği ve neşesindeki en yüksek noktadır. (İdeal); ruh, akıl ve düşüncenin bir cüzüdür. Bununla birlikte gerçeklik, bireysel insanın düşüncesi ile hiçbir zaman aynı değildir. Öyle olsaydı sıkıcı olurdu ve bizler, netice itibarıyla ikili bir dünyaya sahiptik: önce tasavvur edilen idea (*anticipatory idea*) dünyasında, sonra dış dünyadaki tıpkısının aynısı suretler dünyasında. Bu ise hiçbir zaman böyle olmamıştır ve hiçbir zaman da böyle olmayacaktır. İdeal, gerçekliğe dönüşmez; fakat bizim gerçekliğimiz zamanımızda ideal üzerinden, sadece ideal üzerinden gerçekleşmektedir. Daha iyi bir olasılık görmeyişimizin ötesinde bir şeyler tasavvur ediyoruz. Nihai olanı algılıyoruz ve diyoruz ki: “Benim istediğim budur!” –

sonra da bunu elde etmek için her şeyi yapıyoruz. Birey, sanki aydınlanma ile üstesinden geliyor, refik arıyor ve onları buluyor. İdeanın akıllarına ve kalplerine şimşek çakar gibi düştüğü başkaları da vardır. Bu gibiler için havadaki bir şey gibidir bu. Ayrıca, sadece hafif uyuyan, anlayışı ince bir zarla örtülü, enerjisi sadece hafif bir anestetik altında bulunan başkalarına da ulaşır. Şimdi ise bunlar birliktedir. Birlikte yollar aramaktadır. Küçük gruplarla ve kitlelerle, büyük şehirlerde, daha küçük şehirlerde ve ülkede tartışmalar düzenlemektedir. Dış sıkıntılar iç sıkıntıları uyandırmaktadır. Mukaddes tatminsizlik, uyanmış ve uyarılmıştır. Ruh gibi bir şeydir –ruh komünaldır, ruh birlik ve özgürlüktür, ruh insanların birliğidir, çok yakında daha da net bir şekilde göreceğiz–; insanlara bir ruh geliyor ve ruh her nerede var ise orada insanları ayağa kaldırıyor ve nerede insanlar varsa orada ileri hareket ettirici bir engel, bir irade vardır. Nerede irade varsa orada bir yol vardır. Bu ifade doğru: fakat yol sadece oradadır. Ve ışık gitgide daha çok netleşmekte, daha derinlere nüfuz etmektedir. Örtün, net, donuk bataklık sisi hiç olmadığı kadar yukarı kalkmıştır. Bir halk birleşmektedir, uyanmaktadır. Eylemler yapılmaktadır. Varsayılan engeller önemsiz ve kolayca üstesinden gelinebilir kabul edilmektedir. Diğer engeller birleşmiş güç ile kaldırılmaktadır zira ruh, dünyada hiçbir şeyin engelleyemeyeceği neşedir, güçtür, harekettir. Temas etmeye çalıştığım nokta budur! Bu ses ve bu kontrol edilemez özlem bireylerin kalbinden eşit ve birleşmiş bir şekilde, birden ortaya çıkmaktadır ve böylelikle bu yeni gerçeklik yaratılmaktadır. Elbette bu gerçeklik idealden farklı olacak, ona benzer olacak ve fakat özdeş olmayacaktır. Artık bu, insiyaki, istekli ve dertli insanın bir hayali olmadığından, daha çok canlı insanların sosyal hayatı, komünallığı, yaşamı olacaktır. Bir halk olacaktır; kültür,

neşe olacaktır. Bugün neşenin ne olduğunu kim bilmektedir? (Neşe): Âşık, belli belirsiz ya da net olan bir hisle sevgilisinin, yaşam olan her şeyin özünü ve yaşamı yaratan olduğunu düşündüğünde; yaratıcı bir sanatçı, geç bir saatte benzer fikirlere sahip bir arkadaşıyla yalnızken ya da zihninde ve çalışmasında insanlarda bir gün canlı hale gelmesini beklediği güzellik ve kemalatta; peygamberlik ruhunda; yüzyılların ötesinde acele eden ve sonsuzluktan emin olan kişidedir. Bugün başka kim neşeyi bilmektedir, kim tam, muhteşem, esrik neşeyi bilmektedir? Bugün hiç kimse, uzun süredir hiç kimse bilmiyor. Bazı devirlerde tüm halklar neşe ruhu tarafından zapt edilmiş ve harekete geçirilmişti. Devrim zamanlarında da böyleydi fakat neşelerinde yeteri kadar netlik yoktu. Ateşlerinde çok fazla karanlık, için için bir yanma vardı. Bir şeyler istiyorlardı fakat ne istediklerini bilmiyorlardı. Muhteris politikacılar, avukatlar, özel çıkarların temsilcileri her şeyi mahvetti, bu arada akılsız ihtiras ve açgözlülük ruhun halkta büyümesi için zemin hazırlamak amacıyla istenen her şeyi silip süpürdü. Bu tip avukatlarımız bugün de var; bu isimle bilinmeseler dahi. Onlara sahibiz ve onların bizim üzerimizde büyük bir etkisi var. Uyarıldık, tarih tarafından uyarıldık.

2

Sosyalizm, bir ideal uğruna yeni bir şeyler yaratmak için bir araya gelmiş kişilerin irade eğilimidir.

O halde eski sistemin ne olduğunu ve çağımızda eski gerçekliğin neye benzediğini görelim. Çağımızdan şimdiden, birkaç yıl ya da birkaç on yıl gibi sınırlı anlamıyla değil, en az son dört yüzyıl olarak bizim zamanımız kastedilmektedir.

Bunu akıllarımıza sokalım ve burada baştan belirteyim ki: sosyalizm geniş kapsamlı sonuçları olan büyük

bir gayedir. Sosyalizm, insanların gerileyen ailelerini to-murcuk veren bir kültürün zirvesine, ruha ve dolayısıyla da birliğe ve özgürlüğe yönlendirilmesine yardımcı ol-mayı diler.

Bu tür sözler, profesörlerin ve hiciv yazarlarının ku-laklarını tırmalamaktadır ve de bu fesatçılar tarafından dölllenmiş düşünüşe sahip olanları sinirlendirmektedir. Bu fesatçılar, insanların ve dahi hayvanların, bitkilerin ve tüm dünyanın daimi bir ilerlemeye, en aşağı seviye-den en üst seviyeye, cehennemin en derin pislüğinden en yüksek cennete, yukarı doğru bir hareket içerisinde ol-duğu doktrinini yayanlardır. Ve dolayısıyla mutlakıyet, kölelik(serflik), lüks düşkünlüğü, kapitalizm, zorluk ve yozlaşma, hepsi, sosyalizme giden yolda salt ilerleme adımları ve aşamaları olarak addedilmektedir. Bu tür sözde bilimsel yanılsamaların hiçbirine bağlı değiliz. Dünyayı ve insan tarihini tümüyle farklı görüyoruz. Farklı söylüyoruz.

Ulusların kendi altın çağları, kültürlerinin zirve nok-taları olduğunu ve bu doruklardan yeniden indiklerini söylüyoruz. Avrupalı ve Amerikalı halklarımızın uzun süreden beri –aşağı yukarı Amerika’nın keşfinden beri– böyle bir düşüş içerisinde olduğunu söylüyoruz.

Bir ruhun egemenliğinde oldukları zaman uluslar, kendi büyüklük dönemlerine ulaşırlar ve bu dönemleri devam ettirebilirler. Günümüzde kendilerine sosyalist diyenlerin kulağına bu da kötü gelmektedir oysa kötü de-ğildir; daha yeni, onları, sözde materyalist tarih mefhu-munun yandaşlarını Darwinci kisvelerinde bir an için gördük. Aşağıda ele alınacaktır, ancak şu an için devam etmeliyiz. Marksizm ile yolumuz üzerinde yeniden karı-şılacağız ve onu durdurup yüzüne ne olduğunu söyleye-ceğiz: zamanımızın vebasası ve sosyalist hareketin laneti!

Düşünürlerin, duygu ile boyun eğdirilmiş insanların, öz-farkındalıkları ve sevgileri dünyanın büyük bilgisinde yekvücut olanların, büyük mustariplerin ruhudur; ruhtur, ulusları büyüklüğe, birliğe ve özgürlüğe yönelten. Bireylerden, insan kardeşleri ile birlikte ortak bir çabada birleşmek için icbar edici bir maddi ihtiyaç çıkmıştır. O zamanlar, toplumların toplumu, gönüllüğü birliğe dayanan komünallik oradaydı.

Biri muhtemelen şunu soracaktır, insan, tecridini (*isolation*) terk etmek ve önce küçük sonra büyük gruplarda yurttaşlarına katılmak için zekayı ve içgörüyü nasıl elde etmiştir?

Bu soru aptalcadır ve sadece çöküş dönemi profesörleri tarafından sorulabilir. Çünkü toplum insan kadar eskidir; birinci, verili bir gerçektir. İnsanoğlu nerede bulunursa bulunsun, sürüye, klana, kabileye ve loncalara katılmıştır. Birlikte göç etmiş, yaşamışlar ve çalışmıştır. Onlar, ortak bir ruhla bir arada kalan bireylerdi ki bu doğal ve arızı olmayan bir dürtüydü (hayvanlarda dürtü denilen de ortak ruhtur).

Ancak şu ana kadar bilinen insan tarihinde bu doğal birleştirici nitelik ve ortak ruh dürtüsü her zaman dış biçimlere (formlara) -dini semboller ve kültler, inançlar, dua ritüelleri veya benzeri şeylere- ihtiyaç duymuştur.

Bu cihetle ruh, ruhsuzlukla her zaman bağlantılı olan uluslardadır ve batıl düşüncelere sahip derin sembolik düşünüştür. Birleştirici ruhun sıcaklığı ve sevgisi, dogmanın katı soğukluğu ile gölgelenmiştir. Sadece imgelemde açığa vurulabilen bu tür derinliklerden doğan gerçek, yalınlığın saçmalığı ile yer değiştirmiştir.

Bunu dış örgütlenme takip etmiştir. Kilise ve seküler dış baskı örgütleri güç kazanmış ve sürekli kötüleşmiştir: serflik, feodalizm, çeşitli departmanlar ve otoriteler, devlet.

Bu da ruhun insanlar arasında ve üzerinde ve bireylerden akan ve onları birliğe yönlendiren yakınlığın (*immediacy*) nihai çöküşüne yol açmıştır. Ruh bireylere doğru çekilir. Ruh halka taşıyanlar, içten güçlü bireylerdi, halkın temsilcileriydi; şimdilerde ise ruh bireylerin, tüm güçlerini tüketmiş marifetli insanların içinde yaşamaktadır. Fakat ruh bir halktan –toplumsal çekişmesi, ebedi kökü olmayan, handiyse havada asılı kalmış gibi duran izole edilmiş düşünürler, şairler ve sanatçılardan-yoksundur. Bazen ruh, sanki onları kadim, unutulmuş zamanlara ait bir rüyadan ele geçirir. Sonra onlar, asil bir küçümseme jestiyle, liri bir kenara koyup trompete uzanırlar, bu ruhta halka ve gelecek nesillere konuşurlar. Tüm temerküzleri, tüm biçimleri ki kendilerinin içinde güçlü bir ıstırap ile canlıdır ve genellikle beden ve ruhun kaldırabileceğinden daha güçlü ve engin olan, haddi hesabı olmayan, renkli figürler, ritim ve armoni eylemi ve ivediliği, hepsi –dinleyin siz sanatçılar!- gelişmesi engellenmiş insanlardır, onlarda toplanan, onlarda gömülen ve onlardan yeniden doğacak olan canlı insanlardır.

Ve onlarla birlikte, diğer bireyler doğmuştur ki ruh ile ruhsuz olanın karışımı tiranları, servet biriktiricilerini, insan kiralayıcılarını, toprak hırsızlarını tecrit etmiştir. Bu tür çöküş ve geçiş zamanlarının başlarında bu insanlar, Rönesans'ta ya da Barok dönemin başlarında en şatafatlı ve ihtişamlı şekilde temsil edildiği üzere, hala merkezkaç şekilde dağılan ve fakat kısmen kendilerinde yoğunlaşan ruhun pek çok özelliğine sahiptir. Tüm güçlü iktidarlarına rağmen hala melankoli, katılık, yabancılık ve olağanüstü hayalcilik izlerini taşırlar. Bu fenomenlerin çoğu için kişi neredeyse şunu söyler: ruh benzeri bir şeyler ya da daha ziyade hayal benzeri şeyler kendilerinden daha güçlü şekilde, tecrit edilmiş kişiliğin kabının çok dar olduğu bir bağlamda yaşamaya devam

eder. Ve nadiren, çok nadiren bunlardan biri kötü bir rüyadan uyanır gibi uyanır, tacını bir tarafa fırlatır ve bu insanlar için nöbet tutmak üzere Tur Dağı'nın tepesine tırmanır.

Ve bazen bir perinin beşiğinde uzun süredir beklediği karışık tabiatlar gelir; peri bunlardan Napolyon ve Ferdinand Lasalle gibi büyük bir fatih ya da büyük bir özgürlük savaşçısı, düşünce ve özgür fantezi dehası ya da büyük bir tüccar yapabilir.

Ve kendilerine ruh zenginliği ve gücün kaçtığı tecrit edilmiş bu birkaç kişi, sadece ruhsuzlukla, yalnızlıkla ve sefaletle bırakılmış atomize ve izole pek çok kişiyle; kendisine halk denen ancak sadece yerinden edilmiş, ihanete uğramış bir yığın insan kitlesi ile yüzleşir. Yerinden edilmiş, melankolik bir gariplik içinde olanlar, kendileri hakkında hiçbir şey bilmese dahi halk-ruhunun içlerine gömüldüğü birkaç kişi olan bireylerdir. Eğer ruh ve insanlar yeniden birleşip dirilecekse, yerinden edilmiş, zorluk ve yoksulluk içinde bölünmüş olanlar, ruhun kendilerinde yeniden akması gereken kitlelerdir.

Ruhun olmadığı yerde ölüm olduğu için, ölüm aramızdaki atmosferdir. Ölüm, derimizi istila etmiş ve etimize nüfuz etmiştir. Fakat bizde, saklı özbenliğimizde, en gizli ve derin rüya ve arzularımızda, sanatın figürlerinde, en güçlü isteğimizde, derin düşünceli iç görüde, kasıtlı eylem, aşk, umutsuzluk ve cesaretle, ruhsal sıkıntı ve neşede, devrim ve birlik halinde, orada, hayat, güç ve zafer ikamet eder; ruh saklıdır ve üretilir ve güzellik ve komünallikle bir halk çıkarmak ve yaratmak istemektedir.

Sonra gelen tarihte insan ırkının en görkemli parladığı zamanlar, ruhu insanlardan yalnız bireyin derin yarıklarına ve oyuklarına sızdırma temayülünün yeni başladığı ve şimdilik çok ilerlemediği, ortak ruhun, toplumların

toplumunun, ruhtan kaynaklanan pek çok birliğin birbirine bağlanmasının tam çiçeklendiği ve fakat halkın büyük ruhu ile hala doğal bir biçimde kontrol edilmesine rağmen deha insanların halihazırda zuhur ettiği, dolayısıyla onların büyük emeği tarafından sıradan bir biçimde korkutulmadığı, daha ziyade onları komünal yaşamın doğal bir meyvesi olarak kabul ettiği ve kutsal hislerle onlardan zevk aldığı zamanlardır. Bu cihetle, kendi yaratıcılarının isimlerini genellikle gelecek nesillere zor devrederler.

Yunan halkının Altın Çağı böyle bir zamandı; Hristiyan Orta Çağı böyle bir zamandı.

İdeal değildi; bir gerçeklikti. Ve dolayısıyla, yüce, kendiliğinden oluşan ruhanilik ile birlikte eski baskı kalıntılarını ve dışsal gaddarlık, dayatılan güç, devlet tarafından ileride yapılacak baskının başlangıcını şimdiden görüyoruz. Fakat ruh daha güçlüydü; aslında sıklıkla çöküş zamanlarında zulmün tiksindirici araçları haline gelen iktidar ve bağımlılığın bu tür kurumlarına dahi sızdı ve onları güzelleştirdi. Tarihçilerin “kölelik” dediği her şey her zaman ve tümüyle böyle değildi.

Bu bir ideal değildi çünkü ruh oradaydı. Ruh, yaşama, anlamını ve kutsallığını verir; ruh neşe, güç ve haz ile şimdiki zamanı yapar, yaratır ve ona sızar. İdeal; şimdiki zamandan, yeni olan bir şeye doğru döner. Geleceğe, daha iyi olana ve bilinmeyene özlemdir. Çöküş zamanlarından yeni bir kültüre doğru giden yoldur.

Burada bir mim daha koyulmalı. Dönüm noktasına ulaşmış bu muzaffer zirve zamanlar diğer dönemlerden önce cereyan etmişti. Bu dönemler sözde ilerlemede tek bir zamanı değil, tekrar ve tekrar birbirini izleyen ve birbirine karışan halkların yükselişleri ve çöküşlerini kapsar. Bağlayıcı ruh da, doğal birbirine ait olma dürtüsüyle gönüllü temelde ortak bir yaşam da orada vardı. Fakat

tüm detaylarında güzellikle ve  zg n bir armonide uyumla parıldayan katedral kuleleri cennete doğru yükselmedi ve dingin s k net içerisindeki sıra sütunlu salonlar gökyüzünün saydam maviliğine karŗı ayakta durmadı. Bunlar, daha basit gruplardı: henüz bireysel istidat ve öznellik kiŗilikleri, halkın temsilcileri olarak var olmamıŗtı; ilkel, kom n st bir yaŗamdı. Yüzlerce yıllık ve genellikle bin yıllık bir görece durgunluk vardı – var - . Durgunluk, duyun siz bilimsel ve liberal  aędaŗlar, o zamanlar içindir, o halklar içindir ki neredeyse d ne kadar kültürlerinin bir niŗanesi olarak vardı. İlerleme, sizin ilerleme dediğiniz, bu aralıksız harala g rele, yenilik, yeni olduğu müddetçe yeni olan her Şeyin peŗindeki bu hızlı, yorucu ve sinir bozucu kısa soluklu koŗu, bu ilerleme ve onunla iliŗkilendirilen kalkınma uygulayıcılarının deli fikirleri ve bu delice, yerine varır varmaz hemen elveda deme alıŗkanlıęı, bu istikrarsız ve rahatsız telaŗ, bu sabit kalma beceriksizliği ve bu daima hareket halinde olma arzusu, bu sözde ilerleme bizim anormal koŗullarımızın, kültürümüzün bir belirtisidir. Ahlaksızlığımızın belirtilerinden farklı bir Şeye ihtiya ımız var, ondan kaçınmak için – ben diyorum ki çok fazla göze çarpan sanat olmaksızın, çok fazla yazılı bilim olmaksızın müreffeh yaŗam dönemleri ve halkları, gelenek dönemleri, epik dönemler, tarım ve kırsal zanaat dönemleri vardı ve halen var. Varislerinin zaten kendileriyle olduğu ve harika gençliklerini halen onlarla geçirdikleri için pek ihtiya amlı büyük dönemlere nazaran daha az Őaŗalı olduğu ve kendilerine daha az anıt ve mezar taŗı dikildiği dönemler, neredeyse rahat denilebilecek daha uzun ve geniŗ bir yaŗam dönemi vardır. Sihri, zorlayıcı gücü ile öz-bilince sahip ruh henüz var olmamıŗtı. Hristiyanlık öğretilerinde olduğu gibi dünya genelinde ayrılma ve yayılma sürecine henüz girilmemiŗ, insan ruhları büyüsüne

henüz boyun eğmemiştir. Böyle zamanlar da vardı: ve böyle insanlar da vardı ve böyle zamanlar geri dönecek.

Böyle zamanlarda ruh saklı görünmektedir. Dikkatli bir inceleme ile dahi kişi neredeyse sadece toplumsal yaşam formlarındaki ve toplumun ekonomik kurumlarındaki dışavurumları ile ruhu ayırt eder.

İnsanlar her zaman en ilk, primitif başlangıçlara, bu zamanların ilk aşamalarına, kendilerini henüz çöküşün ilk zamanlarından, ruhsuzluktan, tiranlıktan, sömürüden ve yönetsel iktidardan, genellikle de ulusların yardımı ile korudukları zaman dönmüştür. Öyle ki bu verimli durgunluk halinde dünya üzerindeki yeni yerlere yavaş yavaş gitmişler ve buralara, genç ve sağlıklı olarak bilinmeyen mesafeden ve belirsizlik içinden gelerek girmişlerdir. Nitekim geç emperyal dönemin Romalıları ve Yunanlıları bu yenileyici banyoya dalmış ve yeniden ilkel çocuklar haline dönüşmüş, eş anlı olarak Doğudan gelen yeni ruh için uygun hale gelmiştir. İnsanoğlunun empatik gözlemcisi için sonsuz çöküşü ve sonsuz-yeniden-oluşu içerisinde erken dönem Bizans sanatı -kolaylıkla geç dönem Yunan da denilebilir- eserleri kadar dokunaklı, acı verici ve aynı zamanda neredeyse çocukça din-dar imanı canlandırıcı bir şey daha neredeyse hiç yoktur. Nesiller; zarif, latif biçimcilikten ve virtüözlüğün sıkıcı soğukluğundan bu neredeyse çok fazla samimi hisse, bu çocuksu basitliğe ve cismani gerçekliği doğru algılama beceriksizliğine geçişte hangi ahlaksızlıktan ve hangi muazzam yeniden-tesis etmeden, hangi dehşetlerden ve hangi ruhsal sıkıntılardan geçti! Eğer ruh onu pislik ve acı safra olarak tükürmeseydi, göz ve elin ustalığı, sanat ve zanaatta nesilden nesile geçerdi. Bu kadar acı verici ve yine de canlandırıcı görüşte hangi umutlar, hangi derin avuntular yatar, bizim için ve herkes için bundan kim ders alır? Çünkü onlar biliyorlar: hiçbir ilerleme, tekno-

loji, ustalık bize kurtuluş ve iyilik getirmeyecektir. Bizim sosyalizm dediğimiz büyük dönüşüm sadece ruhtan, sadece içsel ihtiyaçlarımızdan ve içsel zenginliğimizden doğacaktır.

Fakat bizim için dünyada herhangi bir yerdeki karanlıktan hiç bu kadar uzak ve bilinmez, hiçbir sürpriz yoktur? Geçmişin hiçbir analojisi bize tümüyle uygulanamaz. Dünyanın yüzeyi bizim tarafımızdan bilinmektedir, ellerimiz onun üstündedir ve nazarımız onun çevresinde dolanmaktadır. On yıllardır ya da bin yıldır bizden hala ayrı olan halklar –Japonlar, Çinliler– ilerlememiz için, kendi durağan yaşam biçimlerini ve medeniyetimiz için kendi kültürlerini hevesle takas ediyorlar. Bu devletin diğer, daha küçük halkları Hristiyanlığımız ile ya da alkol ile yok edilmiş veya bozulmuştur. Bu sefer, yenilenme kendimizden gelmelidir, gerçi bunu yaparken bize en çok belki de yeni bir karışımın halkları - Amerikalılar gibi- eski devirlerden halklar -Ruslar, Hintliler gibi- ve belki de Çinliler faydalı olacaktır.

Ahlaki bozulma halinden kurtulmaya çalışıp yenilenmiş ilk kültürün efsanevi zamanlarına, komünizme kaçan ilk insanlar; görülebilir, dokunulabilir, ifade edilebilir bir forma sahip yeni bir ruhun çekiciliğine uzun süre kapılmamıştı. Kendilerini büyüleyen çok kuvvetli bir yanılsamanın görkemine sahip değillerdi. Fakat onlar eski büyük dönemlerin batıl, acınası, tanınamaz kalıntılarını terk ettiler. Sadece dünyevi mutluluğun peşinde koştular ve böylelikle yaşamları kurumlarına, sosyal yaşamlarına, çalışmalarına ve malların dağılımına nüfuz eden adalet ruhu ile yeniden başladı. Göksel yanılsama öncesinde dünyevi bir eylem olarak adaletin ruhu ve gönüllü birlikteliğin yaratılması, sonradan dünyevi eylemi topluma kazandıracak ve dahası onu doğal olarak ikna edici kılacaktı.

Bu sözlerle, geçmiş uzun binyılın barbarlarından mı bahsediyorum? Araplar'ın, İrokualar'ın, Grönlandlılar'ın atalarından mı bahsediyorum?

Bilmiyorum. Eski ve şimdiki sözde barbar halkların kökenleri ve değişimleri hakkında çok az şey biliyoruz. Herhangi bir teamüle ya da gerçek bir delile neredeyse hiç sahip değiliz. Sadece, barbar veya yabani olduklarını öne sürülenlere ait sözde ilkel hallerin insanlığın başlangıcı açısından asli olmadığını biliyoruz. Nitekim zihinsel kapasitelerinin ötesinde eğitim alan pek çok uzman buna inanmaktadır. Bu tür bir başlangıç bilmiyoruz. “Barbarların” kültürleri dahi bir yerlerden gelmiştir, beşeriyette derin köklere sahiptir. Belki de bizim kaçmaya çalıştığımız barbarlık gibi bir barbarlıktan gelmişlerdir.

Kendi halklarımızdan bahsediyorum; kendimizden bahsediyorum.

Bizler çöküşün halkıyız; bu çöküşün öncüleri aptalca güç yarışı, bireyin utanç verici tecridi ve teslimiyeti nedeniyle yorgun düşmüş olanlardır. Artık bağlayıcı bir ruhun olmadığı, sadece bozulmuş kalıntıların, batıl inanç saçmalığının ve onun kaba vekili, dış güç baskısı, devletin olduğu düşüşün halkıyız. Çöküşün halkıyız ve bundan dolayı bu tür çöküşün öncüleri bu dünya yaşamının ötesine işaret edilmesini anlamlı bulmazlar, kutsal olarak inanabilecekleri ve iddia edebilecekleri hayali bir cenneti tasavvur edemezler. Bizler, sadece tek bir gerçek ruhla –komünal yaşamın dünyevi konuları ile ilgili adalet ruhuyla– tekrar yukarı çıkabilecek olan halkız. Bizler, sadece sosyalizmle kurtarılabilecek ve kültüre getirilebilecek halkız.

3

Bu yüzden zamanımız iki çağ arasında durmaktadır. Bu neye benzemektedir?

Birleşmiş bir ruh – evet! evet! ruh kelimesi bu kitapta sık sık geçiyor. Bunun böyle olması belki de zamanımızın insanların, özellikle sözde sosyalistlerinin “ruh” kelimesini çok nadiren söyleyip çok nadiren buna uygun hareket etmesindendir. Ruhen hareket etmezler ve bu yüzden gerçek ve pratik hiçbir şey yapmazlar ve bu kadar az düşünürken gerçek olan herhangi bir şeyi nasıl meydana getirebilirler ki! Ortak çıkar konularında, tüketici malların üretimi ve dağıtılmasında kendiliğinden işbirliği yapmaya sevk eden birleştirici bir ruh bulunmamaktadır. Göklerdeki tarla kuşunun şarkısı ya da görünmeyen koroların uzaktan gelen şarkısı, dünyevi faaliyeti başkalaştıran sanat ruhu gibi, her gayretkeş dürtü üzerinde, tüm iş üzerinde salınan bir ruh bulunmamaktadır. İhtiyaç ve özgürlüğü doğal dürtülere, memnuniyete, şenliğe veren bir ruh bulunmamaktadır. Tüm yaşamı sonsuzlukla bağlayan, aklımızı kutsayan, tüm bedensel fonksiyonları göksel, her eylemi neşe, coşkunluk ve zindelik için bir sebep kılan ruh bulunmamaktadır.

Orada ne vardır? Dünyayı yaratan Tanrı; oğlu dünyayı günahlarından arındıran... Bu kadarı yetmezmiş gibi, bir zamanlar bir anlam ifade eden sembolizmin yanlış anlaşılmış bakiyeleri (var), -ki şimdilerde kelimenin tam manasıyla, her bir harf ve noktasına kadar inanç ve mucizevi hikaye olarak ele alınmaktadır- o kadar ki sözde ruh veya beden dahi mezarda çürüdükten sonra mutluluk elde edebilmektedir. Yetti artık. Bu ruh, ruhsuzdur, gerçekle ya da yaşamla hiçbir alakası yoktur. Eğer bir şeyler büyük olasılıkla yanlışsa, o zaman bir bütün olarak bu fikirler de öyledir.

Ve bizim âlimlerimiz bunu bilmektedir. Eğer insanlar, insanların çok büyük bir bölümü yanlış ve yıkıcı yalancılığın ruhuna yakalandıysa, kaç tane âlimimiz hilekârlık ve korkaklık ruhuna bulaşmıştır?

Ve yine halk ve âlimler arasında kaç kişi herhangi bir ruhla ilgilenmez olmuştur ve böyle şeylerle rahatsız edilmekten daha çok gereksiz bir şeyin olmadığını düşünmektedir?

Okulda, çocuklar yanlış öğretilerle eğitilmektedir ve aileleri çocuklarının düşüncelerinin bozulmasına izin vermeye zorlanmaktadır. Eski dinde zorla tutulan yoksulların çocuklarıyla her çeşit yarı-aydın ve hafif şüpheye haiz zenginlerin çocukları arasında korkunç bir uçurum açılmıştır. Yoksulların çocuklarının aptal, uysal, ürkek kalmaları beklenirken, zenginlerin çocukları yarı-eğitilmiş ve uçarı olmuşlardır.

Zamanımızda iş nasıl yapılmaktadır? Neden iş yapılmaktadır?

İş nedir?

Sadece birkaç hayvan türü bizim iş dediğimiz şeyi bilmektedir: arılar, karıncalar, kanatlı karıncalar ve insanlar. İninde ve avında olan tilki, yuvasında olan ve böcek yakalayıp tahıl arayan kuş ---hepsi yaşamak için çabalamak zorundadır ancak çalışmazlar. Çalışma (iş), tekniktir; teknik ortak ruh ve basirettir. Ruh, basiret ve komünallik olmadan çalışma olmaz.

Çalışmamızı yöneten ruh neye benzer? Basiretimiz neye benzer? Çalışmamızı düzenleyen komünalliğin doğası nedir?

Aşağıdaki gibi görünmektedir ve de öyledir:

Birkaç adam dünyaya ve sonuç olarak ikamet, endüstri ve faaliyet imkânına; dünyaya ve dolayısıyla ham maddelere ve geçmişten miras alınan emek araçların sahiptir. Bu birkaç adam; toprak sahipliği, parasal servet biçiminde ekonomik ve şahsi iktidar ve insanlar üzerinde hâkimiyet ister.

Bu kişiler eşyanın üretilmesini sağlar ki ilgili duruma göre piyasanın, acentalar ve satış temsilcilerinden oluşan ya da basit bir dille ikna edici lafebeleri, toptancılar, gazete reklamları ve afişleri, havai fişekler ve albenili ambalajdan müteşekkil büyük bir ordunun yardımıyla bunları kabul edeceğine inanır.

Fakat piyasanın mallarını zorlukla ya da hiçbir şekilde ya da en azından arzu edilen fiyatta almayacağını bildiklerinde dahi ürünleriyle piyasaya bombardıman yapmaya devam etmek zorundadırlar zira onların üretim tesisleri ve teşebbüsleri bir toplumun uyumlu organik insan sınıfının ya da daha büyük tüketici birliklerinin ya da halkın ihtiyaçları ile yönlenmez. Rehberleri kendi üretim makineleridir ki binlerce işçi bu makinelerde tekerlek üzerindeki İksion gibi koşulmuştur, çünkü bu makinelerde küçük kısmi iş yapmaktan gayri hiçbir şey yapamazlar. İnsanları yok etmek için toplar ya da inceltilmiş tozdan çorap ya da bezelyeden hardal yapmaları önemsizdir. Satın alındıkları ve para getirdikleri müddetçe mallarının kullanılıp kullanılmaması, faydalı ya da mantıksız, güzel ya da çirkin, iyi ya da üstünkörü, iyi ya da kötü kaliteli olması önemsizdir.

İnsanların büyük bir bölümü, dünyadan ve ürünlerinden, dünyadan ve emek araçlarından ayrılmıştır. Yoksulluk içinde ve güvencesiz yaşamaktadır. Yaşamlarında neşe ya da anlam yoktur. Yaşamlarıyla bağı olmayan şeyler üzerinde çalışırlar. Kendilerini donuk ve neşesiz kılacak şekilde çalışırlar. Pek çoğunun, tüm insan kitlelerinin genellikle başlarını sokacakları evleri yoktur. Donarlar, aç kalırlar ve sefalet içinde ölürlər.

Yetersiz beslendikleri ve yetersiz evleri olduğu için tüberküloz ya da başka hastalıklar kaparlar ve vakitlerinden önce ölürlər. Sağlıklarını kötü konutun ve zorlukların, hava kirliliğinin ve hastalık kapmış evlerin etkilerine rağmen devam ettirebilenler genellikle fabrikadaki aşırı

çalışma, akridin tozu, zehirli maddeler ve buharlar yüzünden telef olurlar.

Yaşamlarının doğa ile hiçbir bağı yoktur ya da sadece azaltılmış bağları vardır. Acıma, neşe, ciddiyet, içsellik, coşku ve trajedinin ne olduğunu bilmezler. Kendilerini tecrübe edemezler. Gülemezler ya da çocuk gibi olamazlar. Kendilerine katlanırlar ve ne kadar çekilmez olduklarını bilmezler çünkü zihinsel olarak dahi pislik içinde ve kirlenmiş havada, çirkin sözlerin ve iğrenç hazların yoğun dumanında yaşarlar.

Bir araya gelip kendi komünallik türlerini geliştirdikleri yer, gök kubbe altındaki serbest pazar yeri ve gökyüzünün özgürlüğü ve sonsuzluğu altında kapalı uyumu simgeleyen yüksek bir kubbe yahut topluluk toplanma yeri, lonca salonu ve hamam değildir; ortak toplanma mekanları, meyhanedir.

Meyhanede içkiye yenik düşerler ve genellikle zehirlenmeden yaşayamaz hale gelirler. Sarhoş olurlar çünkü ayıklık kadar özünde kendilerine bu kadar yabancı başka hiçbir şey yoktur.

Çokça kişinin çalışmak isteyip çalışamaması sistem açısından gereklidir ve bu önceden belirlenmiştir. Hal böyleyken çalışabilen pek çok kişi bunu yapmak için daha fazla istek biriktirmez; pek çok tohum dölyatağında ve pek çok çocuk doğum sonrasında öldürülür; pek çoğu çok uzun yıllarını hapisanede ya da ıslahevinde geçirir.

Hapishaneler, cezaevleri ve idam sehpaları inşa etmek zorunda kalınmıştır. Mülk ve yaşam, sağlık, sağlam vücut ve cinsel seçim özgürlüğü her zaman sefil ve ahaksız insanların şiddetiyle tehdit edilmiştir. Asiler ve şedit suçlular şimdilerde genellikle bir tehdit teşkil etmez ve hırsızlar da eskisine göre daha az cesurdur. Bunun yerine sayısız hırsız, soyguncu ve dolandırıcı ve adına cani denilen sözleşmeli katiller vardır.

Ahlaki sınırlamalara boyun eğen rahipler ve orta sınıf vatandaşlar, aşağılık masumiyetimizden masumca sorumlu olsalar da bu zavallı garibanlardan hayvanmış gibi bahsetme uygulamasını başlatmıştır. Onlara canavar, domuz, davar ve hayvan denmektedir. Oysa siz insanlar, ne kadar çocuk gibi olduklarına dikkat edin; morgda yatarken onlara bakın ve özelliklerine nazar edin. Kendinizi çok uzun süredir bağışlıyorsunuz ve sadece iyi kıyafetlerinizi, kendi etinizi ve namı bilinen duyarlı kalbinizi düşünüyorsunuz! Siz iyi vatandaşlar, siz geri çekilmiş ve saklanmış gençlik, siz saf kızlar ve onurlu kadınlar fakire, sefile, batmışa, suçlulara ve fahişelere bakın. Bakın ve öğrenin: masumiyetiniz, suçunuzdur; suçunuz yaşamınızdır.

Onların suçu zengin insanların yaşamıdır. Fakat onlar da o kadar uzun zamandır böyledirler ki artık düşünüp taşınacak kadar masum ve güzel değillerdir. Zorluk ve ruhsuzluk; bağırان bir çirkinlik, yoksunluk ve perişanlık yaratmaktadır. Refah ve ruhsuzluk; perişanlık, boşluk ve üçkağıtçılık peyda etmektedir.

Ve ikisinin de bulunduğu bir nokta, bir yer vardır: yoksul ve acınacak kadar zengin. Bu ikisi cinsel sıkıntıda buluşur. En yoksul olan, vücutları dışında satacak hiçbir şeyi olmayan genç kadınlardır. En acınası olanlar sokaklarda aylak aylak dolaşan ve cinselliklerinin nereden geldiğini ve onunla ne yapması gerektiğini bilmeyen genç erkeklerdir. Şimdilerde ne pazar ne katedral kubbesi, ne tapınak ne de cemaatin ortak evi herkes için ortak mekân değildir. Sadece güç ve paranın ikame ettiği, ruhun evde olmak isteyeceği yerde bulunan haz, tümünden öylesine yok olmuştur ki bunu satmak isteyen insanlarla iğrenç vekillerini satın alması gereken başkaları var olur. Haz metaya dönüşünce, en üstte ve en altta yer alan ruhlar arasında artık hiçbir fark kalmaz ve fuhuş evi zamanımızın temsilciler meclisidir.

Ve devlet tüm bu ruhsuz saçmalık, karışıklık, zorluk ve soysuzluk ortasında düzene ve yaşamaya devam olanağı yaratmak için vardır. Okulları, kiliseleri, mahkemeleri, hapishaneleri, ıslahhaneleri ile devlet, ordu ve polisi ile devlet, askerleri, memurları ve fahişeleri ile devlet.

Ruhun ve içsel zorlamanın (içtepi) olmadığı yerde bir dış güç, sistemli bir düzenleme (*regimentation*), devlet vardır.

Ruh nerede ise orada toplum vardır. Nerede ruhsuzluk varsa orada devlet vardır. Devlet, ruhun vekilidir.

Bu diğer bir anlamda da böyledir.

Ruh gibi görünen ve hareket eden bir şey var olmalıdır. Yaşayan insan bir anlığına bile olsa ruhsuz yaşayamaz. Materyalistler oldukça iyi ve düzgün olabilirler fakat dünyayı ve yaşamı neyin oluşturduğuna dair hiçbir fikirleri yoktur. Ne tür bir ruh bizim canlı kalmamıza izin verir? Bir yanda çalışmamızı düzenleyen ruh ve öte yanda, gördüğümüz gibi zorluk. Bizleri bedeninin ve aşağı sınıflar arasında bireyselliğin üstüne çıkartan batıl inanç, fahişe tacirliği ve alkoldür; üst sınıflar arasında bu alkol, fahişe tacirliği ve lükstür. Keza onlarla birlikte her tür ruh vardır! Onlarla birlikte! Ve bireyleri bütünlüğe, halka yükselten ruha bugün ulus denmektedir. Biyolojik topluluğun doğal zorlaması olarak ulus, kadim güzellikte ve kökü silinemez bir ruhtur. Devlet ve ölçsüz (*outrageous*) şiddet ile karışan ulus suni bir kabalık ve habis bir aptallıktır – yine de ruh için yapaydır (*erstaz*), günümüzde yaşayan insanın müzmin zehri haline dönüşen alkolik ruhların zehirlenmesinin ruhsal muadilidir.

Sınırlarıyla devlet ve çatışmalarıyla uluslar halkın ve toplumun var olmayan ruhunun yedekleridir. Devlet düşüncesi ruhun suni bir taklidi, sahte bir yanılsamasıdır. Birbiriyle alakası olmayan, ortak bir dil ve törenin güzel

menfaatleri, belirli bir bölgede ekonomik yaşam çıkarları (ve bizler bugün ekonomik yaşamın ne olduğunu gördük) gibi toprakta hiçbir kökü bulunmayan amaçları birleştirir. Devlet, özel mülkü yöneten polisi ve tüm sınırları ve kurumlarıyla ruh ve amaç sahibi grupların sefil yedeği olarak insanlığın iyiliği için var olmaktadır. Dahası, bir sonraki adım insana sanki bir tür öz-amaçlı ve ideal bir yapı gibi, diğer bir deyişle ruh gibi görünen devlet için var olmuşlar şeklinde muamele etmektir. Ruh, eşit bir şekilde tüm bireylerin kalplerinde ve canlandırılmış bedenlerinde ikamet eden, bireylerden bağlayıcı nitelik olarak doğal zorlama ile onlardan çıkan ve birlikte birleşmelerine yol açan bir şeydir. Devlet hiçbir zaman bireyin içinde kurulmaz. Hiçbir zaman bireysel bir niteliğe dönüşmez, hiçbir zaman gönüllü olmaz. Bilakis ruhun dünyasına hükmeden merkez – ki kişinin yaşayan bedenindeki bağımsız, özgür düşünce ve özdür- yerine emir ve disiplinin merkeziyetçiliğinde yer alır. Uzun zaman önce topluluklar, kabilevi gruplar, loncalar, kardeşlikler, birlikler, toplumlar vardı ve bunların hepsi bir toplum içerisinde tabakalaşmıştı. Bugün güç, yasa ruhu ve devlet vardır.

Ve devlet – ki bundan öte hiçbir şeydir ve bu hiçbir şey olmağını örtmek için hilekârlıkla milliyet örtüsü ile kılıflar ve hilekârlıkla milliyeti - ki insanlar arasında hassas bir bağıdır - kendisiyle hiç alakası olmayan coğrafi bir bölgeyi işgal eden ve var olmayan bir topluma bağlar. Bu cihetle devlet bir ruh ve bir ideal, anlaşılmaz bir aşkınlık olmak ister ki öyle olduğundan dolayı uğruna milyonlar kana susamış bir hevesle birbirini katleder. Devlet, birliğin gerçek ruhu kaybolup yok olduğu için getirilen ruhsuzluğun aşırı ucu, simgesidir (*epitome*). Yine de şunu söylemek gerekir: insanlar doğal ruhsal birliğin yaşayan gerçeği yerine bu korkunç hurafeye sahip olmasalardı, yaşam olmayan yaşamda ve bu bölünmüşlükte

utanç ve yozlaşma nedeniyle boğulacakları için yaşayamazlardı; kuru bir kir gibi ufalanacaklardı.

Zamanımız işte böyle görünmektedir. Orada çağlar arasında durmaktadır. Bütün insanlar olarak sözlerimi kulaklarınızla duyuyor musunuz, bu tanımlamayı zoraki beyan edebildiğimi hissediyor musunuz? Sizin iyiliğiniz için bu korkunç şeyden bahsetmek zorunda kaldığımı hissediyor musunuz? Ve tüm bu lanet olası çevre, uzun zamandır yaşam kaidemin, hatta fiziki duruşumun ve yüz ifademın dahi bir parçası olduğundan kendimi keşfetmeye artık ihtiyaç duymadığıma dikkatinizi çektiğimi hissediyor musunuz? Benim de bu ağır yükün altında eğildiğimi, tıknafes kaldığımı ve kalbimin göğsümde çarptığını hissediyor musunuz?

Siz insanlar, her biriniz, bu zulüm altında ezilenler; sadece sesimin ve sözümün tonunun size ulaşmasına izin verin. Sessizliğimi ve ahenksizliğimi, boğucu endişemi de duyun. Yumruk elimi, duruşumun tamamının çarpık özelliklerini ve sönük kararlılığını görün. Hepsinden öte, insanların, benim gibi bunlara artık katlanamayan insanların beni duymasını, benim yanımda durmasını, benimle yürümesini istediğim için bu tasvirin yetersizliğini ve benim tarifsiz ehliyetsizliğimi kavrayın.

4

Sosyalizm, birleşmiş insanların bir ideal uğruna yeni bir şey yaratma eğilimidir.

Şimdilerde bu yeni oluşumun (*entity*) yaratılması gerektiğini gördük. Eskisini de gördük. Bir kere daha, ürpere gözlerimiz önünde mevcut sistemin geçmesine izin verdik. Bazılarının beklediği gibi şimdi arzuladığımız yeni gerçekliğin bir bütün olarak nasıl tesis edilmesi gerektiğini söylemeyeceğim. Bir ideal tarifi, bir Ütopya tasviri sunmuyorum. Şimdi ne söylenebileceğine dair bi-

raz fikir verdim ve adını koydum: adalet. Koşullarımızdan ve halkımızdan bir imge tasvir edilmiştir; akıl ve terbiyenin, hatta aşkın gerçekleşmesi için sadece vaaz edilmesi gerektiğine inanan biri var mı?

Sosyalizm halkların güzelliği, azameti, refahı için bir mücadele, kültürel bir harekettir. Hiç kimse sosyalizmin yüzyıllardan ve binyıldan geldiğini görmezse onu anlamaz, hiç kimse ona sebep olamaz. Kim sosyalizmi uzun, çetin bir tarihte bir adım olarak kavramazsa, sosyalizmle ilgili hiçbir şey bilmiyor demektir ve bu da hâlihazırda günlük politikacıların sosyalist olamayacağı anlamına gelir – bununla ilgili daha çok şey duyacağız. Sosyalist, toplumun ve geçmişin tamamını kavrar; ne zaman geleceğimizi hisseder ve bilir ve ardından nereye yöneleceğimize karar verir.

Bu işaret, sosyalisti politikacıdan ayırt eder. Sosyalist bütünle ilgilidir ve koşullarımızı bütünlüğünü tarihsel bağlamı içerisinde kavrar; bölünmez bir bütünsellikle düşünür. Sonra o yaşam biçimlerimizin bütünlüğünü reddeder ve bütün, evrensel, ilkedен gayri başkaca bir niyeti veya gayesi yoktur.

Sosyalist için sadece reddettiği, sadece başarmayı amaçladığı şey kapsayıcı ve evrensel değildir. Vasıtaları da tikele yapışamaz; üzerinde seyahat ettiği yol yan yol değildir, ana yollardır.

Gerçek sosyalist; ister büyük aşk veya tahayyül veya açık gözlem ya da bulantı ya da vahşi saldırganlık, ya da güçlü rasyonel düşünce kendisinde hâkim olsun veya motivasyonu ne olursa olsun, ister düşünür ya da şair, savaşçı veya elçi olsun her zaman içindeki evrenselin hayati bir ögesine sahip olacaktır. Ancak sosyalist, hiçbir zaman (burada zahiri mesleklerden değil mantaliteden bahsediyorum) bir profesör, bir avukat, bir muhasebeci,

çok detaycı, kibirli bir sanat meraklısı, tipik bir şahıs olmayacaktır.

Söylenmesi gereken şeyin tam yeri burası (zira az önce söylendi): bugün kendisine sosyalist diyenlerin hiçbirisi sosyalist değildir. Şimdilerde sosyalizm ismiyle bilinen kesinlikle sosyalizm değildir. Burada da, bu sözde sosyalist harekette, tıpkı zamanımızın tüm örgütlerinde ve kurumlarında olduğu gibi, ruhun yerini acinası, kaba bir vekil almıştır. Fakat buradaki sahte vekil özellikle kötüdür, bilhassa onu hakkıyla gören herkese apaçıktır ve gülünçtür ama özellikle kandırdıkları kişiler için tehlikelidir. Bu vekil; ruhun bir karikatürü, imitasyonu, gülünç bir taklididir. Ruh yaşayan evrende bütünü kavramaktır. Ruh, ayrı şeylerin, kavramların ve insanların birliğidir. Geçiş zamanlarında, ruh gayretli bir heves, mücadelede cesarettir. Ruh, yapıcı eylemdir. Bugün sosyalizmi taklit eden de bir bütünü kavramak ister ve detayları da genel kategoriler altına yerleştirmeyi diler. Fakat hiçbir yaşayan ruh onda ikamet etmediği için, baktığı canlanmadığı için ve evrenselli yaratıcı hale dönüşmediği için, sezgisel bir dürtüye sahip olmadığı için, evrenselli gerçek bilgi ve gerçek iradeye dönüşmez. Ruh, tuhaf ve gülünç bir bilimsel hurafe ile yer değiştirmiştir. Bu tuhaf doktrinin ruhun gülünç bir taklidi olması boşuna değildir zira kökeni hâlihazırda gerçek ruhun gülünç taklidini, yani Hegelci felsefeyi örmektedir. Bu ilacı laboratuvarında tertip eden adamın ismine Karl Marx dendi. Profesör Karl Marx, bize ruhsal bilgi yerine bilimsel hurafe, kültürel irade yerine politika ve partiyi getirdi. Fakat aşağıda da göreceğimiz üzere kendi bilimi, politikası ve tüm parti gerçekliği ile ve dahası gün gün daha aşık bir biçimde gerçeklikle çeliştiği için; evrenin bu kadar iyiden iyiye yanlış taklit edilmesiyle –ki bu bilim hiçbir zaman, uzun vadede, bireysel fenomenin somut günlük gerçekliklerine karşı kendisini muhafaza edemez– ruhsuz parti

eylemcilerinin, detay tacirlerinin ve kibirli sanat meraklılarının isyanı bilimin gülünç taklidine karşı kıskırtılmıştır. Ancak burada gösterilecektir ki başka bir şey daha vardır ve ne önceki ne sonraki sosyalisttir. Burada, ne Marksizmin ne de revizyonistlerin kırk yamasının sosyalizm olmadığı söylenecektir. Burada sosyalizmin ne olmadığı ve ne olduğu gösterilecektir.

Birlikte görelim.

Marksiizm

Karl Marx, Marksizm'in iki bileşenini, bilimi ve siyasi partiyi, suni bir biçimde birleştirip görünüşe bakılırsa tümüyle yeni, dünyanın daha önce görmediği bir şeyi, yani bilimsel bir temele ve bilimsel bir programa sahip bilimsel siyaseti ve partiyi yarattı. Bu gerçekten de yeni bir şeydi ve üstelik modern ve vakitlice idi ve ayrıca bilimi, aslında en son bilimi temsil ettiklerini duymaları işçilerin gururunu okşadı. Eğer kitleleri kazanmak istiyorsanız, o zaman gururlarını okşayın. Onları ciddi düşünce ve eylem için güçsüz kılmak ve onların temsilcilerini içi boş bir hayranlığın ilk örneği (arketip) yapmak, kendilerinin bile, en iyi ihtimalle yarım anladıkları bir retoriği söylemek isterseniz, o zaman bilimsel bir partiyi temsil ettiklerine inandırın. Onları büsbütün kötücül aptallıkla doldurmak isterseniz, parti okullarında eğitin. Bunun içindir ki bilimsel parti tüm zamanların en gelişmiş insanlarının talebi idi! Yürürken, düşünürken, yazarken veya resim yaparken içgüdü ve ılımlılık ile hareket eden tüm eski politikacılar ne kadar da amatörlermiş. Bu doğal yeteneğin yanı sıra epey vasıf ve teknik gerektirse dahi hiçbir surette bilim değildi. Ve Plato'dan Macchiavelli'ye, oradan muhteşem *Demagog için El Kitabı*'nın yazarına bir bilim çeşidi olarak siyasetin temsilcileri ne kadar da mütevazı kişilermiş. Onlar, basitleştirme ve sentez için büyük bir yetenek ve kesif bir gözle bireysel deneyimleri ve kurumları düzenlediler ve sınıflandırdılar, fakat bunu bilimsel olarak yapma fikri akıllarına hiç gelmedi. Sanatsal yaratıcılık için program temeli sağlamak iddiasında olsaydı estetik nasıl olurdu; Marksizm işbu bilimsel sosyalistler içindir.

Fakat gerçekte Marksizm'in bilimsel hezeyanı partinin nesnel (*practical*) politikalarıyla da iyi uyum sağlamaz. Bu ikisi sadece Marks ve Engels veya profesörle ipleri elinde tutanı şahsında birleştiren Kautsky gibi adamlar açısından uyuşur. Elbette kişi şayet ne istediğini biliyorsa doğru ve faydalı olanı isteyebilir. Fakat –böyle bir bilginin adına bilim denen şeyden uzak olduğu gerçeği dışında– bir yandan doğal hukukun varsayılan gücüne sahip sözde tarihsel gelişme yasalarına, şeylerin nasıl zorunlu ve kaçınılmaz olarak gelmesi gerektiğinin kesin bilgisine dayanıp böylece hiçbir insanın ne iradesinin ne de eyleminin bu ön belirlenimi zerre kadar değiştiremediğini ileri sürmek; diğer yandan dilemek, talep etmek, etki etmek, eyleme geçmek ve detayları değiştirmek dışında bir şey yapamayacak bir siyasi parti olduğunu iddia etmek handiyse çelişkilidir. Bu iki uyuşmazlık arasındaki köprü insan tarihinde kamuoyuna ifşa edilmiş en çılgın kibirdir. Marksistlerin yaptığı veya talep ettiği her şey (kaldı ki talep ettikleri yaptıklarından çoktur) şu anda tam da Tanrı (*Providence*) tarafından belirlenmiş gelişimin gerekli bağlantısıdır ve sadece doğal hukukun tezahürüdür. Diğerlerinin, Karl Marx tarafından keşfedilen ve sağlama alınan insafsız tarihsel eğilimleri zapt etmek adına yaptığı her şey nafile bir çabadır. Diğer bir deyişle Marksistler, amaçları bakımından gelişim yasasının icrai organlarıdır. Marksistler, üç aşağı beş yukarı bir kişide birleşen doğa ve toplum hükümetinin yasama ve yürütme dalları gibi bu yasanın keşfedicileri ve de uygulayıcılarıdır. Her halükarda diğerleri de istemeyerek de olsa bu yasaların uygulanmasına yardım ederler. Yoksul arkadaşlar her zaman yanlış şeyi isterler fakat tüm çabaları ve eylemleri ancak Marksizm tarafından belirlenmiş ihtiyaca yardımcı olur. Her kibir, her inatçı çılgınlık, hoşgörüsüzlük ve dar kafalılık ve Marksistlerin bilimsel-politik yürekleri ile sürekli sergilenen

tüm küçümseyici huylar, saçma ve tuhaf teori karışımları, bilim ve parti pratiklerinden kaynaklanır. Marksizm hükmetmek isteyen profesördür; bu cihetle Karl Marx'ın meşru çocuğudur. Marksizm, babasına benzeyen bir uydurmasyondur ve Marksistler kendi doktrinlerine benzerler. Tek fark şu ki gerçek Profesör Karl Marx'ın entelektüel zekâsı, eksiksiz bilgisi ve çoğunlukla takdire şayan mantıksal birleştirmesi ve birlik hediyesi şimdilerde genellikle broşür yazarlarının ilmi, parti-okul bilgeliği ve alt tabakanın papağan gibi tekrarı ile yer değiştirmiştir. En azından Karl Marx ekonomik yaşamın gerçeklerini, yararlanılan-kaynaklara ilişkin belgeleri ve - çoğu kez oldukça küstahça da olsa - büyük içgüdüsel dehaların keşiflerini çalışmıştı. Onun halefleri ise genellikle Berlin'deki Eğitim Bakanlığı'nın onayı ile derlenmiş ders kitapları ve özetleri ile yetinmektedir. Ve bizler burada proletaryanın aptal ve hayâsız dalkavukluğuna uymak zorunda olmadığımız için sosyalizm proletaryanın ortadan kalkmasını amaçladığı ve bu sebeple de onu ilgili tüm tarafların yüreğine ve aklına bilhassa faydalı bir kurum olarak görmediği için (büyük ve talihli şahıslar açısından, elbette, tıpkı her zorluk ve engelde olduğu gibi beraberinde pek çok avantajı getirecektir. Bir tür hazır oluş veya açık icra ihtimali ve gerilimi oluşturduğu ölçüde yoksunluğun ve içsel boşluğun bir gün, o büyük anda, birdenbire tüm kitleleri dayanışma ve deha ile hareket etmek üzere zorlayacağına dair her zaman bir umut vardır) burada bir kez daha şu söylenebilir: doğrudur, bir mucize, yani ruhun mucizesi, bir gün proletaryanın başına gelebilir, diğer tüm insanların başına gelebildiği gibi. Fakat Marksizm bu tür bir Pentekostal mucize değildi ve lisana bir hediye getirmede. Daha çok Babilli bir kafa karışıklığı ve yüksekte atış idi. Proleter Profesör, proleter avukat ve parti lideri, bilim olma iddiasındaki

sosyalizm türü olan ve adına Marksizm denilen o karikatürlerin karikatürüdür.

Bu Marksizm bu bilimi ne öğretir? Ne iddia eder? Geleceği bildiğini iddia eder. Sonsuz gelişim yasası ve insanlık tarihinin belirleyici faktörlerine ilişkin derin bir iç görüye sahip olduğunu; neyin gelmekte olduğunu, tarihin nasıl devam edeceğini ve koşullarımızdan ve üretim ve örgüt biçimlerimizden ne çıkacağını bildiğini zanneder.

Bilimin değeri ve anlamı hiç bu kadar saçma bir şekilde yanlış anlaşılmamıştı. İnsanlıkla, özellikle insanlığın en çok ezilen, entelektüel olarak mahrum edilmiş ve geri kalmış kısmı ile çarpık ayna görüntüsü kullanılarak hiç bu kadar alay edilmemişti.

Biz burada henüz bu bilimin içeriğini, Marksistlerin keşfettiklerini iddia ettikleri insanlığın varsayılan gidişatını hesaba katmadık. Bu noktada mesele sadece geçmişin verilerinden ve bilgilerinden ve günümüzün olguları ve koşullarından kesin bir bilgiyle geleceği haber veren, hesaplayan ve belirleyen bir bilimin var olduğuna dair ölçüsüzce aptal varsayımı ortaya çıkarıp, onunla alay etmek ve bu varsayımı reddetmektir.

Buraya kadar inandığım gibi –bildiğim gibi demeye de cüret edebilirim zira ahmaklar tarafından yanlış anlaşılmaktan korkmuyorum, aslında öyle olmasını ümit ediyorum– nereden geldiğimizi, nereye gittiğimizi, –en derin inancım ve hissimle– nereye gitmemiz gerektiğini ve nereye gitmek istememiz gerektiğini konuşmaya da çalıştım. Fakat bu ihtiyaç bize doğal hukuk şeklinde değil ne olması gerektiği ile dayatılır. Desem ki bir şeyler biliyorum, bu bilme matematikteki bilinmeyen bir miktarın bilinenlerden hesaplanması anlamına mı gelir? Ya da bir geometri sorusunun çözülebilmesinde olduğu gibi midir? Ya da yerçekimi ve eylemsizlik yasası yahut

enerji sakınımı kanunu her zaman geçerli midir? Veya-
hut formül için gereken verileri biliyorsam düşen bir nes-
nenin veya merminin yolunu hesaplayabilmem gibi mi-
dir? Veya H^2O 'nun su olduğunu bilmem gibi midir?
Veya pek çok yıldızın hareketlerini hesaplayıp ay ve gü-
neş tutulmalarını öngörebilmem gibi midir? Hayır! Tüm
bunlar bilimsel eylemler ve sonuçlardır. Bunlar tabii ya-
salarlardır çünkü aklımızın yasalarıdır. Fakat yaşamımız-
dan ve bedenimizden ne anlam çıkaracağımızı, önceki
yaşamımızın devamının, önümüzdeki yolun, sıkışmanın
salınmasının, eğilim etkinleşmesinin – tüm bunlara “ge-
lecek” denmektedir - ne olacağını söyleyen bir doğal
yasa, aklımızın yasası, büyük enerji sakınımı yasasının
bir alt-yasası daha vardır. Bunlar bilim şeklinde sunula-
mazlar, diğer bir deyişle sadece sınıflandırmaya tabi em-
rivakiler şeklinde değil bir eğilime eşlik eden his, dışarı-
dan gelene tamamen münasip arzu ve çabanın iç baskısı,
dengenin değişen durumu şeklinde sunulabilirler. Bu;
iradeye, göreve, kehanete varan tüm bildirimlere, viz-
yona ve sanatsal yaratıma işaret eder. Üzerinde durduğu-
muz yolun hedefi bir matematik sorun ya da olgusal bir
rapor, hatta bir gelişim yasası ile benzer değildir. Bu,
enerji sakınım yasası ile alay etmek olurdu. Bu yol cesur
yürekliliğe tekabül eder. Bilginin anlamı: yaşamış ol-
mak, olan şeylere sahip olmaktır. Yaşamın anlamı: yaşa-
mak, gelecek olanı yaratmak ve bunun acısını çekmektir.

Bu sadece geleceğin bilimi olmadığı anlamına gel-
mez; yalnızca halen yaşayan geçmişin yaşayan bilgisinin
olduğunu, orada yatan ve ölü olan bir şeylerin etkisiz bi-
limi olmadığını da ima eder. Marksistler ve onlar gibi
tüm ahlakçılar ve gelişim politikacıları, ister Darwin-ön-
cesi Marksistler gibi katastrofik ve çapsal gelişim teori-
sine bağlı olsunlar, isterse Darwinci revizyonistler gibi
yavaş, tedrici çok küçük değişimlerin toplamı yolu ile
eşit gelişen ilerlemeyi yerleştirmeyi dilesinler, bunlar ve

gelişim biliminin tüm temsilcileri, mutlaka bilimsel faaliyetten vazgeçemiyor iseler, müteakip, görkemli, ilgili kelime gruplarının yani Ben Biliyorum, Ben yapabilirim (buradaki –ebilmek eki yetiyi ima eder. [ç.n.]), Ben yapabilirim (buradaki –ebilmek eki olasılığı ifade eder. [ç.n.]), O yapmalı (buradaki –malı eki zorunluluk ifade eder. [ç.n.]), Ben yapmalıyım (buradaki –malı eki tavsiyeyi imler. [ç.n.]) ifadelerinin gerçek anlamlarına dair, doğa ve ruhun gerçekliğine ilişkin ne ifade ettikleri ile ilgili bilimsel bir araştırma yürütmelidirler. Bu onları daha mütevazı ve bilimsel, daha insani ve anlayışlı ve daha girişken ve mert yapacaktır.

Bu cihetle tarih ve politik ekonomi, bilim değildir. Tarihteki etkin güçler bilimsel olarak formüleştirilemezler; bunların hükümleri her zaman, içerdiği veya yaydığı insan doğasına bağlı olarak daha yüksek veya daha alçak bir isimle tarif edilebilir bir tahmin –kehanet ya da profesöre ait saçmalık– olacaktır. Bunlar her zaman doğamıza, karakterimize, yaşamımıza ve çıkarlarımıza bağlı bir değerlendirme olacaktır. Ayrıca söz konusu güçler şekilsiz, kararsız, belirsiz ve değişken olarak bizce kesinkes biliniyor olsa dahi bu tür ilkelerin uygulanması için gerekli olan olgular çok az bilinmektedir. Zaten insanın kelimenin tam anlamıyla sonsuz olan geçmişle ve dünya ile ilgili bilimsel bir değerlendirme yapmak için elimizde hangi dış bulgular vardır ki? Elbette, her tür şey, fazlasıyla çok, bu sözde bilimin arabalarına taşınmış ve bu arabalardan indirilmiştir. Maalesef bunlar sözde insan ve dünya tarihinin bir saniyesinden palas pandiras atılmış, karışmış, harap olmuş, parçalanmış yıkıntılardır. Hiçbir örnek ne kadar az bildiğimizi açıklığa kavuşturmaya yetecek kadar kaba değildir. Elbette bir örnek, tıpkı muhteşem Goethe'nin dediği gibi, sezgisel deha için genellikle bin kelimeye değerdir ve

onları bünyesinde barındırır. Bununla birlikte bu biyolojik oluş ve insanlık tarihinin tüm alanları için güçlerle ve yasalarla ilgili örnek olaylar bulunmaktadır fakat yine Goethe'nin dilini kullanacak olursak, bunlar düpedüz veri-toplayıcılarının, Darwincilerin ve revizyonistlerin deneysel gübrelerine ve Marksistlerin diyalektik gübresine dönüşürler. Ve bu cihetle dahi –ki kendisi için insanların bir arada yaşamış olmaları ile ilgili meselelerde bir olay genellikle bin kelimeye bedeldir– bir bilim dehası değildir; yaratım ve eylem dehasıdır. Yaşamın bilgisi dâhil edilmiştir fakat ne kadar hakiki, büyük bilime dayandırılabilse de bu, bilim değildir.

Ve tanrıya ve dünyaya şükür olsun ki bu böyle! Gelecek olan her şeyi biliyor, gerçekten biliyor olsaydık niçin yaşardık? Yaşamının anlamı yeni bir şeye dönüşmek değil midir? Yaşamının anlamı eski, kendine güvenen ve bağımsız birer varlık olarak bizlerin, müstakıl bir dünya ve sonsuz oluş olarak, içinde olmadığımız yeni, belirsiz bir başka dünyaya eşit derecede sonsuz, geçitten geçide ve çokluktan çokluğa girmemiz değil midir?

Kendimize canlı dediğimiz zaman, biz okuyucular ya da gözlemleyiciler ya da varlıklar çok iyi bilinen güçler tarafından eskiden eski olana, eşit derecede iyi bilinen bir yere doğru sürüklenenler değil miyiz? Ya da bizler eylem nesneleri olmaktan çok yürüten ayak ve çalışan el değil miyiz? Ve dünya bize, her sabah kalktığımızda, meçhul, bilinmez ve amorf, kendi doğal kabiliyetlerimizin bir aracı ile oluşturup özümsemişimiz yeni ve sunulan bir şey gibi görünmez mi? Ah siz Marksistler, keşke özel yaşamınızda bereket ve neşenin bolluğuna sahip olsaydınız, o zaman yaşamı bilime döndürmek istemez ve döndüremezdiniz! Ve nasıl yapardınız ki, sosyalist olarak görevinizin, neşe dolu iş biçimleri ve topluluklar ve neşe içinde yaşayan toplum olma durumunu edinmeleri için insanlara yardım etmek olduğunu bilseydiniz.

Bıkmış, şüpheci veya dertli olarak değil, neşe ile kabbullenerek insanların ve ulusların çok çeşitli ve anlaşılmaz geçmiş ve gelecek yaşam biçimlerine dair hiçbir şey bilmediğimizi belirtiyorum; binyılın kaderini bilmek, hissetmek ve içeriden yaşamak için yeterince, pek çok insana göre daha fazla, gururlu ve cesurum. Ne olduğuna ve neyin olmakta olduğuna dair bir fikrim var. Kaderimizin gidişatına ilişkin benim de bir hissiyatım var. Nereye gitmek ve nerede başkalarına tavsiyede bulunmak ve onları yönlendirmek istediğimi biliyorum. Ve pek çok kişiye, hem şahıslara hem kitlelere, iç görümü, coşkun hissimi, güçlü irademi aktarmak istiyorum. Fakat bir formülle mi konuşuyorum? Aldatıcı bir biçimde bir matematikçi gibi gizlenen bir gazeteci miyim? Bilim flütüyle toy çocukları saçmalık ve sahtekârlık dağına yönlendiren Fareli Köyün Kavalcısı mıyım? Ben bir Marksist miyim?

Hayır, fakat ne olduğumu söyleyeceğim. Konuştuğum başkaları –Marksistler– bana anlatana kadar beklemek zorunda değilim. Herkes kadar çalıştım, araştırdım ve bilgi topladım ve eğer tarih ve ekonomi diye bir bilim varsa ben kesinlikle onu öğrenecek yeterli beyne sahibim. Gerçekten de sizler, siz Marksistler tuhaf insanlarsınız ve kendinizi merak etmemeniz hayret verici. Mütavazı bir zekâyâ sahip insanların dahi bilimin sonuçlarını, bu sonuçlar ortada varken öğrenebileceği eski ve kesin bir konu değil midir? O halde tüm tartışmalarınızın, polemiklerinizin ve ajitasyonlarınızın, tüm taleplerinizin ve müzakerelerinizin, tüm retoriğinizin ve münakaşalarınızın maksadı nedir? Bir biliminiz varsa eğer, bu yersiz didişmelerinize son verin. Okul müdürünün sopasını elinize alın ve bizi bilgilendirin, bize öğretin, yöntemleri, işleyişleri, yapıları öğrenmemizi ve bunları cansiperane uygulamamızı sağlayın ve tecrübeli, kandırılmamış ve

kesin bilenler olarak Bebel'inizin dürüst bir amatör olarak denediğini yapın: nihayet gelecek tarihin kesin verilerini bize anlatın!

Bu yüzden ben de çalıştım, sizin gibi değil ama sizden daha iyi çalıştım ve yine de şunu söylüyorum: öğrettiğim kesinlikle bilim değildir. Her kişinin kendi doğasını, kendi gerçek yaşamının kendisini aynı yola yöneltip yöneltmediğini incelemesine izin verin ve ancak o zaman onun benimle gelmesine müsaade edin ama müsaade edin. Sizden daha iyi çalıştım çünkü bende sizde bulunmayan bir şey var. Elbette, kibrim, ya da yaygın olarak adına ne deniyorsa, sizinkinden daha fazla değil. Kendime dair mütevazı yani münasip görüşümü kendime saklarım, gayet tabii akranlarım arasında, kimin sosyalist kimin sosyalist olmadığını söyleme zorunluluğu hariç! Çünkü sosyalizmi gasp eden ve Marks'ın *Kapital*'ini, Nibelungen hazinesini koruyan cüceler gibi bekleyen Niselheim'in soğukkanlı insanları küçümsemeli ve dağıtılmalıdır. Sosyalizm meşru varislerine devredilmeli ki böylece neyse ona, - neşe ve coşkuya, inşa ve yapıma, tüm duyular için ve tüm ilksel yaşamlar için ve şimdilerde eylem halinde bir icraya dönüşmek üzere olan sonuna kadar görülen bir rüyaya - dönüşebilsin. Ve varisler hala uyuduğu ve rüya ve şekilciliğin uzak diyarlarında kaldıkları için ve birilerinin mirasa nihayetinde el koyması gerektiği için bu varisleri bir araya toplamalı ve kendimi de onlardan biri olarak meşrulaştırmalıyım.

O zaman bu Marksistler tüm bu bilimsel hurafelerini nereden edinmektedir? Marksistler, geleneğin ve koşulların çeşitlenmiş, parçalanmış, çetrefil ve karışık detaylarını tek bir düzen ve birlik hattına indirgemek istiyorlar. Onlar dahi basitleştirme, birlik ve evrensellik ihtiyacını hissediyorlar.

Gene sana mı ulaştık, oh sen muhteşem kurtarıcı Bir ve Evrensel Fikir, sen ki gerçek yaşama olduğu kadar

gerçek düşünceye de gerekli olan, bir arada varolmayı ve toplumu, anlaşılmayı ve içselliği yaratan, düşünürlerin zihninde ve doğa sözleşmesinde yer alan fikir? Sen, ruh ismiyle adlandırılan!

Ama sana sahip değiller ve bu yüzden senin yerine koyuyorlar. Bu yüzden kendi yanıltıcı taklitlerini, kendi tarihsel yamalarının ve kendi bilimsel yasalarının ikame ürünlerini uyduruyorlar: onlar sadece detayları oluşturan, ilişkilendiren ve düzenleyen ve dağınık olguları yani bilimi bağlayan tek bir ikna edici genel ilkeyi tanırlar. Aslında bilim ruhtur, düzendir, birlik ve dayanışmadır; bilimse... Fakat o, dolap ve dalavere olduğunda, sözde bilim adamı sırf kılık değiştirmiş bir gazeteci ve kötü kamufle olmuş başyazar olduğunda, istatistiklere göre formüle edilmiş pek çok olgu ve diyalektikle maskelenmiş basmakalıp sözler, tarihin bir çeşit yüksek matematiği ve gelecek yaşam için şaşmaz bir el kitabı olduğunu iddia ettiğinde bu sözde bilim ruhsuzdur, idrak kabiliyetine engeldir. Argümanlar ve kahkahayla, sinirden kudurarak yok edilmesi gereken bir engeldir.

Ruhun diğer biçimlerini bilmiyorsunuz ve bu yüzden peygamberlik oynamak isteyen gerçek profesörler olduğunuz zamanlar hariç, tıpkı ut çalmak isteyen ama çalamayan diğer profesörünüz, koruyucu aziziniz gibi avukat yüzlerinize profesörlük maskesini giydiniz.

Fakat bizler ruhun ne olduğunu biliyoruz ve bunu burada sık sık söyledik. İnsanlığın akışında tür ve kaynak açısından sizinkinden farklı evrensel bir uyumumuz var. Bilgimiz, büyük asli hislerimizle ve güçlü, geniş kapsamlı irademiz ile doludur: bizler – fakat önce siz zavallı Marksistler, bir sandalye çekin ve oturun ve sıkı durun, zira berbat, küstah bir iddia birazdan öne sürülecek, ki bu eş anlı olarak bana karşı küçültücü bir tonda ileri sürmek isteyeceğiniz suçlamanın önüne geçecektir–; bizler şairleriz; ve bilimsel dolandırıcıları, Marksistleri, soğuk,

boş, ruhsuzları yok etmek istiyoruz böylelikle şiirsel vizyon, sanatkârane yoğunlaşmış yaratıcılık, heves ve kehanet şu andan itibaren harekete geçmek, çalışmak ve inşa etmek için kendi yerini bulacaktır; yaşamda, insan bedenleriyle birlikte, insicamlı bir hayat, iş ve grupların, toplulukların ve ulusların dayanışması için.

Evet, gerçekten de öyle. Yeterince uzun süredir şiirsel bir rüya ve melodi olan, büyüleyici bir çevre ve parlak bir renk cümbüşü tümüyle hayata geçecek ve gerçek olacaktır. Biz şairler, yaşayan ortamda yaratmak ve kimin daha büyük ve daha güçlü uygulayıcılar olduğunu görmek istiyoruz. Bildiğini iddia eden ve hiçbir şey yapmayan sizler mi, yoksa şu anda içinde canlı bir imge, kesin bir his ve enerjik iradeye sahip bizler mi? Ne yapılabilecekse onu yapmak isteyen biziz, şimdi ve sonsuza kadar. Biziz bıkıp usanmadan sizin yanınızdan kahkaha, sebepler ve öfke ile geçip saldırılarla ve savaşlarla daha yoğun parçaların üstesinden gelen, biteviye ileriye güdümlü, sürekli eylem, inşa ve yıkım bulunan harekette bizlerle birlikte olan insanları örgütlemek isteyen. Bilim de, parti de temin etmiyoruz. Sizin anladığınız şekliyle daha az entelektüel ittifak sunuyoruz, zira siz bu tür bir şeyden bahsettiğinizde kafanızda aydınlanma diye adlandırdığınız ve bizim ise yarı-eğitim ve broşür-yemi dediğimiz şey beliriveriyor. Bizi harekete geçiren ruh yaşamın özüdür ve etkin gerçekliği yaratır. Bu ruhun bir diğer adı daha vardır: dayanışma [*Bund*]; ve bizlerin güzel bir sunumla şiirselleştirmek istediğimiz şey eylemdir, sosyalizmdir, bir işçi sınıfı cemiyetidir [*Bund*].

İşte burada Marksistlerin neden ruhu materyalist diye adlandırdıkları ünlü tarih mefhumundan dışladıklarını gözlerimizin önünde net bir şekilde görüyoruz ve ona ellerimizle dokunabiliyoruz. Bizler, bu noktada, diğer mükemmel Marksist muhaliflerin yaparken başardıklarına

kıyasla daha iyi bir açıklama sunabiliriz. Marksistler, beyannamelerinde ve görüşlerinde ruhu çok doğal, aslında neredeyse mükemmel bir maddi neden ile dışarıda bırakmıştır, yani çünkü ruhları yoktur.

Fakat bu, onların tarihi tanımlama tavırları, hakkıyla “materyalist” olarak adlandırılabilirdiğinde doğru olabirdi sadece. Bu da temsilcilerinin kendilerine ait bir ruhla elde edemeyeceği bir girişim olsa da takdire şayan, hatta devasa bir teşebbüs - tüm insanlık tarihini sırf fiziki olaylar, somut gerçek işlemler, dünyanın geri kalanındaki maddi olaylar arasındaki sonu gelmez etkileşim ve insan bedenlerinin psikolojik süreçleri biçiminde tanımlama girişimi - olurdu. Ancak hâlihazırda belirtmiş olduğum sebeplerden ötürü bu, kati surette yasalara dayanan bir bilim olamaz ancak böyle bir bilimin hayali, neredeyse fantastik bir ön taslağa dönüşebilir. Belki bir gün birileri, bu işi, sırf doğru temeli ve dil olanağını bulmak için bile olsa, bu katı yapıyı eritmek ve onu tamamen bir imgeye indirgemek ve bu büyük ters yöne çevirimi üstlenmek, yani insanlık tarihinin tamamını – tüm madde-selliği hariç tutarak- topyekûn ruhsal bir oluşum, akli akımların mübadelesi olarak betimlemek için - üstlenecektir. Materyalizmi nihai sonuçları üzerinden düşünebilen herhangi biri bunun idealizmin diğer yüzü olduğunu bilir. Böylesi hakiki bir materyalist her kim ise O, ancak Spinoza okulundan geliyor olabilir. Ama bu kadarı yeter! Marksistler bundan ne anlamaktadır? Marksistler, Spinoza adını duyduklarında muhtemelen broşür-cülerinin ve Darwinci tekçi yazarların Spinoza’dan çıkarttıkları pelüş oyuncağı düşünmektedir.

Yeter artık: burada sadece, Marksistlerin tarihin materyalist anlayışı dedikleri şeyin rasyonel anlaşılan herhangi bir materyalizm ile hiçbir ilgisi olmadığını söylemek gerekiyor: sonunda Marksistler, materyalizmi rasyonel bir biçimde anlamının dahi bir çelişki olduğunu

düşündüler ve hatta bunda yanılmış bile olmazlardı. Her halükarda öğrettikleri tarihsel anlayış “ekonomik” olmalıdır. Yukarıda da söylendiği üzere onun gerçek adı, ruhsuz tarih anlayışıdır.

Marksistler, tüm politik koşulların, dinlerin, entelektüel hareketlerin hepsinin sadece ekonomik koşulların ve toplumsal kurumların ve işleyişlerin bir tür yan tesiri, ideolojik bir üst yapısı olduğunu keşfettiğini iddia etmektedir. Elbette kendi doktrinlerini ve tüm ajitasyonlarını ve politik eylemlerini bundan hariç tutmazlar. Onların süflü akılları, kendilerinin ekonomik ve toplumsal gerçeklik olarak adlandırdığı şeyle, akli ve ruhi eylemin ayrılmaz bir biçimde birbiriyle ne denli iç içe geçtiği, ekonomik yaşamın toplumsal yaşamın sadece çok küçük bir parçası olduğu, bu toplumsal yaşamın, insanın bir arada yaşama hareketlerinden, büyük ve küçük ruhsal yapılardan tümüyle ayrılamaz olduğu gerçeğinden sadece biraz rahatsız olur? Onlar, umumiyetle tüm beyanlarında kendi sözcüklerini idrak etme ihtiyacını hiç hissetmemiş ağzı laf yapan konuşmacılardır ve laf ebesidirler. Bir an bunu idrak etselerdi derin sessiz adamlar olurlardı. Zira kendi tüm çelişkilerinde ve tutarsızlıklarında boğulurlardı.

Sözcüklerin çelişik yanlış kullanımı Marksistleri, sığ adamları ne kadar rahatsız edilebiliyorsa ancak o kadar rahatsız etmiştir. Bazıları söz konusu çelişkiye absürt bir yarım gerçekle, diğerleri farklı, çarpık bir gerçek dışılıkla uyum göstermiş ve bu şekilde aralarında farklı ekoller ve her türden gerilim ve ayrılık çıkmıştır. Bu doktrinden yola çıkarak bazıları politikayı ekonominin neredeyse alakasız bir yansımasına indirgediği için Marksizm’in apolitik ve handiyse anti-politik bir tavır beyan ettiği sonucuna varmıştır. [Buna göre] politika, yasama ve hükümet biçimleri önemli değildir; sadece ekonomik

biçimler ve ekonomik mücadeleler önemlidir (fakat elbette bu mücadeleler de saf doktrine kaçak sokulmuştur zira bir mücadele, hatta ekonomik bir mücadele dahi tümüyle ruhsal bir meseledir, ruhun yaşamıyla güçlü bir biçimde iç içe geçmiştir - bu kadarı yeter, çünkü, yukarıda da söylendiği üzere, Marksizm'in herhangi bir nokta-i nazarını inceleyen biri her zaman imkânsızlık, taviz ve kaçak keşfeder.) Her şeye rağmen diğerleri, politikanın yardımıyla ekonomik meseleleri etkilemek isterler ve kendilerinin profesörlüğe ait mürekkep lekelerinden oldukça farklı görünen tavizlere, bahanelere ve bıktırıcı gerçeklik düzeltmelerine ekleme yaparlar. Kendilerinin tamamının da uygulaması gerektiği bu geçici çarelere ekleme yaparlar. Mesele bu değil ve biz de bu iltifalı meselelerle daha fazla uğraşmayacağız. Bunlarla politik Marksistler, kendi kardeşleriyle, sendikacılarla ve son dönemde iki asil ismin acınası bir biçimde yanlış kullanıldığı sözde anarko-anarşistlerle birlikte savaşsınlar.

Tüm doktrin yanlış olduğu ve bu doktrinin iler tutar bir tarafı olmadığı için, geride doğru ve değerli kalan tek şey İngiltere'de ve başka yerlerde Karl Marx'tan çok uzun zaman önce fark edilmiş olan bir gerçektir: insan olayları üzerinde düşünürken ekonomik ve toplumsal koşulların ve değişimlerinin yüksek önemi göz ardı edilmemelidir. Bu husus, özgürlüğe, kültüre, dayanışmaya, halka ve sosyalizme doğru atılmış en erken ve en önemli adımlardan biri olan, devletten ayrı olarak toplumun keşfi şeklinde adlandırılması gereken büyük harekete sebep olmuştur. Pek çok faydalı ve ufuk açıcı fikirler on sekizinci yüzyılın parlak gazetecilerinin ve politik ekonomistlerinin muazzam yazılarında ve on dokuzuncu yüzyılın ilk sosyalistlerinde bulunmaktadır. Ancak Marksizm tüm bunları bir karikatüre, sahteliğe ve yoz-

laşmaya indirgemıştır. Marksistlerin kavradığı sözde bilim gerçek etkisi bakımından acınası ve feci bir girişimdir (zira hiçbir sözde bilim, demagojik, hatta sadece popüler bir damgaya sahip olsa dahi, eğitilmiş ve eğitimsiz kitleleri ve de üniversite profesörlerini kendisine çekmeyecek kadar aptal değildir). Dolayısıyla Marksizm devletten uzaklaştıran bu akımı - diğer bir deyişle ortak bir ruh ile kültürsüzlükten birleşmiş gönüllü teşekküllere yönelen, kendisiyle birlikte toplumların toplumunu taşıyan akımı - gerisin geri devlete ve tüm toplumsal kurumlarımızın ruhsuzluğuna doğru, tersine çevirmeye çalışmaktadır ve dahası bu akım hırslı politikacıların çarklarını döndürmek için koşmaktadır.

Buna daha yakından bakmalıyız. Acı Marksist soğanının sadece iki kabuğunu soyduğumuz için gözlerimizi yaşartsa da bu soğanı daha derinden, merkezine doğru kesmeliyiz. Daha sonra bu ucubeyi kesip parçalara ayırmalıyız ve söz veriyorum buna devam ettikçe her zaman biraz burun çekme ve aksırma ve kahkaha olacaktır. Şimdiden bilim ve Marksistlerin materyalizmi açısından durumu gördük. Fakat bunlar geçmiş, günümüz ve geleceğe ilişkin ne tür bir tarihsel gidişat keşfetti? Bunun, maddi gerçeklikten kendi ruhsal üstyapılarına doğru büyüyen bir gidişat olmadığı kesin, bu muhtemelen Kartezyen pineal bezlerinde büyüyen bir tür.

Şimdi, profesörün yaşamı yanlış bilime, insan vücutlarını kâğıda indirgediği noktaya ulaştık. Kendisi de oldukça farklı bir tür profesöre, dönüşüm için başka pek çok yetenekle beraber dönüştü. Ne de olsa profesörler genellikle kendilerine dönüşüm sanatçıları, sihirbazlar, kasaba fuarlarında el çabukluğu marifetiyle ve geveze çeneleri ile üreten hokkabazlar derler. Karl Marx'ın en ünlü ve belirleyici bölümleri bana hep bu tür profesörleri hatırlatmıştır. “Bir, iki, üç. Gördüğünüze inanmayın”.

Sonuç olarak, Karl Marx’a göre uluslarımızın Orta Çağlar’dan günümüz kanalıyla geleceğe doğru ilerlemeci kariyeri “doğal bir sürecin gereksinimi ile” (İngilizce metne göre ki hala daha en net olandır: doğal bir yasanın zorunluluğu ile), üstelik de artan bir hızla gerçekleşen bir seyirdir. İlk aşamada küçük esnaf olarak sadece ortalama, sıradan insanlar, küçük burjuvalar vb. acınası kişiler vardı ve pek çok insan kendilerine ait küçük mülklere halen de sahipti. Ondan sonra kapitalizm, ikinci aşama, ilerlemeye doğru yükseliş, gelişimin ve sosyalizme giden yolun birinci aşaması geldi ve dünya tümünden farklı bir çehreye büründü. Çok az kişi, her biri çok geniş olan mülklere sahipti, kitlenin hiçbir şeyi yoktu. Bu aşamaya geçiş zordu ve şiddet ve çirkin fiiller olmaksızın gerçekleşemezdi. Ancak bu aşamada vaat edilen toprağa doğru ilerleme çok daha hızlı ve gelişmenin sorunsuz işleyen raylarında kolaylıkla gerçekleşti. Tanrı’ya şükür gitgide daha fazla kitle proleterleşti; Tanrı’ya şükür artık daha az kapitalist bulunuyordu; en son proleter kitleler, deniz kıyısındaki kum gibi yalıtılmış devasa müteşebbislerle yüzleşene kadar bu az sayıdaki kapitalist, birbirinin malına el koydu ve şimdilerde de üçüncü aşamaya, gelişmenin ikinci sürecine sıçradılar; sosyalizme doğru son adım ise sadece bir çocuk oynacağı: “Kapitalist özel mülkiyetin ölüm çanları çalıyor”. “Üretimin araçlarının merkezileşmesi” ve “emeğin toplumsallaşması” diyor, Karl Marx, kapitalizm ile başarıldı. O, buna “kapital tekeli altında gelişen” üretim biçimi diyor, zira kapitalizmin sosyalizme dönüşmeden hemen önceki son güzelliklerini överken her zamanki gibi kolaylıkla şiirsel bir esrikliğe bürünüyor. Şimdi zamanı geldi: “kapitalist üretim, doğal bir süreçle birlikte kendi değilmesini (*negation*) üretmektedir.” Sosyalizm. “İşbirliği” ve “yeryüzünün ortak mülkiyeti” için Karl Marx, hâlihazırda “kapitalist çağın bir başarısıdır”

diyor. Büyük, muazzam, neredeyse sonsuz proleterleşmiş insan kitleleri aslında sosyalizme neredeyse hiçbir katkıda bulunmamıştır. Onlar sadece vaktin gelmesini beklemelidirler.

Yine de doğru değil mi? Kapitalizmin bize işbirliği ve yeryüzünün ortak mülkiyeti ve üretim araçlarını getirmiş olduğu söylenebilirken, siz bilimin beyefendileri, o noktaya ulaşmaktan uzak mıyız? Ortak mülkiyet her ne anlama gelirse gelsin, en azından bu kadarı nettir, gerçi pek çok farklı ortak mülkiyet biçimleri olabilir, fakat gasptan, imtiyazdan, özel mülkten gayri bir şey olsa gerektir. Sözde şimdiden sosyalizme benzeyen bu ortak mülkiyete dair herhangi bir iz şu anda görülebilir mi? Evet mi, hayır mı? Zira bu doğal sürecin daha ne kadar süreceğini bilmeyi çok isteriz. Biliminizi bize gösterin, lütfen!

Fakat kim bilir, kim bilir! Belki de Karl Marx, yeryüzünün ortak mülkiyetinin gözle görünür başlangıçlarını ya da izlerini ve hâlihazırda on dokuzuncu yüzyıl ortalarında tekелci kapitalizmden doğmuş üretim araçlarını gördü. İşbirliğine gelince konu daha yakından inceleme altındadır, şimdiden oldukça nettir. Ancak bana göre işbirliği, birlikte hareket ve ortak çalışma demektir ve bir ineğin ve atın saban önüne müştereken çekilmesine veya pamuk tarlasında veya şeker kamışı tarlasında Zenci (*Negro*) kölelerin, ortak iş bölümü ile ortak bir mekândaki çalışmasına “işbirliği” ya da “birlikte çalışmak” diyen kişi budala değilse nedir - fakat ne söylüyorum ben? Karl Marx tam da böyle bir budalaya benziyor! Ne geleceği! Kapitalizmin daha fazla gelişmesi de ne! Zeki âlim günümüze sıkışıp kalmıştır. Karl Marx’ın işbirliği dediği şey ki sosyalizmin bir unsuru olması gerekir, kendi zamanındaki kapitalist teşebbüste gördüğü çalışma biçimi, binlerce kişinin bir odada çalıştığı fabrika sistemi, işçinin makinelere adaptasyonu ve kapitalist

dünya pazarı için malların üretiminde sonuç olarak ortaya çıkan yaygın iş bölümüdür. Kaldı ki kendisi de sorgulamaksızın kapitalizmin “şimdiden aslında toplumsal üretim teşebbüsüne dayandığını” söylemektedir.

Evet gerçekten de bu tür emsalsiz saçmalıklar eşyanın tabiatına aykırıdır, fakat kapitalizmin sosyalizmi tümüyle kendinden geliştirdiği ve sosyalist üretim biçiminin kapitalizm altında “serpildiğini” söyleyen Karl Marx’ın görüşü kesinlikle doğrudur. Şimdiden işbirliğine sahibiz, şimdiden, en azından yeryüzünün ortak mülkiyetine ve üretim araçlarına giden yol üzerindeyiz. Sonunda geriye kalan çok az mülk sahibini de kovalamaktan başka yapılacak bir şey kalmayacak. Gayri her şey kapitalizmden gelişmiştir. Zira kapitalizm ilerleme, toplum ve hatta sosyalizmle eşitlenmiştir. Gerçek düşman “orta sınıf, küçük sanayici, küçük tüccar, zanaatkâr, çiftçi”dir. Çünkü onlar kendileri çalışırlar ve en fazla birkaç yardımcıya ve çırağa sahiptirler. İşte bu beceriksiz, cüce teşebbüstür, oysa kapitalizm tekbiçimlidir (*uniformity*), binlerce kişinin tek bir yerde çalışmasıdır, dünya pazarı için çalışmaktır; işte bu toplumsal üretim ve sosyalizmdir.

Karl Marx’ın gerçek doktrini budur: kapitalizm Orta Çağlar’ın kalıntıları üzerinde tam bir zafer kazandığı zaman ilerleme damgasını vurur ve sosyalizm resmen oradadır.

Marksizm’in temelinin, bu tür bir sosyalizm İncili’nin adına Kapital denmesi sembolik olarak önemli değil midir? Sosyalizm, kültür ve dayanışma, yalnızca takas ve neşeli iş, toplumların toplumu, ancak bir ruh uyandığında, örneğin Hristiyan ve Hristiyan-öncesi çağların Cermen uluslarının bildiği gibi gelebilir diyerek, kapitalist sosyalizme kendi sosyalizmimizle karşı çıkıyoruz.

Dolayısıyla iki karşıt, keskin bir zıtlık teşkil etmektedir.

Burada Marksizm – orada sosyalizm!

Marksizm – ruhsuz, sevgili kapitalizm dikenini üzerindeki kâğıt çiçek.

Sosyalizm – çürümeye karşı yeni güç; ruhsuzluk, zorluk ve şiddetin bileşimine karşı, modern devlet ve modern kapitalizme karşı yükselen kültür.

Ve şimdi biri, bu noksansız modern şeye karşı yüzüne ne söylemek istediğini anlayabilir – Marksizm: zamanımızın vebasası ve sosyalist hareketin lanetidir. Şimdi daha da net olarak, bunun böyle olduğu, neden böyle olduğu ve neden sosyalizmin sadece Marksizm’e yönelik ölümcül bir düşmanlık ile ortaya çıkabileceği söylenecektir.

Çünkü Marksizm, her şeyden öte, geçmiş olan her şeye yukarıdan bakan ve onları hakir gören kültürsüz, işine geldiği gibi günümüz veya geleceğin başlangıcı diyen, ilerlemeye inanan, 1908 yılını 1907 yılından daha çok seven, 1909 yılından oldukça özel bir şeyler uman ve 1920 yılı gibi çok uzakta gerçekleşecek bazı şeylerden neredeyse nihai bir eskatolojik mucize bekleyen kimsedir.

Marksizm kültürsüz olandır ve dolayısıyla kitle-benzeri ve genel olan her şeyin dostudur. Onun açısından, Orta Çağ’a ait şehir cumhuriyetleri veya bir Köy İşareti veya bir Rus Mir’i (topluluk) ya da İsviçre Ortak Mülkü (*Allmend*) veya komünist koloni gibi bir şey sosyalizmle en az benzerliğe sahip olandır, fakat geniş, merkezileşmiş devlet şimdiden onun gelecekteki devletine oldukça çok benzemektedir. Kendisine küçük köylünün refah düzeyinin yükseldiği, yüksek vasıflı ticaretin serpildiği, biraz sefaletin olduğu bir dönemde bulunan bir ülkeyi gösterin, o size kibirlice burun kıvracaktır: Karl Marx ve halefleri tüm sosyalistlerin en büyüğü Proudhon’a küçük

burjuva ve küçük köylü sosyalisti diyerek, daha kötü bir suçlama yapamayacaklarını düşündüler. Bu suçlama ne doğru idi ne de aşağılayıcı idi çünkü Proudhon kendi ulusunun halkına ve zamanına ağırlıklı olarak da küçük çiftçilere ve zanaatkârlara büyük kapitalizmin muntazam ilerleyişini beklemeden nasıl hemen sosyalizme erişebileceklerini müthiş bir şekilde göstermiştir. Ancak ilerlemeye inananların hepsi bir zamanlar orada bulunan ve fakat gerçekliğe dönüşmeyen olasılığı ile ilgili bizleri dinlemek istemiyor ve Marksistler ve onların görüşlerini bulaştırdığı kimseler, kendilerinin kutsal kapitalizmin yukarı doğru hareketi olarak adlandırdığı aşağı doğru hareketten önce mümkün olan bir sosyalizmden birilerinin söz etmesine tahammül edemiyor. Oysa bizler, efsanevi gelişme ve toplumsal süreçleri, insanların ne istediğinden, ne yaptığından, ne istemiş olabileceğinden ve ne yapmış olabileceğinden ayırmıyoruz. Ancak bizler biliyoruz ki tüm bu olanların, buna elbette irade ve eylem de dahil, belirleyiciliği ve zorunluluğu geçerlidir ve bunun istisnası yoktur; fakat bu yalnızca bir olgu sonrasında yani bir gerçeklik halihazırda orada olduktan sonra ve bu şekilde kendisi bir zorunluluk olduğunda böyledir. Bir şeyler olmadığında ise bu şeyler bu yüzden olası değildir çünkü örneğin acil çağrıların yöneltildiği ve aklın hararetle vazedildiği insanlar istemezlerdi ve makul olmazlardı. Aha! Marksistler zafer kazanmışçasına lafa karışacak, oysa Karl Marx bunun imkânı olmadığını öngörmüştü. Evet efendim, bizler cevap veriyoruz ve bu suretle O, sosyalizmin gelmemesi ile ilgili suçun belli bir kısmını üstlendi. Marx, o zamanlarda da ve çok sonraları da suçluları engelleyenlerden biriydi. Bizim fikrimize göre, insanlık tarihi, sırf kaynağı bilinmeyen süreçlerden ve pek çok küçük kitlesel olayların ve kusurların toplamından oluşmaz. Bize göre tarihin taşıyıcıları şahıslardır ve bize göre suçlu şahıslar da vardır. Proudhon'un, her

peygamber, her elçi gibi, herhangi soğuk bir bilimsel gözlemciden daha güçlü bir şekilde, genellikle muazzam zamanlarda halkını en güzel ve en doğal olasılık olarak düşündüğü şeye yönlendirmenin imkânsızlığını hissedemeyeceğine inanan kimse var mı? Gerçekleştirmeye inanmanın, büyük fiillerin, vizyoner davranışların ve insanoğlunun havarilerinin ve liderlerinin acil yaratıcılığının bir parçası olduğunu düşünen herhangi biri, onları kötü bilir. Onların kutsal gerçeklerine iman muhakkak ki bunun bir parçasıdır, fakat insanlığa dair ümitsizlik ve imkânsızlık hissi de böyledir! Büyük değişim ve yenilenme her nerede yaşanmışsa, değişimi meydana getiren mutata etken kesinlikle imkânsız ve inanılmaz olmalıdır.

Fakat Marksizm kültürsüzdür ve dolayısıyla her zaman alayla ve övünmeyle başarısızlıklara ve nafiye girişimlere işaret eder ve oldukça çocuksu bir yenilgi korkusuna sahiptir. Deneyler ya da başarısızlıklar diye adlandırıldığından başka hiçbir şeyi bu kadar hor görmez. Özellikle bu tür idealizm korkusunun, hevesin ve kahramanlığın çok az örtüştüğü Alman halkı için bu, rezil bir çöküşün utanılacak bir işaretidir, öyle ki bu tür acınası karakterler kendi esir edilmiş kitlelerinin liderleridirler. Fakat milliyetçiler tok halk sınıfları için 1870’lerden beri ne idiyse, Marksizm de yoksul kitleler için tam olarak odur: Başarıya tapanlar. Bu yüzden bizler, “materyalist tarih anlayışı” teriminin bir başka, daha doğru olan anlamını kavırıyoruz. Evet gerçekten de Marksistler kelimenin sıradan, kaba, popüler anlamıyla materyalisttir ve tıpkı milliyetçi andavallar gibi idealizmi indirgemeye ve yok etmeye çalışırlar. Milliyetçi burjuva, Alman öğrencilerden ne anlam çıkarttıysa, Marksistler de geniş proletarya kesimlerinden onu, gençliği, yabaniliği, cesareti olmayan, herhangi bir girişimde bulunurken neşesiz, hizipsiz, aykırı düşüncesiz, orijinal ve bireysel olmayan ödelek küçük adamı çıkartmıştır. Fakat bunların hepsine

ihtiyacımız var. Girişimlere ihtiyacımız var. Bin adamın Sicilya'ya sevk edilmesine ihtiyacımız var. Bu değerli Garibaldi-mizacına ihtiyacımız var ve başarısızlık üstüne başarısızlığa ve hiçbir şey tarafından korkutulamayan, başarınca kadar, bizler bitirinceye kadar, bizler fethedilemez oluncaya kadar, sıkı tutan ve dayanan ve tekrar tekrar yeniden başlayan zorlu mizaca ihtiyacımız var. Yenilgiler, yalnızlıklar, aksilikler tehlikesini üstlenmeyen kim olursa olsun hiçbir zaman zafer elde edemeyecektir. O siz Marksistler, sırtından bıçaklamak olarak adlandırdığınız şeyin dışında hiçbir şeyden korkmayan sizler, bunun kulağınıza ne kadar kötü geldiğini biliyorum. Sırtından bıçaklamak ifadesi sizin özel lüğatinize ait ve belki de biraz haklılık payı var. Zira sizler düşmana yüzünüzden çok sırtınızı gösteriyorsunuz. Sizin kuru mizacınızın yapıcı Proudhon'u ve yıkıcı Bakunin'i ya da Garibaldi gibi ateşli mizaçları nasıl itici ve nahoş bulduğunu ve onlardan nasıl derinden nefret ettiğini biliyorum. Latin veya Kelt her şey, açık havanın ve vahşiliğin ve girişimin kokusunu alan her şey sizin için handiye utanç vericidir. Kendinizi aptallık dediğiniz özgür, kişisel ya da gençlikle ilgili her şeyi partiden, hareketten ve kitlelerden dışlamaya yetecek kadar bezdirdiniz. Hakikaten de sistematik aptallık yerine –ki siz buna bilimiz diyorsunuz– tahammül edemediğiniz hevesle dolup taşan fevri insanların kızgın-başlı aptallıklarına sahip olsaydık, işler sosyalizm için çok daha iyi olurdu. Evet, gerçekten de bizler sizin deney dediğiniz şeyi yapmak istiyoruz. Girişimlerde bulunmak istiyoruz. Yürekten yaratmak istiyoruz ve sonra, eğer gerekiyorsa zafere kavuşup toprak görünene kadar mahvolmak ve yenilgiye katlanmak istiyoruz. Beti benzi atmış, uyuşuk insanlar, kinik ve kültürsüz insanlarımızı yönlendiriyor; gelişmeleri beklemek yerine kırılğan bir gemiyle bilinmeyene

doğru açık denizlere açılmayı tercih eden Kolomb mi-
zaçlılar nerede? Bu gri suratlara gülecek olan genç, ne-
şeli muzaffer Kızıllar nerede? Marksistler bu tür sözleri
–ki bunlara bozulma diyorlar– bu tür heveskar bilimsel
olmayan meydan okumaları duymaktan hoşlanmıyorlar.
Biliyorum ve tam da bu nedenle bunları kendilerine söy-
lemekten dolayı çok iyi hissediyorum. Onlara karşı kul-
landığım argümanlar sağlam ve tutarlı fakat onları argü-
manlarla çürütmek yerine alay ve kahkaha ile ölümüne
sinirlendirdim ki bu da bana yakışır.

Bu yüzden kültürsüz Marksist, tümüyle çöküş halin-
deki kapitalizmin, sosyalist örgütle karşılaşabileceğini -
Fransa’daki Şubat Devrimi sırasında olan da buydu - bir
an olsun düşünmek için fazla zeki, akli başında ve dik-
katlidir. Tıpkı çöküş çağlarında, özellikle Almanya,
Fransa, İsviçre ve Rusya’da korunmuş olan Orta Çağ-
lar’daki yaşayan toplum biçimlerini, bunların gelecek
sosyalist kültürün tohumlarını ve canlı kristallerini içere-
diğini teslim etmek yerine öldürmeyi ve kapitalizmde
boğmayı tercih etmesi gibi. Ancak biri Marksiste ekono-
mik koşulları mesela 19. yüzyıl ortalarından sonra kas-
vetli fabrika sitemi, kırsal kesimdeki nüfus azalması, kit-
lelerin ve sefaletin homojenleşmesi, gerçek ihtiyaçlar
yerine dünya pazarına bağlı ekonomisi ile İngiltere’deki
durumu gösterse, O toplumsal üretimi, işbirliğini, ortak
mülkiyetin başlangıcını görür. Kendini evindeymiş gibi
hisseder.

Gerçek Marksist, henüz tereddütlü bir hal almamış ve
ödün vermeye başlamamış ise (günümüzde elbetteki bu
nesli tükenen Marksistler epey bir zamandır her tür
ödünü veriyor) çiftlik kooperatifleri, kredi kooperatifleri
ya da işçi kooperatifleri fevkalade gelişme gösterebilir
bile bunlarla herhangi bir şey yapmak istemiyor. Öte
yandan kapitalist alışveriş mağazaları tümüyle farklı bir

izlenim bırakıyor bu Marksist'in üzerinde. Çünkü verimsiz hırsızlık ve gasp ve değersiz çöpün satışı için çok fazla örgütsel ruh bunlara harlandı.

Fakat herhangi bir Marksist şu büyük, belirleyici soru ile hiç alakadar olmuş mudur: Dünya pazarı için ne üretilmiştir, tüketicilerin üstüne ne boşaltılmıştır? Nazarları her zaman sadece kendilerinin toplumsal üretim dediği kapitalist üretimin dış, önemsiz, yapay biçimlerine kilitlidir ki şimdi biz de bunu tartışmalıyız.

Marksizm, teknoloji ve teknolojinin ilerleyişinden daha önemli, daha harika, daha kutsal hiçbir şey tanımayan kültürsüz bir uyuşuktur. Böyle bir uyuşuğu, bitmez tükenmez kişiliğinin cömertliği ve zenginliği ve de ruh ve yaşam için önemi bakımından İsa ile karşı karşıya getirin - ki kendisi çok büyük bir sosyalisttir -, bunu, haç üstünde yaşayan İsa'nın önüne ve insanların ulaşımı ya da nakliye için yeni bir makinenin önüne getirin. Bu kişi dürüstse ve kültürel iki yüzlü değilse eğer, çarmıha gerilmiş İnsan Oğlunu tümüyle faydasız ve gereksiz bir fenomen olarak görecektir ve gidip makinenin ardından koşacaktır.

Ve buna rağmen, kalbin ve ruhun bu sessizce, sakince acı çeken büyüklüğü zamanımızın tüm ulaşım makinelerine göre gerçekte ne kadar daha fazla kişiyi harekete geçirmiştir!

Ve buna rağmen insanlığın haçı üzerinde sessizce, sakince acı çeken bu büyüklük olmaksızın zamanımızın tüm ulaşım makineleri nerede olurdu?

Bu da burada söylenmeliydi, gerçi sadece hâlihazırda bilenler bunun ne anlama geldiğini rahatlıkla anlayacaktır.

Marksizm'in kökenini anlamamanın anahtarı, teknoloji için ilerleme yalakalarının sınır tanımayan referansları-

dır. Marksizm'in babası, ne tarih çalışması ne de Hegel'dir. Ne Smith'tir, ne de Ricardo; ne de Marksist-öncesi sosyalistlerden biridir. Ne devrimci demokratik koldur ne de insanlar arasında kültür ve güzellik için irade ve özlemdir. Marksizm'in babası buhardır.

Kocakarılar kahve telvesinden kehanette bulunur. Karl Marx buhardan kehanette bulundu.

Marx'ın sosyalizme benzerlik olarak düşündüğü, sosyalizm öncesi acil hazırlık aşaması, kapitalizm içerisinde buhar makinesinin teknik gerekliliklerinden kaynaklanan üretim tesisinin örgütlenmesinden başka bir şey değildi.

Bu cihetle birbirinden tümüyle farklı iki merkezileşme biçimi bu noktada birleşti: kapitalizmin ekonomik merkezileşmesi, kendi çevresinde mümkün olan en fazla parayı, emeği temerküz ettiren zengin adam ve güç merkezi olarak iş makinelerine sahip olması ve çalışan insanları kendisine yakın tutması gereken sanayi tesisinin, buhar-makinesinin teknik merkezileşmesi. Bu da büyük imalat tesislerini ve rafine iş bölümünü yarattı. Bu itibarla, kapitalizmin ekonomik merkezileşmesinin tamamı –birkaç izole vaka hariç– teknik tesisin merkezileşmesini gerektirmedi. Buhar makinesi yerine insan çalışması-enerjisi ya da basit el veya ayak ile çalıştırılan makinelerin kullanımı nerede ucuzsa orada kapitalist, fabrika yerine ev endüstrisinin köylerdeki kırsal kesimlerde ve tarlalarda yayılmasını tercih eder. Bu cihetle buhar makinesinin teknik gereksinimleri büyük fabrika binalarını ve fabrikalarla ve kiralık konutlarla dolu büyük şehirleri üretmiştir.

Köken olarak birbirinden ayrı ve tümüyle farklı bu iki merkezileşme biçimi, güçlü karşılıklı etkileri doğal olarak birleştirdi ve uyguladı. Kapitalizm buhar makinesi

vasıtasıyla son derece hızlı gelişme gösterdi. Ancak teknik bakımdan merkezileşmiş kurumları, özellikle de daha çok kırsal kesimden işçilerin temerküzü ile –ki bu eğilim günümüzde de halen ivme kazanmaya devam etmektedir– kapitalizm, buhar ve su gücünün elektrik dağılımını güçleştirmektedir. Ki uygulamada doğası gereği merkezkaç bir etkiye sahip olacaktır. Yine de enerjinin söz konusu elektrik iletiminin küçük ayrı atölyelerin kapitalist sömürsünü ürettiği de yadsınamaz. Örneğin Solingen’in bıçak-ağzı endüstrisi aynı zamanda küçük sanayi ve el sanatlarını olumlu bir şekilde güçlendirmiştir. Gelecekte bu potansiyel küçük sanayinin ve el sanatlarının yenilenmesine sebep olacak ve enerji ve motorları istihdam etmek için kooperatif örgütlerine geniş imkânlar sunacaktır.

Teknolojinin ve sermayenin merkezileşmesinin söz konusu bileşimi sonradan yüksek yoğunluklu kapitalist merkezileşmenin –ticaret, bankacılık, toptan ve perakende ticaret, ulaşım, vs.– daha çok ilerlemesine yol açmıştır.

Yine de genellikle bu ikisinden bağımsız olarak üçüncü bir merkezileşme günümüzde gelişti: devlet bürokrasisinin ve askeri sistemin merkezileşmesi. Devasa fabrikalar ve kiralık konutlara ek olarak, bir başka devasa bina grubu şehirlerde yükseldi: bürokratların kışla-ları (bu kamu binalarının her birinde yüzlerce küçük oda, her gri odada bir, iki ya da üç yeşil masa ve her yeşil masada, kulak arkalarında bir kalem ve ellerinde beslenme çantası bulunan, bir, iki ya da üç esneyen küçük memur) ve (binlerce güçlü genç adamın faydasız sporla zaman geçirdiği – spor, faydalı bir iş sonrası sadece dinlenmeye hizmet etmelidir - sıkıldığı ve her tür cinsel aptallık ve müstehcenlikle uğraştığı) askerlerin kışlaları.

Tüm bu merkezcilikten kaynaklanan bu kadar kültür-süzlükle, aşırı kalabalıklaşma ile, yeryüzünden ve kültürden uzaklaştırma ile, bu kadar emek israfı ile, verimsiz çalışma ve aylak aylak gezinmeden dolayı aşırı yüklenme ile, bu kadar anlamsız sefalet ile bizler zamanımızın ilave kışlalarının giderek daha çok sayıda ve büyük olduğunu –ıslahhaneler, hapishaneler ve cezaevleri ve genelevler– görüyoruz.

Marksistler kendi doktrinlerinin sırf teşebbüslerin teknik merkezileşmesinin bir ürünü olduğunu reddettiği zaman bizler, işin aslı, kasvetli, çirkin, tek tip, sınırlayıcı ve baskıcı merkeziliğin tüm biçimlerinin, bir dereceye kadar, Marksizm için emsal olduğunu ve Marksizm’in kökenini, gelişmesini ve yayılmasını etkilediğini kabul etmeliyiz. Bu bakımdan gerçek Marksistlerin şu anda neredeyse yalnızca çavuş, küçük memur ve bürokratların hâkim olduğu ülkelerde, yani Prusya ve Rusya’da bulunması şaşırtıcı değildir. Kaba müstebitliği ile “disiplin” kelimesi Prusya ordusu ve Alman Prusya Sosyal Demokrasisindeki sıklıkta başka hiçbir yerde bu kadar duyulmamaktadır. Yine de bu merkezileştirmelerden hiçbirisi, buharın teknik merkezileşmesi hariç, adına gerçekten ve tam olarak “sosyalizm” denebilecek bir ucube üretmeleri için tesis edilmemiştir.

Şiirsel olmayan Marx’ın lirik bir biçimde söylediği gibi sosyalizm hiçbir zaman kapitalizmden “çiçek açmayacak”tır fakat onun doktrini ve partisi –Marksizm ve Sosyal Demokrasi– buhar enerjisinden gelişmiştir.

İşçilerin ve zanaatkârların ve köylülerin kızları ve oğullarının yurtlarından nasıl uzaklaştığını ve göçmen mahsul-toplayıcılarından oluşan ordularla nasıl yer değiştirdiğini izleyin! Her sabah binlercesinin nasıl fabrikalara girdiğini ve akşamleyin nasıl yeniden tükürüldüklerini izleyin!

Komünist Manifesto'da Marx ve Engels, kendi sosyalizmlerinin başlangıcı için “en gelişmiş ülkeler” için teklif ettikleri önlemlerden biri olarak (kapitalizmden gelen nurun tasviri ve önsezisi olarak değil), “herkes için aynı çalışma zorunluluğu, özellikle tarım için, sanayi ordularının tesisi,” ifadesini kullanmıştır. Bu tür bir sosyalizm muhakkak ki kapitalizmin örselenmemiş, daha fazla gelişmesinden doğar!

Buna, kapitalistlerin ve servetlerinin sayısı sanki daha az olabilirmiş gibi bakan kapitalist temerküzü ekleyin. Zamanımızın merkezileşmiş devletinin her yerde hazır ve nazır olan hükümet modelini de ekleyin ve son olarak sanayi makinelerinin gitgide daha fazla mükemmelleşmesini, iş bölümünün giderek artmasını, vasıfsız makine operatörünün eğitilmiş zanaatkârın yerini almasını ekleyin. Fakat tüm bunlar abartı ve karikatürleştirilmiş bir ışıktadır değerlendirilmektedir zira hepsinin bir başka yönü vardır ve bunlar hiçbir zaman şematik, lineer olmayan gelişmeler değildir. Bunlar, çeşitli eğilimlerin mücadelesi ve dengesidir fakat Marksizm'in gördüğü her şey, her zaman garip bir şekilde basitleştirilmekte ve karikatürleştirilmektedir. Son olarak, çalışma saatlerinin giderek azalacağına ve insanların giderek daha verimli olacağına dair ümidi de ekleyin: sonra geleceğin devleti sona erer. Marksistlerin gelecekteki devleti: hükümet, kapitalist ve teknolojik merkezileşme ağındaki çiçek.

Yine de eklenmelidir ki Marksist, özellikle boş hayallerini düşlerken – ki bir rüya hiçbir zaman daha boş ve tatsız olamaz ve hayal gücü kıt hayalciler diye birileri var olmuşlarsa eğer, Marksistler bunların en kötüleridir. Merkeziyetçiliğini ve ekonomik bürokrasisini günümüz devletlerinin ötesine taşır ve malların üretimini ve dağıtımını düzenlemek ve yönetmek için bir dünya örgütünü savunurlar. Bu Marx'ın enternasyonalciliğidir. Enternasyonde eskiden her şeyin Londra-merkezli genel

konsey tarafından düzenlenip burada her şeye karar verilmesinin beklenmesi ve bugün Sosyal Demokrasi’de tüm kararların Berlin’de alınması gibi, bu dünya üretim otoritesi de bir gün her kaba bakacak ve defterinde kayıtlı her bir makine için [gerekli] yağ miktarına sahip olacaktır.

[Soğanın] bir katı daha [açılacak] ve Marksizm tanımımız bitecek.

Bu insanların sosyalizm dediği örgüt biçimleri tümüyle kapitalizm içinde çiçek açar; fakat bu örgütler – buhar kanalıyla sürekli genişleyen bu fabrikalar– halen daha özel teşebbüslerin, sömürücülerin ellerindedir. Mafih şimdiden gördük ki bunların rekabet ile daha da az sayıya düşürülmesi beklenmektedir. Kişi bunun ne anlama geldiğini net bir şekilde gözünde canlandırmalıdır: önce yüz bin – sonra birkaç bin – sonra birkaç yüz – sonra 70 ya da 50 – sonra mutlaka canavar gibi devasa birkaç müteşebbis.

Bunların karşısında işçiler, proleterler durmaktadır. Bunlar giderek daha da çoğalmaktadır, orta sınıflar yok olmaktadır ve işçilerin sayısının artmasıyla makinelerin sayısı, yoğunluğu ve gücü de büyümektedir. Böylece sadece işçilerin sayısı değil, işsizlerin, sözde yedek sanayi ordusunun sayısı da artmaktadır. Bu tanıma göre, kapitalizm çıkmaza varacak ve buna - kalan birkaç kapitaliste - karşı mücadele, değişimden çıkarı olan sayısız ıskat edilmiş kitle açısından giderek daha da kolay hale gelecektir. Dolayısıyla hatırlanmalıdır ki Marksist doktrinde her şey içkindir, gerçi terim başka bir alandan alınmış ve yanlış uygulanmıştır. Burada hiçbir şeyin özel çaba ya da akli iç görü gerektirmediği, her şeyin düzgün bir şekilde toplumsal süreçten çıktığı anlamına gelir. Sözde sosyalist örgüt biçimleri hâlihazırda kapitalizmde içkindir. Benzeri şekilde proletaryada da mevcut koşul-

lara aldırışsızlık içkindir, yani sosyalizme temayül, devrimci zihniyet proleterlerin bütünleyici bir unsurudur. Proleterlerin kaybedecek hiçbir şeyi yoktur; kazanacakları bir dünya vardır!

Ne kadar güzel, hakikaten ne kadar da şiirsel bir ifadedir, bu (ki ne Marx'tan ne de Engels'ten çıkar) ve ne kadar da iddia edildiği gibi gerçeği barındırır.

Ve yine de müteakip ifade proleterlerin devrimciler olarak doğduğu iddiasından daha doğrudur: proleterler kültürsüz uyuşuk doğanlardır. Marksist, küçük burjuvadan çok aşağılayıcı bir biçimde bahseder fakat küçük burjuva denilebilecek yaşamın her niteliği ve alışkanlığı ortalama bir proleteren özelliğidir, tıpkı, maatteessüf, hapishanelerdeki ve cezaevlerindeki hücrelerin çoğunda dahi kültürsüz uyuşukların olması gibi. Dilimden sürçen bu “maatteessüf” ile ben elbette hiçbir şekilde kültürlü insanların özgür olmasına hayıflanmış değilim fakat yoksul aptallar, şartların kurbanları, bu yüzden yasal olarak tesis edilmiş sözleşmeleri ihlal etmek zorunda kalanlar açısından hakikaten üzücüdür. Tıpkı dünyada olan her şeyin olması gerektiği gibi, bunun insan ruhundaki sözleşmenin yerini alan asi zihniyetin bir sonucu bile olmaması gibi. Aslında bozdukları sözleşme, mizaçlarında, düşüncelerinde, hem dertlilerini ve hatta bazen de kendilerini kötü idare etme biçimlerinde, genellikle, en az diğer insanların çoğunda olduğu kadar, sıkı bir biçimde yaşar.

Burada bahsettiğimiz şey proletaryanın kültürsüz zihniyetinin ki laf arasında bu Marksizm'in kültürsüzlüğü sistematikleştirmesinin nedenlerinden biridir, proletarya tarafından da çok iyi anlaşılmış olmasıdır. Hiçbir istisnai vasıf olmayan ortalama bir proletaryayı kullanışlı bir parti liderine dönüştürmek için sadece dilin eğitimle çok sık yaldızlanması gerekmektedir – bu da en hızlı ve en

ucuz, adına parti okulları denen polikliniklerde yapılmaktadır.

Böylece bunlar ve diğer parti liderleri doğal bir biçimde proletaryanın toplumsal gereklilikle devrim yaptığını, en azından bunların çok azının – ki ne de olsa giderek çok daha az sayıda insanı ihtiva etmekte ve tabiatı gereği giderek daha kırılğan bir hale gelmektedirler - kapitalizmi aşmak için halen gerekli olduğunu (vazeden) Marksist doktrine sıkıca yapışmaktadırlar.

Kapitalizm, kendi kaçınılmaz çöküşüne yol açan yuvarıda listelenmiş faktörlere ek olması bakımından bir başka içkin tehlikeyi, krizleri içermektedir. Alman Sosyal Demokrasi programının öylesine güzel ve öylesine gerçek Marksist terimlerle söylediği gibi (aksi takdirde gerçek olmayan çeşitli unsurlar dalabilir, ki bu programın yapıcıları da muhaliflerine şimdilerde revizyonist demektir): üretim güçleri çağdaş toplumun kapasitesinin ötesinde büyümektedir. Bu ifade, üretim biçimlerinin çağdaş toplumda giderek daha fazla sosyalistleştiğini ve bu biçimlerin sadece doğru mülkiyet biçiminden yoksun olduğunu vazeden hakiki Marksist öğretisini içermektedir. Onlar buna toplumsal mülkiyet demektir fakat kapitalist fabrika sistemine toplumsal üretim dedikleri zaman (bunu sadece Marx, *Kapital*'inde yapmış değildir, günümüz Sosyal Demokratları da şu anda etkin programlarında günümüz kapitalizm biçimlerindeki çalışmaya toplumsal çalışma demektir) sosyalist emek biçimlerinin asıl (*real*) çıkarımlarını biliyoruz. Tıpkı kapitalizmdeki buhar teknolojisinin üretim biçimlerini sosyalist emek biçimi olarak düşündükleri gibi, merkezileşmiş devletin de toplumun toplumsal örgütlenmesi olarak, bürokratik yönetilen devlet mülkünü de ortak mülkiyet olarak düşünmektedirler! Bu insanların gerçekten de toplumun ne anlama geldiğine dair hiçbir insiyakı

yoktur. Toplumun sadece toplumların toplumu, bir federasyon, yalnızca özgürlük olabileceğine ilişkin en ufak bir fikirleri bile yok. Dolayısıyla sosyalizmin anarşi ve federasyon olduğunu bilmiyorlar. Onlar sosyalizmin hükümet olduğuna inanıyorlarken kültüre susamış diğerleri sosyalizmi yaratmak istiyorlar çünkü kapitalizmin çözülmesinden ve sefaletinden ve beraberindeki yoksulluk, ruhsuzluk ve baskıdan - ki bu, ekonomik bireyselleşmenin sadece öteki yüzüdür - kaçmak istiyorlar. Kısaca, devletten toplumların toplumuna ve gönüllü birliğe kaçmak istiyorlar.

Çünkü bu Marksistlerin de dediği üzere, sosyalizm hala, tabiri caizse vahşice ve şuursuzca üreten müteşebbislerin özel mülküdür. Ve bunlar sosyalist üretim güçlerine (bunları buhar gücü, mükemmelleştirilmiş üretim makineleri ve bol bol bulunan proleter kitleleri olarak okuyun) sahip oldukları için, yani bu durum, büyücü çırağının elindeki sihirli sopa gibi olduğundan; sonuç, malların akını, fazla üretim ve karmaşa olmalıdır. Diğer bir deyişle ayrıntılar ne olursa olsun krizler birbirini takip etmeli, her daim meydana gelmelidir, en azından Marksistlerin düşüncesine göre, çünkü istatistiksel anlamda kontrolü elinde bulunduran ve yöneten dünya devlet otoritesinin düzenleyici fonksiyonu, kendi kötücül aptal görüşlerine göre hâlihazırda var olan sosyalist üretim biçimi ile yürümek zorundadır. Bu kontrol otoritesi yokken “sosyalizm” hala kusurludur ve kargaşa çıkmalıdır. Kapitalizmin örgüt biçimleri iyidir fakat düzen, disiplin ve sıkı merkezileşmeden yoksundur. Kapitalizm ve hükümet bir araya gelmelidir ve devlet kapitalizminden bahsedeceğimiz yerde, bu Marksistler, sosyalizmin burada olduğunu söyler. Fakat sosyalizmlerinin tıpkı tüm kapitalizm ve tasnif etme biçimlerini ve nihai tekmülüne ilerlemek için bugün mevcut olan tek biçimlilik

ve benzeşme (leveling) eğilimine izin vermesi gibi, proleterya da kendi sosyalizmine sürüklenmektedir. Kapitalist teşebbüsün proleteryası, devlet proleteryası haline dönüşür ve bu tür bir sosyalizm başladığında proleterleşme gerçekten de tahmin edildiği gibi devasa oranlara ulaşır. İstisnasız herkes devletin bir çalışanı olur.

Kapitalizm ve devlet bir araya gelmelidir - bu hakikatte Marksizm'in idealidir. Kendi ideallerini duymak istemeseler de bizler bu gelişme eğilimini teşvik etmek istediklerini görüyoruz. Devletin muazzam gücünün ve bürokratik viraneliğinin, sırf komünal yaşamımız ruhunu kaybettiği için, adalet ve sevgi, ekonomik birlikler ve küçük toplumsal organizmaların çiçeklenen çeşitliliği kaybolduğu için gerekli olduğunu görmüyorlar. Zamanımızın tüm bu derinden çürümüşlüğüne dair hiçbir şey görmüyorlar: ilerleme halüsinasyonu görüyorlar. Teknoloji ilerler, elbette. Aslında her zaman olmasa bile pek çok kültür döneminde bunu yapar - teknik ilerlemesi olmayan kültürler de vardır. Teknoloji, özellikle çürüme, ruhun bireyselleştiği ve kitlelerin atomlaştığı dönemlerde ilerler. Bu tam da bizim bakış açımızdır. Zamanın rezilliği ile birlikte gerçek teknoloji ilerlemesi – bir kez olsun Marksistler için Marksistçe konuşmak adına - ideolojik üst yapı, yani Marksistlerin ilerici sosyalizm Ütopyası için gerçek, maddi temeldir. Ancak sadece ilerleyen teknoloji kendi küçük ruhlarına yansımakla kalmaz zamanın diğer eğilimleri de, kapitalizm de onların gözünde ilerlemedir ve onlar için merkezileşmiş devlet, ilerlemedir. Burada sözde materyalist tarih anlayışının dilini Marksistlerin kendilerine uyguluyor olmamız sırf ironi için değildir. Bunlar bu tarih anlayışını bir yerlerden aldılar ve şimdi biz de bunu bildiğimize göre, onu nerede bulduklarından önce, daha net bir şekilde söyleyebiliriz: bu anlayışı tümüyle kendi özlerinde buldular.

Evet, gerçekten de Marksistlerin ruhsal yapıların ve düşünüşün zamanın koşulları ile ilişkisine dair söyledikleri, tüm çağdaşları için hakikaten doğrudur. Burada çağdaşlar derken tüm yaratıcı olmayanlar, karşı koymayanlar, hiçbir içsel temeli ve ruhsal şahsiyeti olmayanlar, sadece çocuk ve zamanlarının dışavurumu olanlar anlaşılmalıdır. Yine kültürsüz gayretkeşe ve Marksist'e geldik. Marksist için kendi ideolojisinin sadece zamanımızın kötülüğünün üstyapısı olması oldukça doğrudur. Çürüme zamanlarında aslında zamanın dışavurumu olan “ruh-suzluk” hüküm sürer ve dolayısıyla bugün de Marksistler ağır basmaktadır. Kültür ve icra zamanlarının - kendilerinin ilerleme dediği - çöküş zamanlarından ortaya çıkamayacağını bilemiyorlar fakat bu zamanlar, doğaları gereği hiçbir zaman kendi zamanlarına ait olmayan kişilerin ruhlarından gelir. Bunların, büyük değişim zamanlarında tarih olarak adlandırılacak olanın ne kültürsüz ve uysal çağdaşlarla ne de toplumsal süreçlerle elde edilmediğini, aksine izole ve yalnız insanlarla başarıldığını bilemezler ve anlayamazlar ki bu insanlar izole edilmiştir çünkü halk ve toplum onların içinde evdedir ve hem onlara hem de onlarla birlikte kaçarlar.

Hiç şüphesiz Marksistler; yozlaşmamızın ön ve arka cephelerinin, kapitalist üretim ve devlet koşullarının bir araya getirilmesi halinde bunların ilerlemesi ve gelişmesinin amacına ulaşacağına ve böylelikle adalet ve eşitliğin tesis edileceğine inanır. İster önceki devletlerin ister dünya devletlerinin varisi olsun, şümüllü ekonomik devletler, cumhuriyetçi ve demokratik bir yapıdır ve gerçekten de bu tür bir devletin yasalarının tüm avamın refahını temin edeceğine inanır, zira devleti avam oluşturur. Burada, tüm sönük fantezilerin bu en acınası noktasında bastırılmayan kahkahaları patlatmamız için bize izin verilmelidir. Aslında doymuş burjuva Ütopyasının bu tip

aynadaki eksiksiz görüntüsü sadece kapitalizmin bozulmamış laboratuvar gelişmesinin bir ürünü olabilir. Şahsiyetsizleştirilmiş kültür ve çöküş çağının bu mükemmel idealine, bu cüceler hükümetine daha fazla zaman harcamayacağız. Gerçek kültürün boş değil, uygulanmış olduğunu ve gerçek toplumun, bireylerin bağlayıcı niteliklerinden, ruhtan, topluluklar yapısından ve birlikten çıkan gerçek, küçük yakınlıklar çeşitliliği olduğunu göreceğiz. Marksistlerin işbu “sosyalizmi”, gelişeceği varsayılan devasa bir guatrdır. Asla korkmayın, yakında gelişmeyeceğini göreceğiz. Fakat bizim sosyalizmimiz insanların yüreklerinde büyümelidir. Birbirine ait kişilerin yüreklerinin birlik ve ruh içinde büyümesine sebep olmak ister. Bunun alternatifi, pigme-sosyalizm ya da ruhun sosyalizmi değildir zira kitlelerin Marksistleri, hatta revizyonistleri bile takip etmesi halinde, kapitalizmin kalacağını çok yakında göreceğiz. Kapitalizm kesinlikle ne birden bire Marksistlerin “sosyalizmine” dönüşme, ne de revizyonistlerin sosyalizmine doğru gelişme eğilimi içinde değildir. Bu nedenle de ancak utangaç bir sesle çağrılabilir. Zamanımızda gerileme - bizim durumumuzda kapitalizm - kültür ve genişlemenin diğer zamanlarda sahip olduğu kadar bir canlılığa sahiptir. Gerileme tümüyle köhnelik, çöküş temayülü ya da köklü değişiklik demek değildir. Gerileme, batış, halksızlık, “ruh-suzluk” Çağı yüzyıllarca veya bin yıl sürebilir. Gerileme, bizim durumumuzda kapitalizm, zamanımızda tam da çağdaş kültür ve genişlemede bulunmayan bu zindelik nisabına sahiptir. Gerileme, bizler sosyalizm için toplanmayı başaramadığımız ölçüde güç ve enerjiye sahiptir. Yüz yüze kaldığımız seçim sosyalizmin bir biçimi ya da diğeri arasında değil, basitçe kapitalizm veya sosyalizm, toplumun devleti, ruhsuz(luk) veya ruh arasındadır. Marksizm doktrini, kapitalizm dışına yönlendirmez. Ya da

Marksizm doktrininde yer alan kapitalizmin zaman zaman Baron Münchhausen'ın kendi domuz kuyruğu ile tuhaf bir bataklıktan fantastik bir biçimde çıkma başarısını göstermesinin, yani, kapitalizmin kendi gelişmesinin faziletiyle kendi bataklığından çıkacağı kehanetinin hiçbir doğru tarafı da yoktur.

Daha sonra bu doktrinin ne kadar yanlış olduğunu enine boyuna detaylarla göstermemiz gerekecek. Kapitalizmin, sosyalizmin herhangi bir biçimine doğru gelişmesini sağlayan içkin bir eğilim taşımadığını göstermek için şu anda sadece Marksistlerin sosyalizm dediği bu ucube, çirkin şeyden kendimizi kurtarmalıyız. Kapitalizm ne bu ne şu sosyalizm biçimine doğru gelişmez. Bunu göstermek için bazı soruları cevaplamalıyız.

O halde şu soruyu soralım: Toplumun, Marksistlerin resmettiği gibi olduğu doğru mudur? Toplumun daha fazla gelişmesi veya gelişmesi gerektiği veyahut muhtemelen bile olsa gelişebileceği doğru mudur? Kapitalistlerin sonunda tek bir devasa kapitalist kalana kadar birbirlerini yiyip bitireceği doğru mudur? Doğru mudur? yada sadece bir kapitalist mi olmalıdır? Orta sınıfların kaybolduğu, proleterleşmenin istisnasız hızla arttığı ve bu sürecin sonunun öngörülebileceği doğru mudur? İşsizliğin gittikçe daha kötü hale geldiği ve bu nedenle bu tür koşulların var olmaya devam edemeyeceği doğru mudur? Dışlanmış olanın üzerinde ruhsal bir etki mi vardır ki böylelikle, doğal bir ihtiyaçla ayağa kalkması, isyan etmesi, devrimciye dönüşmesi gereksin? Son olarak, krizlerin giderek daha kapsayıcı ve yıkıcı hale dönüştüğü doğru mudur? Kapitalizmin üretken kapasitesi kendisini aşacak mıdır ve bu yüzden de sözde sosyalizme mi dönüşecektir?

Tüm bunlar doğru mudur? Tüm bu uyarı, tehdit, kehanet ve karmaşık gözlemler hususunda gerçekten durum nedir?

Şimdi sormamız gereken sorular bunlar ve biz de, bizler, yani anarşistler başından beri, Marksizm var olduğundan beri hep bunları sorduk. Marksizm var olmadan çok önce gerçek sosyalizm, özellikle en büyük sosyalist Pierre Joseph Proudhon'un sosyalizmi vardı ve sonradan Marksizm ile gölgede bırakıldı, fakat bizler onu hayata döndürüyoruz. Bunlar bizim sorularımızdır ve bu sorular, çok farklı bir perspektiften, revizyonistlerin de yönelttiği sorulardır.

Marksizm'i tanımlarken orada burada temas ettiğimiz bu soruları cevaplandırıp kapitalizmin şu ana kadar özellikle Marksizm'in zaman-ideolojik [zeit-ideological – ç.n.] basitleştirmesi ve diyalektik karikatürü ile birlikte - *Komünist Manifesto*'nun ve *Kapital*'in ortaya çıkışından beri - izlediği yolu ve koşullarımızın gerçek resmini karşılaştırdıktan sonra bizim sosyalizmimizin ve sosyalizme giden yolumuzun ne olduğunu söylemeye artık geçebiliriz. Sosyalizm –bunun derhal söylenmesine izin verin ve Marksistler kendi aptal ilerleme teorilerinin sis bulutları havada kaldığı müddetçe bunu duymalıdır– kendi olasılığı için herhangi bir teknoloji biçimine ve ihtiyaçların tatminine bel bağlamaz. Yeterince insan isterse sosyalizm her zaman mümkündür. Fakat o, mevcut teknoloji seviyesine, sosyalizmi başlatan insan sayısına ve bu insanların geçmişten tevarüs ettikleri veya katkıda bulundukları araçlara bağlı olarak –hiçbir şey yoktan var olmaz– her zaman farklı görünecek, farklı başlayacak ve farklı ilerleyecektir. Buna göre, yukarıda da söylendiği üzere, burada ne bir ideal tanımı ne de bir Ütopya tasviri verilecektir. Öncelikle, koşullarımızı ve ruhsal mizacımızı daha açık bir biçimde incelemeliyiz. Ancak ondan sonra ne tür bir sosyalizme çağrıldığımızı, ne tür insana konuştuğumuzu söyleyebiliriz. Sosyalizm, hey siz Marksistler, her zaman ve herhangi bir teknoloji türü ile mümkündür. Doğru insanlar için her zaman çok ilkel

teknoloji ile bile mümkündür. Öte yandan müthiş gelişmiş bir makine teknolojisi ile bile sosyalizm yanlış grup için her zaman imkânsızdır. Sosyalizmi getirmesi gereken hiçbir gelişme bilmiyoruz. Doğa yasası gereği bu tür bir zorunluluk hiç bilmiyoruz. Şimdi bu yüzden, Marksizm kadar çiçeklenmiş bizim zamanlarımızın ve bizim kapitalizminizin asla sizin söylediğiniz gibi olmadığını göstereceğiz. Kapitalizm ille de sosyalizme dönüşmez. Yok olmak zorunda değildir. Sosyalizm ille de gelecek değildir, Marksizm'in kapital-devlet-proletarya-sosyalizmi de gelmek zorunda değildir ve bu o kadar da kötü değildir. İşin aslı, hiçbir sosyalizm gelmeli değildir – ki bu şimdi gösterilecektir.

Gerçi sosyalizm gelebilir ve gelmelidir – eğer biz onu istersek, eğer biz onu yaratırsak – ki bu da gösterilecektir.

5

Marksistler;

1.Sanayide, ticarete, para ve kredi sisteminde kapitalist temerküz bir ön evredir, sosyalizmin başlangıcıdır.

2.Kapitalist müteşebbislerin –ya da en azından kapitalist şirketlerin– sayısı sürekli düşmektedir; özel şirketlerin büyüklüğü genişlemektedir; orta sınıf küçülmektedir ve yok olmaya mahkûmdur; proleterlerin sayısı sınırsız artmaktadır.

3.Bu proleterlerin miktarı her zaman çok fazladır, o kadar ki aralarında her zaman işsizlerin bulunması gerekir; bu yedek sanayi ordusu yaşamın koşullarını düşürmektedir; tüketilebilen den daha fazlası üretildiği için aşırı-üretim meydana gelir. Bu yüzden, dönemsel krizler kaçınılmazdır.

4.Birkaç kişinin elindeki muazzam servet ile kitlelerin yoksulluk ve güvencesizliği arasındaki orantısızlık sonunda öyle büyüyecektir ki korkunç bir kriz ile sonuçlanacaktır ve kitlelerin hoşnutsuzluğu o denli yoğunlaşacaktır ki kapitalist mülkiyetin toplumsal mülkiyete dönüş-türülebildiği ve dönüşmesinin zorunlu olduğu süreç yaşanırken bir felaket, bir devrim gelmek zorunda kalacaktır.

iddiasındadırlar.

Marksizm'in bu ana ilkeleri anarşist, burjuva ve son olarak revizyonist bilim adamları tarafından sık sık eleştirilmiştir. Biri ister bundan memnun, isterse üzgün olsun, ikisi de aynı şeydir, eleştirinin aşağıdaki sonuçlarının doğruluğunu dürüstçe kabul etmeliyiz.

Kapitalist müteşebbislerle ilgili olarak kişi, kapitalist toplumun varlığının özellikle sayılarına bağlı olduğu varsayımı üzerinden konuşmamalıdır. Bunun yerine kapitalizmde kaç kişinin çıkarı olduğunu, kaç kişinin kapitalizm idaresinde dış geçimleri açısından görece refah ve güvenceye nail olduğunu konuşmalıdır. Bu, kapitalizmden çıkarı olanların ve genellikle, istisnalar olsa da düşünceleri, mücadeleleri ve haletiruhiyeleri kapitalizme bağlı olanların meselesidir. Bunlar, ister bağımsız müteşebbis, ister iyi pozisyona sahip bir aracı, ister yüksek kademe bir memur olsun, isterse işçi, hissedar, emekli ya da her ne olursa olsun fark etmez. Burada, vergi verilmesine ve diğer yadsınamaz gözlemlere dayanarak, sadece bu kişilerin sayısının düştüğü, aksine hem mutlak hem de göreceli olarak arttığı söylenebilir.

Özellikle bu sahada kişi, küçük şahsi deneyimlerden ve kısmi gözlemlerden genel sonuçlar çıkarmaktan ve duygularla yönlenmekten kaçınmalıdır. Elbette herkes

mağaza zincirlerinin ve bazı yerlerde tüketici kooperatiflerinin yoğun bir biçimde küçük ve orta ölçekli tüccarları yok ettiğini görebilir. Göz önüne alınması gerekenler sadece yıkılan ve işten zorla çıkarılan tüccarlar değildir; daha çok, bağımsız olma cesaretine ve araçlarına sahip olmayanlardır. Mesele sadece, bağımsız-olmayan bu kişilerin büyük bir bölümünün hangi başlık altında sınıflandırılacağı, yani proleter olup olmadıklarıdır. Bu konu, aşağıda, doğrudan, biz “proleterler” kavramını incelerken ele alınacaktır. Bu türden tüm şahsi deneyimlere ve amatör mizaçların bireysel algılamalarına rağmen kapitalizmden çıkarı olanların sayısının hiçbir şekilde düşmediği, aslına bakılırsa yükseldiği inkâr edilemez.

Kapitalist şirketlerin sayısına gelince, bu sayının kesin olarak düştüğünü varsayabiliriz. Ancak eklemek gerekir ki bu düşüş yavaş ve önemsizdir ve hızlı ilerleme için hiçbir meyil göstermez. O kadar ki kapitalizmin sonunun, eğer gerçekten de söz konusu düşüşe bağlı olması gerekiyor ise, yine de binlerce yıl öngörülebilir olmayacaktır.

Yeni orta sınıf meselesi sık sık ele alınmıştır. Bu sınıfın varlığı inkâr edilemez. Hiç kimse, hiçbir zaman, orta sınıfın sadece bağımsız zanaatkâr, tüccar, küçük çiftçi ve emekli anlamına geleceğini yazmış değildir.

“Kim orta sınıfa aittir? sorusunu, “Proleter kimdir” sorusuna bağlayabiliriz. Marksistler tüm güçleriyle, adeta son emniyet halatına tutunur gibi şunda ısrar eder: mülk sahibi sınıfının bir üyesi bağımsızdır, kendi araçlarına ve kendi müşterilerine sahiptir. Öte yandan bağımlı bir proletarya, kendi araçlarına sahip olmayan ve mallarının ve hizmetlerinin alıcılarından bağımsız olmayan her kişidir. Artık bu açıklama yeterli değildir ve oldukça anlamsız sonuçlara yol açar. Yıllar önce, Berlin’in en büyük salonlarından birinde yapılan halk toplantısında meselenin bu yönünü Clara Zetkin ile tartışmış ve kendisine

salonun sahibinin, büyük ihtimalle, bu tür tesislerin çoğu sahibi gibi, birasını teslim eden bira fabrikasına tümüyle bağımlı olup olmadığını sormuştum. Bu fabrikanın, salon sahibinin mekânı üzerinde ipoteği vardır; salon sahibi gelecek yıllar boyunca yalnızca fabrikanın biralarına hizmet etmek zorundadır ve masalar, sandalyeler, bardaklar fabrikanın malıdır. Salon sahibinin geliri yıldan yıla 30.000, 40.000 veya 50.000 Mark olacaktır. Bu kapitalist çağda, geleneksel terimlerin yetersiz kaldığı fonksiyonlar ortaya çıkmıştır. Salon sahibi ne işçidir ne de aracıdır. Fakat bağımsız olmadığı gibi kendi emek aracının da sahibi değildir. Proleter midir? – Herkes buna inanmak istemeyecek fakat aslında bu soruya benim cevabım evet idi: O, proleterdir. Bu yaşam standardı ya da toplumsal konum meselesi olamaz; sadece emek ve güvenlik araçlarının mülkiyeti meselesi olabilir. Kendi emek araçlarından mahrum bırakılan bu adamın varlığı oldukça güvensizdir.

O zaman, oldukça basit ve pek de bilimsel olmayan bir dille proleter yaşam standardına sahip herkesin proleter olduğunu söylemek için kendime müsaade ettim. Elbette, her zaman en azın sınırında yaşayan varlık yüzünden en büyük sefalet içinde ailesiyle yaşayabilen, işsizlik zamanlarını atlatabilen, diğer yandan bilmeyerek yetersiz beslenme ile yaşam süresini kısaltan veya en azından kendisinin ve zürriyetinin canlılığını zayıflatan ve kendisi olmaksızın sanata, güzelliğe, özgür neşeye katılımın mümkün olmadığı mütevazı artı değer gelirini hiçbir zaman elde edemeyen işçiye kadar her tür olası sınıflandırma bulunmaktadır. “Proleter” kelimesinin genel itibarıyla anlaşıldığı şekil budur ve biz de onu bu şekilde kullanacağız. İşin doğrusu Marksistler bile kelimayı bu şekilde kullanıyor ve başka türlü de yapamazlar zaten. Tek fark şu ki bu proleterlerin kapitalizmden hiçbir çıkarı yoktur ve koşulları değiştirmekle (yani, tüm

toplumun bakış açısına göre kendi çıkarlarını kavradıkları vakit) ilgilenirler. Zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyleri yoktur ve kazanacakları bir dünya vardır ifadesi yalnızca bu proleterlere uyar.

İş gücünün üst tabakalarında bile artık tümüyle proletaryaya ait olmayan iş kolları bulunmaktadır. Kitap ticaretindeki bazı işçi kategorileri, bazı inşaat işçileri, görece yüksek maaşlarına ve uygun çalışma saatlerine rağmen, konumlarının güvencesizliği ve daimi işsizlik tehdidi sebebiyle gene de proleterler arasında sınıflandırılmalıdır. Fakat kendileri için, kapitalizm içerisinde yaşam güvenliği açısından paha biçilemez değere sahip kurumları –sendikaları– vasıtasıyla bu dönemleri oldukça iyi bir şekilde atlatma araçları temin eden proleterler bu sınıflandırmanın dışındadır. Lakin bunun sınırda bir örnek olduğu kabul edilmelidir ve kaza, yaralanma ya da yaşlılık durumlarında yoksulluktan yeteri kadar korunmama tehlikesi yüzünden bunlar, gene de proleter olarak sınıflandırılabilirler.

Öte yandan, bir başka tabakada, yakıcı bir fakirlik içerisinde yaşayan fakat yine de kendilerine proleter denmemesi gereken kişilerin olduğu da söylenmelidir. Bunlar arasında yoksul yazarlar, doktorlar, askeri memurlar, vb. bulunmaktadır. Ağır mahrumiyet koşulları altında bunlar ya da bunların aileleri, kendilerine genellikle açlıktan ya da çorba sırasında bir tabaktan ya da bayat ekmekten korumayan bir kültür biçimi temin etmiştir. Buna rağmen bunlar kendi dışsal yaşam alışkanlıkları ve içsel servetleri bakımından proleterlerden farklıdırlar ve ister yalnız, sıradan isterse vahşi bir yaşam sürdürüyor olsunlar kendilerince bir sınıf oluştururlar. Laf arasında sayılarının büyük proletaryadan daha hızlı arttığı görülmektedir. Bunların bir kaçı, eğer iç kontrollerini

kaybetmişlerse, zaman zaman proletaryanın en alt tabakasına batarlar, dilenci, berduş, pezevenk, dolandırıcı ya da müzmin suçlu haline gelirler.

Bununla birlikte, herhangi bir biçimde bağımlı olanların meydana getirdiği geniş kademeler arasında hiçbir şekilde proleter olmayan pek çok [sınıf] bulunmaktadır. Örneğin, hiç şüphe yok ki mağazalardaki işçiler arasında ne fiziken ne de zihnen proletaryadan farklı olmayan pek çok işçi vardır. Aynısı pek çok tasarımcı, teknisyen vb. için de geçerlidir. Alt kademe memurlar da kendilerince bir kategori oluştururlar; psikolojik bakış açısına göre kendilerine proleter yerine köle denmelidir. Parti memurlarının ve sendika memurlarının hangi kategoriye ait olduğunu açıklamayalım. Bunlar sayılarından ziyade nüfusları bakımından ele alınmalıdırlar.

Şimdi, hiç şüphesiz, zengin gruba ait değillerse eğer, yeni bir orta sınıf oluşturan geniş, aslında giderek artan sayıda insana sahibiz. Mesela, mağaza işçileri, dal ve bölüm yöneticileri, müdürler, mühendisler ve yüksek mühendisler, temsilciler, satıcılar, vs. Bunların kapitalizmdeki rolü öyledir ki ne bunların proleterleşmesi ne de devrim yapması kendi maddi konumlarından ve müteakıl davranışlarından kaynaklanmayacaktır. Fakat yalnızca bu türden “proleterler” Marksizm için düşünülebilirler. Müstesna insanların ya da müstesna zihniyete sahip müstesna insan kitlelerinin var olduğu gerçeği, bu nedenle konunun bundan böyle doğrudan ve mekanik davranış ilişkisi ve dışsal konuma göre bir irade meselesi olmaması tam da Marksizm’in göz ardı ettiği ve bizim de yeniden-vurgulamamız gereken husustur.

Peki ya güvencesizlik? Güvencesizliğin kapitalist toplumun tüm üyeleri için geçerli olduğuna dikkat edilmelidir. Fakat bunun derecesini ayırt etmeliyiz. Kapitalizmde hassaten çıkarı olan belli bir tabakadan bahsediyoruz ve onlara kısaca kapitalist diyoruz lakin gerçekte

hepimiz, hiçbir istisna olmaksızın, kapitalizm var olduğu müddetçe kapitalizmde paya sahibiz, onunla iç içe geçmişiz ve gerçekte kapitalist anlamda aktifiz. Buna proleterler de dâhildir. O halde bizler, güvence ile ilgili olarak bile gevşek ayrımlar yapmalıyız ve sadece esnek sınırlar çizmeliyiz zira soyut yapılarla değil tarihsel olarak verili gerçekliklerle uğraşıyoruz. Kendi emek araçlarını ve müşterilerini bir tarafa atmasalar da mülk sahibi tabaka arasındaki orta sınıfta sınıflandırmamız gereken pek çok kişi için güvencesizlik normal olarak sadece teorik bir olasılıktır ve uygulamada istisnadır. Ancak Marksistler gerçekte ince eleyip sık dokumadıkları ve kavramlar oluşturmadıkları ve fakat görünürde bilimsel bir dille kaderi ve belli tabakaların davranışını öngörme girişiminde bulundukları için - tüm açıklamalara rağmen kendi arzularını ve kendilerini kandırmayı ve yanlış teorileri sonuna kadar savunmayı tercih etmeksizin - oldukça kayda değer, yavaşça büyüyen sayıda bağımlı ve gene de kendi emek araçları olmadan, her şey göz önüne alındığında, proletere dönüşme tehlikesini bünyesinde hiçbir zaman barındırmayan kişilerin var olduğunu inkâr etmemelidir.

Bu bakımdan Marksizm'in kehanetlerinin kötü durumunda olduğu şimdiden görünmektedir. Ve yine de kabullenilmelidir ki bu kehanetler, bir zamanlar yapılmış kehanetvari herhangi bir açıklama kadar doğrudur. Karl Marx, nadir coşku anlarında sahici kehanet ve şiirsel dil kullansa da ve genellikle bilimsel dil ve nadir olmayan biçimde bilimsel aldatma yöntemini benimsese de, kapitalizmin ilk yıllarındaki gözlemi temelinde, ilk kez görüşlerini oluşturup açıkladığı günlerde gerçek bir kâhindi. Fakat bunun anlamı şudur: o bir uyarıcıydı. Bir başka açıdan da kâhin idi, sadece bir uyarıcı olarak değil: nüfuz adamı olarak da bizzat kendisi gördüklerinin oldukları gibi kalmasını engellemede büyük bir rol oynadı,

uyarıları etkisini gösterdi ve değişiklikler yapıldı. Kendisi bilmeden sözleri söylendi: Siz kapitalistler, eğer aranızdaki bu çılgın sömürü, bu hızlı proleterleşme ve vahşî rekabet sürerse, birbirinizi yiyip yutmaya devam ederseniz, birbirinizi proletaryaya iterseniz, teşebbüsleri pekiştirirseniz, şirketlerin sayısını azaltırsanız, bunların her birinin çapını arttırırsanız, o zaman her şey hızlı bir sona varmak zorunda kalır.

Fakat işler bu şekilde gitmedi. Kapitalizm bir yandan o kadar geniş çaplı dallanmış ihtiyaç çokluğu yaratmış, çok pahalı, orta fiyatlı, ucuz ve beş para etmez lüksü tatmin etmiş, öte yandan büyük endüstriler, endüstrileri desteklemek için öyle bir ihtiyaç doğurmuştur ki sonunda her teknoloji biçimi ehemmiyetli hale gelmiş, tümüyle yeni işler, mesela, ev ve köy endüstrileri, küçük ve orta ölçekli fabrikalar oluşmuş ve hatta kapı kapı gezan satıcılar ve satış temsilcilerinin sayısı bile azalmamışken özelleşmiş dükkânlar, küçük ve orta ölçekli olsalar da pek çok sahadan kovulmuşlar, buna mukabil başka yerlerde yeni imkânlar bulmuşlardır.

Rekabet mücadelesi katiyen soyut bir şemayı ya da şairane coşmuş umutsuzluğu her daim takip etmiş değildir. Halen tröstlerin ve kartellerin bütünleşmesine doğru büyük bir hareketinin göbeğindeyiz. Bu durum tartışmasız pek çok küçük firmayı müşterilerinden ve varlıklarından ettiği gibi pek çok orta-ölçekli, büyük ve çok büyük şirketlerin de tüketiciler için yaşanan acımasız yarışta kendilerini mahvetmek yerine, tüketicilere karşı ittifak içerisinde karşılıklı çıkarlarını tanımasını ve korumasını mümkün kılmıştır. Küçük tacirlerin de bunlardan öğrendiğini ve hayatta kalmak için kendi birliklerini ve kooperatiflerini oluşturduğunu görüyoruz. Bağımsız marangoz birliklerinin kendi büyük teşhir salonları bulunmaktadır ve bunlar büyük firmalarla rekabet etmektedir.

Küçük tüccarlar, satın alım gruplarında bir araya gelmektedir veyahut fiyat sabitlemede anlaşmaya varmaktadır. Kapitalizm her yerde canlılığını muhafaza etmektedir ve tüketicileri sömürme ve piyasayı tekelleştirme amaçları için sosyalizme yol açan biçimlerin yerine, tam aksine gerçekten sosyalist kooperatif biçimini, karşılıklı işbirliğini kullanmaktadır.

Devlet, yasama yoluyla kapitalizmin çeşitli ülkelerde sağlıklı ve güçlü kaldığını da gördü. Bir ülke içerisindeki karteller fiyat kırmanın yaşanmadığından ve adil olmayan rekabetin sınırlandığından emin olurken gümrük tarife politikası da bir ülkenin kapitalizminin diğerininkini yok etmesini önler. Milli gümrük tarife-yasası ve uluslararası anlaşmalar temayülü dünya pazarında artan bir şekilde eşit imkânlar sağlamaktır. Bu ticaret imkânı eşitliği görünüşe bakılırsa sadece serbest ticaret sisteminde temin edilmektedir zira halklar, ücret koşulları, medeniyetler, teknolojiler, doğal koşullar, fiyatlar ve mevcut kaynakların miktarı muhtelif ülkelerde aynı değildir. Gümrük tarife politikasının suni düzenlemelerle gerçek eşitsizlikleri dengeleme eğilimi vardır. Ancak bu sadece başlarda böyledir. Şu an için bu alanda faaliyet halen barbarcadır. Her devlet hala anlık gücünden faydalanmaya çalışır fakat bu eğilimin istikameti her halükarda nettir.

Ayrıca devlet üç aşağı beş yukarı tüm alanlarda kapitalizmin en kötü aşırılıklarının bertaraf edildiğini de görmüştür. Buna sosyal politika denmektedir. Çocukların ve gençlerin sömürsü gibi kapitalizmin en kötü aşırılıklarına karşı işçileri koruyan yasalar tartışmasız bir şekilde belli bir koruma yaratmıştır. Başka yollarla devlet müdahalesi, düzenlemeler ve hükümler proleterlerin kapitalizmdeki konumunu iyileştirmiş ve böylece kapita-

lizmin kendi konumunu da iyileştirmiştir. Sosyal güvenlik yasaları, özellikle hastalık durumlarında aynı etkiyi yaratmıştır.

Fakat kapitalizm açısından bu yasaların ahlaki sonuçları asli etkilerine kıyasla çok daha önemliydi. Söz konusu yasalar hem proleter kitleler hem de politikacılar açısından gelecek hükümetler ile mevcut hükümetler arasındaki farkı bulanıklaştırmıştır. Devlet kendisi ve polisi için yeni bir iktidar alanı edinmiştir: fabrikaların denetlenmesi, işçi ve müteşebbis arasında aracılık, hasta, yaşlı, emekli proleterlerin bakımı, sadece iş tehlikelerine karşı değil bağımlı ve güvencesiz konuma karşı da koruma. Devletin ataerkil tavrı, vatandaşlar açısından devlete ve yasalarına duyulan çocuksu güveni güçlendirmiş ve artırmıştır. Kitlelerdeki ve siyasi partilerdeki devrimci ruh esasen zayıflamıştır.

Hem müteşebbislerin kendisinin hem de devletin üstlendiği [pozisyon], proleterler tarafından sadece hükümet yasalarında siyasi işbirliği yaparak değil kendi dayanışmaları içerisinde yarattıkları kurumlar aracılığıyla da devam ettirilmiştir. Marx ve Engels'in işçi sendikaları ile hiçbir ilgilerinin olmamasını istemeleri sebepsiz yere değildi. Bu profesyonel örgütleri faydasız, küçük burjuva çağının zararlı artıkları olarak değerlendirdiler. Ayrıca üreticiler olarak işçilerin sergilediği dayanışmanın bir gün kapitalizmin istikrara kavuşturulmasında ve muhafaza edilmesinde oynayabileceği rolü de muhtemelen hissetmişlerdi. İşçileri kader tarafından seçilmiş kurtarıcılar ve sosyalizmin icracıları olarak hareket etmekten alıkoyamazlardı fakat sanki kapitalizm altında yaşamaya zorlandıkları ve öyle ya da böyle bu hayatlarına ellerinden geldiğince şekil vermeleri gerektiği tek bir hayatları olduğunu düşünmelerini sağlayabilirlerdi. Bu bakımdan işçiler de, kendi sendika fonları üzerinden işsizlik, ika-

met değışikliği, hastalık, bazen yaşıllık ve ani ölüm durumunda ortaya çıkan zorluklara karşı kendilerini korurlar. Müteşebbislerin, belediyelerin ya da özel istihdam kurumlarının şartlarına karşı kendi çıkarlarını muhafaza edebildikleri her yerde çıkarlarına uygun hızlı iş temin ederler. Müteşebbislerle işçiler arasında her iki tarafı da bağlayıcı uzun süreli ücret sözleşmeleri üzerinden güvenli ilişki oluşturmaya başlamışlardır. İşçiler günün gerçekliğine ve şartlarına göre hareket etmek için rahatlar ve hiçbir teori veya parti programı bunları yapmaktan işçileri alıkoyamadı. Aksine parti programları ve teoriler kapitalist çalışma koşullarının gerçekliği ile yaratılan bilgi araçlarını takip etmek zorunda kaldı. Çeşitli kamplardan her türde kuramcı ve idealist, maksatlı tedbirlerle işçileri, halihazırdaki acınası yalnız yaşamlarını temin etmelerini engellemek ister. Bu elbette başarılı olamaz. İşçiler, kitleler halinde, onur verici ve sevgi dolu sözcüklerle devrimci sınıf olarak adlandırılmaktan hoşlanırlar fakat bu onları devrimci yapmaz. Devrimciler kitleler halinde sadece devrim olduğunda var olurlar. Marksistlerin en kötü yanlışından biri, bunlar kendilerine ister Sosyal Demokrat ister anarşist desinler, bir devrimin devrimciler aracılığıyla elde edilebileceğini düşünmeleridir. Oysaki tam tersi doğrudur: devrimciler ancak devrim kanalıyla vücut bulurlar. Devrim halinde doğru sayıya sahip olduklarından emin olmak için birkaç on yıl boyunca devrimci yaratmayı, çoğaltmayı ve toplamayı istemek çocukça bir bilgiçlik ve işe yaramaz tipik bir Alman düşüncesidir. Devrimcilerin olmamasından korkmanın hiç gereği yoktur: devrimciler gerçekte bir tür kendiliğinden oluşan nesil ile - yani devrim geldiğinde ortaya çıkarlar. Fakat devrimin, yeni bir oluşturucu gücün gelmesi için yeni koşullar yaratılmalıdır. Bu koşulların en iyisi, kendilerine pekâlâ iyimser de denebilen (öyle olmak zorunda olmasalar bile) tarafsız insanlar,

devrimin gelmek zorunda olduğunun kesin olduğunu düşünmeyen ve fakat yeni davalarının gerekliliğine ve adaletine derinden ikna olmuş, engelleri ve tehlikeleri aşmaz ve kaçınılmaz görmeyenler tarafından yaratılabilir. Bu tür insanlar, en iyi ihtimalle araç olan devrimi istemezler; daha ziyade amaçları olan belli bir gerçeklik ararlar. Tarihsel anıların kötü etkileri olabilir: mesela insanlar gerçekleştirecekleri başka pek çok göreve sahipken, kendilerine Romalı ya da Jakoben süsü verebilirler. Hatta daha kötüsü Hegelcileştirilmiş Marksizm'in getirmiş olduğu tarihsel bilim türüdür. Gelmekte olan devrimi hiç düşünmemiş olsaydık kim bilir ne kadar zaman önce devrimi arkamızda bulurduk. Marksizm bize hiçbir şeyi anımsatmayan bir çeşit adım getirdi. Kişinin her zaman iki adım öne ve bir adım geriye atladığı ve bu eyleminin sonunda en azından bir miktar ileri doğru hareketle sonuçlandığı Echternach sıçrama işlemini bile sağlamamıştır. Marksizm devrimin amacına doğru kasti görünür hareketlerde bulunur fakat bu yüzden sadece ondan çok daha uzağa gider. Devrimi sonucuna göre tasavvur etmenin her zaman için ondan korkmaya eşdeğer olduğu sonunda anlaşılmıştır. Birine harekete geçerken ne olabileceğini düşünmesi değil ne yapması gerektiği tavsiye edilmesi uygundur. Günün talebi, tam da kalplerinin, arzularının, adaletlerinin ve muhayyilelerinin çalışmalarını çok temel ve çok radikal bir biçimde inşa etmek isteyenler tarafından karşılanmalıdır.

Elbette bu kişiler, yukarıda açıklandığı üzere bu son on yıllarda gözlemlediğimiz müteşebbisler, devlet ve işçilerin yaptığı gibi kapitalizmi yamamaktan farklı bir şeyler inşa etmelidirler.

İşçilerin örgütlerindeki, sendikalardaki mücadeleleri, yaşam içindeki durumlarını ve çalışma koşullarını iyileştirmek de bu bağlamın bir parçasıdır. İşçilerin kendi sendika fon sistemleri üzerinden, Marksistlerin önlenemez

kaderleri dedikleri, üreticiler olarak müdahale ve düzenlemelerindeki kapasitelerinin nasıl olduğunu gördük. Fakat sendikaların bir diğer önemli görevi de halen müzakereler ve grevler yoluyla çalışma saatlerinin kısaltılması ve daha yüksek ücretler için mücadeledir.

Ücretleri yükseltme mücadelesi, ferdi üreticilerin tüketicilerin toplamına karşı –bu tüketiciler ne kadar çok ve birleşmiş olsalar dahi– her daim gerçek bir mücadeledir. Söz konusu üretici mücadelesine bir ara herkes ya da başkaları girdiği için bu, işçilerin kendilerine karşı verdiği bir mücadeledir. İşçiler ve işçilerin örgütleri, tümüyle amatör bir biçimde, aldıkları ücreti mutlak bir miktar olarak düşünme eğilimindedir. 5 Mark’ın 3 Mark’tan büyük olduğu şüphe götürmez. Elbette dün sadece 3 Mark alıp bugünden sonra ücret olarak gün başına 5 Mark alacak olan işçinin sevincini çok göremeyiz ya da anlamamazlık edemeyiz. Burada mesele sadece o işçinin üç, beş veya on yıl içinde sevinmek için hâlâ bir nedeni olup olmayacağıdır. Zira para sadece fiyatların ve ücretlerin birbiri ile ilişkisinin ifadesidir. Bu tümüyle paranın satın alım gücüne bağlıdır.

Elbette, ücret artışları, tıpkı vergiler ve gümrük tarifelerinin artışları gibi malların fiyatlarının artmasına sebep olur. Doğal olarak piyano-işçisi müteakip şekilde tartışma eğilimindedir: Piyano daha pahalı olmuşsa bundan bana ne! Ben daha yüksek ücret alıyorum ve piyano da satın almıyorum; ekmek, et, giysi ve konut vs. alıyorum. Dokumacılar bile örneğin şöyle diyebilir: Almam gereken malzeme daha pahalı olmasına rağmen, ihtiyaçlarımın sadece çok küçük bir kısmının pahalı olmasına neden oldum fakat kendi toplam ihtiyacımı karşılayacak olan bütün maaşımı arttırdım.

Şahsi bencilliğin bu ve benzeri itirazlarına cevap P.J. Proudhon’a borçlu olduğumuz temel, kapsayıcı biçim ile anında verilebilir: “Ekonomik meselelerde sıradan özel

kişi için doğru olarak dşşnşlen [şey], kişi onu tşm topluma uygulamak istediği anda yanlışa dşnşşşr.”

şşcret mşcadelelerinde işşiler, tıpkı kapitalist toplumun katılımcılarının hareket etmesi gerektiği gibi, dirsekleri ile savaşan benciller gibi hareket ederler ve tek başlarına hiçbir şey elde edemeyeceklerinden şrgştlş, birleşmiş benciller olarak savaşırlar. şrgştlş ve birleşmiş işşiler ekonominin bir kolunun yoldaşıdır. Tşm bu dernek-şubeleri, birlikte, kapitalist mal pazarının şreticileri rolşnş oynayan işşilerin toplamını oluşturur. Bu rolde işşiler, kapitalist mşteşebbislere karşı olduğunu dşşşndşkleri, gerçekte tşketiciler olarak kendi kapasitelerine karşı olan bir mşcadeleyi sşrdşrşrler.

Sşzşm ona kapitalist, sabit, elle tutulur bir figşr değildir. Kabahatin elbette çoğunun atfedilebileceği kapitalist bir aracıdır, fakat işşinin şretici olarak militanca ona yşneltmek istediği yumruklar hedefi ıskalar. İşşi vurdukça vurur, fakat sanki mşcerret bir seraba karşı vuruyor gibidir ve yumrukları kendi geri dşşer.

Kapitalizm içinden mşcadelelerde sadece kapitalist olarak savaşanlar gerçek zaferler kazanabilirler, diğer bir deyişle kalıcı avantajlar elde ederler. Bir mşhendis, mşdşr ya da satış elemanı şahsi şzellikleri ya da bilgisi nedeniyle kendi işvereni için vazgeçilmez ise, bir gşn şunu sşyleyebilir: şu ana kadar 20.000 Mark şcret aldım, bana 100.000 ver yoksa rekabetin safına geçeceğim! Bunda başarılı olursa, hayatının geri kalanı için belki de son zaferi elde etmiş olacaktır. Bir kapitalist gibi hareket etmiştir. Bencillikle bencilce savaşmıştır. O halde bir bireysel işşi kendisini zaman zaman vazgeçilmez kılabilir, hayat içindeki konumunu iyileştirebilir ya da tşmşyle servet alanına geçiş yapar. Fakat işşiler kendi sendikalarında mşcadele ettikçe kendilerini sayıya indirger; her biri şahsen şnemsizleşir. Bu nedenle işşiler çarkın dışlisi

olarak rollerini kabul ederler. Sadece bir bütünün parçaları olarak hareket ederler ve bütün onlara karşı tepki verir.

Böylelikle üreticiler olarak işçilerin mücadeleleri tüm malların üretiminin daha pahalı hale gelmesine sebep olur. Bu enflasyon, kısmen lüks malları etkilese bile, çoğunlukla zaruri kitle ihtiyaç mallarının fiyatlarında artış ile sonuçlanır. Doğrusu bu fiyat artış orantılı değil orantısız olur. Ücretler yükseldiğinde fiyatlar orantısız artar; ücretler düştüğünde ise fiyatlar orantısız bir şekilde yavaş ve az düşer.

Sonuçta bir süre sonra işçinin bir üretici rolü ile mücadelesi gerçeklikte tüketici olarak işçilere zarar verir.

Bu, pek çoğu için hayatı daha da güçleştiren yaşamsal maliyette olağandışı enflasyondan dolayı tümüyle ya da çoğunlukla işçilerin kendilerinin suçlanabileceği anlamına kesinlikle gelmez. Pek çok sebep vardır ve bencillik her zaman kabahatlidir, zira hiç genel ekonomi ve dolayısıyla kültür tanımaz. Bu faktörlerden biri, bu mücadelede en alt seviyede bile olsa kapitalizmin üyesi olmaya açıkça rıza göstermiş üreticilerin mücadelesidir. Kapitalistlerin kapitalistler olarak yaptığı her şey temeldir; işçilerin kapitalistler olarak yaptığı her şey proleterce temeldedir. Elbette ki bu ifade sadece onların rezil bir rolü kabul ettikleri anlamına gelir. Bu, onların rolleri dahilinde ve haricinde düzgün, cesur, yüce gönüllü, kahraman olabilecekleri gerçeğini değiştirmez. Hırsızlar bile kahraman olabilir, fakat ücret ve fiyat artışı mücadelelerinde işçiler bilmeden hırsızdırlar, kendi kendilerinin hırsızdırlar.

Kimileri sendikaların grevlerle sadece ücret artışları için değil çalışma saatlerinin kısaltılması, diğer işçilerin şikâyetleri ile dayanışma sergileme, çalışma belgeleri, vs. için de mücadele ettiğini işaret edecektir.

Buna cevap şudur ki bu bağlam içerisinde tek ilgili etken ücret artışıdır ve bizim burada sendikalara karşı savıştığımızı düşünmek bariz bir yanlış anlaşılma olur! Ah hayır! Sendikaların kapitalizm içerisinde tümüyle gerekli bir örgüt olduğu burada kabul edilmiştir. Burada gerçekte ne söylenmekte olduğunun nihayetinde anlaşılmasına müsaade edin. İşçilerin devrimci bir sınıf olmadığı, fakat kapitalizm altında yaşaması ve ölmesi gereken bir grup yoksul gariban olduğu burada kabul edilmiştir. Belediyelerin, devletin “sosyal politikasının”, işçi partisinin proleter politikalarının, işçi sendikalarının proleter mücadelesinin ve sendika fonunun, hepsinin işçiler için ihtiyaç olduğu burada teslim edilmiştir. Ayrıca yoksul işçilerin, bütünün çıkarlarına, hatta tüm emek gücünün çıkarlarına her zaman saygı gösteremediği de kabbullenilmektedir. Çeşitli ekonomik sektörler kendi ben-cil mücadelelerini vermelidir, zira her sektör diğer sektörlerle nispetle azınlıktır ve artan geçim gideri enflasyonunu göz önünde tutarak kendisini savunmalıdır.

Fakat burada tanınan, teslim edilen ve kabul edilen her şey, işçilerin üretici rollerini kapitalizmin yoksul, en alt seviyesi olarak değil de devrimin ve sosyalizmin kader tarafından seçilmiş taşıyıcıları şeklinde anlamak isteyen Marksizme bir darbedir.

Burada söylüyorum: Hayır! Tüm bunlar, işçiler kapitalizmden nasıl çıkılacağını anlamadığı müddetçe kapitalizm altında gereklidir. Fakat tüm bunlar sadece kapitalizmin fasit döngüsü içinde daire çizmeye neden olur. Kapitalist üretim içerisinde ne olursa olsun sadece kapitalizmin daha derinlerine sürükler ama ondan çıkışı asla sağlamaz.

Aynı şeye bir başka açıdan bir kere daha bakalım. Kapitalist –Marx ve diğerlerinin kapsamlı şekilde ve pek çok değerli, ayrıntılı pek çok tanımla gösterdikleri gibi– işçilere karşı gasp suçu işlemektedir; kapitalist eylemleri

ile sizin hiçbir emek aracınızın, hiçbir iş-yerinizin ve teşebbüs aracınızın olmadığını; işçilerin büyük sayılarda, genellikle ihtiyaçlarından daha fazla sayıda olduğunu o yüzden onların önerdiği ücrete çalışmaları gerektiğini söyler. Kapitalistler, açık bir anlaşmaya ihtiyaç duymaksızın, işçilere karşı basbayağı aynı davranışı sergilerler, fakat ulusal ve uluslararası ölçekte birbirlerine karşı sert bir rekabette kilitli kalırlar. Bundan iki dizi gerçek çıkar: düşük ücretler ve düşük fiyatlar. Fakat eğer işçiler bu gaspa karşı ihtiyaçtan ve doğru bir şekilde birleşir ve cevap verirse –“yüksek ücret ödemeyi reddederseniz hiçbirimiz çalışmayacağız.”– o zaman sonuç şu olur: yüksek ücretler ve yüksek fiyatlar. Bunun üstüne kapitalistler de önce karşılıklı destek ve işçilerin baskısına karşı güvenlik için, ikinci olarak ücret sabitleme için kartellerle birleşirse, o zaman ücretleri artırmak çok daha güç, fiyatları yükseltmek ise çok daha kolay olacaktır. Ardından ucuz yabancı rekabete karşı gümrük-koruma gelecektir. Bazen de yabancı ülkelerden veya en azından kırsal bölgelerden ucuz, talep sahibi olmayan işçilerle, ya da erkek işçilerin kadın işçilerle, vasıflı işçilerin vasıfsız işçilerle, el emeğinin makinelerle ikamesi gelecektir. Görülebileceği üzere kapitalizmin, işçiler fiyatları değil de sadece ücretleri etkileyebildikleri müddetçe, her zaman avantajlı olacaktır.

Bu bakımdan eğer işçiler kapitalist mal pazarı için üretici olarak rollerini sürdürürse ve fakat buna karşın kendi durumlarını radikal bir biçimde iyileştirmek isterlerse, diğer bir deyişle kapitalin çıkarlarından kendileri için bir pay alırlarsa, bu durumda ücretleri ve aynı zamanda düşük fiyatları hedeflemekten başka bir seçenekleri kalmaz. İşçiler, sosyalist örgüt biçimini, bir kooperatifi, kendi tüketimlerinin hizmetine koyup böylelikle araçların bir kısmını yaşamdaki ihtiyaçlarının bir kıs-

mından –gıda, konut, giysi, ev eşyaları vs.– tasfiye edebildikleri takdirde, kendi kendine-yardım ile belli bir dereceye kadar, kapitalizm içerisinde bile bu yönde hareket edebilirler. Dolayısıyla sendikalarda örgütlenen, görece yüksek ücret alan işçiler, tüketici kooperatiflerinde (buna konut kooperatifleri de dâhil) görece düşük fiyatlarda ihtiyaçlarını karşıladıklarında başarılarının bir kısmının keyfini gerçekten de çıkarma şansına sahip olurlar.

Kapitalist kârın bir kısmını işçilerin ellerine aktarmanın bir başka radikal yolu, diğer bir deyişle, servetin müsaderesi, devlet ya da belediye yasası ile eşanlı asgari ücret ve azami fiyat belirlemektir. Bu, orta çağ komünlerinin aracılığıydı ve Fransız devriminde - gerçek başarı olmaksızın - fiilen denendiğinden daha çok önerilmişti. Hadi koşulların tümüyle farklı olduğu ve tabiri caizse gerçek kültürün ve toplumun olduğu Orta Çağlar'ın komünal politikalarına itibar etmeyelim. Bu tür bir servet müsaderesi belki sert geçiş zamanlarında geçici olarak tavsiye edilebilir bir devrimci sınıf politikasıdır fakat en fazla sosyalizme giden yolda sadece küçük bir adımdır, sosyalizmin kendisi değildir zira sosyalizm kesinlikle sert bir cerrahi müdahale değil, daimi sıhhattır.

Her iki izlenen yolda –sendika ücretleri ve kooperatif fiyatlarının bileşimi ile eşanlı yüksek ücret ve düşük fiyat sabitleme yasası– amatörce ve sadece geçişsel kapitalizm ve sosyalizm alaşımına sahiptir. Tüketimin örgütlenmesi sosyalizmin başlangıcıdır; üreticilerin mücadelesi kapitalizmin çürüme belirtisidir. Yüksek ücretler ve düşük fiyatlar eşanlı, ürkütücü bir uyumsuzluktur ve kapitalist bir toplum, hükümetin yüksek ücret ve düşük fiyat uygulamasından daha fazla, güçlü bir sendika hareketi ve sağlam bir tüketici-işbirliği hareketinin eşanlı etkilerini atlatamaz.

Böylesi sabitlenmiş bir para değeri –ki her iki durumda da sahip olacağımız şeydir– korkunç bir patlama tesis edecektir ve devlet ve toplumun iflasının başlangıcı olacaktır.

Bu şiddetli bir devrimin işareti olabilir fakat elbette bir kez daha kapitalizm paçasını kurtaracaktır. Bugün bile sendika ve kooperatif hareketlere yan bakılmaktadır. Sendikalar her zaman devrimci çalkantının bir unsuru olmuşlardır ve içkin bir genel grev çağırısı yapma temayülüne sahiptir. Kooperatifler sosyalizme doğru mütevazı ve bilinçsiz olsa da bir ilk adımdır. Eğer bu iki hareket daha güçlü ve daha saldırgan olup bütünleyiciliğinin farkına varırsa, o zaman ekonomideki felç öyle bunaltıcı bir şekilde tehdit eder ki bir emniyet vanasının açılması gerekir ve her iki ekonomik alandaki koalisyon ya sınırlandırılır ya da tümüyle yasaklanır.

Hiçbir toplum ne yüksek ücretler ve düşük fiyatlarla ne de düşük ücretler ve yüksek fiyatlarla var olamaz. Görece barış zamanlarında, kapitalistler ve işçiler kendi kör şahsi bencillikleri içinde yüksek fiyatlar ve yüksek maaşlar ve ücretler peşinde koşmaktan kaçınmayacaktır ve böylelikle lükse tamahı ve tatminsizliği, yaşamdan memnuniyetsizliği, para elde etmede güçlükleri, iş durdurmaları, kronik krizleri ve ekonomik durgunluğu çoğaltacaktır. Devrim sırasında eğilim, 1848’de Proudhon’un müthiş bir şekilde ve fakat başarısızlıkla savunduğu gibi, düşük fiyatlar! düşük gelir! düşük ücretler! olacaktır ve inşallah bu sefer bu düşünce galip gelecektir. Özgürlük, mobilite, neşeli bir haleti ruhiye, daha hızlı para dolaşımı, daha kolay bir yaşam, mütevazı neşe ve saf masumiyet ile sonuçlanacaktır.

Yeri gelmişken, güçlü üretici ve tüketici hareketlerinin muazzam bileşimi ile bastırılmaları halinde devlet ve kapitalizmin ne yapacağı ve ne yapmak zorunda kalaca-

ğına dair öngörü, “Şimdi ne yapabiliriz? Devlet bunu yasaklayacaktır!” şeklindeki bildik kalıp ile işçilere bir uyarı olarak anlaşılmamalıdır. Bu tür bir uyarı bizim yolumuz ve bizim görevimiz değildir. Yine de diğerlerinin kendi rollerine göre hareket edeceğini varsayıyoruz; bu beklenir bir şeydir ve bize sıkıntı vermemelidir. Bu bakımdan her kim kapitalistlerin işçilerden çok daha az kazandığını ve işçilere çok daha fazla ödeme yaptığını görmeyi kendine görev addetmişse bizden şunu öğrenmiştir: başarılı bir sendika mücadelesiyle birleşmiş güçlü bir tüketici-örgütü uygun olan silahtır. Zira neredeyse hiç kimse bunun alternatifine, hükümet tarafından ücretin ve fiyatın sabitlenmesine, çok fazla umut bağlamayacaktır. Tıpkı gelir vergisi yoluyla kapitalistin fazla gelirine, bu fazlalığı örneğin işçi birlikleri aracılığıyla proletaryaya yönlendirmek için ilgili el koyma girişimine çok az umut bağlayacakları gibi. Bu da zar zor devrimci bir yöntemdir, kifayetsiz ve amatörcedir ve buna sadece geçiş aşamasında geçici olarak başvurulabilir. Benzer vasıtalar, Fransız devrimci hükümeti idaresi altında başarısız bir şekilde zaman zaman denenmiştir ve 1848’den hemen sonra Fransa’da Girardin tarafından da tavsiye edilmiştir. Lasalle’ın siyasal eylemi ve programı da bu yönde ilerlemiştir.

Bu bakımdan devrim ve sosyalizm, mücadele ve inşaa bileşimi ile toplumu durma noktasına getirme amaçlı bu özel girişime karşı uyarıda bulunmuyoruz. Sadece bu noktadan şu anda çok uzak olduğumuzu ve tüketici kooperatiflerinin, bugün var oldukları gibi - gerçi bunların sosyalizmin sadece acınası başlangıcı olup olmadığını bilmeden - ciddi bir biçimde kapitalizmin fiyatlarını çöktürmek ya da müşterilerini ellerinden almak için en az uygun olan vasıtanın bunlar olmadığını söylemeliyiz.

Dolayısıyla sosyalizme çağrı yapanların ana görevi budur. Sosyalizm, eğer gelecekse, yalnızca tüketimle başlamalıdır ve başlayabilir.

Bu aşağıda açıklanacaktır. Buradaki görev, kapitalist üretim alanındaki tüm faaliyetlerin ve tüm tek taraflı mücadelelerin ve dolayısıyla üreticilerin tüm faaliyetlerinin kapitalizm tarihinin bir parçası olduğunu, başka da bir şey olmadığını göstermektir.

Fakat üreticilerin sendika faaliyetini, işçilerin ekonomik olarak kendi kendilerine-yardımlarını ve yasal düzenlemeler için devlete uyguladıkları baskıyı tarif edip eleştirdiğimiz için bu örgütlerin ve mücadelelerinin iki önemli görevi daha kısaca ele alınmalıdır. Sendikaların ana görevleri halen daha çalışma saatlerinin kısaltılmasını ve ücret yapısındaki değişimi kapsamaktadır. Ki bunlar, yani götürü işin ikamesi ve günlük ödemeli sözleşmeli iş, birbiri ile yakından ilişkilidir. Götürü iş ve sözleşmeli iş elde edilen ürünün niteliğine ve niceliğine göre iş için yapılan ödemedir. Adil bir takas sisteminin emek için her zaman bu tür bir ödemeye geri döneceği söylenmelidir fakat insana karşı adil olmayan, insanın asli ihtiyaçlarını ihmal eden bir toplumda eşya odaklı adalet ile insanlara karşı adaletsizliğin şiddetlenmesinden daha kötü neredeyse hiçbir şey olamaz. Kapitalizmin idaresi altında işçi, ihtiyacı dışında gelirini belirleyecek başka her hangi bir ilkeye sahip olmayı kaldıramaz. Lakin kendisinin ve ailesinin var olması için sadece yeteri kadar kazanmak hayati bir zorunluluk değildir; sağlığını, uykusunu ve dinlencesini uzun çalışma saatleri ile harap etmemek de böyledir. Çalışma saatlerini kısaltma mücadelesi götürü işe ve sözleşmeli işe karşı çıkmak için işçiye yeni bir sebep de verir. Kısaltılmış saatler gelirini düşürmemeli ve kendisini çalışma yoğunluğunda ölçsüz bir artışa zorlamamalıdır. Buna göre bazı meslek-

lerde örneğin inşaat sektöründe günlük değil saatlik ücret ödenmesi belirsiz bir değer taşır. Bu da işçileri daha az çalışma saati için verdikleri her savaşta aynı zamanda daha yüksek saat ücreti için de çarpışmaya zorlar ve genellikle böyle bir çekişme sonunda bir taviz ortaya çıkar: işçiler bir hedeflerini kazanırken diğerinden vazgeçmek zorunda kalırlar. Böylelikle mesela iş sürelerini kısaltırlar fakat aynı zamanda kendi gerçek gelirlerini azaltırlar. Buna göre kapitalist sistem altındaki her yerde işçiler sadece götürü işe ve sözleşmeli işe karşı değil saatlik ücrete de karşı çıkmak zorundadır. Günlük ücret kapitalist işçinin talebi olmalıdır. Bu durum kültür ve ahlak bozulmasının sesini duyan herkese şunu açıklar: yaşam pazarına giren ve mal takas eden işçi özgür bir adam olmayıp, iâşesi efendisi tarafından bahşedilmesi ve toplum tarafından garanti edilmesi gereken bir köledir. Günlük ücretler sistemi altında iş ile ürünlerinin niteliği ve niceliği arasında açık bir ilişki yoktur; *quid pro quo* (verilen şey karşılığında alınan şey) takası yoktur. Sadece geçimi arzulayan ihtiyaç vardır. Bu bakımdan biz yine fark ediyoruz ki kapitalist dünyada işçi kendi varlığını korumak için bir kapitalisti, kültür karşıtı kurumu savunmak zorundadır. İhtiyaç ve üretici olarak rolü işçiyi kapitalizmin bir hizmetçisi ve tebaası yapar. Kendi günlük ücret sistemi için verdiği örgütlü emek mücadelesinin, diğer bir deyişle gizli oy için siyaseten militan olan işçinin mücadelesinin devlet yaşamında muadili bulunur. Geçimini ürüne karşı ürün takas etmek yerine, yani ürün için fiyatı ya da ücreti almak yerine günlük iâşe ücreti biçiminde elde etmek ne kadar haysiyetsiz ise kişinin topluma karşı görevini ve hakkını oy kabininde korkudan saklanarak icra etmesi de aynı derecede acınasıdır. Egidy'nin halkın oyunu kullanmasını savunmasının sebebi buydu: özgür ve namuslu adamlar açısından oylamanın hiçbir kötü sonucu olamayacağını iddia etmişti. Fakat bu Donkişotvari

asil bir adam düşüncesi idi. Zamanımızda işçi günlük-ücret-kazanan olmayı ve vatandaş da ürkek kul olmayı istemelidir. Bireysel ölçekte, kapitalist ekonominin ve kapitalist devletin girift semptomlarının izhar olduğu yerde tedaviyi başlatmayı istemek imkânsızdır. İşçi yaşamını korumalıdır ve kapalı bir kabinde oy vermeye gitmediği takdirde yaşamı tehdit edilecektir. Bu arada günlük ücretini almadığı takdirde de geçimi tehdit edilecektir. Tüm bunlar ve burada konuştuğumuz her şey, kapitalizmi terk etmediğimiz müddetçe yaşamın zaruriyetleridir, fakat elbette bunlar sosyalizmin yolları ve araçları olmaktan çok uzaktır.

İş saatlerini kısaltmanın iki yönü bulunmaktadır. Bu yönlerden ilki sık sık anılmasına karşın ikincisi ile bildiğim kadarıyla çok ilgilenilmemiştir. İlk olarak, çalışma süresini kısaltmak işçi için, gücünü muhafaza edebilsin diye, gereklidir. Burada kapitalizm altında mücadele ve düzenleme için gerekli bir kurum olan sendikalara saldırarak bizim görevimiz değildir, zira bu kesinlikle aptalca ve neredeyse suç olurdu çünkü yaşayan insanın refahı hürmetine kapitalizmin her bir yönüne karşı çıkılmayacaktır. Serinkanlı ve objektif bir eleştiri önermekle birlikte bizlere burada bir an durup önemli çalışmaları için sendikalara hak ettikleri teşekkürü belirtmeliyiz. Sendikalar, tüm ülkelerde işçilerin yapageldikleri zahmetli işlerin, faaliyetlerini ruhsuz ve ölümcül sıkıcı kılan, aşırı yoğun tekniklerle kendilerini yorgun ve bunalmış yapan fabrikalarda, çoğunlukla da kendilerini ilgilendirmeyen işlerin sürelerini kısaltmıştır. Onlara teşekkür etmeli ve onları övmeli: kaç kişiye iş saatlerinden sonra dinlenme, güzel bir aile yaşamı, ucuza elde edilebilen yaşam sevinci, güzel kitaplar ve yazılar ve kamu yaşamına katılım fırsatını sunmuşlardır. Kaç kişi – ve ne kadar az! Sadece son yıllarda bir başlangıç yapılmış ve çoğunlukla yetersiz, genellikle saçma bir biçimde kötü

ve parti-politika vasıtaları ile elde edilen dinlenme saatlerinin doğru kullanımı için de bir şeyler yapılmıştır. Sendikalar uzun çalışma saatlerine karşı mücadelenin yanı sıra alkolizmin zararlarıyla savaşmak için ortaya çıkmıştır. Sadece üretken işçi ile değil işten sonra dinlenme zamanlarındaki işçi ile ilgilenmeyi de kendi görevleri addetmelidirler. Bu alanda daha yapılacak çok iş var ve halkımız arasında sanatçılar, şairler ve düşünürlerle işbirliği için çok fırsat var. Sadece sosyalizme çağırmamalıyız. Sadece düşüncenin sesini takip etmemeli ve geleceği inşa etmemeliyiz. Bizler için beden ve biçime dönüşmek isteyen ruhun hürmetine, dikkatimizi, halkımızın yaşayan insanlarına, yetişkinlerine ve çocuklarına çevirmeliyiz ve bedenleri ve ruhları güçlü ve iyi, sıkı ve esnek olsun diye elimizden gelenin en iyisini yapmalıyız. Sonra bu yaşayan insanlarla sosyalizme ilerlemeliyiz! Fakat bu ifadeden bunlara belli bir sözde sosyalist sanat veya bilim ya da eğitim sağlamamız gerektiği anlamı çıkarılmasın. Heyhat, parti broşürleri ve taraflı yazılar ile bu konuda ne kadar çok kötülük yapılageldi ve Sosyal Demokrat olana göre, sözde burjuva bilimi örneğin, ne kadar da çok değerli, doğal ve özgürdür! Bu tür tüm girişimler resmi, doktrinci bürokrasiye yol açar. İşçi sınıfı çevrelerinde sessiz ve sonsuz olan her şeyin küçümsendiği veya bunların bilinmediği, öte yandan ajitasyonun ve günün suni sloganlarının abartıldığı ve incelikten yoksun bir şekilde geliştiği [anlayışı] tüm Marksist ekollerin, Sosyal Demokratların ve de anarşistlerin paylaştığı büyük bir hatadır. Geçenlerde Sosyal Demokrat bir dernek tarafından desteklenen ve işçi sendikası üyelerinin katılım sergilediği Alman edebiyatı ile ilgili on konferans verdiğim büyük bir Alman şehrinde, bir konferans sonrasında, anarşist işçilerin daha önceden bana sormaktan kaçındıkları soruyu sormak için (lütfen

bir ara kendilerine konferans vermemi istemek için) gelmelerini ben kendim de tecrübe ettim! O zaman kendilerine şu cevabı vermeye karar verdim: Goethe, Hölderlin ve Novalis, Stifter ve Hebbel, Dehmel ve Liliencron ve Heinrich van Reder ve Christian Wagner ve pek çok başka isim üzerine konuştuğum bir konferans verdim fakat siz bunları duymak istemediniz çünkü bize gelen insani güzelliğin sesini bilmiyordunuz, yaşamın güçlü ve sakin ritmi ve armonisi, dinlenmiş meltemlerin yumuşak hareketlerinde ve hareketsizliğin kutsal dinginliğinde olduğundan daha fazla fırtınanın sesinden bulunamaz. “Esen meltemin, damlayan suyun, büyüyen ekinin, dalgalanan denizin, yeşeren yeryüzünün, parlayan gökyüzünün, parıltılı yıldızların muhteşem olduğunu düşünüyorum: görkemli bir şekilde yaklaşan boranın, evleri ramparça eden şimşegin, dalga getiren fırtınanın, ateş püskürten volkanın, tüm ülkeleri sallayan depremlerin önceki olaylardan daha fazla muhteşem olduğunu düşünmüyorum, aslında bunları salt daha yüksek yasaların etkileri oldukları için daha küçük düşünüyorum... İnsan ırkına kılavuzluk eden yumuşak ve nazik yasayı bir an için görmek istiyoruz... Adalet yasası, ahlak yasası, her insanın, diğerleri ile birlikte, saygın, onurlu ve güvenli yaşamasını isteyen yasa ki böylelikle insan yüksek insani yolu takip edebilsin, yoldaşlarının sevgisini ve takdirini kazansın. Böylelikle bir mücevher gibi korunsun, zira her insan diğer tüm insanlar için bir mücevherdir, bu yasa insanların diğer insanlarla birlikte yaşadığı her yerde bulunur ve insanın diğer insanlara karşı davranışlarında gösterilir. Bu yasa eşlerin birbirine duyduğu sevgide, ebeveynlerin çocuklarına olan sevgisinde, çocukların ebeveynlerine olan sevgisinde, erkek ve kız kardeşlerin sevgisinde, arkadaşların birbirine olan sevgisinde, iki cins arasındaki tatlı meyilde, geçinip gittiğimiz çalışkanlığımızda, küçük çevremiz, çok uzak yerler ve tüm

dünya için eylemlerimizde bulunur...” (Albert Stifter) Bu yüzden burada yüksek sesle çağırdığımız, sessizce konuştuğumuz sosyalizm, aynı zamanda insanın birlikte yaşamının daimi güzelliğinin nazik gerçekliğidir. Sosyalizm, çirkin çağdaşlığın vahşi, çirkin geçişsel yıkımı değildir. Öyle bir yıkım ki belki de bir yan ürün olmak zorunda kalacaktır. Fakat yaşamın güzelliğinin nazik çalışması daha önceden ruhlarımızda ve ruhlarımız kanalıyla gerçek hayatta yapılmamış olsa [sosyalizmi]çağırmak yıkıcı, sağlık-sız ve yararsız olacaktır. Taşındıkları tüm ateşli hevese rağmen tüm yeniliklerde viran, çirkin ve imansızca bir şeyler vardır. Tüm eski şeyler, ordu ve ulus devlet gibi en kötü nama sahip ya da arkaik kurumlar bile, eski ve bir geleneğe sahip olduklarından, tüm köhneliklerine, gereksizliklerine ve eskimişliklerine rağmen, güzelliğin deyim yerindeyse ışıltısına sahiptir. Bu yüzden, geçmişte, kadim ve kutsal yaşamda demirli, bitmiş, denenmiş ve test edilmiş bir şey olarak hâlihazırda yaşamlar yaratmak isteyen, ileriye yönelik tahayyüle sahip türde yenilikçilerden olalım. Bu yüzden daha çok kendi inşa ettiğimiz nazik, sonsuz ve bağlayıcı gerçeklik vasıtasıyla yıkalım. Cemiyetimiz [*Bundt*] bizleri gerçeklik dünyasına bağlayan ebedi güçlerle birlikte mücadele eden bir yaşam cemiyetidir. Bizleri güdüleyen düşüncenin gerçekten de bir düşünce, diğer bir deyişle ruhun sakin toplumu ile birlikte fani, parça parça ve yüzeysel geçici fenomenin ötesinde bizleri birleştiren bir bağ olmasına izin verin. Bu bizim sosyalizmimizdir, sanki ezelden beri var olmuş gibi geleceğin yaratılmasıdır. Anın coşkusundan, öfkeli, şiddetli tepkilerinden gelmesine müsaade etmeyin, ruhun varlığından, beşeriyetimizin geleneğinden ve mirasından gelmesini sağlayın.

Sendikalara çalışan insanların dinlenme vakti ve boş zaman edinmeleri için verdikleri mücadeleleri nedeniyle minnettarlığımızı ifade etmek amacıyla konudan saptık.

Burada söylenen her şeyi teşekkürümüz olarak kabul edin. Salt arkaik ve eskimiş olana ait korkunç çürüyen urların ürünleri, sonuçları ve aksi tesiri olmaktan ziyade bir zamanlar ortak olan ve şimdilerde bir başına bırakılan batmış ruhu yeni biçimlere ve yaşama ve güzelliğe geri yönlendiren üretken insanlar olmayı istediğimiz için, minnettarlığımız da üretken olmalı ve işçilerin dinlenme vaktini ve serbest zamanını oluşturması gereken şeye yönelmelidir. Ancak o zaman sağlıklı, güçlü ve ruhani insanlar, bizden kadim bir şeymiş gibi çıkması gereken yeni gerçekliği hazırlayabilecektir, eğer herhangi bir faydası ve kalıcılığı varsa.

Çalışma saatlerinin azaltılması işçiler için daha fazla boş vakit yaratır. Ancak kişi bu gerçeğe sevinse bile, bu tür kazanımların genellikle nasıl sonuçlara sahip olduğunu gözdardı etmemelidir: işçilerin gücünün daha fazla sömürölmesi, işin yoğunluğunun artması. Çoğunlukla yüksek düzeyde kapitalistleştirilmiş müteşebbis, örneğin büyük bir anonim şirket, işçilerin zaferinden sevinç duymakta haklıdır. Diyelim ki belli bir sektörün tüm müteşebbisleri, çalışma saatlerini kısaltmaya zorlanmış olsun. Büyük teşebbüsler işçiyi seri makinelerin hizmetine daha da sürekli olarak zincirleyen yeni makineleri getirmek suretiyle bundan kaynaklanan kayıplarını genellikle tazmin edebilmektedir. Böylelikle orta ve küçük ölçekli rakipleri üzerinde büyük bir avantaj kazanırlar. Elbette bazen tersi gerçekleşir ve devasa teşebbüsün muazzam mekanizmasını yeniden şekillendirmesi engellenir. Öte yandan orta ve küçük ölçekli müteşebbis, aktif satışı varsa ve kredisi iyiye, yeni koşullara daha kolay adapte olabilir.

Teknolojinin elinde neredeyse her zaman artan işi salt makinelerin hizmetçileri olan insanların faaliyetlerinden çıkarma ihtiyacını karşılayacak düşünceleri ve modelleri bulunur.

Bu, çalışmaksızın daha uzun bir gecenin diğer acı tarafıdır: daha yorucu iş günü. Yaşayan insan, aslında sadece yaşamak için çalışmaz, işte iken yaşamını hissetmek ve iş sırasında işinden sevinmek ister. Akşamları sadece boş zaman, dinlenme ve neşe değil, hepsinden öte faaliyetinin kendisinden, bedeninin fonksiyonlarında ruhunun güçlü varlığından haz almaya ihtiyaç duyar. Çağımız sporu, kaslar ve sinirlerin verimsiz, oyunbaz faaliyetini, bir tür işe veya uğraşa çevirmiştir. Gerçek kültürde işin kendisi bir kere daha tüm enerjilerimizin oyunbaz sağlığına dönüşür.

Ayrıca sanayici, çalışma süresinin kısaltılmasının kendisinden götürdüklerini yeniden kazanmak için, teşebbüsünün mekanik aygıtını değiştirmek zorunda bile kalmaz. Fabrikada demir ve çelikten inşa edilmemiş ilave bir mekanizma vardır: çalışma sistemi. Birkaç yeni düzenleme, birkaç yeni denetleyici ve ustabaşı pozisyonu genellikle bir teşebbüsü yeni makinelerden daha çok hızlandırır. Ancak bu tür bir sistem nadiren uzun ömürlü olur. Her zaman işçinin tembelliği veya doğal yavaşlığı ile gözetmenlerin sevk edici enerjisi arasında sessiz bir mücadele vardır. Zamanla iş insana karşı insan meselesi haline geldiğinde, her zaman bir tür eylemsizlik yasası kazanır. Yavaş çalışma için verilen bu mücadele her zaman, sınıf mücadelesinde bilinçli bir silaha ve sözde sabotaj biçimine dönüşmeden çok önce, var olmuştur. Belli bir amaç için, yavaş, ucuz, kötü hatta zararlı iş teslim etmek üzere işçilere çağrıda bulunan bu tür bir sabotaj, özel durumlarda, mesela postane, demiryolu veya liman işçileri grevlerinde mükemmel hizmet gerektirebilir. Bununla beraber sorgulanabilir bir yanı da vardır. Üretici rolünde işçilerin aşırı mücadele araçları [kullanılırken] sınıf bilincine sahip militanın nerede sona er-

diğini ve ruhen boş, harap ve yoz, her tür faydalı işin tiksindirici geldiği sorumsuz insanın nerede başladığını ayırt etmek her zaman mümkün olmaz.

Hızlandırılmış çalışma sisteminin sadece geçici etkisi olur fakat makine amansızdır. Kendisine ait belirli bir atım sayısı, verili çıktısı vardır ve işçi artık az çok insan kişisine değil insan enerjisini sömürmek üzere insanlar tarafından yaratılan metal şeytana dayanır. İnsanın işindeki neşesinin psikolojik düşüncesi burada tali bir rol oynar; her işçi bilhassa acı bir biçimde bilir ve hisseder ki makineler, aletler ve hayvanlar çalışan insandan daha iyi muamele görür. Bu, yukarıda söylenen herhangi bir şey kadar provokatif, demagojik abartı olmaktan uzaktır. Bu, soğuk, sade hakikattir. İşçilere genellikle azami kızgınlık tonuyla köleler denmektedir. Ancak kişinin, birinin ne dediğini bilmesi gerekir ve “köle” gibi kelimeyi dahi ciddi, edebi anlamı ile kullanmalıdır. Köle, ölümü maliyete sebep olduğundan - yeni bir köle alınmak zorundadır - psikolojik olarak yönlendirilmesi gereken, himaye edilmiş (*protege*) [kişidir]. Modern işçinin efendisiyle ilişkisinin korkunç tarafı şudur ki modern işçi kesinlikle bu tür bir köle değildir; çoğu durumda müteşebbis işçinin yaşamasına ya da ölmesine tümüyle kayıtsız kalabilir. Modern işçi kapitalist için yaşar fakat kendisi için ölür. İkame edilebilirdir. Makineler ve atlar satın almak zorundadır ki her ikisi de satın alım ve işletim maliyetlerini kapsar. O yüzden köle önce satın alınmalı ve çocuk olarak dahi eğitilmeli ve sonra onun işesi sağlanmalı idi. Modern müteşebbis modern işçiyi ücretsiz edinmektedir; birine ya da diğerine geçimlik ücret temin etmek kendisi açısından farksızdır.

Yine burada müteşebbis ile işçi arasındaki ilişkinin duyarsızlaşması ve insanlıktan uzaklaşması sırasında kapitalist sistem, modern teknoloji ve devlet kapitalizmi

ele ele yürür. Kapitalist sistemin kendisi işçiyi sayıya indirger. Teknoloji, kapitalizm ile ittifak içinde işçiyi çar-
kın bir dişlisi yapar. Son olarak devlet, kapitalistin işçi-
sinin ölümüne yas tutmaması için hiçbir gerekçesi olma-
masından hatta ölüm ya da kaza durumlarında işçi ile
şahsen ilgilenme ihtiyacı duymamasından emin olur.
Devletin sigorta kurumları kesinlikle pek çok açıdan ele
alınabilir fakat bu yönü de gözden kaçırılmamalıdır. On-
lar da yaşayan insanlığı kör işleyen bir mekanizma ile
değiştirir.

Teknolojinin sınırları, kapitalizme dâhil olduğu için,
insanlığın sınırlarının ötesine geçmiştir. İşçilerin yaşamı
ya da sağlığı ile ilgili çok fazla bir kaygı yoktur (burada
kişi sadece makineleri düşünmemelidir; atölyelerin ve
fabrikaların kirli havasında bulunan tehlikeli metal atık-
larını, tüm şehirler üzerindeki havanın zehirlenmesini de
hatırlamalıdır) ve kesinlikle işçilerin yaşam sevinci ya da
iş sırasında rahat etmesi ile ilgili kaygı da yoktur.

Bunlardan etkilenen Marksistler ve işçi kitleleri, sos-
yalistlerin teknolojisinin bu çerçevede kapitalist tekno-
lojiden temelde ne kadar farklı olduğu (gerçeğinden) tü-
müyle bihaberdir. Teknoloji, kültürlü halk arasında ken-
disini kullanmak isteyen özgür insanların psikolojisine
göre yönlendirilmelidir. İşçilerin kendileri hangi koşul-
lar altında çalışma istediklerine karar verdikleri zaman
üretim dışında harcamak istedikleri zaman ile üretim
içinde kabul etmeye istekli oldukları işin yoğunluğu ara-
sında uzlaşma sağlayacaktır. Kayda değer şahsi farklılık-
lar olacaktır: bazıları dinlenme ve boş vakitlerine daha
uzun zaman harcayabilmeleri için çok hızlı ve enerjik ça-
lışacak, diğerleri ise günün hiçbir saatini salt araçlara in-
dirgemeyi tercih etmeyecek ve işlerinin kendisinin
zevki olmasını ve rahat bir tempoda ilerlemesini isteye-
cektir.

Bugün bunların hepsi göz önünde tutulmamaktadır. Teknoloji tümüyle kapitalizmin etkisi altında bulunmaktadır. Makine, alet, insanın ölü hizmetçisi, insanın efendisine dönüşmüştür. Büyük ölçüde kapitalist bile kendi getirdiği mekanizmaya bel bağlar ve bu an, kısaltılmış çalışma süresinin ikinci yönünü inceleyebileceğimiz andır. İlki teknolojinin işçinin gücünü muhafaza etmesine hizmet etmesi idi; artan iş yoğunluğunun ne ölçüde bu eğilimi karşıladığını şimdi gördük. Fakat çalışma saatlerinin kısaltılması işçi sınıfının yaşayan üyeleri açısından işsizlerin sayısını azaltan ilave pozitif etkiye de sahiptir.

Anlayacağınız sanayici makinesini kapasitesine göre kullanır. Makineler, karlı olabilmeleri için belli bir süre çalışmalıdır. Eğer teşebbüsü kar edecekse sanayici yurt içinde ve dışında rekabetine uyum sağlamalıdır: sanayici elektrik santrali masrafını çıkarmak için pek çok sektörde makinelerini gece gündüz çalıştırmaya zorlanmaktadır. Bu yüzden çalışma saatleri kısaltıldığında sanayici daha fazla işçi alacaktır. 24 saatlik çalışma periyodunu, yani nöbetleşe vardiya sistemini getirmek için işçiler ile mücadele fırsatını sık sık kullanacaktır. Kâr ihtiyacı, sistemin talepleri, işçilerin talepleri, bunların hepsi genellikle müştereken, daha fazla işçinin istihdamına ve dolaşısıyla sözde yedek sanayi ordusunun sayısının düşmesine yol açar. Sınır hep teşebbüsün kârlılığı ile belirlenir ve bu vesile ile sistemin gerektirdikleri ile piyasanın hizmetme kapasitesi arasında bir tür anlaşma sağlanır.

Genellikle müteşebbis, elektrik santralini makinesi ile bu makineleri çalıştıran işçilerin sayısı tarafından belli bir hacimde işletmeye devam ettirmek için zorlanmaktadır ve piyasa çıktıyı tüketemez hale gelirse o zaman sanayici fiyatları düşürmelidir: zira yeterince ucuz olduğu müddetçe kapitalist piyasa tüm malları emebilir. Bir kapitalistin gece gündüz çalışan binlerce işçisinin olmasının sebebi budur ve yine de her saat başı para kaybeder.

Kapitalist bunu fiyatların yine artacağı daha iyi zamanların umuduyla kabul eder. Bu umut gerçekleşmezse belli günlerde tesisinin bir kısmını ya da tamamını kapatmak zorunda kalacaktır.

Teknolojinin kapitalizmin etkisi altında bulunduğuna dair ifademiz kapitalizmin de buna mukabil kendi yarattığı teknolojinin kölesi olduğu sonucu ile tamamlanmalıdır. Bu açmaz sihirbazın çırağının açmazı gibidir: “Çağırdığım ruhlardan bir daha kurtulamıyorum!”. Refah, zamanlarında, lehte piyasa koşullarında teşebbüsünü belli bir ölçekte ayarlayan her kim olursa olsun artık ne kadar üretmesi gerektiği ile ilgili bir seçeneğe sahip değildir. Müteşebbisin kendisi de kendi makine çarklarına bağlanır ve genellikle işçileri ile birlikte ezilir.

Burada, kapitalist üretimin spekülasyonla en yakın bağlantılı olduğu noktalardan birine temas ettik. Kapitalizm ölçeğinde çok az insan ancak teşebbüsünün ve piyasasının koşulları yüzünden spekülasyona zorlanmayacaktır. Herkes, birbirinden tümüyle bağımsız şu iki faktöre dayandığı ölçüde spekülatördür: birincisi, müteşebbisin insanlardan ve makinelerden müteşekkil aygıtının gerektirdikleri ve ikincisi dünya piyasasının fiyat dalgalanmalarıdır. Bu durumdaki insanlar - ki genellikle yıllarca her hafta yüzlerce ya da binlerce işçiye sabit bir ücret ödeyip her hafta kayıp yaşarlar - “İşçilerim benden iyi durumda!” sızlanması ile sık sık feryat etmelidir. Sayısız endişe ile eziyet çeken zavallı zengin adam genellikle servetinin bir kısmı ile borsada başarılı spekülasyonlar yaparak kendisini kurtarabilir. Bu şekildeki ticaret, spekülasyon alanındaki kötü şansını dengeler. Öte yandan işi gelişen kişi sık sık tümüyle farklı bir sahadaki spekülasyonlar yüzünden kendisini mahvedebilir. Kapitalist pazara bağımlı olan herkes spekülasyon yapmalı, en değişken sahalarda spekülasyon yapmaya kendini alıştırmalıdır.

Kapitalizm altında acı çeken işçi bu belirleyici gerçek ile ilgili çok az şey bilir. İstisnasız herkes kapitalist koşullar altında ölçsüz acı çeker ve çok az neşeye sahiptir, gerçek neşesi yoktur. İşçinin, kapitalistin yüzleştiği korkunç, alçaltıcı ve baskıcı kaygılara, katlanmak zorunda olduğu tümüyle gereksiz ve tümüyle verimsiz eziyet ve gerginliğe dair de çok az bilgisi vardır. Ve işçiler kendileriyle kapitalistler arasındaki bu benzerliğin yeterince farkında değildir. Sadece kapitalistler değil, iş gücündeki yüzbinlerce insan da tümüyle faydasız, verimsiz, yersiz işten karlarını veya ücretlerini kazanır. Kesinlikle bugün gittikçe daha fazla lüks mallar yaratan üretime yönelik korkunç bir eğilim vardır. Buna proletarya için beş para etmez mallar da dâhildir. Gerçek ihtiyaçları karşılamak içinse çok az makul ve gerekli ürün üretilir. Gerekli ürünler gittikçe daha pahalı, lüks anlamında değersiz ve ucuz hale gelmektedir - temayül budur.

Sendika faaliyetlerine ayrılan konu dışı sapmamızdan dönelim ve son bir özet verelim.

Kapitalizmden çıkarı olan müteşebbislerin, imalatçıların ve tüccarların ve de kendi geçimlerini kazanmakla ilgili olan işçilerin ve son olarak devletin kapitalist ekonomi sisteminin korunması için nasıl çalışmak zorunda olduğunu ve hepsinin bu çalışmayı nasıl devam ettirdiğini gördük. Tüm insanların bu karşılıklı sömürüye nasıl bulaştığını, nasıl hepsinin ittifakla kendi özel çıkarlarını nasıl koruması gerektiğini ve amme menfaatine zarar vermek zorunda olduğunu ve hangi kapitalizm seviyesinde bulunurlarsa bulunsunlar hepsinin nasıl güvencesizlikle tehdit edildiğini de ilave olarak not ettik.

Bunu gördüğümüzde Marksizm'in başarısızlığını da gördük çünkü Marksizm sosyalizmin bizzat burjuva toplumunun kurumlarında ve yıkıcı sürecinde hazırlanmakta olduğunu, sürekli büyüyen, her zamankinden ka-

rarlı ve her zamankinden daha devrimci proleter kitlelerin sosyalizmi getirmek için bir gereklilik, tarihsel olarak kaderi belirlenmiş bir eylem olduğunu iddia etmişti. Fakat gerçekte kapitalist pazar için üretici rolündeki işçilerin söz konusu mücadelesi sadece kapitalizm içerisindeki kısır döngüdür. Bu mücadelenin işçi sınıfının durumunda genel bir iyileşmeye sebep olacağı dahi söylenemez; sadece bu mücadelenin ve mücadelenin etkilerinin işçi sınıfını kendi durumlarına ve toplumun genel koşullarına alıştırdığı görülebilir.

Marksizm, kapitalist şartları koruyan, kapitalizmi güçlendirip kapitalizmin halkın ruhuna etkilerini daha da viran eden, önemsiz de olmayan faktörlerden biridir. Halklar, burjuva ve aynı ölçüde işçi sınıfı sırf para kazanma amacı için duyarsız, spekülative ve kültürsüz üretim koşullarına her zamankinden daha fazla müdahil olmuştur. Bu koşullar altında en çok acı çeken ve genellikle zorluk, yoksunluk ve yokluk içinde yaşayan sınıflarda net bilgi, isyan ve iyileşme arzusu gittikçe azalmaktadır.

Kapitalizm bir ilerleme dönemi değil, gerileme dönemidir.

Sosyalizm, kapitalizmin daha fazla gelişmesi ile gelmez ve üreticilerin kapitalizm içerisindeki mücadelesi olamaz.

Bunlar, vardığımız sonuçlardır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın da parçası olduğu yüzyıllar bir olumsuzlama zamanıdır. Birlikler ve şirketler, bizim geldiğimiz daha evvelki kültürlü zamanın tüm ortak yaşamı, tüm güzel dünyevi faaliyeti ve motivasyonu, cennet yanılsamasına sarılmıştı. Üç şey birbirinden ayrılmaz şekilde birleşmişti: birincisi, yaşamdaki birlik ruhu, ikincisi, tarifi imkânsız birlik, evrenin ruhsallığı

ve önemi için sembolik dil –zira ferdin ruhunda doğru olarak kavranmıştır– ve üçüncüsü, hurafedir.

Zamanımızda, motomot anlaşılan Hristiyan dogmatik düşüncelerin hurafeleri ciddi saldırıya uğramıştır ve halk arasında giderek daha çok yerinden olmaktadır. Yıldızlar evreni keşfedilirken yeryüzü ve onun üzerindeki insan aynı anda daha küçük ve daha büyük hale gelmiştir. Dünyevi faaliyet genişlemiştir. Şeytan, göksel güçler, yer altı cinleri ve iblis korkusu yok olmaya başlamıştır. İnsan dünyaların sonsuz uzayında, kendi etrafını dönen küçük yıldız üzerinde, Tanrı'nın grotesk dünyasına göre, daha güvende hissetmiştir. Etkileri kesin bir şekilde ölçülebilen reddedilemez doğal güçler bilinir hale gelmiştir. Korku olmaksızın bunlar kullanılabilir ve bunlara itimat edilebilir. Yeni iş ve doğal ürün işleme yöntemleri bulunmuştur. Yeryüzü keşfedilmiş ve tüm yüzeyi yeniden iskân edilmiştir; tüm dünyada seyahat ve iletişim henüz alışamadığımız ve bize hala inanılmaz gelen bir hızla geliyor ve tüm bunlarla bağlantılı olarak aynı anda yaşayan insan sayısı önemli oranda artmıştır. İhtiyaçlar ve de bu ihtiyaçları karşılama vasıtaları olağanüstü artmıştır.

Hurafe içinde olduğumuz bu olumsuzlama çağında kesinlikle sarsılmıştır. Olumlu bazı şeyler de hurafenin yerini almıştır: objektif doğa terkihi bilgisi doğadaki şeytani düşmanlara ve dostlara olan inancı ilga etmiştir. Ruh dünyasının ani kaprislerinden ve ihanetinden duyulan korkuyu doğa üzerinde kurulan iktidar takip etmiş ve sayısız ruh ve perinin bu ölümü insanların çocuklarının doğum oranında olağanüstü artışta gerçek ifadesini bulmuştur.

Fakat tüm derin hisler, tüm coşkunluk ve insan birliği ve bağı ruh-cennet ile derin bir biçimde iç içe geçmiştir. Keşfettiğimiz yıldız dünyalar, etkilerine aşına hale geldiğimiz doğal güçler sadece dışsaldır; faydalıdır ve dış

yaşama hizmet eder. Bunların birliğini iç yaşantımızla her şekilde, bazen derin bazen sığ felsefelerle, doğa teorileriyle ve şiirsel ilhamlarla ifade etsek de, bizim bir parçamız değildir, hayat kazanmamıştır. Bilakis, hakikatinde dünyanın, özümüzde taşıdığımız şekliyle, faydacı duyularımızın bize söylediklerinden tümüyle farklı, daha önce canlı olan ne varsa, imge ya da inanç ya da tarif edilemez bilgi ve de bu dünya görüşüne bağlı küçük gönüllü gruplardaki hakiki insan toplumu hepsi birlikte hurafe ile gerilemiştir. Bilim ve teknolojiadaki tüm gelişmeler bunun en düşük yedeğini sağlamayı başaramamıştır.

İşte bu nedenle bu zamanlara gerileme dönemi diyoruz çünkü kültürün ana özelliği, insanları bir arada tutan ruh, gerilemiştir.

Eski hurafeye ya da anlamını yitirmiş sembolik dile geri dönüş girişimleri, eski şablonlara bağımlı, hissi akıldan daha güçlü olan halkın zayıflığı ve köksüzlüğü ile bağlantılı sürekli yenilenen bu tepki çabaları tehlikeli engellerdir ve de nihayetinde sadece sonucun belirtileridirler. Kendisi örgütlü ruhsuzluk olan devletin baskıcı yönetimi ile bağlantılı oldukları zaman, ki kolaylıkla böyle olur, daha rahatsız edici olurlar.

O halde gerilemeden bahsedince, bu bahsimizin ruhbanın dünyamızın günahkârlığı ile ilgili şikâyeti ya da dönüşüm çağrısı ile hiçbir ortak yönü yoktur. Bu çöküş geçici bir devir olup bünyesinde yeni bir başlangıç, taze bir iyileşme, birleşik bir kültürün tohumlarını barındırır.

Sosyalizmi, ruhsal bir hareket olarak insanlar arasında yeni şartlar için mücadeleyi düşünmek, diğer bir deyişle yeni insan ilişkilerine varmak için tek yolun insanların kendileri için yaratan ruhtan etkilenmeleri gerektiğini anlamak bizim için çok acil olmakla birlikte geriye, geri getirilemeyen bir geçmişe doğru bakmamamız

ve güçlü olmamız da aynı şekilde önemlidir. Kısacası, kendimize yalan söylememeliyiz. Cennet sanrısı, hakikat, felsefe, din, dünya görüşü veya kişi, dünya ile ilgili hissiyatı kelimeler ve biçimler şeklinde billurlaştırma çabalarına her ne ad vermek istiyorsa o, şimdilerde bizim açımızdan sadece bireyler olarak var olmaktadır. Toplulukları, mezhepleri, kiliseleri, bu türden ruhsal muadillerine dayanan her türde birlik kurma girişimi sahteliğe ya da tepkiye yol açmıyorsa en azından sırf zayıf bir lafûgüzafa sebep olur. Duyular dünyasının ve doğanın ötesine giden her şeyde derin bir biçimde yalnızız ve sessiz bir yalıtılmışlığa tabiyiz. Bu da tüm dünya görüşlerimizin hiç bir yıkıcı ihtiyaç, etik inandırıcılık içermediği, ekonomi ve toplum üzerinde bağlayıcı olmadığı anlamına gelir. Bunu, böyle olduğu için, kabul etmeliyiz ve bireysellik çağında yaşadığımız için bunu pek çok şekilde, memnuniyetle ya da vazgeçerek, umutsuzca ya da arzu ile, kayıtsızca ya da hatta isyankarca kavrayabiliriz.

Ancak her kuruntunun, her dogmanın, her felsefenin ya da dinin dış dünyada değil kendi iç dünyamızda köklere sahip olduğunu hatırlayalım. İnsanların doğayı ve kendisini uyumlu kıldığı tüm bu semboller bu bakımdan halkların komünal yaşamına güzellik ve adalet getirmeye uygundur çünkü bunlar içimizdeki sosyal dürtünün yansımalarıdır ve çünkü kendisi ruha dönüşen bizim kendi biçimimizdir. Her ruh komünal ruhtur ve ister uyanık ister uykuda bütüne, diğerleri ile birleşmeye, topluma, adalete yönelik dürtünün dindiği hiç bir birey yoktur. Topluluk amaçları için gönüllü birliğe yönelik doğal dürtü kökleşmiştir fakat bu dürtü uzun yıllar kendisinden kaynaklanan dünya kuruntuları ile bağlantılı olduğu ve şimdilerde kaybolduğu ya da çürüme sürecinde olduğu için sert bir darbe ile uğraşmış ve uyuşmuştur.

O halde insanlar için öncelikle bir dünya görüşü yaratmak zorunda değiliz; bu tümüyle suni, geçici ve yetersiz, hatta romantik ve ikiye bölünmüştür ve aslında bugün modaya tabii olurdu. İçimizde yaşayan, bireysel komünal ruh realitesine sahibiz ve sadece bu ruhun yaratıcı bir şekilde çıkmasına izin vermeliyiz. Küçük gruplar ve adalet toplulukları yaratma arzusu – bir halk oluşturmak için göksel bir sanrı ya da sembolik bir biçim değil, dünyevi toplumsal neşe ve hazır oluş- sosyalizmi ve gerçek bir toplumun başlangıcını getirecektir.

Ruh doğrudan harekete geçecek ve yaşayan insanlıktan kendi görünür biçimlerini yaratacaktır: sonsuzluk sembolleri topluluklara, ruhun tecessümleri dünyevi adalet şirketlerine, kiliselerimizdeki aziz imgeleri rasyonel ekonominin kurumlarına dönüşecektir.

Rasyonel ekonomi: bu kelime kasıtlı olarak kullanıldı çünkü burada bir şey daha eklenmelidir.

Bu çağa gerileme devri dedik çünkü esas - ortak ruh, gönüllülük, halk yaşamının ve biçimlerinin güzelliği - zayıflatılmış ve yıkılmıştır. Bilimde, teknolojiye ilerlemeye, nesneleştirilmiş doğanın tarafsız fethine ve zaptına başka bir isim – aydınlanma - verilmiştir. Akıl daha kıvrak ve net hale gelmiştir; - en geniş anlamıyla - doğadan fiziği kazandığımız için, fiziğin fiili uygulamaları değerini kanıtladığı için ve doğanın güçlerini sömürerek matematiği kullanmayı öğrendiğimiz için, şimdi de, tüm dünyada olağanüstü geniş bir sahada insan ilişkilerinin teknolojisini uyguladıkça matematiğin sıkça uygulanması, iş bölümü ve bilimsel yöntemler ile en doğru ve makul olanı yapmayı öğreneceğiz. Önceleri her ikisi de oldukça gelişmiş olan sanayi teknolojisi ve ekonomik ilişkiler adaletsiz bir sisteme ve anlamsız bir güce koşmuştu. Fakat hem psiko-endüstriyel hem ekonomik-sosyal teknoloji artık yeni kültüre, geleceğin insanlarına yardım edecektir, tıpkı daha önce ayrıcalıklı olanlara,

güçlü olanlara ve borsa spekülâtorlerine hizmet ettikleri gibi.

Bu bakımdan içinde olduğumuz gerileme devrinden bahsetmek yerine - eğer istersek - doğa gözlemi ve hâkimiyetinin, teknoloji ve rasyonel ekonominin hiç olmadığı kadar üstünlük kazandığı ilerlemeden de bahsedebiliriz. Ta ki birkaç yüzyıldır gömülü olan ortak ruh, gönüllülük ve sosyal dürtü yeniden zuhur edene kadar, insanları zapt edip bir araya getirene kadar ve yeni güçlerin kontrolünü eline alana kadar.

Bir kez, bireylerdeki aynı ruh eğilimi doğal dürtüsü ile bu yeni kapasiteleri ele geçirip bunları mücessem gruplara katınca bireyi dönüştüren, fenomeni uyumlu birliklere ayıran düşünce, holistik perspektif, bir kez daha bireysel insan ruhundan çıkacak ve bir insanlar cemiyetine, tüzel kişiye ve birleştirici bir biçime dönüştürecektir. Bir kez bu dünyevi-cismani ruh biçimi var olunca yeniden insanların yüzyıllar boyunca ruhsal coşkunluğa uyumlu dünya görüşüne ve kuruntusuna sahip olması kolaylıkla mümkün olabilir. Bu duygulara bu kadar yenik düşmeyi istemiyoruz, buna karşı kendimizi koruyoruz ve bağılılık düşkünü değiliz. Ayrıca herhangi bir ihtimal dâhilinde bu döngünün bir kez daha kapanması gerektiği, düşünce ve birliğin kozmik-dini, suni hurafe biçimine bağlanmak zorunda kalacağı ve ortak ruhun cesaretinin bir kere daha kırılacağı ve yalıtılmışlığın yeniden eski haline döneceği vb. ile ilgili bir şeyler söyleyebilmek için insan tarihinin gidişatına ilişkin çok az şey biliyoruz. Bu tür inşaları yapmaya hakkımız yok. Tüm bunlar bir zorunluluktan ibaret olabilir fakat gelecek tümüyle farklı olabilir. Bu tür bir bilginin halen daha uzatındayız. Görevimiz önümüzde şu anda net olarak duruyor: yalancılık değil hakikat. Bir din taklidinin yapaylığı değil, bireylerin tüm ruhsal bağımsızlığını ve çeşitliliğini kısıtlamadan toplumsal yaratımın gerçekliği.

Hazırlamak istediğimiz, köşe taşlarını yerleştirmek üzere olduğumuz yeni toplum eski hiçbir yapıya geri dönmeyecektir. Bu son yüzyıllarda medeniyetin keşfettiği araçlara sahip bir kültür, yeni bir biçimde eski olacaktır.

Ancak bu yeni insanlar kendi kendine gelmez: yanlış bilimin Marksistinin bu “gelmek zorunda”yı anladığı gibi “gelmek zorunda” değildir. Gelmelidir, çünkü biz sosyalistler onun gelmesini istiyoruz ve hâlihazırda ruhlarımızda bu tür bir insan biçimlerini taşıyoruz.

Nasıl başlayacağız? Sosyalizm nasıl gelecek? Ne yapılmalı? Öncelikle mi yapılmalı? Hemen mi yapılmalı? Buna cevap vermek son görevimiz olacak.

6

Dönemimizin tarihi açısından, Pierre Joseph Proudhon’un 1848 yılı Fransız Şubat Devrimi sonrasında kendi halkına adalet ve özgürlük toplumu kurmak için ne yapması gerektiğini anlattığı zaman hatırlanmaya değer bir andı. Proudhon, hâlâ, bütün yönleriyle, zamanının tüm devrimci yoldaşları gibi, 1789’da haricen patlak vermiş ve o zamanlar hissedildiği üzere karşı devrim ve müteakip hükümetler tarafından daha başından bastırılmış olan devrim geleneğinde yaşıyordu. Proudhon dedi ki: Devrim feodalizme son verdi. Feodalizmin yerini yeni bir şeyler almalıydı. Feodalizm, Devletin ekonomi alanındaki bir düzeniydi, bağılılıkları açıkça ifade edilmiş askeri bir sistemdi. Özgürlükler yüzyıllar boyu feodalizmin altını oymuştu; sivil özgürlükler giderek daha fazla zemin kazanmıştı. Fakat bunlar, eski düzeni ve güvenliği de, eski birlikleri ve cemiyetleri de tahrip etmişti. Birkaç insan yeni özgürlük ve hareketlilik sayesinde zengin olurken, kitleler zorluğa ve güvencesizliğe maruz kalmışlardı. Hem herkes için özgürlüğü koruyup, geniş-

letip ve yaratıp hem de güvenliği, mülk ve yaşam koşullarının büyük eşitlenişini, yeni düzeni nasıl gerçekleştirebiliriz?

Proudhon, devrimin, militarizme yani hükümete son verip vermeyeceğini; görevinin politikayı toplumsal yaşamla, politik merkezîyetçiliği ekonomik çıkarların doğrudan birliğiyle, insanlara hükmeden değil işle ilgilenen bir ekonomik merkezle ikame etmek olup olmadığını devrimcilerin henüz bilmediğini söyler.

Proudhon diyor ki, siz Fransızlar, küçük ve orta ölçekli çiftçilersiniz, küçük ve orta ölçekli esnafsiniz; tarımda, sanayide, ulaşımda ve iletişimde faalsınız. Şu ana kadar bir araya gelmek ve birbirinizden korunmak için krallara ve onların memurlarına ihtiyaç duydunuz. 1793'te devletin kralını lağvettiniz ancak ekonominin kralını, altını elde tuttunuz. Böylelikle ülkede bela, düzensizlik ve gelecek kaygısı bıraktığınız için kralların ve memurlarının ve orduların geri dönmesine izin vermek zorunda kaldınız. Otoriter araçları defedin. Parazitleri ortadan kaldırın. Çıkarlarınızın dolaysız birliğinden emin olun. O zaman feodalizm ve devletin varisi olan bir topluma sahip olacaksınız.

Altın nedir? Sermaye nedir? Bu, bir ayakkabı, masa ya da ev gibi bir şey değildir. Bir şey değildir, gerçek bir şey değildir. Altın, ilişki için bir işarettir. Sermaye insanlar arasında ilişki olarak ileri geri giden bir şeydir. İnsanlar arasında bir şeydir. Sermaye itibardır; itibar, çıkarların karşılıklılığıdır. Şu anda devrim içindesiniz. Devrim—heves, güven ruhu, eşitlenme coşkusu, bütün için gayret arzusu—sizin başınıza geldi, sizin aranızda oluştu: kendiniz için doğrudan karşılıklılık yaratın. Hiçbir parazit, vampir-benzeri aracı olmadan kendi çalışmanızın üretimi ile birbirinize gittiğiniz bir kurum tesis edin. O zaman hiçbir vasi otoriteye ne de en yeni beceriksizlerin,

Komünistlerin, bahsettiği siyasi hükümetin mutlak iktidarının ekonomik yaşama aktarılmasına ihtiyaç duymayacaksınız. Görev şudur: ekonomik ve kamusal yaşamda özgürlüğü öne sürmek ve yaratmak ve zorluğun, güvensizliğin, eşyanın sahipliği değil de insan ve köle-sahipliğinin hâkimiyeti olan mülkiyetin ve tefecilik olan faizin lağvedilmesi için eşitlenmeden emin olmak. Bir takas bankası yaratın!

Takas bankası nedir? Özgürlük ve eşitlik için dışsal bir biçimden, objektif bir kurumdan başka bir şey değildir. Kim faydalı bir işle uğraşıyorsa – çiftçi, esnaf, işçiler birliği - hepsi, basitçe, çalışmaya devam etmelidir. İşin örgütlenmeye, diğer bir deyişle otoriteler tarafından emredilmesine ya da millileştirilmesine ihtiyacı yoktur. Halkın ihtiyaç duyduğu her şeyin üretimi sırasında marangoz mobilya yapar; ayakkabıcı çizme yapar; fırıncı ekmek pişirir vs. Marangozsun, ekmeğin mi yok? Elbette ki fırıncıya gidip fırıncının ihtiyacı olmayan sandalye ve dolabı teklif edemezsin. Takas banka git ve siparişlerini ve ürünlerini evrensel geçerli çeke dönüştür. Proleterler, ücret için çalışmak üzere müteşebbise bundan böyle gitmek istemiyor musunuz? Bağımsız olmak mı istiyorsunuz? Fakat ne atölyeniz, ne aletleriniz ne de yiyeceğiniz mi var? Bekleyemiyorsunuz ve kendinizi hemen mi kiralamanız gerekiyor? Lakin müşterileriniz mi yok? Diğer proleterler, siz proleterler, hepiniz, sömürücü simsarların aracılığı olmadan ürünlerinizi birbirinizden satın almak istemez misiniz? Sonra kendi alım-satımlarınızdan emin olun, siz ahmaklar! Müşteri muteberdir. Müşteri bugün adlandırıldığı üzere paradır. Sıralama her zaman yoksulluk-kölelik-iş-ürün şeklinde olmak zorunda değil midir? Karşılıklılık, eşyanın yönünü değiştirir. Karşılıklılık doğanın düzenini yeniden sağlar.

Karşılıklılık paranın kurallarını kaldırır. Karşılıklılık birincildir: çalışmak ve ihtiyaçlarını karşılamak isteyen tüm insanlara imkân veren, insanlar arasındaki ruhtur.

Proudhon, hiç suçlu aramayın, herkes suçludur, diyor. Bazıları köleleştirir ve diğerleri en temel ihtiyaçları alıp götürür ya da en az ihtiyacı geride bırakır yahut acenta ve denetmenler olarak köleleştiren efendilere hizmet eder. İntikam ruhu, öfke ya da yıkıcılıktan meydana gelmeyecektir, yeni toplum. Yıkım, yapıcı bir ruh ile gerçekleştirilmelidir. Devrim ve muhafaza etme birbirini dışlamaz.

Eski Romalıları taklit etmekten vazgeçin. Jakobit diktatörlük rolünü geçmişte oynadı fakat tribünlerin büyük tiyatroları ile güzel davranışlar sizin toplumunuzu yaratmaz. Gerçek hayatta yürütülmelidir. Faydalı nesneleri yeterli miktarda yaparsınız; faydalı şeyleri adil dağılım ile tüketmek istersiniz; o halde doğru bir biçimde takas etmelisiniz.

Çalışma ile yaratılmamış şeyin, der Proudhon, değeri yoktur; işçiler kapitalistlerin üstünlüğünü yaratmıştır ve siz yarattığınız değerleri saklayıp kullanamazsınız çünkü siz yalıtılan ve mal sahiplerinin servetini artıran ve böylelikle onlara köleler ve mülk üzerinde iktidar sağlayan mülksüz insanlarsınız. Fakat bu durumda o, sadece imtiyazlının elindeki birikmiş malın mevcut stoklarına bakmanın ve de bunları sadece siyaset ya da şiddet yoluyla onlardan almayı düşünmenin ne kadar çocukça olduğunu söyleyebilir. İşçiler tarafından yaratılan değer her zaman değişir, her zaman dolaşımdadır. Bugün değer, kapitalistten tüketici olarak işçi aracılığıyla kapitaliste geri döner; değer, kapitalistten tüketici işçilere gitsin fakat onlardan tekrar kapitalistlere değil, aynı işçilerin, üreten işçilerin ellerine dönsün diye kendinizin karşılıklı davranış biçimini dönüştürerek yeni kurumlar tesis edin.

Proudhon tüm bunları, benzersiz bir güçle, ciddiyet ve coşkunluğun, tutkunun ve objektifliğin büyük bileşimi ile kendi halkına söylemişti. Proudhon, devrim, çözülme, geçiş ve kapsayıcı ve temel önlemler olasılığı anında yeni toplumu yaratacak, hükümetin son yasası olacak ve hükümeti söylendiği gibi geçici hükümet yapacak bireysel adımları ve kararları önermişti.

Ses oradaydı fakat dinleyiciler yoktu. Doğru zaman oradaydı fakat geçip gitti ve şimdiyse sonsuza dek yok oldu.

Proudhon biz sosyalistlerin yeniden keşfettiği şeyi; sosyalizmin her zaman mümkün ve her zaman imkânsız olduğunu biliyordu. Sosyalizm, doğru insanlar onu istediğinde diğer bir deyişle onu eyleme koyduğunda mümkündür ve insanlar onu istemediğinde ya da sözüm ona onu isteyip ona göre harekete geçemediğinde imkânsızdır. O yüzden bu adamın sesi duyulmadı. İnsanlar onun yerine incelediğimiz ve reddettiğimiz yanlış bilimi sunan, sosyalizmin kapitalist büyük sanayinin doruk noktası olduğu ve çok az kapitalistin şimdiden neredeyse sosyalist olmuş kurumların özel mülkiyetine sahip olduğunda geldiğini, böylelikle birleşmiş proleter kitlelerin özel mülkiyeti toplumsal mülkiyete geçirmesinin kolay olacağını öğreten bir başka sesi duydu.

Sentez adamı Pierre Joseph Proudhon yerine, analiz adamı Karl Marx duyulmuş ve dolayısıyla çözülme, çürüme ve çöküşün devam etmesine izin verilmişti.

Analiz adamı Marx, kendi kelime haznesinde hapsedilen sabit, katı kavramlarla çalıştı. Bu kavramlarla Marx, gelişim yasasını açıklamak ve adeta zorla kabul ettirmek istedi.

Sentez adamı Proudhon kapalı kavramsal kelimelerin yalnızca daimi devrim için sembol teşkil ettiklerini bize öğretti. Kavramları akan devamlılık içerisinde eritti.

Görünürde sıkı olan bilimin adamı Marx, gelişmenin yasa koyucusu ve dikte edeni idi. Bununla ilgili beyanlarda bulundu. Ve kendisi gelişimi belirlediğine göre o kesin olmalıydı. Olaylar bitmiş, kapalı, ölü bir gerçeklik gibi hareket etmeliydi. Bu yüzden Marksizm bir doktrin ve adeta dogma şeklinde var olur.

Proudhon, şey-kelimeleriyle ilgili hiçbir sorunu çözmeyi istememiş; hareketleri belirleyen kapalı şeyler ve ilişkiler, apaçık bir varlık, oluş, kaba görünürlük, görünmez değişim yerine ve son olarak –en olgun yazılarında– toplumsal ekonomiyi psikolojiye dönüştürmüştür. Öte yandan psikolojiyi de kaba bireysel psikolojiden - ki bireyden yalıtılmış bir şey çıkarır - insanı bir dizi sonsuz, bölünmez ve ifade edilemez oluş şeklinde tasavvur eden toplumsal psikolojiye dönüştürmüştür. Bu bakımdan Proudhonizm diye bir şey yoktur, sadece Proudhon vardır. O halde Proudhon'un belli bir an için hakikatle ilgili söyledikleri, şeylerin on yıllardır devam etmesine izin verildiği günümüzde, artık uygulanamaz. Geçerli olan yalnızca Proudhon'un düşüncelerinde baki olandır; kendisine ya da geçmiş herhangi bir tarihsel ana körü körüne dönmek için hiçbir girişimde bulunulmamalıdır.

Marksistlerin Proudhon hakkında söyledikleri, yani onun sosyalizminin küçük burjuva ve küçük çiftçi sosyalizmi olduğu, bizim de tekrar etmemize izin verin, tamamen doğrudur ve onun en yüksek unvanıdır. Onun sosyalizmi, diğer bir ifadeyle, 1848 ila 1851 arası sosyalizmi, Fransız halkının 1848 ila 1851 arası sosyalizmidir. O anda mümkün ve gerekli olan sosyalizm idi. Proudhon, bir Ütopyacı ya da bir peygamber değildi; bir Foucher de değildi, Marx da. Eylem ve kavrama adamı idi.

Burada açıkça 1848-1851 yıllarının adamı olan Proudhon'dan bahsediyoruz. Bu adam şöyle söylemişti ve yaşadığı çağ onun böyle söylemesi için teşekkül etmişti:

“Siz devrimciler, eğer bunu yaparsanız, büyük dönüşümü başaracaksınız.”

1848 yılının adamından olduğu kadar öğrenecek şeyimiz olan sonraki yılların adamı, devrimden sonra söylediği devrimci konuşmaları, beyhude melodramatik ya da pornografik bir öz-taklit ile tekrar etmeyi istemedi. Her şeyin kendi zamanı vardı ve devrim sonrasındaki her an, geçmişin büyük anında yaşamları durmamış herkes için devrim öncesi zamandı. Proudhon, aldığı pek çok yaradan kaynaklı kanamaya rağmen yaşamaya devam etti. O zaman şunu sordu kendisine: “Ben, eğer yaparsanız dedim; fakat neden yapmadılar?” Cevabını buldu ve sonraki çalışmalarında bu cevabı yazdı. Bu cevabın bizim dilimizdeki karşılığı şudur: “Çünkü ruh yoktu.”

Ruh, o zaman da yoktu ve 60 yıldır da yok ve hiç olmadığı kadar derine batıp kayboldu. Şu ana kadar gösterdiğimiz her şey bir cümle ile özetlenebilir: Tarihte öngörülen sözüm ona doğru anı beklemek bu hedefi daha da uzak bir tarihe ertelemiş ve bulanık bir karanlığa itmiştir; ilerlemeye ve gelişmeye duyulan güven gerilemenin adı idi ve bu “gelişme” dış ve iç koşulları yozlaşmaya daha da çok adapte etti ve büyük değişimi hiç olmadığı kadar uzak kıldı. Marksistler, insanlar kendilerine inandığı sürece “Henüz zamanı değil!” derken haklı olacaklar ve asla daha az değil, her zaman daha fazla haklı olacaklar. Bir deyişin, bu deyiş söylendiği ve çabucak duyulduğu için doğru olduğunu söylemek yaşamış ve meydana gelmiş en korkutucu çılgınlık değil midir? Ve herkesin oluşu, sanki nihai, tamamlanmış bir oluşmuş gibi ifade etme girişiminin, insanların zihinlerinde bunun güç kazanması halinde biçim ve yaratıcılığın güçlerini eninde sonunda zayıflatmak zorunda olduğunun farkına varması gerekmez mi?

Marksizme yılmadan saldırmamızın sebebi budur. Bu yüzden işin peşini bırakamayız ve ondan tüm kalbimizle

nefret etmeliyiz. Marksizm bir tarif ve bilim değildir. Öyleymiş gibi davranmaktadır; fakat acizliğe yadsıyıcı, yıkıcı ve sakatlayıcı bir çağrı, irade eksikliği, teslimiyet ve kayıtsızlıktır. Sosyal Demokrasi'nin detaylar üzerinde arı-gibi çalışması –laf arasında söyleyelim; Sosyal Demokrasi, Marksizm değildir– bu yetersizlik onun yalnızca öteki yüzüdür ve yalnızca sosyalizmin orada olmadığını ifade eder zira sosyalizm küçük ve büyük meselelerde bütünü hedefler. Bu tür bir detaylı olmayan çalışma sadece kasırgadaki bir kuru yaprak gibi mevcut anlamsızlığın döngüsünde, sadece pratiğe geçirilen, sürüklenişi reddedilecektir.

Özellikle detaylara hevesli olan ve Marksizm eleştirileri sıklıkla bizim eleştirilerimizle örtüşen sözde revizyonistler – bu eleştirileri büyük ölçüde anarşistlerden, Eugen Dühring ve diğer bağımsız sosyalistlerden almış olmaları da şaşırtıcı değildir - asıl taktikleri olarak adlandırılabilir bir şeylere tedricen âşık oldular. Bu şekilde Marksizm ile birlikte sosyalizmi de, neredeyse son izine kadar reddettiler. Şu anda kapitalist toplumda işçi sınıfını parlamento ve ekonomik araçlar üzerinden teşvik edecek bir parti kurma sürecindeler. Marksistler, Hegel tarzında bir ilerlemeye inanırken, revizyonistler Darwin tarzı bir evrimin taraftarıdır. Artık felakete ve aniden oluşlara inanmıyorlar; kapitalizmin ani bir devrim ile sosyalizme dönüşmeyeceğine fakat tedricen daha katlanılabilir bir biçim alacağına inanıyorlar.

Bunlardan bir kaç sosyalist olmadıklarını kabul etmeyi tercih edebilir ve parlamentarizme ve parti politikalarına, oy toplamaya ve monarşizme adaptasyonlarında şaşırtıcı bir biçimde başarılı olabilirler. Diğerleri ise kendilerini hala tümüyle sosyalist olarak görebilir. Bunlar, işçilerin özel durumlarında, sözde endüstriyel anayasalcılık sayesinde işçilerin üretimdeki payında ve

tüm ülkelerde demokratik kurumların genişlemesi sayesinde kamusal ve yasal koşullarda daimi, yavaş ve fakat durmayan bir iyileşme gördüklerine inanırlar. Hem kabul ettikleri hem de kısmen sebep oldukları Marksist doktrinin başarısızlığı üzerinden kapitalizmin hâlihazırda sosyalizm yolu üzerinde bulunduğunu ve bu gelişmeyi enerjik bir biçimde teşvik etmenin de sosyalistlerin görevi olduğu sonucunu çıkarırlar. Bu görüşleriyle, Marksizm'in ilk başta söylediği şeyin çok da uzağında düşmezler. Sözüm ona radikaller de her zaman aynı yol üzerindeydiler ve sadece bu görüşün devrimcilikle kırbaçlanmış ve bir araya gelmiş seçmen kitlelerine söylenmemesi dileğine sahiptirler.

Marksistlerin revizyonistlerle olan gerçek ilişkisi şu şekildedir: Marx'ın ve onun en iyi havarilerinin aklında, koşullarımızın tamamı kendi tarihsel bağlamları içerisinde yer aldığı ve bunların genel kavramlar altında toplumsal yaşamımızın detaylarını düzenlemeye çalıştığı vardır. Revizyonistler, yerleşik genellemelerin yeni doğan gerçekliklerle örtüşmediğini çok net gören fakat yine de çağımızı külliye, yeni ve temelde farklı bir şekilde anlamaya ihtiyaç duyan karakteristik şüphecileridirler.

Marksizm, bir süre için, çok sayıda ıskat edilmişin kendi yoksulluğunun, doyumsuzluğunun farkına varmasına ve topyekûn bir değişim için ideal bir haletiruhiyeye yol açmıştır. Bu süremezdi çünkü söz konusu bilimsel aptallığın etkisi altında kitleler beklemeye yönelmiş ve herhangi bir sosyalist faaliyet yapamaz hale gelmiştir. Bu şekilde, kitleler, siyasi ve demagojik yöntemlerle sürekli cesaretlendirilmemiş olmasalardı, tedrici bir dinginlik ve sakinlik çoktan kitlelere geri dönerdi. Revizyonistler erken kapitalizmin en kötü barbarlığının ortadan kalktığını, işçilerin proleter koşullara daha da alıştığını

ve kapitalizmin hiçbir şekilde kendi çöküşüne yakın olmadığını şimdilerde görüyorlar. Elbette bizler, bunların tamamında, kapitalizmin sürdüğü muazzam tehlikeyi görüyoruz. İşin aslı, işçi sınıfının durumu –bir bütün olarak görüldüğünde– iyileşmemiştir. Aksine yaşam daha da zor ve nahoş bir hal almıştır. O kadar nahoş bir hale gelmiştir ki işçiler neşesizleşmiş, ümitsizleşmiş ve ruh ve karakter bakımından yoksullaşmıştır. Fakat en önemlisi sosyalizm için mücadele, doğru mücadele, münhasıran acıma hislerine ya da öncelikle belli bir insan sınıfının kaderine bağlı olmaz. Toplumun temellerinin tümünden dönüşümü ile ilgilidir. Hedefi yeni bir yaratımdır.

Bizim işçilerimiz bu haletiruhiyeyi giderek kaybetmiştir (zira hiçbir zaman haletiruhiyeden daha fazlası olmamıştır), çünkü Marksizmde çözülme ve iktidarsızlık unsurları başından itibaren öfke kuvvetlerinden daha güçlüydü ve herhangi bir olumlu içerikten de yoksundu. İşçi sınıfının, Tanrının ya da tarihsel zorunluluk gereği gelişimin seçilmiş insanları değil, daha ziyade en şiddetli acı çeken insanların bir kısmı olduğunu hâlihazırda bilenler açısından revizyonizm fenomeni ve onun hoşgörülü şüphecililiği sadece eylemsizlik, kararsızlık ve kitlelerin rehaveti üstündeki “ideolojik üstyapı”dır ve işçi sınıfı sefaletle eşlik eden ruhsal değişimler yüzünden bilgi elde etmeyi en zor iş olarak görecektir. Bu alandaki tüm genellemelerden kaçınmak en iyisidir. İşçi sınıfı oldukça farklıdır ve acının çok farklı insanlar üzerinde her zaman çok farklı etkileri olur. Fakat acının büyük kısmı birinin kötü durumunun kavranmasıdır ve en azından bu ölçüde hiç acı çekmemiş kaç proletarya vardır!

Devrim başarısız olduktan sonraki zamanlarda, devrimden önceki bu altmış yıl boyunca, ilişkilerin nasıl değiştiğini biliyoruz. Bunlar kapitalizmin uyumunun, proleterleşmenin on yılları idi ve pek çok açıdan hâl-i ha-

zırda kalıtsal hale gelmiş gerçek bir adaptasyondur. İnsanlar arasındaki ilişkilerde bozulma vardır ki bireysel insanlara ait pek çok bedenin şimdiden fark edilir bir biçimde çürümesine dönüşmüştür.

Burada bahsettiğimiz muazzam bir tehlikedir. Marksistlerin düşündüğü gibi sosyalizmin gelmek zorunda olmadığını söyledik. Şimdi şunu söylüyoruz: çeşitli halklar tereddüt etmeye devam ederse, kendileri açısından sosyalizmin bundan böyle hiç de mümkün olmadığı zaman gelebilir. Buna rağmen insanlar birbirine karşı çok aptalca, çok alçakça hareket edebilir. Tümüyle esarete teslim olabilir ve kendi gaddarlıklarını kabul edebilir: Tüm bunlar insanlar arasında bir şeydir, kendilerine kararlı, canlı duyguların hizmet etmesi halinde işlevsel ve gelecek nesilde ya da hâlihazırda yaşayan insanlarda değiştirilebilen bir şeydir. Toplumsal ya da genellikle söylendiği gibi psikolojik ilişkiler meselesi olduğu müddetçe bu durum henüz kötü değildir. Kitlesel sefalet, yoksulluk, açlık, evsizlik, psikolojik yılgınlık ve ahlak bozukluğu ve zevk düşkünlüğü, aptalca lüks, militarizm, ruhsuzluk - hepsi, oldukları halleriyle kötüdürler, isabetli bir doktor gelirse yaratıcı ruhtan, büyük devrimden ve yenilemeden (*regeneration*) çıkarsa bunları tedavi edilebilir. Fakat tüm zorluk ve baskı ve ruhsuzluk insanlar arasında bir şeyler olmaktan çıkarsa, ruhta bulunan ilişkiler bozulursa, adına ruh dediğimiz insanlar arası ilişkiler kompleksine bundan böyle rahatsızlık vermezse, kronik yetersiz beslenme yerine, alkolizm, uzun süreli acımasızlaşma, sürekli tatminsizlik, akut ruhsuzluk (ki ruh ve sosyal yapı açısından önemi, ağı açısından örümceğin önemi gibidir) bireysel bedenlerde kapsamlı etkilerle birlikte değişimlerle sonuçlanırsa, o zaman hiçbir çare yardımcı olamayacaktır ve halk ya da halkların tüm kesimleri yıkıma mahkûm olabilecektir. Halkların her zaman yok olması gibi, onlar da yok olacaktır: diğer,

sağlıklı halklar bunların efendileri olur ve halkların karışımına dönüşür ve hatta bazen de kısmi imha yaşanır - eğer, en azından diğer, sağlıklı halklar hala yaşıyorsa. Kimse uluslar tarihinin ilk dönemlerinden analogilerle ucuz oyunlar oyamamalıdır. Çünkü zamanı geldiğinde, şeyler, gene, sözde ulusların göçü denilen zamanlarda yaptıkları gibi ilerlemek zorunda değildir. İnsanoğlunun başlangıç zamanlarında yaşıyoruz ve bu yeni başlamış insanoğlunun sonunun başlangıcı olabileceği tümüyle göz ardı edilemez. Belki de hiçbir çağ gözlerinin önünde dünyanın sonunun bu kadar tehlikeli bir biçimde belirdiğini biziler kadar görmemiştir.

Gerçek ilişkiler kompleksi bakımından insanoğlu, dışsal bağlarla ve içsel çekimle ve ulusal sınırları aşan dürtüyle bir arada duran bir dünya toplumu elbette ki henüz mevcut değildir. Fakat bunun vekilleri oradadır ve bunlar bir *ersatz*'dan daha fazlası olabilir. Bunlar, başlangıç olabilir: dünya pazarı, uluslararası anlaşmalar ya da hükümet politikaları, uluslararası örgütler ve çeşitli türde kongreler, küre çevresinde trafik ve iletişim, bunların hepsi, eşitlik olmasa bile, en azından çıkarların özümsemesini, gelenekleri, sanatı veya sanatın modaya uygun yedeğini, teknoloji ruhunu, siyasi biçimleri daha da çok yaratmaktadır. İşçilere de bir ulustan diğerine giderek daha fazla ödünç verilmektedir. Dahası tüm ruhsal gerçeklikler -din, sanat, dil, genelde ortak ruh- orada ikiye bölünmüştür ya da bize doğal bir zorunluluk gereği ikiye bölünmüştür (birincisi birey ruhunda nitelik olarak ya da meleke olarak ve ikincisi insanlarla yaratıcı örgütler ve birliklerin iç içe geçtiği bir şeyler olarak) görünmektedir. Tüm bunlar özensiz bir biçimde ifade edilmiştir. Geçiş yaparken düzeltilebilecek olan hemen yapılacaktır fakat bu zamanda bu dil eleştirisi uçurumunun ve fikirler teorisinin (ikisi de birbirine aittir) derinine inemeyiz. Tüm

bunlara şunu söylemek için değinildi: medeniyet (*humanitas*), *humanité*, *humanity* ve beşeriyet –ki bunlara şimdilerde göstermelik merhametli bir lütuf, zayıflatılmış ve derinlik yoksunu bir ifade ile “insaniyet” (*humaneness*) diyoruz– tüm bu kelimeler, aslen sadece bireyde yaşayan ve hükmeden insanoğluna atfedilmekteydi. Bir zamanlar, en azından Hristiyanlığın tam zamanında çok güçlü bir şekilde vardı, fiziken çokça hissediliyordu. Özdeş toplum olarak mütekabiliyet bireyde temerküz eden ve bireyler arasında büyüyen beşeriyete geldiğinde ancak dışsal anlamıyla gerçek beşeriyete varabileceğiz. Bitki tohumunda bulunur, tıpkı, tohumun, atalarına ait bitkilerin sonsuz zincirinin cevheri olması gibi. İnsanoğlu hakiki varlığını bireyin insaniliğinden alır. Bireyin insaniliğinin sadece geçmişin sayısız neslinin varisi olması da tıpkı böyledir. Olan şey oluşturun, küçük evren (*microcosm*), evrendir (*macrocosm*). Birey halktır, ruh toplumdur, düşünce birlik bağıdır.

Fakat bildiğimiz birkaç bin yıllık tarihte insanoğlu ilk kez tam anlamıyla ve tam kapsamlı olarak haricen birleşmek istiyor. Yeryüzü neredeyse tümüyle keşfedildi, çok geçmeden neredeyse tamamı iskân edilecek ve buralara sahip olunacaktır. Şu anda ihtiyaç duyulan şey, bildiğimiz insan dünyasında daha önce hiç var olmamış gibi bir yenilenmedir. İşte bu, bizi çok daha fazla etkilemesi gereken bu yeni şey, zamanımızın belirleyici özelliğidir. Tüm dünyada insanoğlu yaratılmak istemektedir ve bunu, eğer birleşmiş insanoğlunun başlangıcı, sonu olmayacaksa, insanoğlunun başına güçlü bir yenilenme geldiği o anda istemektedir. Önceden bu tür bir yenilenme genellikle geri kalandan ve kültürel karışımdan ortaya çıkan yeni halklar ile ya da göç alan yeni ülkelerle özdeşti. Halklar birbirine ne kadar çok benzerse ülkeler o denli yoğun iskâna tabi oluyordu ve dışarıdan veya içe-

riden bu tür bir yenilenme için umut da o kadar az oluyordu. Hâlihazırda kendi halklarımızdan ümit kesmek isteyenler ya da en azından zihinlerin radikal yenilenmesi için dış dürtünün ve canlı enerjinin dışarıdan, şifalı uykularından yeni uyanmış eski halklardan gelmesi gerektiğine inananlar, hala, Çin, Hindu ya da belki Rus halkları için umut inşa edebilir. Bazıları, çocuksu Kuzey Amerikan barbarlığı arkasında belki de hala saklı kalmış bir idealizmin ve fevkalade patlak verecek coşkun bir ruha ait fazla enerjinin olduğunu yine de ümit edebilir. Ancak 40 ya da 50 yaşlarında olan bizlerin bu romantik beklentiler yüzünden gene de hayal kırıklığı yaşayacağımız ve Çinlilerin Batıyı taklitte Japonya'yı takip edeceği, Hinduların salt çürüme kanallarına hızlıca geri kaymak, vs. için yükseleceği akla yatkındır. Asimilasyon çok hızlı ilerlemektedir. Medeniyet ve medeniyetle birlikte gerçek fiziki ve psikolojik çöküş yayılmaktadır.

İhtiyacımız olan cesareti ve ivediliği elde etmek için kendimizi bu boşluğa bırakmalıyız. Bu sefer yenilenme bilinen herhangi bir zamana kıyasla daha güçlü ve farklı olmalıdır. Sadece kültür ve beraberinde yaşamın insani güzelliğini arıyor değiliz. Bir çare arıyoruz; kurtuluş arıyoruz. Yeryüzünde bugüne kadar var olmuş en büyük dışsal katman yaratılmalıdır ve bu katman, imtiyazlı tabakada - küresel insanoğlu - şimdiden hazırlanmaktadır. Yine de bu, harici bağlarla, anlaşmalarla ve hükümsel yapı ya da korkunç buluş olan dünya devleti ile gelemeyecek, ancak en küçük grupların, yukarıdaki tüm toplulukların yeniden tesis edilmesi ve en bireysel bireyselcilik ile gelecektir. Şümüllü bir toplum inşa edilmeli ve inşa küçük ölçekte başlamalıdır; tüm mintikalara uzanmalıyız ve bunu da ancak çok derin kazarsak yapabiliriz zira bundan böyle dışarıdan daha fazla yardım gelemeyiz. Artık işgal edilmemiş hiçbir toprak yoğun kalabalık

halkları yerleşmeleri için davet etmeyecektir; insanoğlunu tesis etmeliyiz ve bunu ancak insanilikte bulabiliriz. Bunun da sadece bireylerin gönüllü ilişkisinde ve doğal olarak birbirlerine yakınlaşan, aslında bağımsız insanlar topluluğundan yükselmesini sağlayabiliriz.

Ancak şimdi biz sosyalistler rahat bir şekilde nefes alıp kaçınılmaz zorluğu, görevimizi, varlığımızın bir parçası olarak kabul edebiliriz. Şimdi, fikrimizin bizim benimsediğimiz bir fikir değil de bizi seçim yapmaya - ya peşinen insanoğlunun gerçek yıkımını tecrübe etmeye ya da bu yıkımın çevremizde aşınan başlangıçlarını seyretmek veya kendi eylemimizle yükselişin ilk başlangıcını yapmaya sevk eden çok güçlü bir dürtü olduğunu içten bir kesinlikle hissediyoruz.

Burada muhtemel bir gerçekliğin bir kuruntusu olarak tehdit etmesine izin verdiğimiz dünyanın sonu elbette ki neslin ani olarak tükenmesi değildir. İçinde karşı konulamaz türde bir kaide bulma eğilimi ve analogiye karşı uyarıda bulunuyoruz çünkü kimi çöküş dönemlerinin ardından gelen büyük dönemleri biliyoruz. Durumu gözümüzde canlandırdığımızda, hangi emsalsiz hızla ulusların ve sınıfların bu kapitalist medeniyette birbirine daha da benzer hale geldiğini; proleterlerin nasıl sıkıcı, uysal, kaba, dışsal ve artan ölçüde alkolik olduğunu; dinlerini kaybetmeleri ile her tür içsel hissi ve sorumluluğu nasıl kaybettiklerini; tüm bunların fiziki etkilerinin nasıl olduğunu; üst sınıfların siyaset, kapsamlı görüş ve belirleyici eylem açısından güçlerini nasıl kaybettiğini; sanatın züppelik, moda-ya uygun değersiz ve arkeolojik ve tarihsel taklit ile nasıl ikame edildiğini; nasıl eski din ve ahlak ile her sıkı standardın, her kutsal ittifakın, her karakterin sağlamlığının kaybedilmekte olduğunu, kadınların yüzeysel kösnüllük ve renkli, dekoratif şehvet girdabına nasıl çekilmekte olduğunu; doğal düşünülmemiş nüfus

artışının tüm halk katmanlarında azalmaya nasıl başladığını ve bilim ve teknolojinin rehberliğinde çocuksuz seks ile ikame edildiğini; sorumsuzluğun, hâkim koşullar altında neşesiz iş yapmayı artık kaldıramayan proleterlerle vatandaşlar arasındaki tam da en iyi unsurları nasıl istila ettiğini görüyoruz. Eğer tüm bunların toplumun her katmanında nevroza ve histeriye dönüşmeye başladığını nasıl görüyorsak, o zaman kişi, iyileşme için, yeni kurumların yaratılması için kendisini toplayacak olan halkın nerede olduğunu sormalıdır. Vaktiyle çürüten rafine medeniyetten ve taze kandan yeni bir başlangıç çıktığı gibi, yeniden yükselişe geçeceğimize dair kesin, yarılmaz işaretler var mıdır? İnsanoğlunun, sonradan olacağı şey: ulusların sonu için geçici, kusurlu bir kelime olmadığı kesin midir? Şimdiden yoz, pervasız ve köksüz kadınlar ve onların erkek eşleri hafif meşrepliği yere göre sığdıramıyor ve aileyi, çeşitli, özgür ve sınırsız birliktelik hazzıyla, babalığı da annelik devlet sigortası ile ikame etmek istiyorlar. Ruh özgürlük ister ve onu içerir. Ruhun böyle birliktelikleri aile, kooperatif, profesyonel grup, topluluk ve ulus olarak yarattığı yerde özgürlük vardır ve insanoğlu da burada vücut bulabilir. Fakat ruhun yerini almış tahakkümün, cebri kurumlarında ruh yerine şimdilerde neyin köpürmeye başladığını biliyor muyuz, bu ikameye katlanabileceğimizden emin olabilir miyiz? Ruhsuz özgürlük, kösnül özgürlük, sorumsuz haz özgürlüğü? Ya da tüm bunların kaçınılmaz sonucunun en dehşetli eziyetler ve yalnızlık, en dermansız zayıflık ve hissiz umursamazlık mı olacak? Acaba bir coşkun duygu ve yeniden doğuş anı ve büyük kültürel topluluklar federasyonu devrinin anını hiç yaşayacak mıyız? Şarkıların insanlarda yaşadığı, kulelerin birliği ve coşkuyu cennete taşıdığı ve ruhlarında halkın temerküz ettiği in-

sanları yüceltmek suretiyle büyük işlerin halkın büyüklüğünü temsil etmek için yaratıldığı zamanlar hiç olacak mı?

Bilmiyoruz ve bu yüzden buna teşebbüs etmenin görevimiz olduğunu biliyoruz. Geleceğin sözde biliminden şu anda tamamen kurtulduk. Sadece hiçbir gelişme yasası olmadığını biliyor değiliz. Güçlü tehlikeyi, şimdiden çok geç kalmış olabileceğimizi, tüm teşebbüslerimizin ve eylemlerimizin belki de artık yardımcı olamayabileceğini dahi biliyoruz. Ve bu yüzden kendimizdeki, tüm bilgilerimizdeki son bağlarımızı da atıp kurtulduk, daha fazlasını biliyor değiliz. Tarif edilmemiş ve belirsiz bir şeyler önünde ilkel bir adam gibi duruyoruz. Önümüzde hiçbir şey yok ve her şey yalnızca kendi içimizde var: bizde gelecekteki insanoğlunun değil geçmişteki insanoğlunun realitesi ya da etkinliği var; dolayısıyla bu realite ya da etkinlik aslen içimizde var. Başarı bizim içimizdedir. Bizi yolumuza koyan aldatılamaz görevimiz içimizdedir. Yapılanın ne olması gerektiğinin imgesi içimizdedir. Süflilik ve sefaleti geride bırakma ihtiyacı içimizdedir. Adalet hiç şüphesiz ve amansız içimizdedir. Karşılıklı yanıt arayan ahlak ve herkesin çıkarını tanıyan akıl içimizdedir.

Burada yazıldığı gibi hissedenler, en büyük cesareti en büyük ihtiyaçtan doğanlar, her şeye rağmen yenilenmeye teşebbüs etmek isteyenler - şimdi onların toplanmasına izin verin; çağrılanlar onlardır; uluslara ne yapılması gerektiğini söylemeleri ve halkların işe nasıl başlayacaklarını göstermeleri için onlara izin verin.

7

İçinde bulunduğumuz zaman Proudhon'un 1848'de tarif ettiğinden farklı bir hal almıştır. Mülksüzleştirme her bakımdan artmıştır. Sosyalizmden altmış yıl öncesine göre daha uzağız.

Altmış yıl önce Proudhon, bir devrim anında, bütünü yeniden şekillendirme arzusu anında halkına o an için ne yapılması gerektiğini söyleyebilirdi.

Bugün halk ayaklansa bile, o zaman çok önemli olan bir husus artık tek başına belirleyici olmaz. Ayrıca iki bakımdan tam bir halk artık yoktur: adına proleterya denilenler kendiliğinden bir halkın cisimleşmiş hali hiçbir zaman olamayacaktır, öte yandan uluslar, üretim ve ticarette birbirlerine o kadar bağımlıdır ki tek bir halk artık halk değildir. Fakat insanoğlu birlikten uzaktır ve yeni küçük birimler, topluluklar ve halklar tekrar vücut bulana kadar da birlik olamayacaktır.

Proudhon, özellikle ruhsal ve psikolojik yaşamın yükselme anında ve de her devrime eşlik eden bireylerin orijinallliği ve kararlılığı anında ve dönemin Fransa'ya has koşullarında (ki önemli bir parasal ve iştirak kapitalizmi ülkesi olmasına rağmen halen daha büyük sanayi kapitalistlerinin ve büyük toprak sahiplerinin ülkesi değildi) tamamen haklıydı. Faiz ile zenginleşmenin devri daimini ve ortadan kaldırılmasını her reformun köşetaşı ve en hızlı, adamakıllı ve acısız bir başlangıç yapılabilecek nokta olduğunu dikkate almakta haklıydı.

Gerçekten de haksız zenginleşmenin, sömürünün, kendileri için değil de başkaları için çalışan insanların ortaya çıktığı koşullarımızın üç noktası bulunmaktadır. Tıpkı fizik, kimya ya da astronomideki hareketlerde olduğu gibi toplumsal süreçlerin hareketinin her noktasında önemli olan işte bu tür bir sabit kaynak ve daimi sebeptir. Özgün bir sebebi her hangi bir geçmişte ya da ilkel koşulda oluşturmak her zaman yanlış ve verimsizdir: Hiçbir şey sadece bir kez meydana gelmez, her şey daimi bir oluş içerisinde ve hiçbir orijinal şey yoktur, sadece sabit hareketler ve sabit ilişkiler vardır.

Ekonomik köleliğin üç ana özelliği aşağıdadır:

Birincisi, toprağın özel mülkiyetidir. Bu, mülksüzleştirilmiş, yaşamak isteyen şahsın, kendisini toprağı sürme ve dolaylı ya da dolaysız toprağın ürünlerini kullanma olanağından yoksun bırakan kişiye karşı izin isteyen, bağımlı bir tavır sergilemesi ile sonuçlanır. Toprağın özel mülkiyetinden ve onun doğal sonucu olan mülkiyetsizlikten kölelik, itaat, haraç, faiz, proletarya çıkar.

İkincisi, her ihtiyaca süre tahdidi olmaksızın ve değiştirilmeksizin hizmet eden bir takas aracı ile takas ekonomisinde malların dolaşımıdır. Altın bir taş, yüzyıllar boyunca değişmeden durmasına rağmen sadece ona sahip olmayı kıymetli gören, mücevher ya da gösteriş ihtiyacını tatmin etmek adına ona sahip olmak için emeğinin ürünlerinden vazgeçmeye istekli olan kişi açısından bir değere sahiptir. Malların çoğu atıl kalarak ya da kullanılarak maddi değerini de kaybeder ve tüketimde hızlıca yok edilir. Bu mallar takas amacıyla, karşılığında aynı amaçla üretilmiş eşyanın kullanımını elde etmek için üretilir. Para çok önemli bir istisnadır, zira takas edildiği halde gerçekte kullanılmaz. Para teorisyenleri tarafından bunun aksini söyleyen açıklamalar aksine kötü bir vicdanı yansıtır. Buna göre bir ürünün eşit değere sahip bir ürünle takas edilmesinin beklendiği adil bir takas ekonomisinde paramıza müteakıl bir dolaşım aracı gerekecektir ve muhtemelen buna “para” denecektir. Ancak bu, paramızın belirleyici niteliğine –mutlak değere sahip olma ve de başkalarının aleyhine onu kazanmayan kişilere hizmet etme niteliğine– sahip olmayacaktır. Burada konu dışında tutulacak olan, hırsızlık ihtimali değildir; her tür para hırsızlığı diğer herhangi bir malın hırsızlığı kadar cereyan edebilir ve ayrıca hırsızlık bir tür iştir, aslında çok yorucudur ve genelde oldukça kârsız ve iyi bir toplumda pek de zevkli bir iş değildir. Buradaki amaç daha ziyade modern paranın zararlılığının sadece faiz-

getiren değeri değil tükenemezliğinde ve devamlılığında ve tüketimdeki yok olmama halinde yattığına işaret etmektir. Paranın salt bir iş-fişi haline dönüşmesi ve artık bir emtia olmaması halinde zararsızlaştırılabileceği fikri tamamen yanlıştır ve serbest ticaretin bürokratik otoriteyle ikame edileceği ve kimin ne kadar çalışmak ve tüketmek zorunda olduğunun belirlendiği devlet köleliğinde bir anlam taşır. Fakat aksine serbest takas ekonomisinde para diğer tüm emtialar gibi olmalıdır ki bugün esasen emtiadan farklıdır ve hala genel bir takas aracı olarak durmaktadır: diğer tüm emtialar gibi çifte takas ve tüketim niteliği taşımaktadır. Adil bir takas toplu-munda bile takas aracı tüketilemezse ve zamanla değerini kaybetmezse zararlı büyük miktar sahipliğini ve dolayısıyla yan hakları elde etme ihtimali düşünülmeden reddedilemez. Gerçi bilinen tarihte, büyük toprak sahipliği ve sonuç olarak tüm sömürü biçimlerinde veraset ve benzeri (aygıtlar) iktidar ve devlet koruması ile kıyaslandığında yalnızca tali bir rol oynadı. Bu bakımdan Silvio Gesell'in önerisi (yani günümüzde olduğu gibi yıllar geçtikçe değer kazanmayan, aksine başından itibaren gittikçe değer kaybeden, böylelikle kişinin bir malı karşılığında elde ettiği bir miktar paranın mümkün olan en kısa zamanda tekrar bir ürün için takas etmenin haricinde hiçbir baskılayıcı bir çıkarının olmayacağı bir para çeşidi bulmak) değerlidir. Silvio Gesell, Proudhon'dan bir şeyler öğrenmiş, onun büyüklüğünü tanımış ve onu temel alarak bağımsız bir şekilde daha ileri fikirlere ulaşmış çok az kişiden biridir. Bu yeni paranın dolaşım akışına nasıl canlı bir hareketlilik getireceğine dair, nasıl üretim ve takas aracını elde ederken hiç kimsenin tüketim harici bir çıkarının olmayacağına ilişkin tarifi, tamamen, hızlı para dolaşımının kamusal ve özel yaşamda nasıl neşe ve canlılık getirdiğini, öte yandan piyasadaki bir tıkanmanın ve daimi paranın yavaş dolaşımının da enerjimizin

durmasına ve ruhumuzun durağanlaşmasına sebep olduğunu öğreten Proudhon'un ruhundan kaynaklanmaktadır. Yağma tehlikesi barındırmayan objektif bir takas aracının bulunup bulunmayacağı - bu sorunun sorulmasıyla ilgili en önemli şey sadece sorulabilmiş olmasıdır - geleceğe ait bir mesele değildir. Aksine mesele para dolaşımının diğer iki noktayı belirleyici bir şekilde etkileyen kalkış noktası olup olmadığı ya da olup olamayacağıdır. Ancak burada şunun söylenmesi gerekir: eğer tarihin belirli bir noktasında, ki 1848'de Fransa'da olan buydu, mütekabiliyet takas ekonomisine sokulduysa, bu, büyük toprak sahipliği ve artı-değerin sonunu imlemiş olmalıdır.

Ekonomik köleliğin üçüncü kilit özelliği, buna göre, artı değerdir. İlk olarak söylenmesi gereken şey şudur: eğer kişi bununla ne demek istediğini net olarak ortaya koyup bu tanımına sıkıca bağlı kalmazsa değer kavramı ile pek çok fitne çıkarılabilir. Değer ifadesi anlamında bir talep taşır; bu anlam, kişi potansiyel alıcının cevabının fiyatın söylenmesini, ardından oluştuğunu düşündüğünde netleşir. Bu bakımdan değer öncelikle keyfilikten kaçınır. Fiyatı doğru değer, gerçek değer bağlamında gördüğümüz zaman kavramı biraz daha fazla daraltırız. Değer, fiyat ne olması gerekiyorsa odur, fakat öyle değildir. Bu ilişki her malın fiyat-ilışkisinde bulunur. Bu anlamda “değer” ifadesi, bu sözcüğün kullanımına dikkat eden herkesin fark ettiği gibi, fiyatın değere eşit olduğu, ya da diğer bir deyişle tüm gerçek iş ücretlerinin toplamının malların nihai hallerinin fiyatlarının toplamına eşit olduğu ideal, ya da toplumsal talebi içerir. Elbette bireyler olarak karşıt duran insanlar her avantajı, sadece malın değil arzu edilen ürünlerin ender bulunulugunu, özel sebeplerle artan talebin, tüketicinin cehaletinin vs. avantajını da sömürdüğünden hakikatte söylenen fiyatın toplamı ücretlerin toplamından daha fazladır.

Belirli kategorilerdeki işçiler bazı koşullar altında bu muayyen avantajların bir kısmından, daha yüksek “maaş” biçiminde yararlanırlar. Eşit derecede yorucu işte çalışan kardeşlerinin maaşları ile kıyaslandığında bu yüksek maaşla çalışan işçilerin avantajı sadece ücret olmaz. Kâr da avantajlıdır. Kompleks ekonomik yaşamın hiçbir detayı, çalışmanın ürettiği her şeyi sadece ücretiyle satın alamayacağı gerçeği ile ilgili hiçbir şeyi değiştiremez. Aksine, kârın satın alım gücü için dikkate değer bir bölüm bırakılmıştır. Yukarıda da önerildiği üzere, hâlihazırda piyasaya mal olarak girmiş üretimin ara aşamaları burada ele alınmamıştır. Çünkü kişi meseleye yakından bakacak olursa malların kapitalist bir üretici tarafından ücretlerle ya da kârla değil sermaye ile (ki bunu yakında daha detaylı göreceğiz), itibar ya da müteakabiliyet yerine sızan bir şeylerle, başka bir kapitalist üreticiden satın alındığını görür. Elbette çalışma (iş), nihayetinde bu sermaye için faizi sağlamak zorunda olanıdır. Fiyatlarda saklanmış ve hâlihazırda yukarıda mülkiyetten kaynaklanan kâr şeklindeki bir başka biçim olarak adlandırılmıştır. Zira sermaye akışkan ve hareketli kılınan mülk-sahipliğinin dolaşım ve emek üzerinden elde edilen ürünlerinin biçimidir. Sermaye, görünüşte mülk sahibi olmayanlar açısından bile hala oluşum sürecinde olan bir ürün için maaşları artırma veya bir ürünün bir işleme sürecinden diğerine geçişi sırasında maaşları emeğe ödeme yahut bu ürünlerin ticaretini yapma ve bu ürünleri depoda tutma yoluyla ürünleri edinme aracıdır. Yakında sermayenin bu farklı biçimlerini ve sermayenin şey-gerçeklik, hakiki ruh gerçekliği ve sahte sermaye şeklindeki ayrımlarını ele alacağız.

Bu bakımdan değer dediğimiz şey sadece toprağı iyileştirmek ve yeryüzünün ürünlerini çıkarıp işlemek için çalışma yoluyla ortaya çıkar. Fakat işçiler kendilerini ki-

ralamaya, kendi iş kazanımlarının sonuçlarını başkalarına ticari kullanım için belli bir tazminat karşılığında teslim etmeye zorlanırlarsa ürettikleri ürünlerin değeri ile kendi kullanımları için satın aldıkları ürünlerin fiyatı arasında bir orantısızlık hâsıl olur. Burada, ister işçilerin kendilerine yapılan ödemelerde –maaşları çok düşüktür– isterse satın alımlarında –mallar çok pahalıdır– tam olarak soyuldukları nokta göz ardı edilebilir. Ana mesele, mutlak miktarları değil ilişkiyi düşündürmektir –ki bu örnekte ilişki orantısızlıktır– ve kapitalistlerin tüm kârının zorlu koşulları nedeniyle işçileri kabul etmeye zorladıkları indirimden, hangi noktada olurlarsa olsunlar, işçilerin çalışmasının veriminden kaynaklandığını, diğer bir deyişle, işçilerin ücretlerinde yapılan indirimin ya da azaltılmış değerlerinin kapitalistlerin kârlarına veyahut artı değere eşit olduğunu hatırlamaktır. Burada hangi noktada kârın kapitalistlere aktığı da incelenmemiştir. Ne de bu sorunun yanlış bir şekilde sorulup sorulmadığına yakından bakan bir araştırmadır bu. Çünkü bu soru da bir kez daha karşılıklı ilişki yerine mutlak olanı koymaya kalkışmaktadır. Yalnızca kârın mülk-sahiplerine, para-kapitalistlerine, müteşebbislere, tüccarlara ve onların tüm yardımcılara, memurlara, “aklı” (*mental*) işçilere ve kapitalizmde ayrıcalıklı bir pozisyonda bulunan başkalarına çeşitli oranlarda dağıtıldığına dikkat çekilmiştir. Ve ayrıca bunun inşa meselesi olduğu da vurgulanmalıdır. Gerçi bu inşaalar tümüyle gereklidir: kapitalizmde rolü olan kişilerin gelirlerinin tamamı kar değildir, onlar da iş yaparlar. Ve “işçilerin” tükettiği her şey emek ücreti değildir; onlar da, genellikle çok az oranlarda da olsa kâr ekonomisine katılırlar. Çalışmayı (iş) verimli ve verimsiz olarak ve –aynı olmasa da– üretilen malları gerekli ve lüks mallar olarak ayırmak çok ileri gitmek olur. Burada, kapitalizm içerisinde yer alan pek

çok ayrıcalıklı kişinin sadece biraz iş yapmakla kalmayıp şüphesiz verimli iş de yaptığına işaret edilmelidir, tıpkı işçilerin de tam ya da kısmen verimsiz iş görmesi gibi. İkinci olarak, işçilerin tüketimine sadece gerekli olan mallar değil lüks mallar da girer. Tüm bu detaylar, ki hepsi zamanımızın gerçek yaşamı için büyük önem taşır, burada zikredilebilir. Burada mesele, işçilerin ve işçilerin sendikalarının ücret meselesi üzerindeki tek taraflı vurgusunun Marksistlerin yanlış artı değer kavramı ile ilişkili olduğunu gösterme meselesidir. Yukarıda maaş ve fiyatın nasıl birbiri ile bağlantılı olduğunu gördük; şimdi de sözde artı değerın teşebbüsten doğan mutlak bir miktar olduğu ve buradan sermayenin diğer kategorilerine aktığı [iddiasının] tümüyle yanlış olduğunu gösterdik. Artı değer, maaş ve fiyat gibi bir ilişkidir ve belli bir noktada değil, ekonomik sürecin tüm akışlarında meydana gelir. Marksizm'in teşebbüs üzerindeki, özellikle sanayi teşebbüsleri üzerindeki çok önemli odağı burada tartışılan yanılgıdan kaynaklanmaktadır. Marksistler bu konuda kapitalizmin Arşimedik noktasını keşfettiklerine inanmaktadırlar. Hakikat ise basitçe şudur: kârların cem-i cümlesi çalışmadan çıkartılır ya da diğer bir deyişle mülkün hiçbir verimliliği ve kapitalin hiçbir verimliliği yoktur, sadece çalışmanın verimliliği vardır. Bu bilgi aslında sosyalizmin bilgisinin temel bir noktasıdır ve Marksistler sırf bu bilgi yüzünden ki bu bilgiyi diğer tüm sosyalistlerle paylaşırlar, – Proudhon, Bastiat ile gerçekleştirdiği muhteşem polemiklerinde ve diğer pek çok yerde bunun klasik ifadesini ortaya koymuştur–, kelemenin en geniş anlamıyla kendilerine sosyalist diyebilirler. Şunu da bilirler: mülk ve sermayenin kârlılığı, gerçekte emeğin verimliliğine karşı hırsızlık olan bir şey için sadece aldatici bir biçimdir. Fakat bu temel bilgiden yola çıkarak Marksistler kendi teorilerinde ve sendikacı-

lar da kendi eylemlerinde, bu en cüretkâr yanıştan sonuçlar çıkarmıştır. Marksistler bir davaları olduğu için, esas, mutlak bir davaları olduğu için buna inanmıştı. Onlar açısından iş, iş koşulları ve üretim süreçleri o andan itibaren her şeyi ve dolayısıyla materyalist tarih kavramlarının, gelişme yasalarının, sabit temerküz ve büyük kriz ve çöküş beklentilerinin, vs. kaba yanlışlığını açıklayan son işti. Sadece çok daha fazla araştırmaları gerekecekti –o halde işçilerin sıkıntıları nereden kaynaklanmaktaydı?– ve toprak sahipliği ve paranın süresinin dolmaması ve tüketilemezliği meselesi ile karşılaşacaklardı. Ve ardından sıra devlete ve ruha ve iniş çıkışlara gelecek ve devlet ve sermaye ve özel mülkiyeti de kapsayan koşulların kendi davranış biçimimizde mevcut olduğunu ve nihayetinde her şeyin bireylerin ilişkilerine ve bu bireylerin kurumlarla olan enerjilerine bağlı olduğunu bulacaklardı. Bu da enerjinin ve genellikle eski nesillerin bireylerinin güçsüzlüğünün katılmış kalıntıları zaman üzerine ağır bir yük olarak biner. Bakış açısına ve tasvire (*imagery*) istinaden kişi, ekonomik koşullar, siyasi ilişkiler, din, vesaireye bir bütün olarak, ya ağır üst yapı ya da bir dönemin bireyleri için yaşamın temeli adını verebilir. Fakat ekonomik ya da toplumsal “koşullar”ı bir zamanın “maddi” temeli ve ruh ve biçimlerini de sadece “ideolojik üstyapı” ya da kopyalama ve ayna-imgesi olarak ele alırsa bu görüş asla yanlış olmaktan öte bir şey olamaz. Artı değer bilgisi olarak bu tür bir önem verişin, yani özel mülkiyetin ve para-kapitalin emeğin yağmacısı olarak teşhirinin bu denli yıkıcı oluşu artı değer “kaynaklandığı” yeri keşfettiklerine dair duyulan yanlış inançtı. Artı değer dolaşımında bulunur; artı değer bir malın satın alınımında, bir işçinin az ya da çok tüketimdeki ödemesin kadar meydana gelmektedir. Yine de bir başka şekilde ifade edilerek –sadece imgelerle konuşabileceğimiz için hakikat, çeşitli bakış açılarına göre tarif yapma

girişimleri ile çevrenmelidir ve bu yaklaşımdan daha çok yararlanmamız gerekmektedir; daha karmaşık ve parçalanmış olanlar kapsayıcı genellemelerimizde yakalamak istediğimiz fenomenlerdir- : Artı değerın sebebi çalışma değil, işçilerin zorluklarıdır. Yukarıda da söylendiği üzere, çalışan insanların zorluğu üretim sürecinin dışında bulunmaktadır. Hepsinden daha çok bu zorluğun vesairesinin sebebi daha ziyade tüm kâr ve toprak sahipliği ekonomisinin dolaşımında yatmaktadır. Buna göre bu kabuklardan sebeplerine doğru, buralarda hareket eden ve bunlar tarafından hareket ettirilen veya kendilerinin bunların hareketlerinde engellenmesine izin veren insanların niteliğinde ve sonra bunlardan önceki nesillerin insanlarına giden dolaşımda bulunmaktadır. Artı değerın kökeninin nihai sebebi kapitalist üretim süreci değildir; insan ilişkileri için nihai bir sebebe ihtiyaç duyan bilim adamları kesin olarak şunu kaydetmelidir: Adem sondan bir önceki ve en sondur ve muhteşem güzellikteki mutlak olan Tanrı'nın kendisidir. Ve Tanrı, altı tam gün boyunca, kendi mutlaklığına karşı dahi sadakatsizleşir zira gerçek bir mutlakçı, çalışmak için kendisinin fazlasıyla iyi olduğunu düşünür. Tahtının, yani kendisinin üzerine oturur ve kendisine ve kendi kendine “ben dünyayım” der!

Kapitalist üretim süreci, çalışmanın özgürleşmesi için sadece olumsuz anlamda kilit noktasıdır. Kapitalist üretim süreci daha fazla gelişme göstererek ve kendisine içkin yasalarıyla sosyalizme yol açmaz; işçilerin üreticiler olarak rollerindeki mücadeleleri üzerinden emek lehine kararlı bir şekilde dönüştürülemez. Bu, ancak ve ancak işçiler kapitalist üreticiler olarak rollerini oynamaktan vazgeçerlerse mümkün olacaktır. Herhangi bir insan hatta işçi bile kapitalizm yapısı içerisinde ne yaparsa yapsın her şey onu kapitalizm engelinin daha da derinle-

rine çeker. Bu rolde işçiler de kapitalizmin katılımcılarıdır. Gerçi işçilerin çıkarları kendileri tarafından seçilmiş değildir fakat bu çıkarlar kendilerine kapitalistler tarafından aşılanmıştır ancak her elzem şeyde, konumlandırıldıkları yerin adaletsizliğinin sırf avantajlarını değil dezavantajlarını da alırlar. Özgürlük sadece aklen ve fiziken kapitalizmden çıkabilen, kapitalizm içerisinde rol oynamaya son veren ve insan olmaya başlayan kişiler için mümkündür. Kişi bundan böyle gerçek olmayan kâr ve piyasası için çalışmayarak, ihtiyaç ve çalışma, açlık ve eller arasındaki bastırılmış gerçek ilişkiyi sağaltarak (restore) adam olmaya başlar. Yapılması gereken, temel sosyalist anlayıştan –yalnızca çalışma değer üretir– doğru sonucu çıkarmaktır ve sonuç: faiz piyasasından uzaktır! Çalışma piyasası ve ruhu, çalışma ile tüketim arasındaki ilişki ve çalışma nedeni yine de tesis edilmek zorundadır.

Bugün sosyalizm çağrısı herkese gitmektedir. Bu herkesin bu çağrıya cevap vereceği ya da verebileceği inancıyla değil bazılarına, herkesin yeni başlayanlar cemiyesine ait oldukları bilincine sahip olmaları için yardım etme temennisi ile yapılmaktadır.

Böyle yaşamaya artık katlanamayan ve katlanamayacak olanlar burada çağrının yapıldığı kişilerdir. Kitlelere, insanoğlunun halklarına, yöneticilerine ve tebaalarına, varislerine ve ıskat edilmiş olanlara, imtiyaz sahiplerine ve aldatılmışlara şu söylenmelidir: ekonominin topluluklarda birleşmiş insanların ihtiyaçlarını karşılamak yerine kâr için yürütülmesi zamanımızın devasa, bastırılmaz utancıdır. Tüm militarizminiz, tüm devlet sisteminiz, tüm bu özgürlükleri bastırmalarınız, tüm sınıfsal nefretiniz sizi yöneten acımasız ruhtan gelmektedir. Eğer birdenbire, devrimin büyük anı siz halklara denk gelirse, her biriniz, ne yapardınız? Dünyada, her ülkede, her ilde, her toplulukta, hiç kimsenin bir daha açlık

çekmemesini, hiç kimsenin donmamasını, hiçbir erkek, hiçbir kadın ve hiçbir çocuğun yetersiz beslenmemesini nasıl sağlamak isterdiniz? Sadece en temel ihtiyaçlardan konuşmak için! Ve devrim ya sadece tek bir ülkede patlak verseydi? Ne işe yarayabilirdi? Hangi hedefi amaçlayabilirdi?

İşler artık kişinin bir ulusun insanlarına seslenebileceği gibi değildir: Toprağınız ihtiyaç duyduğunuz yiyeceği ve sanayi ham maddelerini yani çalışmayı ve takası üretir! Birleşin, siz yoksul insanlar, birbirinize itibar edin; müteakabiliyet sermayedir; para-kapitalistlerine ve müteşebbis patronlara ihtiyacınız yoktur; şehirde ve ülkede çalışın: çalışın ve takas edin!

Büyük, kapsayıcı tedbirlerin bütünü etkileyeceği bir an beklenilse bile işler artık öyle değildir.

Devrim anında muazzam bir kafa karışıklığı, hakiki bir vahşi kaos, çocuksu bir acizlik hasıl olabilir. İnsanoğlu kapitalizmin tepe noktasına –dünya piyasasına ve proleterya– ulaştığı bu zamanın haricinde hiçbir zaman daha fazla bağımlı ve zayıf olmamıştı!

Hiçbir dünya istatistiği ve hiçbir dünya cumhuriyeti bize yardım edemez. Kurtuluş sadece halkların topluluk ruhundan yeniden doğması ile gelebilir!

Sosyalist kültürün en temel biçimi bağımsız ekonomileri ve takas sistemi ile birlikte topluluklar cemiyetidir. Bizim insan refahımız, varlığımız şimdilerde hayatta kalmış tek doğal grup olan bireyin birliği ile aile birliğinin her toplumun temel biçimi olan topluluklar birliğine bir kez daha yoğunlaştırılması olgusuna dayanır.

Bir toplum istiyorsak o zaman onu inşa etmeliyiz, onu uygulamalıyız.

Toplum, toplumların toplumlarının toplumdur; cemiyetlerin cemiyetlerinin cemiyetidir; milletler topluluklarının milletler topluluklarının milletler topluluğudur; cumhuriyetlerin cumhuriyetlerinin cumhuriyetidir. Sadece özgürlük ve düzen vardır, sadece ruh, öz-yeterlilik ve toplum olan bir ruh ve birlik ve bağımsızlık vardır.

Hiç kimsenin işine karışmasına izin vermeyen bağımsız birey, dünyası ev ve işyeri ile birlikte ailenin ev topluluğu olan kişi; otonom yerel topluluk; gelmiş geçmiş en az görev sayısına sahip olan, daha kapsayıcı gruplarla birlikte hiç olmadığı kadar geniş ilçe ya da topluluklar grubu vs. – işte bir toplum böyle görünür; bu tek başına, uğruna çalışmaya değer, hepimizi sefaletimizden kurtarabilecek olan sosyalizmdir. Günümüzde var olmayan özgür-ruh birliği için vekil olarak baskıcı hükümet sistemini devletlerde ve devlet gruplarında daha da genişletme ve bunların alanlarını daha önceden gerçekleşmiş ekonomi sahasına doğru yeniden uzatma girişimleri faydasız ve yanıltır. Her orijinal niteliği ve faaliyeti boğan bu polis sosyalizmi halklarımızın topyekûn mahvına mühür vuracak ve tamamen dağılmış atomları mekanik bir demir halka ile bir arada tutacaktır. Doğal bir birlik biz insanlar tarafından sadece yerel ölçekte yakın olduğumuz yerlerde, gerçek temas halinde elde edilebilir. Aile içinde, ortak bir görev ve ortak bir amaç için birçok insanın birliği olan birleştirici ruhun, komünal yaşam için çok dar ve yetersiz bir formu bulunmaktadır. Aile sadece özel çıkarlarla alakalıdır. Kamusal yaşam için ortak ruhun doğal özüne ihtiyacımız vardır. Bu şekilde kamusal yaşam artık devlet ve soğukluk tarafından şimdiye kadar olduğu gibi münhasıran doldurulup yönetilmeyecek, aile ilgisine benzer bir sıcaklık ile yönetilecektir. Hakiki komünal yaşamın işbu özü, yerel topluluktur, ekonomik topluluktur: bu özü, onu yargılamak isteyen

hiç kimse, mesela kendisine günümüzde “topluluk” diyenler, hayal bile edemez.

Fabrikalar için, ham maddelerin işlenmesi için, malların ve yolcuların taşınması için kullanılan sermaye gerçekte ortak ruhtan başka bir şey değildir. Açlık, eller ve yeryüzü -üçü de ordadır, doğallığıyla ordadır; eller açlık için çalışan bir biçimde ihtiyaç duyulan malları yeryüzünden temin eder. Ek olarak, asırlık ticarete belli başlı bölgelerin özel tecrübeleri, belirli ham maddelerin sadece belirli yerlerde olmasını sağlayan toprağın özel bileşimi, gereksinimi ve ticaret elverişliliği bulunmaktadır. İnsanların yerel ölçekte üretilmeyecek ya da üretilmesi gereken şeyleri toplumdan topluma takas etmesine müsaade edin, tıpkı topluluklar içerisinde bireyden bireye takas ettikleri gibi. İnsanların bir ürünü denk bir ürünle takas etmesine müsaade edin. Her toplumda bu kişilerin her biri tüketmek istediği kadarına, yani çalıştığı kadarına sahip olacaktır.

Açlık, eller ve yeryüzü oradadır, üçü de doğası gereği oradadır. Ve onların yanı sıra insanlar sadece kendi aralarında düzgün bir şekilde süregiden şeyleri düzenlemeye ihtiyaç duyarlar. Ve insanlar neye ihtiyaç duyuyorlarsa ona sahip olacaktır ki böylece her biri sadece kendisi için çalışabilsin; yani hepsi birbirini değil doğayı sömürecektir. Her bir kişi alım satım sistemi altında bile sadece kendisi için çalışsın, insanlar bin misli bir birlikte birbirinin yerini alsın ve buna rağmen bu birlikte hiçbir şey hiç kimseden alınmasın, dahası her şey her birine verilsin diye takas ekonomisini düzenlemek - işte bu sosyalizmin görevidir. Şeyler, bir kişiden diğerine hediye olarak verilmeyecektir; sosyalizm ne feragattir ne de hırsızlık; her kişi kendi çalışmasının sonucunu alır ve doğanın ürünlerini çıkarırken iş bölümü, takas ve çalışan bir komünallik vasıtasıyla herkesin güçlenmesinin keyfini çıkarır.

Açlık, eller ve yeryüzü oradadır: üçü de doğası gereği mevcuttur. Günümüzde şehirdeki ve ülkedeki insanlara tüketimimize giren her şeyin, hava hariç, yeryüzünden ve yeryüzündeki bitkiler ve hayvanlardan kaynaklandığını yeni bir şeymiş gibi söylemek zorunda olmak tuhaf.

Açlık, eller ve yeryüzü oradadır, üçü de doğası gereği oradadır.

Açlığı günlük olarak hissederiz ve satın alma ve bu açlığı giderme vasıtası olan parayı almak için ceplerimize uzanırız. Burada açlık denen, gerçek olan her ihtiyaçtır; bu ihtiyaçların her birini gidermek amacıyla para almak için kasalarımıza uzanırız.

Para elde etmek için kendimizi satar ya da kiralarız. Ellerimizi hareket ettiririz ve burada eller denirken kasıt pek çok kas, sinir ve beyindir, ruh ve bedendir, çalışmadır. Toprak üzerinde çalışma; yer altında çalışma; yeryüzünün ürünlerini daha fazla işleme için çalışma; takasta ve ulaşımda çalışma; zengini zenginleştirmek için çalışma; haz ve talimat için çalışma; gençliği eğitmek için çalışma; zararlı, faydasız ve değersiz şeyler üreten çalışma; hiçbir şey üretmeyen çalışma ve sırf izleyicilerin seyretmesi için yapılan çalışma. Bugün pek çok şeye çalışma denmektedir; bugün para getiren her şeye çalışma denmektedir.

Açlık, eller ve yeryüzü oradadır, üçü de doğası gereği oradadır.

Yeryüzü nerededir? Ellerimizin açlığımızı yatıştırmak için ihtiyaç duyduğu yeryüzü.

Bir kaç insan yeryüzüne sahiptir ve bunların sayısı giderek azalmaktadır.

Söylediğimiz gibi sermaye bir şey değil aramızdaki ruhtur. Sanayi ve ticaret için araçlara sahibiz, keşke kendimizi ve insan doğamızı yeniden bir keşfedebilseydik.

Yeryüzü dışsal doğanın bir parçasıdır. Hava ve ışık gibi doğanın bir parçasıdır; yeryüzü devredilemez bir şekilde tüm insanlara aittir; yeryüzü sadece birkaç kişi tarafından sahiplenilen özel mülkiyete dönüşmüştür!

Eşya ile ilgili tüm sahiplikler, tüm toprak-sahipliği hakikatte insanların sahipliğidir. Kim yeryüzünü diğerlerinden, kitlelerden saklarsa, bu kişi diğerlerini kendisi için çalışmaya zorlar. Özel mülkiyet hırsızlıktır ve köle sahipliğidir.

Bu sahiplik türü, para-ekonomisi üzerinden, öyle görünmeyen bir toprak sahipliğine dönüşmüştür. Adil takas ekonomisinde aslına bakılırsa benim toprakta bir hissem vardır, ben toprak sahibi olmasam bile; kâr, tefecilik, faiz diyarındaki para-ekonomisinde, toprağa sahip olmasanız bile, sadece para ve hisselerine sahipseniz gerçekte siz bir toprak hırsızısınız. Bir ürünün denk ürünle takas edildiği adil ekonomide, yaptığım hiçbir şey kendi kullanımıma girmese dahi, kendim için günlük çalışırım; kar diyarındaki para ekonomisinde tek bir işçiyi istihdam ediyor olmasanız bile, çalışmanızın sonuçları dışında başka herhangi bir şey ile yaşadığınız müddetçe siz bir kölenin efendisisiniz. Kişi sadece çalışmasının getirile-riyle yaşıyor olsa bile, eğer işi tekelleşmiş ve imtiyazlı ise ve ederinden fazlasını elde ediyorsa insanların sömürölmesine katılmaktadır.

Açlık, eller ve yeryüzü oradadır, üçü de doğası gereği oradadır.

Yeryüzüne yeniden sahip olmalıyız. Sosyalizm toplulukları toprağı yeniden dağıtmalıdır. Yeryüzü hiç kimse- nin özel mülkü değildir. Yeryüzünde hiçbir efendi kal- masın ve biz insanlar özgür olalım.

Sosyalizm toplulukları toprağı yeniden dağıtmalıdır. Mülkiyet bu münasebetle gene gelebilir mi?

Başkalarının ortak mülkiyeti veya tahakküm-dışılığı (*non-domination*) farklı resmettiğini çok iyi biliyorum. Onlar her şeyi bulanık görüyorlar: ben net görmeye çalışıyorum. Onlar her şeyi tarif edilmiş bir idealin mükemmelliğinde görüyorlar; ben, şimdi ve her zaman, ne yapılabileceğini açıklamak istiyorum. Bu dünyada işler, şimdi ve her zaman, kararsız ve süresiz yürümeyecektir; sosyalizm elimizdedir ve görevdir. Her kim sosyalizmi gerçekleştirmek isterse, ne istediğini bilmelidir. Şimdi ve her zaman radikal dönüştürücü olan, orada olanın dışında dönüştürecek hiçbir şey bulamayacaktır. O halde şimdi ve her zaman yerel topluluğun kendi ortak mülkünü –bunun bir kısmı ortak toprak, diğer kısmı ev, avlu, bahçe ve tarla için aile mülkü olsun– sahiplenmesi iyi olacaktır.

Özel mülkiyetin kaldırılması bile özünde ruhumuzun dönüşümü olacaktır. Bu yeni doğumu mülkün güçlü bir yeniden dağılımı takip edecek ve söz konusu yeniden dağılım ile bağlantılı olarak gelecek zamanlarda belirli ve belirsiz aralıklarda tekrar tekrar yeniden dağıtım yapmak için daimi bir niyet olacaktır.

Adalet her zaman insanlar arasında hüküm süren ruha bağlı olacaktır ve ruhun şu anda gerekli ve mümkün olduğunu, daimi bir şeyler elde etme konusunda bir biçim şeklinde billurlaşacağını ve geleceğe bir şey bırakmayacağını düşünen herhangi bir kişi sosyalizmin ruhunu hiç bilmiyordur. Ruh her zaman hareket etmekte ve yaratmaktadır ve yarattığı her zaman yetersiz olacaktır ve mükemmellik hiçbir zaman imge ya da fikir olması dışında bir vakıa olmayacaktır. Tek kalemde standart kurumlar yaratmayı istemek boş ve yanıltılmış bir çaba olacak, sömürü ve tefecilik için her olasılığı otomatik olarak dışarıda bırakacaktır. Zamanımız, otomatik işlev gören kurumların yaşayan ruhu ikame ettiği zaman ne ile sonuçlandığını göstermiştir. Her neslin kendi ruhuna uygun

olanı cesaretle ve radikal bir biçimde sağlamasına izin verin. Daha sonraları devrimler için yine yeterli bir sebep olmalıdır ve bu devrimler, yeni ruh, kaçan ruhun rijit kalıntılarına karşı çıktığı zaman ihtiyaç haline dönüşür. Bu bakımdan özel mülkiyete karşı mücadele muhtemelen pek çok kişinin, ör. Sözde Komünistlerin, büyük ihtimalle inandığının aksine tamamen farklı sonuçlara yol açacaktır. Özel mülkiyet sahiplikle aynı şey değildir ve ben gelecekte en güzel şekilde çiçeklenen özel sahiplik, kooperatif sahipliği, topluluk sahipliği görüyorum. Sahiplik, kesinlikle sırf nesnelerin ya da en basit araçların doğrudan kullanımı olmayıp oldukça korkulan boş inanç kaynaklı her tür üretim aracıdır, ev ve toprak sahipliğidir. Bin yıllık ya da sonsuza kadar sürecek nihai hiçbir güvenlik tedbiri alınmayacak fakat büyük, kapsayıcı eşitleyiş ve iradenin yaratılması bu eşitlemeyi periyodik olarak tekrarlayacaktır.

“Sonra yedinci ayın onuncu gününde tüm toprağınızda eşitleme gününü ilan etmek için (trompet çalacaksınız?)...” Ve ellinci yılı kutsayacak ve toprağınızda oturan herkes için serbest bir yıl ilan edeceksiniz; çünkü o sizin jübile yılınızdır ve aranızdaki herkes kendi mülküne ve ailesine geri dönecektir.

“Bu herkesin kendisine ait olanı yeniden elde ettiği jübile yılıdır.”

Kulakları olan herkesin duymasına izin verin.

Trompetiniz toprağınızın her tarafından duyulsun!

Ruhun sesi, insanlar bir arada olduğu müddetçe tekrar ve tekrar çalacak olan trompettir. Adaletsizlik her zaman kendisini devam ettirmek isteyecektir ve her zaman, insanlar gerçekten var olduğu müddetçe, adaletsizliğe karşı isyan olacaktır.

Anayasa olarak isyan, kaide olarak dönüşüm ve devrim, niyet olarak ruh vasıtasıyla düzen ilk ve son kez tesis edilir; işte bu Musavari sosyal düzenin büyük ve kutusal kalbidir.

Buna yine ihtiyacımız var: ruh ile gerçekleştirilen yeni bir nizam ve dönüşüm eşyayı ve kurumları nihai bir biçim şeklinde tesis etmeyecek fakat kendisini bunların içinde sürekli iş başında ilan edecektir. Devrim toplumsal düzenimizin bir parçası olmalıdır, anayasamızın en temel kaidesine dönüşmelidir. Ruh kendisi için yeni biçimler, katı olmayan türde hareket biçimleri, özel mülkiyete dönüşmeyen, sömürü ya da kibir ile değil sadece güvence ile çalışma imkânı sağlayan sahipliği, kendinden değil ticaret ile ilişkisi bakımından değer taşıyan ve de kullanımı için koşulları içeren, günümüzde ölümsüz ve öldürücü iken süresi dolabilen ve tam da bu yüzden canlılık kazanan bir takas aracı yaratacaktır.

Aramızda yaşama sahip olmak yerine ölümü pekiştirdik. Her şey bir nesneye ve objektif bir puta indirgendi. Güven ve mütekabiliyet yozlaşarak sermayeye dönüştü. Ortak çıkar devlet ile ikame edildi. Davranışımız, ilişkilerimiz esnek olmayan şartlara dönüştü ve orada burada korkunç kırılmalar ve kargaşalarla uzun zaman aşımından sonra bir devrim patlak vermiş, bu da dolayısıyla ölüm, yaşamadan ölen kurumlar ve katı, değiştirilemez gerçeklikler üretmiştir. Şimdi tesis edilebilecek tek ilkeyi, temel sosyalist kavrayışla örtüşen ilkeyi (bir eve, o evde çalışma ile üretilenden daha fazla olan hiç bir tüketici değeri girmemelidir çünkü insan dünyasında tek başına çalışmanın haricinde hiçbir değer yaratılmaz), ekonomimizde yerleştirerek tam iş yapalım. Kim vazgeçmek isterse ya da hiçbir şey sunmak istemezse o şekilde davranabilir, bu onun hakkıdır ve bu ekonomiyi de ilgilendirmez fakat hiç kimse koşullardan dolayı mülksüz kalmışsa hiç bir şey yapmaya zorlanmamalıdır. Yine de

bu ilkenin tekrar uygulanması için araçları her yerde farklı olacaktır ve bu ilke sadece tekrar tekrar yeniden uygulandığı müddetçe yaşayacaktır.

Marksistler yeryüzünü sermayeye bir tür eklenti olarak görmüş ve bununla ne yapacağını hemen hiç bilememiştir. Gerçekte sermaye birbirinden oldukça farklı iki şeyden oluşur: birincisi, toprak ve toprağın ürünleri, parseller, binalar, makineler, aletler ki toprağın parçası olduğu için “sermaye” olarak adlandırılmaması gerekir; ikincisi insanlar arasındaki ilişki, birleştirici ruh. Para ya da takas aracı yardımıyla tüm muayyen malların uygun bir biçimde (bu durumda doğrudan diğeri için) ticaretinin yapılabilirdiği, doğrudan genel mallar için geleneksel bir sembolden başkaca bir şey değildir.

Bunun sermaye ile doğrudan hiç bir ilgisi yoktur. Sermaye bir takas aracı değildir ve bir sembol değil bir olasılıktır. Çalışan birinin ya da grubun özel sermayesi, muayyen bir zaman diliminde muayyen ürünler üretme olasılıklarıdır. Bunun için kullanılan maddi gerçeklikler, öncelikle, kendisinden daha fazla yeni ürünlerin işlenebileceği materyallerdir –toprak ve toprağın ürünleri–; ikincisi, çalışılan aletlerdir (ayrıca toprağın ürünleridir); üçüncüsü, çalışma sırasında işçilerin tükettiği yaşam gereksinimleri, yine toprağın ürünleridir. Kişi sadece tek bir üründe çalıştığı müddetçe, o ürünü üretim sırasında ve üretim için ihtiyaç duyduğu ürün ile takas edemez; fakat çalışan tüm insanlar bu beklenti ve gerilim halindedir. Sermaye, şimdi, yalnızca umulan ürünün beklentisi ve peşin ödemesidir, itibar ve mütekabiliyet ile tümüyle aynıdır. Adil takas ekonomisinde iş talebi olan her şahıs ya da müşterileri olan her üretim grubu açıklıkları ve elleri için maddi araçları, yeryüzünü ve yeryüzünün ürünlerini alır. Çünkü hepsinin mütekabil ihtiyaçları vardır ve her biri bir diğeri için kendi beklenti ve gerilimden ortaya çıkan gerçeklikleri sağlar; böylelikle bir kez daha

olasılık ve hazırlık gerçekliğe dönüşür vs. Dolayısıyla sermaye bir şey değildir; toprak ve ürünleri bir şeydir. Geleneksel görüş, şeyler dünyasının tümüyle müsaade edilemez ve etkili bir biçimde yanlış kopyası olduğu şeklindedir. Sanki tek ve sadece topraklardan oluşan dünya, bir şey olarak sermayenin dünyası olarak da vardı. Buna göre olasılık, ki sadece gerilim ilişkisidir, bir gerçekliğe dönüşür. Sadece bir tane objektif gerçeklik vardır, o da topraktır. Genellikle sermaye olarak adlandırılan geri kalan her şey ilişki, hareket, dolaşım, olasılık, gerilim, itibar ya da bizim adlandırdığımız gibi ekonomik işleviyle birleştirici ruhtur. Bu elbette sevgi ve nezaket gibi amatörce arzı endam etmeyecektir fakat Proudhon'un takas bankası olarak adlandırdığı amaca yönelik organları kullanılacaktır.

İçinde bulunduğumuz zamana kapitalist çağ dediğimizde, bu ifade, birleştirici ruhun artık ekonomide hüküm sürmediği, fakat nesne-putun yani gerçekte bir şey olmayan bir şeyin hüküm sürdüğü, bazı şeylerin gerçekten bir şey olmadığı fakat hiç olduğu bir şey için yanlışlık yapıldığı anlamına gelir.

Bir şey olduğu düşünülen bu hiçbir şey, zengin adamın evine pek çok somut gerçeklik getirir, çünkü çok değerli [*Geltung*] olduğu düşünülen paradır [*Geld*]. Ve bu hiçbir şey söz konusu gerçeklikleri iktidar konumuna getirir. Hepsi de hiçbir şeyden değil topraktan ve yoksulun çalışmasından kaynaklanır. Çünkü ne zaman çalışma (iş) toprağa yaklaşmak istese ve nerede bir ürün bir emek aşamasından diğerine geçmek istese, tüketici sektörüne girebilmesinden önce, sahte sermaye kendisini tüm bu iş sürecine sokar ve küçük hizmetleri için sırf ödeme almakla kalmaz faiz de alır çünkü hareketsiz durmayı değil dolaşıma girmeyi çok ister.

Bir şey olduğu düşünölen ve birliğin kaybolan ruhunu ikame eden diğör bir hiçbir şey, yukarıda sık sık bahsedildiğı üzere devlettir. İnsanlarla insanlar arasında, insanlarla toprak arasında, insanlar arasındaki hakiki bağ (karşılıklı çekim ve ilişki, özgür bir ruh) her nerede zayıflamışsa orada, bir engel, itiş, soğurma ve sıkıştırma olarak her yerde devreye girer. Hakiki karşılıklı çıkarın ve güvenin yerini alan sahte sermayenin vampir-benzeri yağma gücünü ifa edememesi, mülk sahipliğinin güç tarafından, devlet, devlet yasaları, yönetimi ve idaresi tarafından desteklenmiyor olsa bile haraç koyamaması gerçeğı ile de ilgili olmalıdır. Fakat kişi hiç unutmamalıdır ki tüm bunlar - devlet, yasalar ve yöneticiler –insanlar için - yaşam ve eziyet imkânlarından yoksun oldukları ve birbirlerine şiddet uyguladıkları için– diğör bir deyişle insanlar arasındaki güç için sadece birer isimdirler.

O halde doğru sermaye tanımını verildikten sonra “sermaye” teriminin pek de doğru olmadığını bu bölümde gördük çünkü bu terim hakiki sermayeyi değil sahte sermayeyi belirtmektedir. Fakat biri insanlar için gerçek bağları çözmek, kabul edilmiş sözcükleri ilk kez kullanmak istediğinde bu hükümsüz de kılınamaz. Burada olan da budur.

Bu bakımdan işçiler hiç sermayeleri olmadıklarını anladığı zaman, düşündüklerinden çok daha farklı bir biçimde haklı olurlar. Sermayelerin sermayesinden, realite olan tek sermayeden –gerçi realite bir şey olmasa da– ruhtan yoksundurlar. Bu imkândan ve tüm yaşam önkoşulundan vazgeçirilmiş olan hepimiz gibi tüm yaşamların maddi koşulu da yani toprak da ayaklarının altından alınıp götürölmüştür.

Bu yüzden toprak ve ruh – sosyalizmin çözümüdür.

Ruh tarafından zapt edilen insanlar ilk önce toplum için ihtiyaç duydukları tek dışsal koşul olarak toprağı arayacaktır.

İnsanların ürünlerini dünya pazarında ve kendi ulusal ekonomilerinde takas ettiğinde toprağın da hareketli kıldıldığını çok iyi biliyoruz. Toprak uzun zamandır menkul kıymetler piyasasının nesnesine, kâğıda dönüştürülmüş durumdadır. İnsanların kendi dünya pazarlarında ve ulusal ekonomilerinde bir ürünü denk bir ürün ile takas edebilmeleri halinde, diğer bir deyişle daha büyük grupların kendi tüketimlerini ve olağanüstü kredilerini birleştirerek kendilerine olanak tanımaları halinde, bu kesinlikle sonuç verecektir, kendi kullanımları için kapitalist piyasaya başvurmaksızın yeni materyallerden giderek artan miktarlarda sanayi ürünü üretebileceğini de biliyoruz. Bundan sonra insanların zaman içerisinde sadece toprak ürünlerini değil artan bir şekilde toprağın kendisini satın alabilir hale geleceğini biliyoruz. Bu tür güçlü tüketici-üretici-birliklerin sadece kendi karşılıklı kredilerini değil nihayetinde kayda değer para sermayesini de kontrol edeceğini biliyoruz. Fakat insanlar sadece bununla tatmin olsaydı, nihai kararı yalnızca tehir ederlerdi. Toprak sahipleri toprakta büyüyen veya toprak altından elde edilen her şey üzerinde, tüm insanların yiyeceği ve sanayi hammaddeleri üzerinde bir tekele sahiptir. Devletin ve para-sermayenin daima genişleyen kısmının temelleri, toprağın özel sahipliği kaldırıldığında ve mütekabiliyet sosyalist sermaye biçimi olarak gösterildiğinde yıkılır. Fakat bu noktaya ulaşmadan önce tüketici-üretici-kooperatifleri tarafından kapitalist ticaret ve endüstri ne kadar yok edilirse, devlet ve para-kapitalizmi de toprak ileri gelenlerinin tarafında o kadar güçlü yer alacaktır. Arazi sahipliği sektörü kooperatiflere kendi üretimleri için otomatik olarak tedarik sağlamayacak, bilakis ürünlerinin fiyatını neredeyse satın alınamayacak

yüksek fiyat seviyelerinde artıracaktır. Zira tıpkı sermayenin de aynı şekilde sadece hayali bir hakiki cesamete sahip olması gibi toprak sadece görünüşte akışkan ya da kâğıttır. Karar anında toprak gerçekte ne ise ona dönüşür: sahiplenilen ve alıkoyulan fiziki doğanın bir parçası.

Sosyalistler toprak sahipliğine karşı mücadeleden kaçınmaz. Sosyalizm için mücadele toprak için mücadeledir; toplumsal mesele tarımsal bir meseledir.

Şimdi Marksistlerin proletarya teorisinin nasıl muazzam bir yanlış olduğu da görülebilir. Devrim bugün olsaydı, ne yapılacağına ilişkin halkın hiçbir tabakasının bizim sanayi proleterlerinininkinden daha az fikri olmazdı. Serbest kalma için duydukları özlem açısından - zira serbest kalmanın ve soluklanmanın hasretini çekmektedirler fakat hangi yeni ilişkileri ve koşulları tesis etmek istediklerine dair çok az fikirleri vardır - elbette Herwegh'in eski sloganı çok çekicidir: "İşin adamı, uyan! Gücünü bil! Senin güçlü kolun durursa, tüm çarklar durur". Bu deyiş cazibelidir, olgusal gerçeklere genel bir ifade veren her şey gibi ve bu bakımdan mantıklıdır. Genel grevin berbat bir kaos üreteceği, işçiler eğer kısa bir süre bile olsa dayanabilirlerse kapitalistlerin teslim olmak zorunda kalacağı oldukça doğrudur.

Fakat bu çok büyük bir "eğer"dir ve bugün işçiler, devrimci bir genel grev durumunda kendilerine yiyecek sağlamakla ilgili muazzam zorluklara ilişkin yeterli netlikte bir resme neredeyse hiç sahip değillerdir. Yine de ani, kapsayıcı, şiddet hamleli bir genel grev devrimci sendikalara belirleyici bir gücü şüphesiz verir. Devrimden sonraki gün, sendikalar fabrikaları ve atölyeleri işgal edecek ve dünya kâr-piyasası için özdeş ürünler üretmeye devam etmek zorunda kalacak, tasarrufları ve kârları kendi aralarında bölüşecektir - ve elde ettikleri tek sonucun durumlarının daha da kötüleşmesi, üretimin

durması ve tam bir imkânsızlık olduğunu görünce şaşıracaktırlar.

Kâr-kapitalizminin takas ekonomisini, doğrudan sosyalist takas ekonomisine dönüştürmek tümüyle imkânsız hale gelmiştir. Bu aktarımın birden yapılamayacağı apaçıktır; eğer tedricen uygulama için bir girişimde bulunulursa, sonuç, devrimin en berbat şekilde parçalanması, hızla müteakip taraflar arasında en vahşi mücadelelerin yaşanması, ekonomik kaos ve politik despotizm olacaktır.

Ürünlerin imalatında ve dağıtımında adalet ve akıldan çok fazla uzaklaştırıldık. Her tüketici bugün tüm dünya ekonomisine bağımlıdır çünkü kâr ekonomisi tüketici ile ihtiyaçları arasına konmuştur. Yediğim yumurtalar Galice'dan, tereyağı Danimarka'dan, et Arjantin'den, ekmeğim için tahıl da Amerika'dan, takım elbisem için yün Avustralya'dan, gömleğimin pamuğu, botlarım için deri ve gerekli tabaklama malzemeleri, masa, sandalye, sıra, vs için tahta, hepsi Amerika'dan gelmektedir.

Zamane insanlar ilişkilerini kaybetmişler ve sorumsuzlaşmışlardır. İlişki, insanları bir araya getiren ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için birlikte çalışmasını sağlayan bir çekimdir. Bu ilişki, ki onsuz yaşayan insanlar olamayız, dışsallaştırılmış ve şeyleştirilmiştir. Tüccar ürünlerini kimin satın aldığını umursamaz; proletarya ne yaptığını veya nerede çalıştığını umursamaz; teşebbüsün doğal ihtiyaçları karşılama amacı yoktur; teşebbüsün tüm ihtiyaçları karşılayabilecek, düşünmeden, mümkün mertebe çalışmadan, diğer bir deyişle mümkün mertebe tabi kılınan öteki insanların çalışmasıyla, parayla, şeyleri mümkün olan en büyük miktarlarda elde etme şeklinde yüzeysel bir amacı vardır. Para ilişkileri yutmuştur ve dolayısıyla bir şeyden daha fazlasıdır. Amaçlı bir şeyin işareti, ki doğa dışında suni olarak işlenmiştir, artık bü-

yüyememesi, çevresinden malzeme veya enerji çıkarmayıp sakin bir şekilde tüketilmeyi beklemesi, kullanılmadığı takdirde er ya da geç bozulmasıdır. Büyüyen şey kendi hareketine ve kendi nesline sahip olup bir organizmadır. Ve bu bakımdan para suni bir organizmadır; büyür, döl üretir, her nerede olursa olsun çoğalır ve ölüm-süzdür.

Fritz Mauthner (*Dictionary of Philosophy*) “Tanrı” kelimesinin aslen “put” kelimesi ile özdeş olduğunu ve her ikisinin de “dökme (metal)” anlamına geldiğini göstermiştir. Tanrı insanlar tarafından yapılarak hayat bulan, insanların yaşamını kendisine çeken ve sonunda tüm insanlıktan daha güçlü bir hale dönüşen bir üründür.

İnsanoğlunun bugüne kadar fiziken yarattığı tek “dökme metal”, tek put, tek Tanrı paradır. Para sunidir ve canlıdır, para parayı doğurur ve para ve para ve para yeryüzündeki tüm güce sahiptir.

Ancak bunu göremeyen, bugün de paranın, bu Tanrının insandan çıkmış ve yaşayan bir şeye dönüşmüş, bir şey-olmayanın, ruhtan başka bir şey olmadığını, paranın deliliğe dönüşen yaşamın anlamı olduğunu hala göremez. Para servet ihdas etmez, para servettir; kendi başına (*per se*) servettir, para hariç hiç kimse zengin değildir. Para gücünü ve yaşamını başka bir yerden alır; para bunları yalnızca bizden edinir; parayı zengin ve bereketli bir biçimde üretken kıldıkça kendimizi, hepimizi yoksullaştırırız ve baltalarız. İnsan kadınlardan yüz binlercesinin artık anne olamadığı neredeyse abartısız bir doğruya dönüşmüştür. Çünkü korkunç para tıpkı bir vampirin erkek ve kadından hayvan sıcaklığını ve erkek ve kadının damarlarından kanını emdiği gibi döl ve sert metal verir. Biz hepimiz dilencileriz ve yoksul garibanlarız ve budalayız çünkü para Tanrıdır ve çünkü para yamyama dönüşmüştür.

Sosyalizm bunun tersine çevrilmesidir. Sosyalizm yeni bir başlangıçtır. Sosyalizm doğaya geri dönüştür, ruhun yeniden bağışlanması, ilişkilerin yeniden kazanılmasıdır.

Bizim neden çalıştığımızı öğrenmekten ve bunu uygulamaktan başka sosyalizme giden başka bir yol yoktur. Günümüz insanların ruhlarını sattığı Tanrı ya da şeytan için değil, ihtiyaçlarımız için çalışıyoruz. Çalışma ve tüketim arasındaki bağlantının yeniden yapılanması: işte bu sosyalizmdir. Tanrı şimdilerde çok güçlü ve her şeye kadir hale gelmiştir ki bundan böyle yalnızca teknik bir değişim, takas sisteminde reform ile kaldırılamaz.

Bu yüzden sosyalistler üyelerinin ihtiyaç duyduğunu üreten yeni topluluklar oluşturmalıdır.

Ne insanoğlunu bekleyebiliriz ne de bireyler olarak içimizdeki insanlığı bulup yeniden yaratmadığımız sürece, ortak bir ekonomi ve adil bir takas sistemi için, insanoğlunun birleşmesini bekleyebiliriz.

Her şey bireyle başlar ve her şey bireye bağlıdır. Günümüzde bizi çevreleyen ve zincirleyen şeylerle kıyaslandığında sosyalizm, insanların bugüne kadar üstlenmiş olduğu en devasa görevdir. Bu görev cebir ve zekâ da dâhil dışsal çarelerle gerçekleştirilemez.

Başlangıç noktası olarak biraz yaşamı, yaşayan ruhun dışsal biçimlerini içeren pek çok şeyi hala kullanabiliriz. Eski ortak mülkiyetin kalıntılarına, çiftçilerin ve tarla işçilerinin yüzyıllar önce özel mülkiyete geçmiş olan, asli ortak mülkiyet anılarına sahip topluluklarından ve de tarla ve zanaat işleri için ortak ekonomiyi hatırlatan geleneklerden faydalanılabilir. Çiftçinin kanı pek çok kent proletaryasının damarlarında hala dolaşmaktadır; Kent proletaryası bunu tekrar dinlemeyi öğrenmelidir. Amaç, hala çok uzak olan amaç, bugün genel grev olarak diğer bir deyişle, başkaları, zenginler, putlar ve canavarlık için

çalışmayı reddetmek şeklinde adlandırılmaktadır. Genel grev - fakat elbette ki bugün ilan edildiği şekilde ve anlık başarısının çok belirsiz ve nihai başarısızlığının mutlak kesin olduğu başkaldırı ile birlikte kollar çapraz tutulu pasif genel grevden farklı olan genel grev - kapitalistlere şöyle seslenir: “En uzun kimin dayanabileceğini görelim!” Genel bir grev, evet! Fakat aktif olan bir grev, zaman zaman devrimci genel grevle ilişkili, sade dilde “yağmalama” denilenden çok farklı bir eylem. Aktif genel grev yalnızca çalışan insanların faaliyetlerinin, emeklerinin bir gıdımını bile başkalarına vermeyi reddedildiği, sadece kendi ihtiyaçları, kendi gerçek ihtiyaçları için çalıştığı zaman muzaffer olacaktır. Bu hala çok uzaktır - fakat sosyalizmden hala çok uzak olduğumuz, uzun, çok uzun bir yola başladığımızın farkında olmayan kim? İşte bu yüzden Marksizmin can düşmanıyız: çünkü Marksizm çalışan insanların sosyalizmle başlamalarını engellemiştir. Tamah ve zorluğun taşlaşmış dünyasından bizleri çıkaracak olan sihirli sözcük “grev” değil, “çalışmak”tır.

Tarım, endüstri ve zanaat, akli ve fiziki çalışma, öğretme ve çıraklık sistemi yeniden birleştirilmelidir; Peter Kropotkin bunu başarma yöntemlerine dair kendi kitabı *Tarla, Fabrika ve Atölye*’de çok değerli şeyler söylemiştir.

Halktan, tüm halktan, tüm halkımızdan umudumuzu kesmemeliyiz. Elbette bugün halklar yoktur. Devlet ve para halkın, diğer bir deyişle ruhla birleşmiş insanların yerini alırken bireyler bölünmüş insan parçalarına indirgenmiştir.

Yalnızca ilerlemeci ve ruhsal olan bireyler bir kez daha halkın ruhu ile dolduğu zaman, halkın ön bir biçimi yaratıcı insanlarda yaşadığında ve yürekleri, akılları ve elleri ile hakikatte gerçekleşme talep ettiğinde Halk, varlığa döndürülebilir.

Sosyalizm, her tür bilgiyi gerektirse de bir bilim değildir – doğru yolu yürümek adına, hurafeyi ve yanlış yaşamı terk etmek için gerekli bir koşuldur. Bununla birlikte sosyalizm kesinlikle bir sanat, canlı malzemeyle inşa eden yeni bir sanattır.

Şimdi, tüm sınıflardan kadınlar ve erkekler halka varmak için halkı terk etmeye çağrılmaktadır.

Çünkü işte görev budur: halktan umudu kesmemek fakat aynı zamanda halkı beklememek. Her kim içinde taşıdığı halk cevherine hakkını verirse, her kim kendisi gibi başkaları ile bu doğmamış tohumun ve basıncın hayali biçiminin hatırına, sosyalist düzeni gerçekleştirmek için yapılabilecek her şeyi gerçeğe dönüştürmek amacıyla birleşirse halkı halka gitmek üzere terk eder.

Sosyalizm, kendisi için birleşen, var olan adaletsizlik için en derinden tiksinti ve hakiki bir toplum oluşturma için en güçlü arzuyu ve özlem hissini duyanların sayısına bağlı olarak farklı bir gerçekliğe dönüşecektir.

O halde sosyalist haneleri, sosyalist köyleri, sosyalist toplulukları kurmak için birleşelim.

Kültür herhangi bir özel teknoloji biçimine ya da ihtiyaçların tatminine değil, adaletin ruhuna dayanır.

Kim sosyalizm için bir şeyler yapmak isterse, sezilen ve fakat bilinmeyen neşe ve mutluluğun önsezisinden işe koyulmalıdır. Hala öğreneceğimiz çok şey var: çalışma neşesi, ortak çıkar neşesi ve karşılıklı sabır neşesi. Her şeyi unuttuk yine de hepimiz içimizde onu hala hissediyoruz.

Sosyalistlerin kapitalist pazar ile mümkün mertebe irtibatlarını kestiği ve dışarıdan hala gelmesi gereken değer kadar ihracat yaptığı bu yerleşimler sadece küçük başlangıçlardır ve denemelerdir. Böylelikle insan kitleleri, topluluğun yüreğindeki neşe, kendisi ile mutmain

yeni ilkel saadete imrenme ile üstesinden gelecektir ki bunlar ülke üzerinde parlamalıdır.

Gerçeklik olarak sosyalizm yalnızca öğrenilebilir; sosyalizm, tüm yaşam gibi bir girişimdir. Şiirsel sözcükler ve betimlemelerle biçimlendirmeye çalıştığımız her şey – işteki çeşitlilik, akli çalışmanın rolü, en uygun ve en az sorgulanabilir takas aracı biçimi, hukuk yerine sözleşmenin takdimi, eğitimin yenilenmesi, tüm bunlar gerçekleştirme eyleminde gerçeğe dönüşecek ve kesinlikle önceden belirlenmiş bir şablona göre düzenlenecektir.

Muhtemelen ileride, düşünce ve tahayyülde net olarak ortaya konmuş biçimlere sahip toplulukları ve sosyalizm topraklarını beklemiş ve öngörmüş olan kişileri hatırlayacağız. Realite kendi bireysel oluşumlarından farklı görünecektir fakat onların bu imgelerinden kaynaklanacaktır.

Burada Proudhon'u ve onun keskin bir biçimde tanımladığı, sözleşme ve özgürlük ülkesine dair asla belirsiz olmayan tasavvurlarını hatırlayalım. Henry George, Michael Flürscheim, Silvio Gesell, Ernst Busch, Peter Kropotkin, Elise Reclus ve başka pek çok kişi tarafından görülmüş ve tarif edilmiş birçok iyi şeyi hatırlayalım.

Hoşumuza gitse de gitmese de geçmişin varisleriyiz; gelecek nesillerin bizim varislerimiz olması için irade toplayalım ki böylece tüm yaşamımızda ve eylelerimizde gelecek nesilleri ve çevremizdeki insan kitlelerini etkileyelim.

Bu tümüyle yeni bir sosyalizm, yeniden yeni olan bir sosyalizmdir; zamanımız açısından yeni, ifade açısından yeni, geçmişe dair görüşü açısından yeni, pek çok ruh halleri açısından da yenidir. Neyin var olduğuna yeni bir bakışla bakmamız da gerekmektedir: insan sınıflarına, kurumlara ve geleneklere yeniden bakmalıyız. Şimdilerde köylüleri tümüyle yeni bir ışık altında görüyoruz

ve bize nasıl muazzam bir görev (onlara konuşmak, aralarında yaşamak ve içlerinde solan ve körelen şeyleri -dini, dışsal ya da yüce bir güce inanç değil, yaşadığı müddetçe birey insanoğlunun kendi içindeki gücüne ve mükemelleştirilebilirliğine inanç -canlandırmak ve yeniden diriltmek görevi- bırakıldığını biliyoruz. Köylünün ve toprak sahibi olmaya sevgisinin nasıl korkulan olduğunu [biliyoruz]: köylülerin çok fazla toprağı yoktur, çok az toprağı vardır ve bu onlardan alınmamalıdır, onlara verilmelidir. Fakat elbette herkes gibi onların da her şeyden önemlisi ihtiyaç duyduğu şey ortak, komunal ruhtur. Ancak onlarda bu ruh, kentli işçilerdeki kadar çok gömülmüş değildir. Sosyalist yerleşimcilerin sadece mevcut köylere gidip oralarda yaşamaları gerekmektedir ve canlanabilecekleri ve on beşinci ve on altıncı yüzyılda içlerinde olan ruhun bugün bile yeniden uyandırılabilceği görülecektir.

İnsanlara bu sosyalizmden yeni bir dille bahsedilmelidir. Burada birinci, ilk girişimde bulunulmaktadır. Bizler, bizler ve başkaları bunu daha iyi yapmayı öğreneceğiz. Bizler ruhsuz sosyalist biçim olan kooperatiflere ve amaçsız cesaret olan sendikalara sosyalizmi getirmek istiyoruz.

İstesek de istemesek de konuşma ile kalmayacağız; daha ileri gideceğiz. Şimdiki zaman ile gelecek zaman arasında bir boşluk olduğuna artık inanmıyoruz; biliyoruz: “Amerika ya buradadır ya da hiçbir yerdedir.” Şimdi, şu anda yapmadığımız ne varsa onu hiçbir zaman yapmayacağız.

Tüketimimizi birleştirebilir ve her tür paraziti yok edebiliriz. Kendi tüketimimiz için mal üretmek üzere bir sürü zanaat ve endüstri tesis edebiliriz. Bunda, kooperatiflerin şimdiye kadar ilerlediğinden daha ileriye gidebiliriz, zira onlar kapitalist-yönetimli teşebbüs ile rekabet etme fikrinden hala kurtulamıyorlar. Onlar bürokratik,

onlar merkezîyetci; işverene dönüşmenin ve sendikalar üzerinden işçileri ile sözleşme akdetmenin dışında kendilerine yardım edemezler. Tüketici-üretici-kooperatifte her bir kişinin kendisi için hakiki bir takas ekonomisi içerisinde çalıştığı, bu ekonomi içerisinde kârlılığın değil işin verimliliğinin belirleyici olduğu; pek çok teşebbüs biçiminin, ör. küçük teşebbüsün, kapitalizmde kârsız olsa da burada tamamen verimli olduğu ve sosyalizmde hoş karşılandığı onların aklına gelmez.

Yerleşimler kurabiliriz, gerçi bunlar bir çırpıda kapitalizmden tümüyle kaçamazlar. Fakat biz sosyalizmin bir yol, kapitalizmden uzak bir yol olduğunu ve her yolun bir başlangıcının olduğunu biliyoruz. Sosyalizm, kapitalizmden çıkmayacaktır, ondan uzakta büyüyecektir; kendisini kapitalizme kapatacaktır.

Toprak satın alma aracı ve bu yerleşimlerin ilk işletim fonları, sendikalar ve bize katılan işçi grupları vasıtasıyla ve bize ya tamamen katılmış ya da en azından davamıza katkıda bulunan zengin adamlar kanalıyla tüketimlerimiz bir havuzda toplanarak elde edilecektir. Tüm bunları beklemekte ve bu beklentiye ilan etmekte tereddüt etmiyorum. Sosyalizm çevremizde ve içimizde berbat koşullar yüzünden acı çeken herkesin davasıdır ve çoğu sınıf yakında herkesin bugün şüphe ettiğinden daha çok acıya katlanacaktır. İşçi birlikleri dâhil hiç kimse ahlak ve kendi kefareti açısından parasını tek kalemde vermek ve bu para ile sosyalizmin başlangıcı için toprağı özgürleştirmek dışında sahip olduğu parası ile daha iyi bir şey yapamaz. Toprak özgür olduğunda hiç kimse bu toprağın satın alındığını söyleyemeyecektir – kendisi de bunu hissetmeyecektir bile. Çok titiz olmayın, siz işçiler: ayakkabı, pantolon, patates, ringa balığı satın alıyorsunuz; siz, çalışan ve acı çeken insanlar, talihinizin şu ana kadar size oynattığı rol ne olursa olsun, kendi özgürlüğünüzü adaletsizlikten satın almak için gücünüzü bir

araya toplamanız ve şu andan itibaren kendi topluluğunuz için ihtiyacınız olanı kendi toprağınız üzerinde yapmanız güzel bir başlangıç olmaz mıydı?

Unutmayalım: eğer doğru ruha sahipsek, o zaman toplum için ihtiyaç duyduğumuz her şeye sahibizdir: bir şey hariç: toprak. Toprak için açlık başınıza gelmeli, siz büyük şehrin insanları!

Kendi kùltürleri ile sosyalist koloniler toprakta her yerde, kuzeyde, güneyde, doğuda ve batıda, kâr ekonomisinin süfliliğinin ortasında, her ilde dağıldığında ve görüldüğünde, tarifsiz fakat sessiz tutumlarında yaşama sevinci hissedildiğinde imrenme giderek artacaktır. O zaman, inanıyorum ki halk ilerleyecektir. Halk görmeye, bilmeye ve emin olmaya başlayacaktır. Dış görünüşte sosyalistçe, müreffeh ve keyifli yaşamak için sadece tek bir şey eksik olacaktır: toprak. Ve ardından halklar toprağı özgür kılacak ve artık sahte tanrı için değil insanlar için çalışacaktır. Sonra? Sadece başla: en küçük ölçekte ve en az sayıda insan ile başla.

Devlet, diğer bir deyişle hala cahil olan kitleler, imtiyazlı sınıflar ve her ikisinin de temsilcileri, icrai ve idari kast, bu işe başlayanların yolu üzerinde en büyük ve en küçük engelleri yerleştirecektir. Bunu biliyoruz.

Tüm bu engeller, eğer gerçek engeller iseler, onlarla bizim aramızda en küçük bir boşluk bırakılmaması için yakın ve bir arada durmamız halinde yok edilecektir. Bunlar artık sadece beklentilerde, hayallerde, korkular-daki engellerdir. Bunu şimdi görüyoruz: zamanı geldiğinde yolumuzu her tür engelle kapatacaklardır - ve bu yüzden bizler bu arada hiçbir şey yapmamayı seçeceğiz.

Köprüyü, köprüye geldiğimizde geçeceğiz! şimdi ileri doğru hareket edelim ki böylece çoğalalım.

Hiç kimse halka şiddet uygulayamaz, bu halkın kendisi hariç.

Ve halkımızın büyük bir kısmı adaletsizliğin ve kendilerine bedenen ve ruhen zarar verenin tarafını tutacaktır çünkü ruhumuz yeterince güçlü ve ikna edici değildir.

Ruhumuz ateş almalı, aydınlatmalı, baştan çıkarmalı ve cezbetmelidir.

Konuşma bunu hiçbir zaman tek başına başaramaz; en güçlü, öfkeli ya da en nazik konuşma dahi yapamaz.

Sadece örnek, bunu başarabilir.

Örneklemeliyiz ve yol göstermeliyiz.

Örneklemek ve Fedakârlık ruhu! Geçmişte, günümüzde ve gelecekte, bu şekilde yaşamayı sürdürmenin imkânsızlığından dolayı her daim isyanda olan bu düşünceye fedakârlık üstüne fedakârlık yapılacaktır.

Şimdi, doğru yaşam biçimi için örnek sunmak üzere başka tür fedakârlıklar, kahramanca olmayan, sessiz, etkileyici olmayan fedakârlıklar yapmak gerekmektedir.

Sonra az olan çoğa dönüşecek ve çok olan da az olacak. Yüzlerce, binlerce, yüzbinlerce -çok az çok az!

Yine de engeller aşılanacak zira doğru ruh sahibi olanlar kurarak en güçlü engelleri yok edecek.

Ve nihayet, nihayet çok uzun zamandır parlamış ve alevlenmiş olan sosyalizm, en sonunda ışık yayacak. Ve insanlar ve halklar büyük bir kesinlikle bilecekler: sosyalizm ve sosyalizmi gerçekleştirecek araçlar, tümüyle ve topyekûn, kendi içlerindedir, onların arasında bulunmaktadır ve sadece tek bir şeyden yoksundurlar: toprak! Ve toprağı özgür kılacaklar çünkü hiç kimse halka engel çıkarmayacak zira halk artık sosyalizme gölge etmeyecek.

Sosyalizmi inşa etmek için elinden geleni yapmak isteyen herkese çağrıda bulunuyorum. Sadece şu an gerçektir ve insanlar şu an yapmadığı her şeyi birden yapmaya başlamayacak, sonsuza dek yapmayacaktır. Hedef

halktır, toplumdur, topluluktur, özgürlüktür, güzelliştir ve yaşam sevincidir. İnsanların slogan atmasına ihtiyacımız var; bu yaratıcı arzu ile dolmuş herkese ihtiyacımız var; eylem adamlarına ihtiyacımız var. Bu sosyalizm çağrısı, ilk başlangıcı yapmak isteyen eylem adamlarına ithaf olunur.

Bu kelimeleri ve kelimelerin arkasındaki hissiyatı hâlihazırda kendisine ithaf edildiği zaman duymamış olan herkese şimdi kısmen söylenmesine izin verin: insanların bizleri anlayabilmesi için benzeri pek çok fikri seslendirdiğimiz ve yanlış uygulanmış ya da yetersiz eğreti, güncel kelimeleri reddettiğimiz gibi, aynı durum bu kelimenin, sosyalizmin başına da gelebilir. Belki de bu çağrı daha iyi, daha derin ve daha ümit verici bir kelime bulma yolunun da başlangıcıdır. Herkes hâlihazırda bilmelidir ki sosyalizminin kırsal, pastoral barış ile sırf ekonomiye ve hayatın gerekleri için çalışmaya adanmış geniş bir yaşam arzusuyla ya da muhteşem rahatlıkla hiçbir ortak yanı bulunmamaktadır. Burada ekonomiden çok konuşuldu; ekonomi kendi yaşamımızın temelidir ve öyle dönüşmelidir ki hakkında az konuşulur hale gelsin. Selam olsun içinde olduğumuz bu zamanda hiçbir ekonomiye ve hiçbir mekâna katlanmayan siz avarelere, berduşlara ve serserilere. Selam olsun yaratıcılığı zamanı aşan sanatçılara. Selam olsun yaşamlarını soba borusunda pörsütmek istememiş siz eski savaşçılara! Bugünün savaş, savaş tehditleri ve vahşilik dünyasında ne varsa hepsi neredeyse tümüyle kimsesizlik ve tamahın yalnızca kaba bir maskesidir: kişilik, vefa ve şövalyelik ender bulunur hale gelmiştir. Selam olsun, hiçbir kelimenin dışarı çıkmadığı kalplerinin derinliklerinde önerileri olan siz kekemelere, siz sessiz olanlara: bilinmeyen yücelik, konuşulmayan mücadeleler, ruhun derinden acı çekişi, delişmen neşeler ve kederler şu andan itibaren

hem bireyler hem de halklar açısından insanoğlunun talihi olacaktır.

Siz ressamalar, şairler, müzisyenler bunu biliyorsunuz ve yeni halklardan çıkacak olan gücün ve şevkin ve tatlılığın sesleri şimdiden sizden bahsediyor. Tüm kimse-sizliğimizde parçalanmış genç insanlar yaşıyor, sağlam insanlar, eski insanlar, test edilmiş ve onaylanmış, asil kadınlar: orada burada, kendi bildiklerinden daha fazlası olan çocuk kalpli insanlar yaşıyor. Her birinin içinde bir gün yeni insanları ele geçirecek ve şekillendirecek ve ileri sürecek inanç ve büyük neşe ve büyük acının kesinliği yaşıyor. Acı, kutsal acı: gel, ah gel yüreklerimiz! Bulunmadığın yerde barış asla olmayacak. Siz hepiniz - ya da o zamanlar çok mu azdınız?- rüyanın güldüğü ve ağladığı siz hepiniz, eylem soluyan siz hepiniz, içinde derin coşkuyu hisseden siz hepiniz, günümüzde çevremizde olan hırpani saçmalık ve süflilik için değil sefalet ve zorluk denen dava ve delilik ve gerçek sıkıntı için umutsuzluğa kapılmak isteyen siz hepiniz, bugün yalnız olan ve içinde içsel bir biçim, imge ve bastırılmış yaratıcı enerji ritmi barındıran siz hepiniz, yüreklerinizden buyurabilen siz hepiniz: sonsuzluk adına, ruh adına, hakiki yol olmak isteyen imge adına insanoğlu helak olmasın. Bugün kendisine zaman zaman proletarya, zaman zaman burjuva, zaman zaman yönetici kast denen gri-yeşil, kalın çamur ve her yerde, yukarıda ve aşağıda bulunan tiksindirici kütleden başka bir şey değildir. İnsanlar tarafından çarpıtılan bu korkunç itici tamahın, doymuşluğun, yozlaşmanın bundan böyle bizi kirletmesine ve boğmasına izin verilemez: hepsi sosyalizme çağrılmaktadır.

Bu bir ilk sözdür. Daha da fazlası söylenmelidir. Söylenenecektir. Burada çağrılan ben ve diğerleridir.

